

การสอบสวนฟ้องร้อง : ศึกษาแนวทางพัฒนาการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพและ
ประสิทธิภาพของการสอบสวนฟ้องร้องในประเทศไทย

จุติมา ศรีอินมัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

พ.ศ. 2550

**Inquiry and Prosecution: Study on the Development of Freedom Right
Protection and Efficiency of Inquiry and Prosecution Procedures in Thailand**

JITTIMA SRIANOMAI

**A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Laws**

Department of Law

Graduate School, Dhurakij Pundit University

2007

กิตติกรรมประกาศ

ผู้เขียนขอขอบพระคุณอย่างสูงต่อท่านรองศาสตราจารย์ ดร.อุคม รัฐอมฤต อาจารย์ที่ปรึกษา ที่กรุณาสละเวลาอันมีค่าคอยให้คำปรึกษา คำแนะนำ และชี้แนะแนวทางที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการจัดทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

ขอขอบพระคุณอย่างสูงต่อท่าน ศาสตราจารย์ ดร.คณิต ฒ นคร ประธานกรรมการ ท่านรองศาสตราจารย์ ดร.สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล และท่านอาจารย์ ดร.อุทัย อาทิเวช กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ที่กรุณาให้คำปรึกษา ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม ตลอดจนทั้งข้อมูลต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการเรียบเรียงวิทยานิพนธ์ให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

ขอขอบพระคุณต่อคุณพิตรชัยและคุณศิริพร ตั้งคณานุกูลชัย คุณสุธิดา กาญจนวงศ์ คุณบุญยกาณจน์ อินทรบุตร คุณอริษา มณีสว่าง คุณชาญชัย วรรณฤตนะ ที่คอยให้ความช่วยเหลือให้คำแนะนำและเป็นแรงผลักดันให้ผู้เขียนจัดทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ขอขอบคุณเจ้าหน้าที่ห้องสมุดของมหาวิทยาลัยทุกท่านที่คอยให้ความสะดวกในการค้นหาหนังสือและข้อมูลต่างๆ และทุกท่านที่ไม่ได้ระบุนามไว้ ณ ที่นี้ ที่คอยให้ความช่วยเหลือในการจัดทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

วิทยานิพนธ์นี้ไม่สามารถสำเร็จลงได้ หากไม่ได้รับกำลังใจและความอุปถัมภ์จากบิดามารดา และบุคคลในครอบครัวทุกคน ที่ทำให้ผู้เขียนมีความมุ่งมั่นในการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ให้สำเร็จลุล่วงด้วยดี

ผู้เขียนขอขอบคุณประโยชน์ของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ให้แก่บุพการี ครูบาอาจารย์ และผู้มีพระคุณทุกท่าน ส่วนข้อบกพร่องใดๆ ผู้เขียนขออ้อมรับไว้ด้วยความเต็มใจ

จิตติมา ศรีโอ โนมัย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	๗
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	๖
กิตติกรรมประกาศ.....	๗
บทที่	
1. บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา.....	6
1.3 สมมติฐานของการศึกษา.....	7
1.4 ขอบเขตของการศึกษา.....	7
1.5 วิธีการศึกษา.....	7
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	8
2. แนวคิดและหลักการที่เกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพและประสิทธิภาพของการสอบสวนฟ้องร้อง.....	9
2.1 แนวคิดและหลักการในการดำเนินคดีอาญา.....	9
2.1.1 แนวคิดการดำเนินคดีอาญา.....	9
2.1.2 หลักการในการดำเนินคดีอาญา.....	12
2.1.3 คำนิยามของการสอบสวนฟ้องร้อง.....	14
2.2 หลักประกันการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพ.....	16
2.2.1 สิทธิในชีวิตและความบริบูรณ์ของร่างกาย.....	16
2.2.2 สิทธิในเสรีภาพของบุคคล.....	16
2.2.3 สิทธิของบุคคลที่ถูกดำเนินคดีอาญา.....	17
2.2.4 สิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัว.....	17
2.3 หลักประกันความมีประสิทธิภาพ.....	18
2.3.1 การตรวจสอบการจับกุม หรือควบคุมโดยมิชอบด้วยกฎหมาย.....	18
2.3.2 หลักการตรวจสอบและถ่วงดุลอำนาจระหว่างองค์กรใน.....	18
กระบวนการยุติธรรม	
2.4 การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคลในการสอบสวนฟ้องร้อง.....	19

สารบัญ(ต่อ)

	หน้า
2.4.1 การคุ้มครองสิทธิของบุคคลที่ถูกจับ.....	19
2.4.1.1 เหตุในการออกหมายจับ.....	22
2.4.2 การคุ้มครองสิทธิของบุคคลที่ถูกคุมขัง.....	24
2.4.3 การคุ้มครองสิทธิของบุคคลที่ถูกตรวจค้น.....	27
2.4.3.1 เหตุในการออกหมายค้น.....	30
2.5 ประสิทธิภาพในการสอบสวนฟ้องร้อง.....	31
2.5.1 มาตรการควบคุมการออกหมายอาญา.....	33
2.5.1.1 การตรวจสอบการออกหมายจับ.....	34
2.5.1.2 การตรวจสอบการออกหมายขัง.....	36
2.5.1.3 การตรวจสอบการออกหมายค้น.....	37
2.5.2 การเข้าร่วมในการสอบสวนของพนักงานอัยการ.....	39
2.5.2.1 การสอบสวนฟ้องร้องที่เป็นกระบวนการเดียวกัน.....	39
3. การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพและประสิทธิภาพของการสอบสวนฟ้องร้องในต่างประเทศ....	43
3.1 การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพและประสิทธิภาพของการสอบสวนฟ้องร้อง.....	43
ในประเทศญี่ปุ่น	
3.1.1 วิวัฒนาการในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพและประสิทธิภาพ.....	43
ในการสอบสวนฟ้องร้อง	
3.1.2 การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ถูกจับ คั้น คุมขัง.....	45
3.1.3 ประสิทธิภาพในการสอบสวนฟ้องร้อง.....	50
3.1.3.1 มาตรการควบคุมการออกหมายอาญา.....	50
3.1.3.2 การเข้าร่วมในการสอบสวนของพนักงานอัยการ.....	55
3.1.4 วิเคราะห์การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพและประสิทธิภาพของการ.....	59
สอบสวนในประเทศญี่ปุ่น	
3.1.4.1 การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคล.....	59
3.1.4.2 ประสิทธิภาพในการสอบสวน.....	62
3.2 การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพและประสิทธิภาพของการสอบสวนฟ้องร้อง.....	64
ในประเทอังกฤษ	
3.2.1 วิวัฒนาการในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพและประสิทธิภาพ.....	64

สารบัญ(ต่อ)

หน้า

ในการสอบสวนฟ้องร้อง	
3.2.2 การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคลที่ถูกจับ คั่น คุ่มขัง.....	65
3.2.3 ประสิทธิภาพในการสอบสวนฟ้องร้อง.....	73
3.2.3.1 มาตรการควบคุมการออกหมายอาญา.....	73
3.2.3.2 การเข้าร่วมในการสอบสวนของพนักงานอัยการ.....	76
3.2.4 วิเคราะห์การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพและประสิทธิภาพของการ.....	78
สอบสวนในประเทศอังกฤษ	
3.2.4.1 การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคล.....	79
3.2.4.2 ประสิทธิภาพในการสอบสวน.....	81
4. ปัญหาในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพและการพัฒนาประสิทธิภาพ.....	83
ในการสอบสวนฟ้องร้องตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา	
4.1 ปัญหาและการพัฒนาการคุ้มครองสิทธิของบุคคลที่ถูกจับ.....	83
คุ่มขัง คั่น	
4.1.1 ปัญหากรณีการจับก่อนแล้วจึงรวบรวมพยานหลักฐาน.....	84
ในภายหลัง	
4.1.2 ปัญหาในการปฏิบัติที่ไม่ถูกต้องโดยถือการควบคุม.....	87
เป็นหลัก การปล่อยตัวชั่วคราวเป็นข้อยกเว้น	
4.1.3 ปัญหาสิทธิเสรีภาพในเคหสถานของผู้ถูกคั่นได้รับ.....	89
ความกระทบกระทั่งอันเกินควร	
4.2 ปัญหาและการพัฒนาประสิทธิภาพในการสอบสวนฟ้องร้อง.....	91
4.2.1 ปัญหาการกั้นกรงการออกหมายก่อนการใช้ดุลพินิจ.....	91
ของศาลและการตรวจสอบการปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานยังไม่เพียงพอ	
4.2.2 ปัญหากรณีพนักงานอัยการไม่อาจเป็นหลักประกัน.....	95
ในการอำนวยความยุติธรรม	
5. บทสรุปและข้อเสนอแนะ.....	102
5.1 บทสรุป.....	102
5.2 ข้อเสนอแนะ.....	106
บรรณานุกรม.....	109

สารบัญ(ต่อ)

หน้า

ภาคผนวก.....118

ประวัติผู้เขียน.....122

หัวข้อวิทยานิพนธ์	การสอบสวนฟ้องร้อง : ศึกษาแนวทางการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพและประสิทธิภาพของการสอบสวนฟ้องร้องในประเทศไทย
ชื่อผู้เขียน	จิตติมา ศรีอินมัย
อาจารย์ที่ปรึกษา	รองศาสตราจารย์ ดร.อุดม รัฐอมฤต
สาขาวิชา	นิติศาสตร์
ปีการศึกษา	2549

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์นี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงสภาพปัญหาของการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพและประสิทธิภาพของการสอบสวนฟ้องร้องในประเทศไทยและแนวทางแก้ไข รวมถึงศึกษาหลักเกณฑ์ และความเหมาะสมของการนำวิธีการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพและประสิทธิภาพของการสอบสวนฟ้องร้องในต่างประเทศมาพัฒนากฎหมายไทยได้หรือไม่ เพียงใด

ผลจากการศึกษาพบว่าประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้บัญญัติให้ความคุ้มครองสิทธิเสรีภาพและประสิทธิภาพในการสอบสวนฟ้องร้องไว้แล้ว อาทิเช่น บัญญัติเรื่องการใช้อำนาจของเจ้าพนักงานรัฐในการจับ คမ်းขัง หรือค้นที่ ต้องปฏิบัติอย่างมีหลักเกณฑ์ภายในขอบเขตของกฎหมาย และในการรวบรวมพยานหลักฐานที่เจ้าพนักงานรัฐต้องรวบรวมพยานหลักฐานทุกชนิดที่จะพิสูจน์ถึงความผิดหรือบริสุทธิ์ของผู้ต้องหา หรือบัญญัติให้ศาลเป็นองค์กรที่ทำหน้าที่ตรวจสอบการออกหมายอาญาเพียงองค์กรเดียวเท่านั้น หรือการบัญญัติให้พนักงานอัยการเข้ามีส่วนร่วมในการตรวจสอบความจริงในชั้นสอบสวน ไม่ว่าจะเป็นการร่วมชั้นสูตรพลิกศพร่วมกับแพทย์ และพนักงานสอบสวนในกรณีที่มีความตายเกิดโดยการกระทำของเจ้าพนักงานที่อ้างว่าปฏิบัติตามหน้าที่หรือตายระหว่างถูกควบคุมตัว หรือการสอบปากคำผู้เสียหาย พยาน หรือผู้ต้องหาซึ่งเป็นเด็ก ก็ตาม แต่ปัญหาการลิดรอนสิทธิเสรีภาพของประชาชนผู้ถูกจับ คမ်းขัง หรือค้น ปัญหาการใช้มาตรการตรวจสอบและถ่วงดุลยังไม่เพียงพอ หรือปัญหาการสอบสวนฟ้องร้องที่ยังไม่เป็นกระบวนการเดียวกันยังคงพบอยู่เสมอ ซึ่งปัญหาดังกล่าวเหล่านี้สาเหตุมาจากเจ้าพนักงานที่เกี่ยวข้องขาดความเป็นภาวะวิสัย โดยให้ความสำคัญต่อการเอาตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษเพียงอย่างเดียว และการตรวจสอบและถ่วงดุลจากองค์กรในกระบวนการยุติธรรมยังไม่เพียงพอ นอกจากนี้ ความไม่ชัดเจนของบทบัญญัติกฎหมายในเรื่องดังกล่าวก็เป็นอีกสาเหตุหนึ่งเช่นกัน

จึงเห็นว่าวิธีการที่จะพัฒนาการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพและประสิทธิภาพของการสอบสวนฟ้องร้องในประเทศไทยได้นั้น ควรจะแก้ไขบทบัญญัติกฎหมายให้มีความชัดเจนยิ่งขึ้นใน

เรื่องที่เกี่ยวข้องกับการให้ความคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ถูกจับ คัมบัง หรือคั้น มาตรการตรวจสอบการออกหมายอาญา และการมีส่วนร่วมของพนักงานสอบสวน อาทิเช่นการจำกัดระยะเวลาในการควบคุมตัวให้น้อยลง เพื่อสร้างมาตรการบังคับให้พนักงานสอบสวนหรือตำรวจให้ความสำคัญของการรวบรวมพยานหลักฐานที่แน่ชัดก่อนที่จะขอศาลออกหมายจับ การระบุให้ชัดเจนขึ้นว่าประเภทความผิดต้องปล่อยชั่วคราว และคดีประเภทใดอยู่ในดุลพินิจของเจ้าพนักงานหรือศาลที่จะปล่อยชั่วคราวได้ เพื่อให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของกฎหมายที่ต้องการให้เจ้าพนักงานรัฐยึดถือการปล่อยชั่วคราวเป็นหลัก และการควบคุมตัวเป็นข้อยกเว้น กำหนดวิธีการปฏิบัติในการคั้นให้ชัดเจนยิ่งขึ้น โดยการกำหนดให้เจ้าพนักงานผู้ทำการคั้นใช้วิธีการอย่างอื่นเท่าที่จะเป็นไปได้ก่อนที่จะทำให้เกิดความเสียหายแก่ทรัพย์สินของผู้ถูกคั้นในกรณีที่ผู้คั้นนั้นไม่ยินยอม กำหนดให้อำนาจพนักงานอัยการเป็นผู้ตรวจสอบหรือคัดค้านกรณเหตุแห่งการออกหมายจับ หมายจับ หรือหมายคั้นก่อนในทุกกรณี และระบุระยะเวลาที่หมายมีผลบังคับและให้สิ้นสุดเมื่อพ้นกำหนดเวลาดังกล่าวไว้อย่างชัดเจน เพื่อให้ได้รับการตรวจสอบการออกหมายจากศาลเป็นระยะ กำหนดให้อำนาจพนักงานอัยการเข้ามีส่วนร่วมในการสอบสวนเพิ่มขึ้น ในความผิดที่มีโทษทางอาญา ตั้งแต่ 3 ปีขึ้นไป และออกกระเบียบปฏิบัติและบทลงโทษในกรณีที่พนักงานอัยการไม่ปฏิบัติหน้าที่ดังที่กฎหมายกำหนดไว้ให้ชัดเจนขึ้น ทั้งนี้ การแก้ไขเพื่อนำไปสู่พัฒนาดังกล่าวจะไม่อาจเกิดขึ้นได้หากไม่ได้รับความร่วมมือจากองค์กรต่างๆในกระบวนการยุติธรรม

Thesis Title	Inquiry and Prosecution: Study on the Development of Freedom Right Protection and Efficiency of Inquiry and Prosecution Procedures in Thailand
Author	Jittima Srianomai
Thesis Advisor	Assoc. Prof. Dr. Udom Rathamarit
Department	Law
Academic Year	2006

ABSTRACT

This Thesis is purported to study on problems of freedom right protection and efficiency of inquiry and prosecution procedures in Thailand and solutions thereof, including research of principles and properness in bringing the freedom right protection and efficiency of the inquiry and prosecution procedures in foreign countries to improve Thai laws.

The outcome of the study shows that the Criminal Procedure Code already contained the provisions with respect to freedom right protection and efficiency of the inquiry and prosecution procedures, e.g. the provisions related to exercising the power of a governmental official in arrest, detention or search required to be conducted within certain principles and in accordance with the scope of the laws, and in gathering evidence where a governmental official is required to bring together all kinds of evidence to prove an alleged offender to be guilty or innocence, or the provisions for a competent court to act as a sole organization in supervising issuance of a criminal warrant, or the provisions required a public prosecutor to participate in verifying truth during an inquiry process, either during the process of post mortem inquest together with a physician and an inquiry official for death caused by an act of the official claiming to perform his/her duty or death while being kept in custody by the official, or during interrogation of an injured person, witness, or juvenile alleged offender. However, the problems in subtracting the freedom right of people who are arrested, detained or searched, the problem of insufficiency in exercising the measures of check and balance systems, or the problem of inconsistent procedures for inquiry and prosecution, could always be found. Those problems are

attributable to the relevant official lacking of competency by concentrating only on bringing offenders to be punished under the laws, and also check and balance systems by organizations in a judicial system are not yet sufficient. In addition, the discrepancy of the provisions of the laws in those respects could be another cause.

Therefore, the strategies in development of the freedom right protection and the efficiency of inquiry and prosecution procedures in Thailand should be processed through the amendments of various provisions of the laws by making them more precise with respect to the freedom right protection of a person who is arrested, detained or searched, providing measures in supervising the process of issuing criminal warrants, and participation of an inquiry official, e.g. decreasing the time limit of custody to create a measure forcing an inquiry official or police officer to pay more attention to gathering of evidence for more certainty prior to request of an arrest warrant from a competent court, indicating clearly of what types of offences must be subject to a temporary release pursuant the intention of the laws as requiring the government officials to primarily use the temporary release and make the detention as an exception, and imposing more precise procedures to conduct a search by determining the official conducting search by any necessary and possible means before creating any damage to properties of the searched person in the event of no permission, specifying the authority of a public prosecutor to be a supervisor in controlling the reason to issue arrest warrant, detention warrant or search warrant in all respects, and setting the period for warrants to be in effect and rescinded after the expiration of the said period as for verifying the issuance of the warrant by a competent court from time to time, indicating the power of a public prosecutor to participate more in the inquiry process for a criminal penalty with imprisonment of more than 3 years and issuing clear regulations and penalties in case that a public prosecutor fails to perform their duties as required by the laws. Nonetheless, the solution to the said improvement could not happen without cooperation from various organizations within the judicial systems.

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา หมายถึง กฎหมายที่ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการค้นหาความจริงอันเกี่ยวกับการกระทำความผิดและการนำตัวผู้กระทำความผิดต่อกฎหมายอาญามาดำเนินการพิจารณาและลงโทษตามบทบัญญัติของกฎหมาย ซึ่งหลักเกณฑ์นี้ได้บัญญัติขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้อำนาจหน้าที่แก่เจ้าพนักงานของรัฐในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา และศาลในการร่วมมือกันค้นหาความจริงในการกระทำความผิดที่เกิดขึ้นว่าเมื่ออย่างไรและใครเป็นผู้กระทำความผิด อีกทั้งศาลจะเป็นองค์กรที่ชี้ขาดว่าผู้ถูกกล่าวหาว่าได้กระทำความผิดนั้น เป็นผู้กระทำความผิดจริงหรือไม่และจะต้องรับโทษเพียงใด รวมถึงการบังคับโทษจำคุกหลังจากมีคำพิพากษาแล้วจะต้องดำเนินการอย่างไร ซึ่งเป้าหมายในการให้อำนาจหน้าที่ดังกล่าว เพื่อต้องการให้ค้นหาผู้กระทำความผิดที่แท้จริงมาลงโทษตามกฎหมายให้ได้ แต่ในขณะเดียวกัน หลักเกณฑ์ดังกล่าวได้คำนึงถึงการประกันสิทธิของประชาชน สิทธิของผู้ถูกกล่าวหาในคดีอาญา ที่จะได้รับการปกป้องสิทธิมิให้ถูกล่วงละเมิดต่อเสรีภาพในร่างกายเคหสถานและในกรณีอื่นโดยไม่จำเป็นหรือไม่มีเหตุอันสมควร จากการใช้อำนาจในการค้นหาความจริงของเจ้าพนักงานและศาลรวมถึงการที่ผู้ถูกจับผู้ต้องหา จำเลยหรือผู้ที่ต้องคำพิพากษาให้ต้องรับโทษแล้ว จะได้รับการประกันสิทธิที่จะไม่ได้รับการปฏิบัติอย่างไร้มนุษยธรรมอีกด้วย¹

ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญามีทฤษฎีที่สำคัญ คือ ทฤษฎีการควบคุมอาชญากรรม (The Crime Control Model) และ ทฤษฎีกระบวนการนิติธรรม (The Due Process Model) ซึ่งทั้งสองรูปแบบมีเป้าหมายในการป้องกันสังคมอย่างเดียวกัน แต่มีมรรควิธีในการบรรลุเป้าหมายหรือกล่าวอีกนัยหนึ่งมีวิธีปฏิบัติ (Procedure) ที่แตกต่างกัน²

ทฤษฎีการควบคุมอาชญากรรม (The Crime Control Model) เป็นทฤษฎีที่เน้นทางด้านประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรม โดยมุ่งที่จะควบคุมระงับ และปราบปรามอาชญากรรม

¹ ณรงค์ ใจหาญ ก. (2547). หลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (เล่ม 1) (พิมพ์ครั้งที่ 8). หน้า 16.

² อภิรัตน์ เพ็ชรศิริ. (2548). ทฤษฎีอาญา. หน้า 112-113.

บทที่ 4

ปัญหาในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพและการพัฒนาประสิทธิภาพ ในการสอบสวนฟ้องร้องตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

จากที่ได้ศึกษามาแล้วในตอนต้น กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาว่าด้วยเรื่อง การสอบสวนฟ้องร้อง ไม่ว่าจะเป็นของประเทศไทย ประเทศญี่ปุ่น หรือประเทศอังกฤษก็ตาม ต่างก็ คำนึงถึงสิทธิเสรีภาพของประชาชนเป็นหลักสำคัญ และไม่ลืมที่จะคำนึงถึงประสิทธิภาพในการ ปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานรัฐในการสอบสวนฟ้องร้อง โดยแต่ละประเทศได้วางหลักเกณฑ์ทาง กฎหมายไว้แตกต่างกันในรายละเอียด แต่จุดประสงค์สำคัญก็ยังคงคำนึงถึงสองหลักดังกล่าว เพียงแต่จะทำให้ความสำคัญในแต่ละเรื่องมากน้อยเพียงใดเท่านั้น ทั้งนี้ จากที่ได้ศึกษาพบว่าแม้ ประเทศไทยจะได้บัญญัติกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาว่าด้วยเรื่อง การสอบสวนฟ้องร้องโดยได้ กำหนดหลักเกณฑ์การให้ความคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคลผู้ถูกจับ คမ်းขัง หรือคั่น และควรมี ประสิทธิภาพในการสอบสวนฟ้องร้องไว้ก็ตาม แต่ยังพบว่าการบัญญัติกฎหมายดังกล่าวเป็นการ คุ้มครองในทางนามธรรมมากกว่า เนื่องจากยังคงพบปัญหาในทางปฏิบัติอยู่มาก โดยเฉพาะการใช้ มาตรการบังคับของเจ้าพนักงานรัฐที่ไปกระทบกระเทือนสิทธิเสรีภาพของผู้ถูกจับ คမ်းขัง หรือคั่น และปัญหาในการใช้มาตรการควบคุมการออกหมายอาญาและการสอบสวนฟ้องร้องที่ไม่เป็น กระบวนการเดียวกัน ซึ่งเป็นสาเหตุที่ทำให้ประสิทธิภาพในการสอบสวนฟ้องร้องยังมีความ บกพร่องอยู่นั่นเอง ในบทนี้ขอเสนอแนะให้เห็นถึงปัญหาและแนวทางในการพัฒนาเพื่อลดปัญหา ดังกล่าวลง โดยแยกพิจารณาเป็นหัวข้อต่างๆ เพื่อความชัดเจนยิ่งขึ้น ดังนี้

4.1 ปัญหาและการพัฒนาการคุ้มครองสิทธิของบุคคลที่ถูกจับ คမ်းขัง คั่น

แม้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาจะได้บัญญัติกฎหมายเพื่อคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพของบุคคลผู้ได้รับผลกระทบจากการใช้อำนาจรัฐไว้ก็ตาม แต่พบอยู่เสมอว่าสิทธิเสรีภาพ ของบุคคลดังกล่าวได้รับความกระทบกระเทือนเกินความจำเป็น ปัญหาดังกล่าวเกิดขึ้นเนื่องจาก หลักกฎหมายกับการปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานไม่ตรงกัน ซึ่งยังคงเป็นปัญหาสำคัญอยู่ในปัจจุบัน อันนำมาซึ่งปัญหาต่างๆ ดังต่อไปนี้

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

จากที่ได้ศึกษาและวิเคราะห์แนวคิดและหลักเกณฑ์ในเรื่องการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพจากการจับ คမ်း คั่นและประสิทธิภาพในการสอบสวนฟ้องร้องโดยมุ่งเน้นไปที่มาตรการในการออกหมายอาญาและการเข้าร่วมในการสอบสวนของพนักงานอัยการตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ตลอดจนการศึกษาเปรียบเทียบกับกฎหมายของญี่ปุ่น อังกฤษมาโดยลำดับนั้น ทำให้เห็นถึงความจำเป็นในการที่จะต้องให้ประชาชนได้รับความคุ้มครองสิทธิเสรีภาพจากการจับ คမ်း คั่น นอกจากนี้แล้วก็ต้องมีการพัฒนาประสิทธิภาพในการสอบสวนฟ้องร้องควบคู่กันไปด้วย จึงขอสรุปและเสนอแนะแนวคิดเพื่อประกอบการพิจารณาว่าสมควรมีการปรับปรุงกฎหมายในส่วนที่เกี่ยวกับคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนจากการถูกจับ คမ်း คั่นพร้อมทั้งพัฒนาเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการสอบสวนฟ้องร้องยิ่งขึ้นต่อไป

5.1 บทสรุป

กระบวนการยุติธรรมทางอาญานั้นต้องมุ่งควบคุม ระวัง และปราบปรามอาชญากรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพตามทฤษฎีการควบคุมอาชญากรรม (The Crime Control Model) และยังต้องมุ่งให้ความเป็นธรรมและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้บริสุทธิ์ และลงโทษผู้กระทำความผิดที่แท้จริงให้ได้ตามทฤษฎีกระบวนการนิติธรรม (The Due Process Model) โดยแนวทางของทั้งสองทฤษฎีนั้นมีความขัดแย้งกันอย่างสิ้นเชิง ดังนั้น กระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่ดี จะต้องมีความสมดุลระหว่าง 2 ทฤษฎีนี้ ไม่เน้นไปในทางใดทางหนึ่งอย่างชัดเจน จึงจะเกิดประโยชน์สูงสุดในการรักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชนซึ่งถือเป็นภารกิจที่สำคัญยิ่งภารกิจหนึ่งของรัฐ

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่า การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ถูกจับ คမ်း คั่นและการใช้มาตรการในการออกหมายอาญาและการเข้าร่วมในการสอบสวนของพนักงานอัยการมีความสัมพันธ์กันอย่างเป็นระบบต่อการสอบสวนฟ้องร้อง และยังเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งของพนักงานสอบสวนหรือตำรวจในการที่จะรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อให้ทราบข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ต่างๆ อันเกี่ยวกับความผิด เพื่อจะรู้ตัวผู้กระทำความผิดและพิสูจน์ให้เห็นความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหาซึ่งเป็นสาระสำคัญในการเริ่มต้นคดี โดยมีผลต่อไปถึงการไต่สวนมูลฟ้อง การพิจารณา และพิพากษาคดีในชั้นศาลอีกด้วย

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา หมายถึง กฎหมายที่ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการค้นหาความจริงอันเกี่ยวกับการกระทำความผิดและการนำตัวผู้กระทำความผิดต่อกฎหมายอาญามาดำเนินการพิจารณาและลงโทษตามบทบัญญัติของกฎหมาย ซึ่งหลักเกณฑ์นี้ได้บัญญัติขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้อำนาจหน้าที่แก่เจ้าพนักงานของรัฐในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา และศาลในการร่วมมือกันค้นหาความจริงในการกระทำความผิดที่เกิดขึ้นว่าเมื่ออย่างไรและใครเป็นผู้กระทำความผิด อีกทั้งศาลจะเป็นองค์กรที่ชี้ขาดว่าผู้ถูกกล่าวหาว่าได้กระทำความผิดนั้น เป็นผู้กระทำความผิดจริงหรือไม่และจะต้องรับโทษเพียงใด รวมถึงการบังคับโทษจำคุกหลังจากมีคำพิพากษาแล้วจะต้องดำเนินการอย่างไร ซึ่งเป้าหมายในการให้อำนาจหน้าที่ดังกล่าว เพื่อต้องการให้ค้นหาผู้กระทำความผิดที่แท้จริงมาลงโทษตามกฎหมายให้ได้ แต่ในขณะเดียวกัน หลักเกณฑ์ดังกล่าวได้คำนึงถึงการประกันสิทธิของประชาชน สิทธิของผู้ถูกกล่าวหาในคดีอาญา ที่จะได้รับการปกป้องสิทธิมิให้ถูกล่วงละเมิดต่อเสรีภาพในร่างกายเคหสถานและในกรณีอื่นโดยไม่จำเป็นหรือไม่มีเหตุอันสมควร จากการใช้อำนาจในการค้นหาความจริงของเจ้าพนักงานและศาลรวมถึงการที่ผู้ถูกจับผู้ต้องหา จำเลยหรือผู้ที่ต้องคำพิพากษาให้ต้องรับโทษแล้ว จะได้รับการประกันสิทธิที่จะไม่ได้รับการปฏิบัติอย่างไร้มนุษยธรรมอีกด้วย¹

ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญามีทฤษฎีที่สำคัญ คือ ทฤษฎีการควบคุมอาชญากรรม (The Crime Control Model) และ ทฤษฎีกระบวนการนิติธรรม (The Due Process Model) ซึ่งทั้งสองรูปแบบมีเป้าหมายในการป้องกันสังคมอย่างเดียวกัน แต่มีวิธีการในการบรรลุเป้าหมายหรือกล่าวอีกนัยหนึ่งมีวิธีปฏิบัติ (Procedure) ที่แตกต่างกัน²

ทฤษฎีการควบคุมอาชญากรรม (The Crime Control Model) เป็นทฤษฎีที่เน้นทางด้านประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรม โดยมุ่งที่จะควบคุมระงับ และปราบปรามอาชญากรรม

¹ ณรงค์ ใจหาญ ก. (2547). หลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (เล่ม 1) (พิมพ์ครั้งที่ 8). หน้า 16.

² อภิรัตน์ เพ็ชรศิริ. (2548). ทฤษฎีอาญา. หน้า 112-113.

เป็นใหญ่ คดีอาญาทั้งหลายที่ปวงที่เข้าสู่ระบบงานยุติธรรมทางอาญาตามทฤษฎีนี้จะต้องดำเนินไปตามขั้นตอนต่างๆที่กำหนดไว้อย่างสม่ำเสมอไม่หยุดชะงัก โดยมีกระบวนการกลั่นกรองในแต่ละขั้นตอน ซึ่งขั้นตอนต่างๆ จะดำเนินไปอย่างต่อเนื่องและเป็นการปฏิบัติงานประจำ โดยเริ่มตั้งแต่การสืบสวนก่อนการจับกุม การจับกุม การสอบสวนภายหลังการจับกุม การเตรียมคดีเพื่อฟ้องยังศาล การพิจารณาคดี การพิพากษาลงโทษผู้กระทำความผิด การบังคับคดีตามคำพิพากษา และการปลดปล่อยจำเลย ดังนั้นการดำเนินการตามขั้นตอนต่างๆ ดังกล่าวนี ในกระบวนการยุติธรรมจึงต้องมีความรวดเร็ว และแน่นอน โอกาสที่ผู้กระทำความผิดที่จะหลุดพ้นจากการถูกศาลพิพากษาลงโทษน้อยที่สุด ซึ่งหมายความว่าผู้กระทำความผิดยากที่จะหลุดพ้นจากการลงโทษ³ เป็นการตอบโต้กับปัญหาอาชญากรรมอย่างเฉียบขาด และปราบปรามอาชญากรรมเป็นใหญ่⁴

ทฤษฎีกระบวนการยุติธรรม (The Due Process Model) เป็นทฤษฎีที่เน้นด้านตัวบทกฎหมาย ยึดถือกฎหมายเป็นหลัก การดำเนินคดีอาญาจะต้องมีความเป็นธรรมตามขั้นตอนต่างๆ ในกระบวนการยุติธรรม ทฤษฎีนี้ไม่เห็นด้วยกับการแสวงหาข้อเท็จจริงอย่างไม่เป็นทางการของทฤษฎีการควบคุมอาชญากรรมในชั้นตำรวจและอัยการ แต่เห็นว่าจะต้องจัดให้มีการพิจารณาคดีหรือไต่สวนข้อกล่าวหาของผู้ต้องหาอย่างเป็นทางการ และเปิดเผยในศาลยุติธรรม ทฤษฎีนี้จึงถือว่าบุคคลจะไม่ถูกกล่าวหาว่าประกอบอาชญากรรมเพียงเพราะมีพยานหลักฐานว่าเขาได้กระทำเท่านั้น แต่จะมีความผิดก็ต่อเมื่อผู้มีอำนาจตามกฎหมายพิจารณาพิพากษาชี้ขาดแล้วว่าเขามีความผิด และผู้มีอำนาจพิจารณาตามกฎหมายนั้น ต้องปฏิบัติตามตัวบทกฎหมายที่ให้ความคุ้มครองสิทธิเสรีภาพอย่างถ่วงถ่วง และจะคอยทบทวนวิธีการที่เจ้าหน้าที่ตำรวจหรือพนักงานอัยการสืบเสาะมา หรือสืบเสาะเองว่าได้มาโดยเป็นธรรมหรือไม่ ซึ่งศาลจะแสดงถึงข้อผิดพลาดเหล่านี้ให้แก่ประชาชนรับรู้

ทฤษฎีนี้มุ่งให้ความสำคัญเป็นธรรมและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพมากกว่าป้องกันอาชญากรรมดำเนินคดีโดยมิให้ผิดพลาด คุ้มครองผู้บริสุทธิ์ และลงโทษผู้กระทำความผิดให้ได้ ซึ่งถือว่าเป็นระบบในอุดมคติ⁵ ทฤษฎีนี้ไม่เห็นด้วยกับการแสวงหาข้อเท็จจริงอย่างไม่เป็นทางการของรูปแบบการ

³ อารีย์ รุ่งพรทวีวัฒน์. (2526). การบังคับใช้กฎหมายอาญาโดยกระบวนการยุติธรรมในประเทศไทย. หน้า 66.

⁴ กรกาญจน์ อรุณปลอด. (2543). การคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย : ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างแนวความคิดทางกฎหมายและกระบวนการบังคับใช้. หน้า 14.

⁵ แหล่งเดิม. หน้า 13.

ควบคุมอาชญากรรม และต้องการให้มีการพิจารณาคดีหรือไต่สวนข้อกล่าวของผู้ต้องหาอย่างเป็นทางการและเปิดเผยในศาลยุติธรรมต่อหน้าองค์คณะผู้พิพากษาที่เป็นกลางเท่านั้น⁶

ทำให้เห็นได้ว่า หากเน้นวัตถุประสงค์ในทฤษฎีการควบคุมอาชญากรรม ก็จะมีผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของผู้ถูกดำเนินคดี แต่หากเน้นทฤษฎีกระบวนการนิติธรรมมากเกินไป ก็อาจจะมีผลทำให้ไม่สามารถลงโทษผู้กระทำผิดได้⁷

ระบบกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่ดี ไม่เพียงจะให้ความสำคัญไปตามทฤษฎีใดทฤษฎีหนึ่ง แต่จะต้องมีความสมดุลระหว่างมาตรการปราบปรามอาชญากรรมที่มีประสิทธิภาพ กับ มาตรการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน โดยต้องมีหลักเกณฑ์ต่างๆที่จะควบคุมการใช้อำนาจของเจ้าพนักงานรัฐ ให้ใช้ภายในขอบเขตของกฎหมายเพื่อให้เจ้าพนักงานรัฐใช้อำนาจอย่างมีความเป็นภาวะวิสัย (Objectivity) ไม่ใช่ใช้ตามอำเภอใจ (Subjectivity) ของเจ้าพนักงานรัฐแต่ละคน กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศต่างๆ จึงกำหนดกลไกที่จะให้องค์กรต่างๆ ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ได้มีการตรวจสอบและถ่วงดุลอำนาจกัน (Check and Balance) ระหว่างองค์กร นอกเหนือจากการตรวจสอบหรือควบคุมกันเองภายในองค์กร ซึ่งเป็นสิ่งที่ต้องทำอยู่แล้ว⁸

ในปัจจุบันได้ให้ความสำคัญแก่ผู้ต้องหาหรือจำเลยมากกว่าเดิม โดยถือว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยมิได้เป็นเพียงผู้ถูกดำเนินคดีเท่านั้น หากแต่เป็นผู้ทรงสิทธิและหน้าที่ (Subject) ในการดำเนินคดีด้วยและให้สันนิษฐานว่าบุคคลดังกล่าวเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าศาลจะพิพากษาถึงที่สุดว่ามีความผิด ดังนั้นการปฏิบัติต่อผู้ต้องหาและจำเลยจึงต้องคำนึงถึงมาตรการการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคลดังกล่าว⁹

เนื่องจากหลักเกณฑ์ในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในต่างประเทศถือเป็นหลักสากลที่ได้รับการยอมรับมาเป็นเวลานาน โดยเฉพาะการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ที่ตกเป็นผู้ต้องหาในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาไม่ว่าการจับ การคุมขัง หรือการค้น ซึ่งมาตรการดังกล่าวส่งผล

⁶ ประธาน วัฒนวานิชย์ ก (2547). รูปแบบการศึกษาวิจัยกระบวนการยุติธรรม(เอกสารอัดสำเนา). เอกสารประกอบการสอนวิชาอาชญาวิทยาและทัณฑวิทยาชั้นสูง. หน้า 2-4.

⁷ สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล ก (2545). คำอธิบายการดำเนินคดีผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง. หน้า 27.

⁸ สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล ข (2541, ธันวาคม). “ความโปร่งใสและการตรวจสอบกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ตามแนวทางในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540.” *บทบัญญัติ*, 54, (ตอน4). หน้า 57-58.

⁹ ณรงค์ ใจหาญ และคณะ. (2540). *สิทธิของผู้ต้องหา จำเลย และผู้ต้องโทษในคดีอาญา* (รายงานการวิจัย). หน้า 1.

กระทบต่อเนื้อตัวร่างกายรวมถึงทรัพย์สินและชื่อเสียงของผู้ถูกใช้มาตรการดังกล่าวโดยตรง ดังนั้น จึงได้มีการวางหลักเกณฑ์ในการใช้มาตรการดังกล่าวให้เป็นบรรทัดฐานเพื่อให้เกิดความสมดุล เพื่อให้การใช้อำนาจของรัฐเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและยังเป็นการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ถูกใช้มาตรการดังกล่าวด้วย โดยวางหลักที่สำคัญในการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกจับหลายประการ อาทิ หลักในการไม่เลือกปฏิบัติ การจับต้องไม่กระทำโดยพลการและจะใช้กำลังได้ต่อเมื่อมีเหตุจำเป็นเร่งด่วนเท่านั้น นอกจากนี้ยังได้วางมาตรการในการตรวจสอบการใช้อำนาจดังกล่าวเพื่อให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่ได้วางไว้ อาทิ การให้ศาลเป็นผู้ตรวจสอบเหตุในการจับ การขัง การค้นและ ยังได้สร้างมาตรการในการเยียวยาผู้ที่ต้องเสียหายอันเนื่องมาจากการจับกุมหรือคุมขังโดยไม่ชอบ หลักการดังกล่าว นอกจากจะได้รับการยอมรับจากประเทศในซีกโลกตะวันตก หากยังได้แพร่กระจายและซึมซับเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมของไทยด้วย¹⁰

ความสำคัญของการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลมีพื้นฐานมาจากความจริงที่ว่า บุคคลเกิดมาพร้อมกับศักดิ์และสิทธิในความเป็นมนุษย์อันมีอาณัติครอนได้ และย่อมมีความชอบธรรมในสิทธิที่จะดำรงชีวิตและดำรงอยู่ในสังคมอย่างเสมอภาคและมีศักดิ์ศรี การให้ความคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลย่อมต้องกระทำด้วยความตระหนักในคุณค่าของศักดิ์และสิทธิในความเป็นมนุษย์ด้วยความเข้าใจอย่างแจ่มชัดว่าศักดิ์และสิทธิในความเป็นมนุษย์นี้เอง เป็นรากฐานแห่งปรัชญาที่กำหนดเนื้อหาและทิศทางอันพึงประสงค์ของกระบวนการยุติธรรม¹¹

การดำเนินคดีอาญานั้น มีความจำเป็นต้องล่วงละเมิดสิทธิเสรีภาพของบุคคลในบางเรื่องเพื่อให้ได้มาซึ่งพยานหลักฐานที่แท้จริงอันจะนำไปสู่การพิสูจน์ความผิดของผู้ถูกกล่าวหา ซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยหลายฉบับ ได้บัญญัติรับรองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาไว้โดยเฉพาะรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ได้มีบทบัญญัติรับรองสิทธิของผู้ถูกจับ ผู้ต้องหา จำเลย ผู้เสียหาย และพยานไว้ ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าเป็นรัฐธรรมนูญที่ให้หลักประกันสิทธิของประชาชนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญามากที่สุดฉบับหนึ่งของประเทศไทยและผลของการที่รัฐธรรมนูญบัญญัติรับรองสิทธิของประชาชนไว้นี้ ทำให้รัฐสภามีหน้าที่ตรากฎหมายออกมาบังคับให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญกำหนด ซึ่งในบางกรณีต้องแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาให้สอดคล้องกับหลักประกันดังกล่าว ส่วนเจ้าพนักงานในกระบวนการยุติธรรมและศาล ก็ต้องถือแนวปฏิบัติหรือปรับปรุงการบังคับใช้กฎหมายให้สอดคล้องกับมาตรการคุ้มครองสิทธิที่

¹⁰ อริยามนุสข. (2548). การจับ : ศึกษาเฉพาะกรณีความผิดซึ่งหน้า. หน้า 12.

¹¹ คณิต ณ นคร ก (2539, ธันวาคม). “อัยการกับภารกิจในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคล.”

รัฐธรรมนูญรับรอง ซึ่งหลักในกฎหมายรัฐธรรมนูญก็เป็นส่วนหนึ่งที่ผู้บังคับใช้กฎหมายจะต้องถือ เป็นหลักปฏิบัติให้สอดคล้องกับหลักประกันสิทธิตามที่รับรองไว้¹²

แม้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ได้ถูกยกเลิกไปแล้วก็ตาม แต่ บทบัญญัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และกฎหมายอื่นที่ได้บัญญัติขึ้นเพื่อให้ สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ก็มีได้ถูกยกเลิกตามไปด้วย ดังนั้น หลักประกันสิทธิของประชาชนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาก็ยังคงได้รับความคุ้มครองตาม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาอยู่เช่นเดิม

อำนาจการสอบสวนคดีอาญา เป็นอำนาจที่มีผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชน โดยตรง ทั้งมีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงต่อการอำนวยความสะดวกต่อสังคม ซึ่งการสอบสวนคดีอาญา เป็นกระบวนการเบื้องต้นของกระบวนการยุติธรรม ซึ่งระบบงานยุติธรรมได้แบ่งแยกอำนาจหน้าที่ กันโดยเด็ดขาด คือ¹³

1. การสืบสวน สอบสวนและจับกุมเป็นหน้าที่ของพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ
2. การฟ้องคดีและการดำเนินคดีในศาลเป็นหน้าที่ของพนักงานอัยการและ ทนายความ
3. การพิจารณาพิพากษาคดีเป็นหน้าที่ของศาล
4. การปฏิบัติตามคำพิพากษาเป็นหน้าที่ของราชทัณฑ์และคุมประพฤติ

การที่เจ้าพนักงานตำรวจเป็นผู้มีหน้าที่ในการสอบสวนคดีอาญา ถือได้ว่าเป็นขั้นตอนที่ มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง หากการสอบสวนซึ่งเป็นขั้นตอนเริ่มต้นของกระบวนการยุติธรรม ได้ เริ่มต้นโดยปราศจากความถูกต้อง ไม่เป็นธรรมและล่าช้าแล้ว ย่อมหมายถึงความบริสุทธิ์ยุติธรรมที่ ประชาชนควรได้รับ ถูกทำลายลงตั้งแต่ต้นเลยทีเดียว

ทั้งนี้ การดำเนินคดีอาญาชั้นเจ้าพนักงานในปัจจุบันถือเป็นต้นทางของกระบวนการ ยุติธรรมทางอาญา ที่มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่เจ้าพนักงานที่เกี่ยวข้องต้องมีความเป็นภาวะวิสัย (Objectivity) และมีกลไกในการตรวจสอบและถ่วงดุล (Check and Balance) การใช้อำนาจของเจ้า พนักงานที่ดี ซึ่งจะส่งผลต่อการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนและก่อให้เกิดประสิทธิภาพใน การสอบสวนฟ้องร้องควบคู่กันไป แต่ในทางปฏิบัติมักพบว่ายังคงมีการละเมิดสิทธิเสรีภาพของ ประชาชนเกินความจำเป็นและยังไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร โดยจะเห็นได้จากผลของการพิจารณาคดีของศาล เช่น ในคดีของนางสาวเซอร์แอน¹⁴ เป็นคดีที่มีแสดงให้เห็นถึงความผิดพลาดของ

¹² ณรงค์ ใจหาญ ก เล่มเดิม. หน้า 19.

¹³ สุพจน์ สุโรจน์. เอกสารวิชาการงานยุติธรรม. หน้า 80.

¹⁴ จาก <http://manager.co.th/crime/ViewNews.aspx?newsid=4630349099039>.

กระบวนการยุติธรรมทางอาญาได้เป็นอย่างดี ซึ่งไม่สามารถที่จะหาวิธีการใดมาเยียวยาความเสียหายที่ผู้บริสุทธิ์ที่ได้รับผลกระทบได้รับได้อย่างเหมาะสม หรือในคดีฆ่า ค.ต.สุวิชัย รอดวิมุต¹⁵ ซึ่งพยานหลักฐานที่รวบรวมได้ในชั้นเจ้าพนักงานนั้น ไม่ชัดเจนถึงขนาดที่จะพิจารณาและพิพากษาลงโทษจำเลยได้ และในที่สุดศาลได้พิพากษายกฟ้อง และไม่สามารถนำตัวผู้กระทำผิดที่แท้จริงมาลงโทษได้ ส่งผลให้จำเลยกลายเป็นผู้บริสุทธิ์ไปโดยปริยาย ทั้งที่ยังคงมีความเคลือบแคลงสงสัยต่อการกระทำของจำเลยอยู่มาก ซึ่งความไม่มีประสิทธิภาพในการสอบสวนนี้เองที่ทำให้ประชาชนขาดความเชื่อถือในการปฏิบัติงานของเจ้าพนักงาน โดยเฉพาะชั้นเจ้าพนักงานสอบสวนหรือตำรวจ ซึ่งมักเข้าใจว่าเจ้าพนักงานสอบสวนหรือตำรวจขาดความรู้ความสามารถ ขาดคุณธรรม จนไม่สามารถรักษาไว้ซึ่งความยุติธรรมให้แก่ประชาชนได้

ปัญหาดังกล่าวนี้ เมื่อพิจารณาแล้วจะเห็นว่าปัญหาไม่ได้อยู่ที่จุดใดจุดหนึ่งของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ที่จะสามารถแก้ปัญหาที่จุดนั้นๆ ได้ แต่เป็นปัญหาที่ต้องพิจารณาแก้ไขอย่างเป็นระบบและต้องคำนึงถึงความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติของเจ้าพนักงานควบคู่กันไปด้วย

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1.2.1 เพื่อศึกษาให้ทราบแนวความคิด และหลักเกณฑ์ที่เกี่ยวกับหลักประกันสิทธิเสรีภาพของประชาชนจากการถูกจับ คุ่มขัง หรือคั่น รวมทั้งหลักประกันประสิทธิภาพในการสอบสวนฟ้องร้องซึ่งมุ่งเน้นศึกษาในเรื่องของมาตรการควบคุมการออกหมาย และการมีส่วนร่วมในการสอบสวนของพนักงานอัยการของประเทศไทยและสากล เพื่อนำมาพัฒนากฎหมายของประเทศไทยให้คุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนจากกรณีดังกล่าวและก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการสอบสวนฟ้องร้องมากยิ่งขึ้นต่อไป

1.2.2 เพื่อศึกษาหลักเกณฑ์ในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนจากการถูกจับ คุ่มขัง หรือคั่น และประสิทธิภาพในการสอบสวนฟ้องร้องที่มุ่งเน้นศึกษาในเรื่องของมาตรการควบคุมการออกหมายและการมีส่วนร่วมในการสอบสวนของพนักงานอัยการตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และกฎหมายของประเทศญี่ปุ่นและประเทศอังกฤษ เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างในการให้ความคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนและประสิทธิภาพในการสอบสวนฟ้องร้อง

¹⁵ จาก <http://www.manager.co.th/Crime/ViewNews.aspx?NewsID=2000000052500>.

1.2.3 เพื่อศึกษาถึงปัญหาและแนวโน้มในการพัฒนาการให้ความคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนจากกรณีดังกล่าว และปัญหาในการพัฒนาประสิทธิภาพในการสอบสวนฟ้องร้องในประเด็นที่ได้ศึกษา เพื่อนำมาซึ่งข้อเสนอแนะของผู้เขียนที่มุ่งเน้นถึงการให้ความคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน ควบคู่ไปกับการพัฒนาประสิทธิภาพในการสอบสวนฟ้องร้อง ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

1.3 สมมติฐานของการศึกษา

การรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อนำตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษ และการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคลที่เกี่ยวข้องตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและในทางปฏิบัติของเจ้าพนักงานนั้น จะเห็นได้ว่าในความเป็นจริงยังคงพบปัญหาการใช้อำนาจรัฐที่ไปกระทบกระเทือนสิทธิเสรีภาพของประชาชนเกินความจำเป็นอยู่พอสมควร และนอกจากนี้แล้วยังพบว่าประสิทธิภาพในการสอบสวนฟ้องร้อง โดยเฉพาะการใช้มาตรการควบคุมการออกหมายอาญา และการมีส่วนร่วมของพนักงานอัยการในการสอบสวนนั้น ยังไม่ก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการสอบสวนฟ้องร้องเท่าที่ควร วิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะทำการศึกษาในประเด็นที่ยังคงมีข้อบกพร่องดังกล่าว ซึ่งผู้เขียนเห็นว่าการให้ความคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนจากการถูกใช้อำนาจรัฐในกรณีดังกล่าวมานั้นสามารถพัฒนาไปคู่กับการมีประสิทธิภาพในการสอบสวนฟ้องร้อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสอบสวนฟ้องร้องที่เป็นกระบวนการเดียวกันอย่างที่แตกต่างกันประเทศยึดถือและปฏิบัติกัน น่าจะส่งผลต่อการอำนวยความยุติธรรมให้แก่ประชาชนมากยิ่งขึ้น

1.4 ขอบเขตของการศึกษา

มุ่งศึกษาถึงหลักเกณฑ์ วิธีการ และความเหมาะสมของการนำกระบวนการสอบสวนของต่างประเทศเพื่อนำมาพัฒนาและปรับใช้กับกระบวนการสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ทั้งนี้ การพัฒนาดังกล่าวอาจนำมาซึ่งประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานมากยิ่งขึ้น และมุ่งคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนประกอบกันว่ามีความเป็นไปได้เพียงไร

1.5 วิธีดำเนินการศึกษา

การศึกษาวิจัยฉบับนี้ เป็นการศึกษาด้วยวิธีวิจัยเอกสาร (Documentary Research) โดยศึกษาวิเคราะห์จากเอกสารที่เป็นตัวบทกฎหมาย ตำราทางวิชาการ งานวิจัย วิทยานิพนธ์ บทความที่เกี่ยวข้อง ความเห็นของนักกฎหมายและผลงานทางวิชาการอื่นๆ ตลอดจนข้อมูลจากเว็บไซต์ต่างๆ ทางอินเทอร์เน็ต ทั้งที่เป็นภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.6.1 ทำให้ได้ทราบถึงแนวความคิด และหลักเกณฑ์ที่เกี่ยวกับหลักประกันสิทธิเสรีภาพของประชาชนและหลักประกันความมีประสิทธิภาพในการสอบสวนฟ้องร้องตามหลักสากลที่นานาประเทศยึดถือเป็นแนวทางในการปฏิบัติร่วมกัน

1.6.2 ทำให้ได้ทราบถึงหลักเกณฑ์ของกฎหมายว่าด้วยเรื่องการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนและประสิทธิภาพในการสอบสวนฟ้องร้องในประเด็นที่ศึกษาของกฎหมายต่างประเทศโดยเฉพาะ ประเทศญี่ปุ่นและประเทศอังกฤษ

1.6.3 ทำให้ได้ทราบถึงปัญหาและแนวทางในการพัฒนาการให้ความคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนควบคู่ไปกับการพัฒนาประสิทธิภาพในการสอบสวนฟ้องร้องเพื่อนำไปปรับปรุงกฎหมายให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นต่อไป

บทที่ 2

แนวคิดและหลักการที่เกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพและประสิทธิภาพของ การสอบสวนฟ้องร้อง

แนวคิดและหลักการที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพและประสิทธิภาพในการสอบสวนฟ้องร้องที่นานาประเทศยึดถือเป็นหลักสากลและบัญญัติกฎหมายรองรับไว้ ประเทศไทยเป็นอีกประเทศหนึ่งที่ยึดถือแนวคิดและหลักการดังกล่าว โดยได้บัญญัติกฎหมายรองรับไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเช่นกัน ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

2.1 แนวคิดและหลักการในการดำเนินคดีอาญา

กระบวนการยุติธรรมทางอาญานั้นต้องมุ่งควบคุม ระวัง และปราบปรามอาชญากรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ และต้องให้ความเป็นธรรมและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้บริสุทธิ์ และลงโทษผู้กระทำผิดที่แท้จริงให้ได้ด้วยเช่นกัน ดังนั้น กระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่ดี จะต้องมีความสมดุลระหว่าง 2 กรณีดังกล่าว โดยไม่เน้นไปในทางใดทางหนึ่งอย่างชัดเจน จึงจะเกิดประโยชน์สูงสุดในการรักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชนซึ่งถือเป็นภารกิจที่สำคัญยิ่งภารกิจหนึ่งของรัฐ ซึ่งมีแนวความคิดและหลักการที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

2.1.1 แนวคิดการดำเนินคดีอาญา

ระบบการดำเนินคดีอาญาได้มีการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาไปเพื่อให้เหมาะสมกับสภาพสังคมในแต่ละยุคสมัย ดังจะเห็นได้ว่า สมัยก่อนเมื่อเกิดคดีอาญาขึ้น ผู้เสียหายเป็นผู้ฟ้องร้องและหาพยานมาพิสูจน์ต่อศาลเองทั้งสิ้น ดังนั้น การควบคุมอาชญากรรมจึงเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับเอกชน เพื่อเป็นการแก้แค้นทดแทน ด้วยเหตุนี้จึงก่อให้เกิดแนวคิดของนักปราชญ์ทางกฎหมายแบบปัจเจกชนนิยม ซึ่งยึดมั่นในเรื่องสิทธิและเสรีภาพของประชาชนที่เป็นสิทธิขั้นมูลฐาน แนวคิดนี้เห็นว่าเสรีภาพของประชาชนนั้นรัฐจะล่วงละเมิดไม่ได้ ซึ่งผู้ถูกกล่าวหากลายเป็นประธานในคดี มีสิทธิที่จะแก้ข้อกล่าวหาและต่อสู้คดีได้ รัฐได้บัญญัติกฎหมายรับรองให้สิทธิและเสรีภาพแก่ประชาชนในอันที่จะดำเนินการ

¹ คณิต ฅ นคร ข (2520). “อัยการกับการสอบสวนคดีอาญา.” วารสารนิติศาสตร์, 9, 2. หน้า 136.

บทที่ 2

แนวคิดและหลักการที่เกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพและประสิทธิภาพของ การสอบสวนฟ้องร้อง

แนวคิดและหลักการที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพและประสิทธิภาพในการสอบสวนฟ้องร้องที่นานาประเทศยึดถือเป็นหลักสากลและบัญญัติกฎหมายรองรับไว้ ประเทศไทยเป็นอีกประเทศหนึ่งที่ยึดถือแนวคิดและหลักการดังกล่าว โดยได้บัญญัติกฎหมายรองรับไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเช่นกัน ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

2.1 แนวคิดและหลักการในการดำเนินคดีอาญา

กระบวนการยุติธรรมทางอาญานั้นต้องมุ่งควบคุม ระวัง และปราบปรามอาชญากรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ และต้องให้ความเป็นธรรมและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้บริสุทธิ์ และลงโทษผู้กระทำผิดที่แท้จริงให้ได้ด้วยเช่นกัน ดังนั้น กระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่ดี จะต้องมีความสมดุลระหว่าง 2 กรณีดังกล่าว โดยไม่เน้นไปในทางใดทางหนึ่งอย่างชัดเจน จึงจะเกิดประโยชน์สูงสุดในการรักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชนซึ่งถือเป็นภารกิจที่สำคัญยิ่งภารกิจหนึ่งของรัฐ ซึ่งมีแนวความคิดและหลักการที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

2.1.1 แนวคิดการดำเนินคดีอาญา

ระบบการดำเนินคดีอาญาได้มีการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาไปเพื่อให้เหมาะกับสภาพสังคมในแต่ละยุคสมัย ดังจะเห็นได้ว่า สมัยก่อนเมื่อเกิดคดีอาญาขึ้น ผู้เสียหายเป็นผู้ฟ้องร้องและหาพยานมาพิสูจน์ต่อศาลเองทั้งสิ้น ดังนั้น การควบคุมอาชญากรรมจึงเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับเอกชน เพื่อเป็นการแก้แค้นทดแทน ด้วยเหตุนี้จึงก่อให้เกิดแนวคิดของนักปราชญ์ทางกฎหมายแบบปัจเจกชนนิยม ซึ่งยึดมั่นในเรื่องสิทธิและเสรีภาพของประชาชนที่เป็นสิทธิขั้นมูลฐาน แนวคิดนี้เน้นว่าเสรีภาพของประชาชนนั้นรัฐจะล่วงละเมิดไม่ได้ ซึ่งผู้ถูกกล่าวหากลายเป็นประธานในคดี มีสิทธิที่จะแก้ข้อกล่าวหาและต่อสู้คดีได้ รัฐได้บัญญัติกฎหมายรับรองให้สิทธิและเสรีภาพแก่ประชาชนในอันที่จะดำเนินการ

¹ คณิต ฅ นคร ข (2520). “อัยการกับการสอบสวนคดีอาญา.” วารสารนิติศาสตร์, 9, 2. หน้า 136.

ฟ้องคดีอาญาต่อศาลเองได้เป็นแนวความคิดที่ถือว่าการควบคุมความสงบเรียบร้อยนั้นเอกชนเป็นผู้รับผิดชอบเองอันเป็นการดำเนินคดีอาญาในระบบกล่าวหาที่ประกอบด้วย ผู้กล่าวหา ผู้ถูกกล่าวหา และศาล² แต่ต่อมาได้เกิดมีแนวคิดของนักปราชญ์กฎหมายแบบอรรถประโยชน์นิยม ที่มีความเห็นว่า ความผิดทางอาญาเป็นความผิดต่อสังคมหรือมหาชน ซึ่งสังคมหรือมหาชนเท่านั้นเป็นผู้เสียหาย เอกชนผู้ตกเป็นเหยื่อของการกระทำผิดนั้นหาใช่ผู้เสียหายไม่ ดังนั้นการควบคุมรักษาความสงบเรียบร้อยของบ้านเมืองจึงเป็นหน้าที่ของรัฐ ที่ต้องป้องกันและปราบปรามการทำความผิดอาญานั้น เมื่อมีการทำความผิดอาญาเกิดขึ้น รัฐจึงเป็นผู้เสียหายและรัฐจะต้องเป็นผู้ดำเนินการฟ้องร้องคดี โดยต้องจัดให้มีเจ้าพนักงานของรัฐฟ้องผู้กระทำความผิดให้ได้รับการลงโทษ ซึ่งได้แก่พนักงานอัยการ โดยไม่คำนึงว่าผู้เสียหายจะประสงค์ให้ผู้กระทำความผิดนั้นได้รับโทษหรือไม่ก็ตาม³ ระบบการดำเนินฟ้องร้องคดีอาญาจึงแยกได้ ดังนี้

(ก) การดำเนินคดีอาญาโดยผู้เสียหาย

ตามประวัติศาสตร์สมัยโบราณ ไม่ว่าจะเป็นวัฒนธรรมทางยุโรป แอฟริกา หรือเอเชีย ถือกันว่าการควบคุมอาชญากรรมเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับเอกชนผู้ถูกประทุษร้าย เนื่องจากวัตถุประสงค์ของการลงโทษทางอาญาสมัยนั้นได้กระทำลงเพื่อแก้แค้นทดแทนความอาฆาตเป็นการส่วนตัว การดำเนินคดีอาญาในสมัยนั้นจึงเป็นการดำเนินคดีอาญาโดยผู้เสียหาย ซึ่งหมายถึงเมื่อมีการทำความผิดอาญานานใดก็ตามเกิดขึ้น เป็นเหตุให้เกิดความเสียหายแก่บุคคลหนึ่งบุคคลใด ไม่ว่าจะเป็นความเสียหายต่อชีวิต ร่างกาย ชื่อเสียง ทรัพย์สิน หรือสิทธิของบุคคลใดก็เป็นหน้าที่ของบุคคลนั้นเองที่จะวิ่งเต้นหาพยานมาศาลเอง เพื่อให้ศาลพิจารณาลงโทษผู้กระทำความผิดให้เป็นการดำเนินคดีในสมัยแบบดั้งเดิมระบบนี้จึงทำให้การดำเนินคดีอาญาปะปนกับการดำเนินคดีแพ่ง⁴

(ข) การดำเนินคดีอาญาโดยประชาชน (Popular prosecution)

การดำเนินคดีอาญาโดยประชาชน เป็นผลสืบเนื่องมาจากความคิดพื้นฐานที่ว่าการรักษาความสงบเรียบร้อยเป็นหน้าที่ของประชาชน เนื่องจากว่าประชาชนทุกคนเป็นส่วนหนึ่งหรือเป็นหน่วยงานหนึ่งของสังคมหรือรัฐนั้นๆ ถ้ามีการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้น ทุกคนมีส่วนได้เสียเกี่ยวข้องอยู่ด้วย ถือว่าหน้าที่ป้องกันเป็นของประชาชนทุกคน ซึ่งต่างมีหน้าที่ในอันที่ต้องช่วยกันรักษากฎหมายและระเบียบของบ้านเมือง ประชาชนทุกคนมีสิทธิเป็นโจทก์ฟ้องคดีอาญาได้ ทั้งนี้ โดยไม่

² ทศนิษฐ์ อังสนานนท์. (2536). การสอบสวนซ้ำ. หน้า 8.

³ อรรถพล ไหล่สว่าง. (2524). ผู้เสียหายทางอาญา. หน้า 7-9.

⁴ อารีย์ รุ่งพรทวีวัฒน์. เล่มเดิม. หน้า 75.

คำนึงว่าบุคคลนั้นจะเป็นผู้เสียหายจริงหรือไม่ ซึ่งผู้ทำหน้าที่ฟ้องร้องอาจจะเป็นประชาชน หรือเจ้าหน้าที่ตำรวจ หรือเจ้าหน้าที่อื่นๆ ของรัฐ รวมทั้งผู้เสียหายเองด้วย⁵

การดำเนินคดีอาญาโดยประชาชน เป็นหลักเกณฑ์การดำเนินคดีอาญาของประเทศอังกฤษ และยังใช้อยู่จนถึงทุกวันนี้ แม้จะได้มีการจัดให้มีเจ้าพนักงานของรัฐเป็นผู้ดำเนินคดีอาญา เช่นเดียวกับประเทศในภาคพื้นยุโรป คือ Director of Public Prosecutions (DPP) เพื่อรับผิดชอบเข้าดำเนินคดีอาญาเอง หรือเข้าควบคุมคดีอย่างใกล้ชิด ในกรณีที่มีกฎหมายระบุประเภทของความผิดไว้โดยเฉพาะ เช่น ความผิดต่อรัฐ ความผิดทางการเมือง ความผิดร้ายแรงที่อาจมีผลกระทบต่อกระเทือนถึงความมั่นคงปลอดภัยของประเทศ⁶ ส่วนการดำเนินคดีโดยรัฐในประเทศอังกฤษ ถือว่ายังเป็นเรื่องรองอยู่นั่นเอง ระบบนี้ใช้ในประเทศอังกฤษ และประเทศที่ได้รับอิทธิพลจากอังกฤษ

(ค) การดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ (Public prosecution)

สำหรับประเทศอื่นๆ ทั่วไปนั้นได้เห็นกันในเวลาต่อมาว่าการดำเนินคดีอาญาโดยผู้เสียหายไม่เหมาะสม เนื่องจากการฟ้องคดีอาญาทำให้เกิดความไม่สะดวกเป็นภาระนานาประการ บ่อยครั้งที่ผู้เสียหายพอใจที่จะไม่ดำเนินคดี มากกว่าที่จะเสียเวลา และเงินของตน การดำเนินคดีอาญาโดยผู้เสียหายเป็นโจทก์ ได้กระทำในลักษณะที่หะหลวมและไม่ได้ผลเป็นที่น่าพอใจ เนื่องจากขาดปัจจัยและความอุตสาหะพยายามที่จำเป็นในการดำเนินคดี การมอบความไว้วางใจให้กับการดำเนินคดีอาญาโดยผู้เสียหาย จึงเป็นการเปิดทางกว้างให้โอกาสสูงในการรับสินบน การล้มคดี และการประนีประนอมให้แก่กันในคดี ดังนั้น การรักษาความสงบเรียบร้อยควรเป็นเรื่องราวของรัฐเท่านั้น ด้วยเหตุนี้หลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐจึงเกิดขึ้น⁷

ระบบนี้เป็นแนวความคิดที่ถือว่ารัฐเป็นผู้เสียหาย อันเนื่องจากการกระทำความผิดอาญา การดำเนินคดีอาญาจึงต้องอยู่ในความรับผิดชอบของรัฐแต่ผู้เดียว และเจ้าพนักงานของรัฐผู้มีอำนาจหน้าที่ดำเนินคดีอาญา คือ พนักงานอัยการ ซึ่งตามระบบอัยการที่สมบูรณ์ถือว่าการสอบสวนฟ้องร้องเป็นกระบวนการดำเนินคดีอาญากระบวนการเดียวกันที่แบ่งแยกมิได้ พนักงานอัยการจึงเป็นผู้รับผิดชอบการสอบสวนฟ้องร้อง ส่วนเจ้าพนักงานตำรวจเป็นเพียงเจ้าพนักงานผู้มีหน้าที่ให้ความช่วยเหลืออัยการเท่านั้น อย่างไรก็ตาม รัฐไม่อาจจะผูกขาดการดำเนินคดีอาญาไว้แต่ผู้เดียว รัฐจึงมักผ่อนคลายเป็นให้ออกชนผู้เสียหายฟ้องคดีอาญาได้ แต่อยู่ในขอบเขตจำกัด โดยจะจำกัดประเภท

⁵ อารีย์ รุ่งพรทวีวัฒน์. แหล่งเดิม. หน้า 76.

⁶ นพรัตน์ อักษร. (2532). ความผิดอันยอมความได้กับกระบวนการยุติธรรมทางอาญา. หน้า 30.

⁷ คณิต ฌ นรค (2525,กันยายน). “ปัญหาการใช้ดุลพินิจของอัยการ.” วารสารอัยการ, 5, 57.

และความผิดไว้ซึ่งเป็นคดีเล็กๆ น้อยๆ บางอย่างเท่านั้น ประเทศที่ใช้ระบบนี้ ได้แก่ ฝรั่งเศส เยอรมนี อิตาลี สเปน ปอร์ตุเกส ญี่ปุ่น เป็นต้น⁸

สำหรับการดำเนินคดีอาญาของไทย เห็นได้ว่า กฎหมายกำหนดให้เจ้าพนักงานของรัฐ เป็นผู้ดำเนินการตลอดกระบวนการพิจารณาคดี ประชาชนจะเข้ามามีบทบาทในการมีส่วนร่วมในการดำเนินคดี คงมีแต่เพียงการร้องทุกข์ กล่าวโทษ และการฟ้องคดีต่อศาล ประชาชนที่มีสิทธิฟ้องคดีต่อศาลนั้น จะต้องเป็นบุคคลที่ได้รับความเสียหายจากการกระทำความผิดทางอาญาหรือเป็นผู้ที่กฎหมายให้มีอำนาจดำเนินการแทนผู้เสียหายเท่านั้น ประชาชนโดยทั่วไปไม่มีอำนาจเข้าไปฟ้องร้องดำเนินคดี จึงถือได้ว่าการดำเนินคดีอาญาของไทยเป็นการดำเนินคดีโดยรัฐ แต่มีข้อยกเว้นให้เอกชนมีสิทธิฟ้องคดีโดยมีข้อจำกัด คือ ต้องได้รับความเสียหายจากการทำความผิดนั้น⁹

นักกฎหมายบางท่านเห็นว่า การที่ประเทศไทยยอมให้เอกชนฟ้องคดีอาญาเองได้เท่ากับยอมรับหลักของอังกฤษที่ว่า ใครๆก็เป็นโจทก์ฟ้องคดีอาญาได้ ซึ่งตรงข้ามกับวิธีพิจารณาความอาญาในทวีปยุโรป¹⁰ แต่ได้มีนักกฎหมายบางท่านเห็นว่า หลักของอังกฤษนั้นมิได้มีการจำกัดว่า เอกชนนั้นจะได้รับความเสียหายหรือไม่ และเหตุที่ประชาชนมีสิทธิดำเนินคดีเพราะถือว่า ประชาชนมีภารกิจที่จะต้องรับผิดชอบต่อการดำเนินคดีอาญาซึ่งมีผลกระทบต่อส่วนรวมโดยตรง ดังนั้นกฎหมายไทยจึงน่าจะมีหลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐเป็นหลักแต่มีข้อยกเว้นให้เอกชนฟ้องคดีได้ในคดีที่ตนได้รับความเสียหาย¹¹

2.1.2 หลักการในการดำเนินคดีอาญา

การดำเนินคดีอาญามีหลักการที่สำคัญอยู่ด้วยกัน 2 หลักการ คือ หลักการดำเนินคดีอาญาตามกฎหมาย และหลักการดำเนินคดีอาญาตามดุลพินิจ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

(ก) หลักการดำเนินคดีอาญาตามกฎหมาย (Legality principle)

เจ้าพนักงานมีหน้าที่ต้องสอบสวนดำเนินคดีขึ้นเองโดยลำพังเมื่อทราบว่าได้มีการกระทำความผิดเกิดขึ้น โดยไม่พักต้องคำนึงถึงว่าจะได้มีการร้องทุกข์หรือกล่าวโทษแล้วหรือไม่ และเมื่อได้สอบสวนเสร็จสิ้นแล้วเห็นว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิดจริง เจ้าพนักงานก็มีหน้าที่ต้องฟ้องผู้ต้องหาต่อไป

⁸ สุจินต์ ทิมสุวรรณ. (2525). *กรมอัยการกับการดำเนินคดีให้แก่รัฐ*. หน้า 3-4.

⁹ ณรงค์ ใจหาญ ก เล่มเดิม. หน้า 31.

¹⁰ กุลพล พลวัน ก (2526,กุมภาพันธ์). “บทบาทของพนักงานอัยการในการเป็นโจทก์.” *วารสารอัยการ*, 6, 62. หน้า 20-21.

¹¹ ณรงค์ ใจหาญ ก เล่มเดิม. หน้าเดิม.

โดยถือเป็นหลักที่กำหนดหน้าที่ของเจ้าพนักงานผู้มีอำนาจหน้าที่ในการสอบสวนฟ้องร้องคดี จึงเป็นหลักประกันความเสมอภาคและประสิทธิภาพต่อหน้ากฎหมาย เพราะตามหลักนี้ เจ้าพนักงานต้องดำเนินคดีทุกเรื่องโดยไม่คำนึงถึงตัวบุคคล และนอกจากนั้นยังเป็นการคุ้มกันเจ้าพนักงานผู้มีอำนาจหน้าที่สอบสวนฟ้องร้องคดีอีกด้วย กล่าวคือ ป้องกันมิให้มีการใช้อิทธิพลที่มีชอบด้วยความยุติธรรมต่อเจ้าพนักงานนั้น เพราะเมื่อเจ้าพนักงานมีหน้าที่ดำเนินคดีแล้ว การไม่ดำเนินคดีใดคดีหนึ่งจึงเท่ากับเจ้าพนักงานทำการช่วยเหลือผู้กระทำความผิดและต้องรับโทษตามกฎหมาย

(๗) หลักการดำเนินคดีอาญาตามดุลพินิจ (Opportunity principle)

หลักดำเนินคดีอาญาตามดุลพินิจ คือ หลักดำเนินคดีอาญาที่ตรงข้ามกับ หลักดำเนินคดีอาญาตามกฎหมาย กล่าวคือ เมื่อมีการกระทำความผิดเกิดขึ้นเจ้าพนักงานอาจไม่ดำเนินการสอบสวนได้หรืออาจยุติการสอบสวนได้เสมอ และเมื่อได้สอบสวนแล้วเห็นว่าผู้ต้องหากระทำความผิดจริงและมีพยานหลักฐานพอพ้อง เจ้าพนักงานก็อาจไม่ฟ้องผู้ต้องหาได้ด้วย ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับเหตุผลของแต่ละคดีไป

หลักการนี้ถือเป็นหลักผ่อนคลายความเข้มงวดในการใช้กฎหมายอาญา และเนื่องจากในปัจจุบันทฤษฎีการลงโทษได้แปรเปลี่ยนไป ในปัจจุบันประเทศต่างๆ ได้เลิกใช้ทฤษฎีแก้แค้นทดแทน (Vergeltungstheorie) และเห็นว่าการลงโทษควรมีจุดมุ่งหมายเพื่อการป้องกันทั่วไป (Generalprvention) กล่าวคือ การลงโทษควรกระทำเพื่อให้ผู้กระทำความผิดเห็นว่าสังคมส่วนรวมจะไม่นิ่งดูดายกับการกระทำเช่นนั้น และเพื่อเตือนบุคคลทั่วไปในสังคมนั้นด้วยว่า ถ้ามีการกระทำเช่นนั้นขึ้นอีกก็จะต้องได้รับโทษเช่นเดียวกัน และเห็นว่าการลงโทษนั้นควรมีจุดมุ่งหมายเพื่อการป้องกันพิเศษ (Spezialprvention) กล่าวคือ การลงโทษนั้นจะต้องให้เหมาะสมกับความผิดและความชั่วของผู้กระทำความผิดเพื่อให้เขาได้มีโอกาสแก้ไขปรับปรุงตนเองไม่กระทำความผิดเช่นนั้นซ้ำขึ้นอีก และเพื่อให้เขากลับเข้าสู่สังคมได้

เห็นได้ว่าหลักการนี้ไม่มุ่งที่จะลงโทษผู้กระทำความผิดเพียงอย่างเดียว แต่ยังมุ่งที่จะแก้ไขปัญหาสังคมอีกด้วย จึงเป็นหลักประกันการมีประสิทธิภาพในการดำเนินคดีอาญาที่ได้รับ ความสนใจอยู่ในปัจจุบัน

ข้อดีของหลักนี้ ทำให้เจ้าพนักงานใช้ดุลพินิจในการดำเนินคดีอาญาได้ในลักษณะการยืดหยุ่น เพื่อปรับให้เข้ากับสภาพสังคม เศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงไป และเป็นการลดความกระด้าง

ของกฎหมายลงได้ ส่วนข้อเสีย คือถ้าการใช้ดุลพินิจของเจ้าพนักงานดังกล่าวขาดความควบคุมที่ดี จะก่อให้เกิดการเลือกปฏิบัติและทำให้เกิดความไม่เสมอภาคในการบังคับใช้กฎหมาย¹²

การดำเนินคดีตามหน้าที่สอบสวน ฟ้องร้อง ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทย อาจแยกพิจารณาเป็นสองกรณี คือ การดำเนินการสอบสวน ซึ่งกระทำโดยพนักงานสอบสวน กฎหมายมิได้บัญญัติไว้โดยตรงว่าพนักงานสอบสวนจะใช้ดุลพินิจที่จะไม่ดำเนินการสอบสวนในคดีที่เป็นความผิดอาญาได้หรือไม่ แต่เมื่อพิจารณาบทบัญญัติในมาตรา 122 ที่เปิดโอกาสให้พนักงานสอบสวนมีดุลพินิจไม่ดำเนินการสอบสวนได้ จึงอาจแปลความหมายได้ว่ากรณี ที่นอกเหนือจากที่มาตรา 122 ระบุไว้ พนักงานสอบสวนต้องดำเนินการสอบสวน ดังนั้นจึงมีผู้เห็นว่า การดำเนินคดีของพนักงานสอบสวนเป็นหลักการดำเนินคดีตามกฎหมาย

ส่วนการดำเนินคดีของพนักงานอัยการนั้น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาให้มีหน้าที่ในการสั่งคดีและฟ้องร้อง ซึ่งกฎหมายให้ดุลพินิจพนักงานอัยการที่จะใช้ดุลพินิจฟ้องหรือไม่ฟ้องคดีอาญา นอกจากนี้ ในมาตรา 145 และ มาตรา 35 ยังเปิดโอกาสให้พนักงานอัยการถอนฟ้องคดีอาญาได้ ซึ่งการที่พนักงานอัยการมีอำนาจถอนฟ้องคดีอาญาได้ แสดงว่า กฎหมายอนุญาตให้ใช้ดุลพินิจในการดำเนินคดีอาญาได้ เพราะในหลักการดำเนินคดีอาญาตามกฎหมายจะไม่เปิดโอกาสให้กระทำเช่นนี้ ดังนั้น การดำเนินคดีอาญาในชั้นพนักงานอัยการเป็นหลักการดำเนินคดีอาญาตามดุลพินิจ¹³

2.1.3 คำนียามของการสอบสวนฟ้องร้อง

การสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญานั้น หมายถึง การรวบรวมพยานหลักฐานและการดำเนินการทั้งหลายอย่างอื่น เพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริงหรือพิสูจน์ความผิด และเพื่อที่จะเอาตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องลงโทษ¹⁴

จากความหมายของการสอบสวนตามที่กฎหมายบัญญัติดังกล่าวข้างต้น การสอบสวนจึงต้องกระทำไปด้วยความบริสุทธิ์ยุติธรรม แสวงหาพยานหลักฐานด้วยวิธีการที่ชอบด้วยกฎหมาย ต้องยึดหลักฟังความทุกฝ่าย เนื่องจากการสอบสวนเป็นการรวบรวมพยานหลักฐานที่ดำเนินการไปเพื่อให้ทราบข้อเท็จจริง อันเป็นองค์ประกอบของความผิดที่ถูกกล่าวหา หรือเพื่อให้วิธีการนั้นได้พยานหลักฐานมาโดยชอบ หรือเพื่อให้ได้พยานหลักฐานมาพิสูจน์ยืนยันว่า การกระทำนั้นเป็นความผิดตามกฎหมายหรือบริสุทธิ์¹⁵

¹² ณรงค์ ใจหาญ ก แหล่งเดิม. หน้า 33.

¹³ แหล่งเดิม. หน้า 34.

¹⁴ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2(11).

¹⁵ จักรพงษ์ วิวัฒน์วานิช. (2540). การกัณฑ์รองพยานหลักฐานในชั้นสอบสวน. หน้า 19.

นอกจากนี้ มาตรา 130 ได้บัญญัติว่า ให้เริ่มการสอบสวนโดยมิชักช้า จะทำการในที่ใด เวลาใดแล้วแต่จะเห็นสมควร โดยผู้ต้องหาไม่จำเป็นต้องอยู่ด้วย

เจ้าพนักงานต้องเริ่มต้องเริ่มสอบสวนคดีเมื่อทราบเรื่องการกระทำผิด ซึ่งการทราบนี้อาจทราบจากการร้องทุกข์ การกล่าวโทษหรือจากวิธีอื่นใดก็ได้ และเมื่อทราบเรื่องการกระทำผิดแล้วพนักงานสอบสวนต้องเริ่มการสอบสวนโดยไม่ชักช้า

ในชั้นสอบสวนสิทธิที่จะอยู่ร่วมด้วยในการดำเนินคดีของผู้ต้องหาไม่ได้รับการรับรองเต็มที่ กล่าวคือ การสอบสวนไม่จำเป็นต้องกระทำต่อหน้าผู้ต้องหา

มาตรา 131 ได้บัญญัติถึงหน้าที่ของพนักงานสอบสวนไว้ว่า ให้พนักงานสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานทุกชนิดเท่าที่จะสามารถจะทำได้เพื่อประสงค์จะทราบข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ต่างๆอันเกี่ยวกับความผิดที่ถูกกล่าวหา เพื่อจะรู้ตัวผู้กระทำผิดและพิสูจน์ให้เห็นความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหา

เมื่อพิจารณาประกอบกับ มาตรา 98 และมาตรา 138 แล้ว พยานหลักฐานที่ต้องรวบรวมจึงมี 3 ชนิด คือ

- (1) พยานหลักฐานที่เป็นผลร้ายแก่ผู้ต้องหาหรือพยานหลักฐานที่ยันผู้ต้องหา
- (2) พยานหลักฐานที่เป็นผลดีแก่ผู้ต้องหาหรือเป็นประโยชน์กับผู้ต้องหา¹⁶ และ
- (3) พยานหลักฐานที่เกี่ยวกับเหตุบรรเทาโทษผู้ต้องหา

การที่จะทราบข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ต่างๆ อันเกี่ยวกับความผิดที่ถูกกล่าวหา และเพื่อจะรู้ตัวผู้กระทำผิดและพิสูจน์ให้เห็นความผิดนั้น พนักงานสอบสวนจะรวบรวมพยานหลักฐานที่ยันผู้ต้องหาอย่างเดียวนั้นไม่ได้ แต่ต้องรวบรวมพยานหลักฐานที่เป็นผลดีแก่ผู้ต้องหาด้วย เพราะในคดีอาญานั้นต้องตัดสินกันด้วยความจริงใจ และการที่จะวินิจฉัยว่าสิ่งใดจริงหรือไม่อย่างไรต้องพิจารณาโดยการฟังความทุกฝ่ายมิใช่ฝ่ายเดียว การสอบสวนจึงต้องมีความเป็นภาวะวิสัย (Objectivity)¹⁷

ในส่วน of พนักงานอัยการผู้ทำหน้าที่วินิจฉัยคดีว่าเห็นควรฟ้องหรือไม่ฟ้องนั้น เป็นอำนาจถึงตุลาการ ที่ต้องให้ความเป็นธรรมแก่คู่ความทุกฝ่าย ให้โอกาสคู่ความในการต่อสู้คดีอย่างเต็มที่ พนักงานอัยการจึงต้องทำหน้าที่โดยเป็นกลางให้โดยโอกาสทั้งฝ่ายผู้เสียหาย และผู้ต้องหาใน

¹⁶ ดู พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534, มาตรา 34.

¹⁷ คณิต ณ นคร ง (2549). กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (พิมพ์ครั้งที่ 7). หน้า 431-432.

การแสดงพยานหลักฐาน พนักงานอัยการต้องไม่คิดตนเองเป็นโจทก์ฟ้องผู้กระทำผิดเท่านั้น โดยต้องปฏิบัติหน้าที่ในเชิงรุกในการค้นหาความจริง เพื่อความเป็นภาวะวิสัยเช่นกัน

ดังนั้น การสอบสวนฟ้องร้องที่มีความเป็นภาวะวิสัย จะส่งผลต่อการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคลที่อาจได้รับกระทบกระเทือนจากการใช้อำนาจรัฐ และส่งผลไปถึงความมีประสิทธิภาพในการสอบสวนฟ้องร้องไปโดยปริยายนั่นเอง

2.2 หลักประกันการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพ

มาตรฐานการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพในกระบวนการยุติธรรมได้มีการวางหลักการไว้อย่างกว้าง ซึ่งเป็นที่ยอมรับของนานาประเทศโดยให้การรับรองหลักการไว้ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948 (Universal Declaration of Human Rights 1948) เพื่อให้สอดคล้องกับกฎบัตรสหประชาชาติ โดยประเทศไทยได้ลงมติรับรองไว้เมื่อวันที่ 10 ธันวาคม 1948¹⁸ โดยบทบัญญัติเรื่องสิทธิที่ประกาศรับรองไว้เป็นเรื่องมาจากสิทธิธรรมชาติ (Natural Right) หรือสิทธิมนุษยชน (Human Right) เป็นส่วนใหญ่¹⁹ และ กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ค.ศ. 1966 (International Covenant on Civil and Political Rights 1966) โดยจะขอกล่าวถึงที่เกี่ยวข้องกับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ดังนี้

2.2.1 สิทธิในชีวิตและความบริบูรณ์ของร่างกาย

หลักการนี้ เป็นการกล่าวโดยกว้างว่า บุคคลทุกคนมีสิทธิในการดำรงชีวิต ในเสรีภาพ และในความมั่นคงแห่งร่างกายโดยสมบูรณ์ ผู้ใดจะล่วงละเมิดในชีวิตของผู้อื่นไม่ได้ ด้วยเหตุผลของสิทธิในชีวิต หรือจะล่วงละเมิดสิทธิเสรีภาพดังกล่าว ไม่ว่าจะด้วยวิธีการลงโทษทัณฑ์ หรือได้รับการปฏิบัติ อย่างทรมาณ ทารุณ ไร้มนุษยชน หรือเหยียดหยามเกียรติ ซึ่งถือเป็นการขัดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ไม่ได้โดยเด็ดขาด หลักการนี้ได้ถูกรับรองขึ้นใน ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948 ข้อ 3 และ ข้อ 5 และ กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ค.ศ. 1966 ข้อ 6 วรรคหนึ่งและ ข้อ 7

2.2.2 สิทธิในเสรีภาพของบุคคล

ในหลักการนี้เป็นการกล่าวถึงสิทธิในเสรีภาพของบุคคล ที่จะถูกจับกุม คุมขัง หรือเนรเทศ โดยพลการ หรือถูกลิดรอนเสรีภาพ โดยไม่มีเหตุอันควร หรือไม่อาศัยกระบวนการทางกฎหมายไม่ได้โดยเด็ดขาด และในกรณีที่มีการจับกุม คุมขัง หรือเนรเทศ โดยชอบแล้ว ผู้ถูก

¹⁸ นพนิต สุริยะ. (2537). *สิทธิมนุษยชน*. หน้า 11.

¹⁹ กุลพล พลวัน ข (2521, มิถุนายน). “กฎหมายธรรมชาติและสิทธิตามธรรมชาติ.” *วารสารอัยการ*, 1. หน้า 23.

กระทบกระเทือนซึ่งสิทธิเสรีภาพดังกล่าวต้องได้รับการแจ้งเหตุผลในการจับกุม หรือได้รับการแจ้งข้อหาซึ่งเป็นเหตุในการจับกุมในทันที นอกจากนี้แล้ว ผู้ถูกกระทบกระเทือนซึ่งสิทธิเสรีภาพนี้ยังมีสิทธิตรวจสอบการจับและการควบคุม โดยต้องถูกนำตัวไปศาลหรือเจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจตามกฎหมายทันที เพื่อได้รับการพิจารณาคดีภายในเวลาอันควร หรือมีการปล่อยตัวซึ่งได้ถูกรับรองในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948 ข้อ 11 วรรคหนึ่ง และกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ค.ศ. 1966 ข้อ 9

2.2.3 สิทธิของบุคคลที่ถูกดำเนินคดีอาญา

ข้อสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ (PRESUMPTION OF INNOCENCE)²⁰

หลักนี้ คือการที่ต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด จนกว่าจะพิสูจน์ได้ว่าบุคคลนั้นได้กระทำความผิดจริง โดยโจทก์มีหน้าที่นำสืบให้ศาลเห็นว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดจริง ซึ่งหลักการนี้เป็นหลักการที่นานาประเทศต่างให้การยอมรับโดยได้รับรองหลักการนี้ไว้ใน ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948 ข้อ 11 วรรคหนึ่งและกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ค.ศ. 1966 ข้อ 14 วรรคสอง

คดีอาญา มีหลักอยู่ว่า “ต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบุคคลทุกคนเป็นผู้บริสุทธิ์” (presumption of innocence) การจะลงโทษจำเลยได้นั้นต้องพิสูจน์ให้ได้ถึงระดับที่เรียกว่า โดยปราศจากความสงสัยตามสมควร (beyond reasonable doubt) ว่ามีการกระทำความผิดเกิดขึ้น และจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดนั้น หากยังมีข้อสงสัยต้องยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้แก่จำเลย (*in dubio pro reo*) ซึ่งหลักให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าบุคคลทุกคนเป็นผู้บริสุทธิ์ ก็เพื่อเปิดโอกาสให้ศาลได้มีอิสระในการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานจนกว่าจะสิ้นสงสัยว่าจำเลยได้กระทำความผิดจริงนั่นเอง

2.2.4 สิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัว

หลักการนี้ ได้กำหนดถึงสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัว ที่บุคคลจะไม่ได้รับการละเมิดสิทธิในกิจการส่วนตัว ครอบครัว เคหสถาน หรือการส่งข่าวสาร หรือในส่วนต่างๆ ที่เกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรม โดยพลการ หรือโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย หลักการนี้ได้ถูกรับรองไว้ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948 ข้อ 12 และ กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ค.ศ. 1966 ข้อ 17

²⁰ จาก http://en.wikipedia.org/wiki/Presumption_of_innocence

2.3 หลักประกันความมีประสิทธิภาพ

กระบวนการยุติธรรมที่มีประสิทธิภาพนั้น ต้องสามารถตรวจสอบได้ ไม่ว่าจะในขั้นตอนของเจ้าพนักงานตำรวจ หรือพนักงานอัยการก็ตาม ซึ่งหลักการสำคัญที่เกี่ยวข้องกับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ มีดังนี้

2.3.1 การตรวจสอบการจับกุม หรือควบคุมโดยมิชอบด้วยกฎหมาย

บุคคลที่ถูกจับกุมหรือควบคุม มีสิทธิที่จะร้องขอต่อศาลเพื่อให้ตรวจสอบว่า การจับกุมหรือควบคุมนั้นเป็นการชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ หากศาลตรวจสอบพบว่ามี การจับกุมหรือควบคุมไม่ชอบด้วยกฎหมายก็ชอบที่จะสั่งปล่อยตัวผู้นั้นได้ทันที และนอกจากนั้นผู้ถูกจับหรือควบคุมตัวโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายยังมีสิทธิเรียกร้องให้ชดเชยค่าสินไหมทดแทนได้ หลักการนี้ได้รับรองไว้ใน กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ค.ศ. 1966 ข้อ 9 วรรคสี่ และวรรคห้า

2.3.2 การตรวจสอบและการถ่วงดุลอำนาจระหว่างองค์กรในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

องค์กรต่างๆในกระบวนการยุติธรรมนั้น ไม่มีองค์กรใดองค์กรหนึ่งสามารถที่จะอำนวยความสะดวกได้อย่างเบ็ดเสร็จสมบูรณ์ หากแต่การอำนวยความสะดวกให้ปรากฏขึ้นโดยชอบธรรมต้องอาศัยการทำงานร่วมกันของทุกๆองค์กร ดังที่เรียกว่า “กระบวนการยุติธรรม” แต่ นอกเหนือจากการทำงานที่ต้องประสานความร่วมมือกันอย่างดีเพื่อให้การทำงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพแล้ว สิ่งที่ขาดไม่ได้ในการขับเคลื่อนกระบวนการยุติธรรมคือ การตรวจสอบและถ่วงดุล (Check and Balance) ซึ่งกันและกันในองค์กรในกระบวนการยุติธรรม ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความโปร่งใส (Transparency) รวมทั้งต้องจัดให้มีระบบการตรวจสอบความรับผิดชอบ (Accountability) ตามระบอบประชาธิปไตยที่เหมาะสม ทั้งนี้ เพื่อให้กระบวนการดังกล่าวสามารถอำนวยความสะดวกให้เกิดขึ้นจริงแก่บรรดาบุคคลฝ่ายต่างๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรม ไม่ว่าจะเป็นผู้เสียหาย พยาน และผู้ถูกกล่าวหา รวมทั้งสังคมส่วนรวมด้วย

หลักการตรวจสอบนี้ เป็นหลักการในคดีอาญา ซึ่งเจ้าพนักงานก็ดี ศาลก็ดี ต่างมีหน้าที่ต้องตรวจสอบข้อเท็จจริงในเรื่องที่กล่าวหาว่าความจริงคืออะไรและในการนี้เจ้าพนักงานและศาลมีอำนาจหน้าที่ที่ค้นหาความจริงโดยไม่มีข้อผูกมัดใดๆทั้งสิ้น หรือโดยไม่ผูกมัดกับคำร้อง คำขอของผู้ใด²¹

²¹ คณิต ฒ นคร จ (2539, มกราคม). “วิधिพิจารณาความอาญาไทย : หลักกฎหมายกับทางปฏิบัติที่ไม่ตรงกัน.” อัยการ, 19, 215. หน้า 23.

หลักการตรวจสอบเป็นมาตรการตรวจสอบการปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานรัฐ ในอดีต การที่กฎหมายกำหนดให้อำนาจพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่มีอำนาจออกหมายจับ หมายขัง หรือหมายค้น เพื่อให้ตนเองมีอำนาจในการจับ คุ่มขัง หรือค้นนั้น เป็นการให้อำนาจแก่เจ้าพนักงานรัฐมากเกินไป โดยปราศจากการตรวจสอบจากองค์กรใดๆ เป็นเรื่องที่ไม่ถูกต้องเป็นอย่างยิ่ง และไม่มีในประเทศใดในโลก²² การให้องค์กรศาลเข้ามามีบทบาทในการตรวจสอบการปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานรัฐเป็นการตรวจสอบจากองค์กรภายนอกซึ่งเป็นไปตามหลักการตรวจสอบและถ่วงดุล (Check and Balance) แล้ว ทั้งนี้ เพื่อเป็นการป้องกันมิให้เจ้าพนักงานรัฐใช้อำนาจเกินขอบเขต จึงถือเป็นหลักประกันสิทธิเสรีภาพของบุคคลอย่างหนึ่ง

2.4 การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคลในการสอบสวนฟ้องร้องตามกฎหมายไทย

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทยได้ให้อำนาจเจ้าพนักงานรัฐในการปฏิบัติหน้าที่เพื่อป้องกัน ควบคุมอาชญากรรมต่างๆ และในขณะเดียวกันก็มีบทบัญญัติที่ให้ความคุ้มครองสิทธิเสรีภาพแก่บุคคลผู้ได้รับผลกระทบจากการใช้อำนาจรัฐดังกล่าวไว้เช่นกัน ซึ่งวิธานพนธ์ฉบับนี้จะกล่าวถึง การคุ้มครองสิทธิของบุคคลผู้ถูกจับ คุ่มขัง หรือค้น ดังนี้

2.4.1 การคุ้มครองสิทธิของบุคคลที่ถูกจับ

การจับเป็นการใช้อำนาจรัฐขั้นต้นในการควบคุมการเคลื่อนไหวของบุคคลที่เป็นผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด โดยมีการควบคุมการเคลื่อนไหวของบุคคลนั้นไว้โดยเจ้าพนักงาน เพื่อให้ตอบข้อกล่าวหา เนื่องจากการจับเป็นการจำกัดสิทธิและเสรีภาพในการเคลื่อนไหวร่างกายของผู้ต้องหา²³ ดังนั้น การจับจึงเป็นการกระทำขั้นต้นเพื่อจำกัดสิทธิและเสรีภาพที่จะไปไหนมาไหนโดยถูกจำกัดขอบเขตและเป็นส่วนหนึ่งของเสรีภาพในร่างกาย

มีข้อสังเกตว่า ผู้ถูกจับ และ ผู้ต้องหา อันที่จริงก็คือบุคคลเดียวกัน เพราะเมื่อถูกจับแล้วก็ถือว่าตกเป็นผู้ต้องหา กล่าวคือ เป็นบุคคลผู้ถูกหาว่าได้กระทำความผิดแต่ยังมิได้ถูกฟ้องต่อศาลตามนิยามใน มาตรา 2 (2) ทั้งนี้ เพราะประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 85 วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า เจ้าพนักงานผู้จับหรือรับตัวผู้ถูกจับไว้ มีอำนาจค้นตัวผู้ต้องหา โดยกฎหมายมิได้ใช้คำว่า

²² คณิศ ณ นคร ฉ. (2533). การปรับปรุงประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเพื่อคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน (รายงานการสัมมนา). หน้า 29.

²³ รัตน ธรรมรัตน์. (2544). อำนาจรัฐในการควบคุมผู้ต้องหา : ศึกษาเปรียบเทียบระหว่างประเทศไทยกับประเทศญี่ปุ่น. หน้า 57.

ค้นตัวผู้ถูกจับ เป็นการแสดงให้เห็นว่าการจับ ก็คือการหาว่าได้กระทำความผิด วิธีหนึ่งนั่นเอง ผู้ถูกจับจึงตกเป็นผู้ต้องหาทันทีที่ถูกจับ²⁴

วัตถุประสงค์ของการจับที่สำคัญ 4 ประการ คือ เพื่อนำตัวผู้ที่มีหลักฐานว่าน่าจะเป็นผู้กระทำความผิดมาควบคุมหรือส่งฟ้องต่อศาล เพื่อป้องกันมิให้ผู้นั้นก่อเหตุร้ายหรือกระทำความผิด เพื่อป้องกันมิให้ผู้นั้น ไปข่มขู่พยาน หรือยกย้ายหลักฐาน และเพื่อดำเนินการแก่ผู้ต้องหาตามที่กฎหมายกำหนด²⁵

โดยหลักแล้วการจับจะกระทำได้อต่อเมื่อมีหมายจับจากศาล โดยมีเจ้าพนักงานรัฐเป็นผู้มีอำนาจในการจับ อย่างไรก็ตาม กฎหมายยังกำหนดข้อยกเว้นให้สามารถจับโดยไม่มีหมายได้โดยให้เจ้าพนักงานรัฐหรือราษฎรทำการจับกุมผู้กระทำความผิดได้ หากเป็นความผิดที่เกิดขึ้นซึ่งหน้า และเป็นความผิดที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา²⁶

การจับ จึงแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ การจับโดยมีหมายและการจับโดยไม่มีหมาย

(1) การจับโดยมีหมาย

การจับเป็นการใช้อำนาจรัฐที่กระทบต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชนเป็นอย่างมาก ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 78 จึงได้บัญญัติว่า “พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจจะจับผู้ใดโดยไม่มีหมายจับ หรือคำสั่งของศาลไม่ได้”

การจับโดยหลักการทั่วไปแล้วต้องอยู่ภายใต้การควบคุมตรวจสอบจากองค์กรภายนอกก็คือศาลนั่นเอง ซึ่งศาลเป็นองค์กรที่มีความเป็นอิสระและมีความเป็นกลางมากที่สุด ในการเข้าทำหน้าที่ตรวจสอบและพิจารณาเหตุอันสมควรในการออกหมายจับ ถือเป็น การควบคุมมิให้เจ้าพนักงานรัฐใช้อำนาจโดยมิชอบและเป็นการป้องกันมิให้ผู้ถูกจับถูกจำกัดสิทธิเสรีภาพมากเกินไปจนเกินความจำเป็น ซึ่งเป็นไปตามสิทธิเสรีภาพของบุคคลตามปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948 และกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ค.ศ. 1966

(2) การจับโดยไม่มีหมาย

การกำหนดให้การจับโดยมีหมายเพียงกรณีเดียวนั้น อาจไม่สอดคล้องกับในทางปฏิบัติเท่าใดนัก ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาจึงได้บัญญัติข้อยกเว้นที่สามารถจับโดยไม่มีหมายได้ โดยเจ้าพนักงานของรัฐ หรือราษฎรเป็นผู้มีอำนาจจับโดยไม่มีหมายได้แต่ต้องเป็นไปตาม

²⁴ เกียรติจักร วัจนะสวัสดิ์. (2549). คำอธิบายหลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ว่าด้วยการดำเนินคดีในขั้นตอนก่อนการพิจารณา (พิมพ์ครั้งที่ 5). หน้า 300-301.

²⁵ ณรงค์ ใจหาญ ก เล่มเดิม. หน้า 193-194.

²⁶ วัฒนา บุญเหิน. (2544). มาตรการคุ้มครองผู้ต้องหาไว้ในการสอบสวนคดีอาญา. หน้า 28.

หลักเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนดไว้ ซึ่งกฎหมายได้ให้อำนาจในกรณีที่จำเป็นจริงๆ เท่านั้น ไม่เช่นนั้น จะเป็นการกระทบสิทธิเสรีภาพของผู้ถูกจับมากเกินไป

กรณีที่เจ้าพนักงานรัฐจับโดยไม่มีหมายนั้น กฎหมายได้กำหนดให้สามารถกระทำได้ในกรณีดังต่อไปนี้²⁷

1. เมื่อบุคคลนั้นได้กระทำความผิดซึ่งหน้า²⁸
2. เมื่อพบบุคคลโดยมีพฤติการณ์อันควรสงสัยว่าผู้นั้นน่าจะก่อเหตุร้ายให้เกิดอันตรายแก่บุคคลหรือทรัพย์สินของผู้อื่น โดยมีเครื่องมือ อาวุธ หรือวัตถุอย่างอื่นอันสามารถอาจใช้ในการกระทำความผิด
3. เมื่อมีเหตุที่จะออกหมายจับบุคคลนั้นตามกฎหมาย แต่มีความจำเป็นเร่งด่วนที่ไม่อาจขอให้ศาลออกหมายจับบุคคลนั้นได้
4. เป็นการจับผู้ต้องหาหรือจำเลยที่หนีหรือจะหลบหนีในระหว่างถูกปล่อยชั่วคราวตามกฎหมาย

กรณีที่ราษฎรจับโดยไม่มีหมายนั้น โดยหลักแล้วราษฎรไม่มีอำนาจในการจับแต่อย่างใด แต่กฎหมายได้กำหนดให้อำนาจเป็นข้อยกเว้นไว้ซึ่งสามารถกระทำได้ในกรณีที่ได้รับการร้องขอให้ช่วยเหลือจากเจ้าพนักงานผู้จัดการตามหมายจับ แต่เจ้าพนักงานไม่มีอำนาจบังคับให้ผู้ใดช่วย โดยอาจเกิดอันตรายแก่ผู้นั้นได้²⁹ หรือพบเห็นผู้กระทำความผิดซึ่งหน้า และเป็นความผิดตามที่ระบุไว้ในบัญชีท้ายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเท่านั้น³⁰

นอกจากนี้ ราษฎรในฐานะนายประกันมีอำนาจจับผู้ต้องหาหรือจำเลยได้เมื่อผู้นั้นหนีหรือจะหลบหนีประกัน หรืออาจร้องขอให้เจ้าพนักงานช่วยจับก็ได้แล้วแต่กรณี³¹

เห็นได้ว่าแม้กฎหมายจะให้อำนาจเจ้าพนักงานรัฐจับโดยไม่มีหมายได้ก็ตาม แต่กฎหมายได้กำหนดหลักเกณฑ์ให้สามารถกระทำได้ในกรณีที่เห็นว่าจำเป็นเพื่อป้องกันการหลบหนีของผู้กระทำความผิด หรือป้องกันมิให้เกิดอันตรายเท่านั้น ส่วนในกรณีที่กฎหมายให้อำนาจราษฎรจับโดยไม่มีหมายนั้น กฎหมายกำหนดให้ราษฎรมีอำนาจเฉพาะที่จำเป็นเพื่อป้องกันการหลบหนีของผู้กระทำความผิด ซึ่งในกรณีของราษฎรนั้นกฎหมายได้กำหนดหลักเกณฑ์จำกัดกว่ากรณีของเจ้าพนักงานรัฐ

²⁷ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 78.

²⁸ แห่งเดิม. มาตรา 80.

²⁹ แห่งเดิม. มาตรา 82.

³⁰ แห่งเดิม. มาตรา 79.

³¹ แห่งเดิม. มาตรา 117.

ทั้งนี้ ไม่ว่าจะป็นเจ้าพนักงานรัฐหรือราษฎรจับโดยไม่มีหมายก็ตาม จะเห็นได้ว่า หากรอให้มีการออกหมายของศาลอาจทำให้เกิดความเสียหายต่อรูปคดีได้ แต่อย่างไรก็ตามกฎหมายก็ให้อำนาจไว้อย่างจำกัดเท่านั้น

2.4.1.1 เหตุในการออกหมายจับ

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ได้บัญญัติถึงเหตุในการออกหมายจับมีดังนี้³²

1. เมื่อมีหลักฐานตามสมควรว่าบุคคลใดน่าจะได้กระทำความผิดอาญา ซึ่งมีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกิน 3 ปี หรือ

2. เมื่อมีหลักฐานตามสมควรว่าบุคคลใดน่าจะได้กระทำความผิดอาญาและมีเหตุอันควรเชื่อว่าจะหลบหนี หรือจะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐานหรือก่อเหตุอันตรายประการอื่น

ถ้าบุคคลนั้นไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่งหรือไม่มาตามหมายเรียก หรือตามนัดโดยไม่มีข้อแก้ตัวอันควรให้สันนิษฐานว่าบุคคลนั้นจะหลบหนี

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ยังได้บัญญัติไว้ในมาตรา 71 ไว้อีกด้วยว่า เมื่อได้ตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยมาแล้วในระหว่างสอบสวน ใต้สวนมูลฟ้อง หรือพิจารณา ศาลจะออกหมายขังผู้ต้องหาหรือจำเลยไว้ตามมาตรา 87 หรือมาตรา 88 ก็ได้ และให้นำบทบัญญัติในมาตรา 66 มาใช้บังคับโดยอนุโลม

นอกจากนี้แล้ว ในข้อบังคับประธานศาลฎีกาได้บัญญัติเหตุแห่งการออกหมายจับไว้เพิ่มเติมอีกว่า ด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการเกี่ยวกับการออกคำสั่งหรือหมายอาญา พ.ศ. 2548 กำหนดให้การร้องขอให้ออกหมายจับ ผู้ร้องขอต้องเสนอพยานหลักฐานตามสมควรว่าผู้ที่ตนจะขอออกหมายจับน่าจะได้กระทำความผิดอาญาซึ่งมีอัตราโทษจำคุกเกิน 3 ปี หรือน่าจะได้กระทำความผิดอาญา และมีเหตุอันควรเชื่อว่าจะหลบหนี หรือจะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐานหรือก่อเหตุอันตรายประการอื่น³³

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า เหตุในการออกหมายจับมีหลักในการพิจารณาที่สำคัญอยู่ 2 หลักด้วยกัน คือ³⁴

(1) การมีหลักฐานตามสมควรว่าบุคคลน่าจะได้กระทำความผิดอาญา

³² ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 66.

³³ ดู ข้อบังคับประธานศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีปฏิบัติเกี่ยวกับการออกคำสั่งหรือหมายอาญา พ.ศ. 2548, ข้อ 14. (2548, 16 มีนาคม). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 122, ตอนที่ 23 ก.

³⁴ คณิต ฌ นคร งาม เล่มเดิม. หน้า 284-291.

การมีหลักฐานตามสมควรว่าบุคคลน่าจะได้กระทำความผิดอาญานั้น หมายความว่า มีหลักฐานที่มีความเป็นภาวะวิสัย มิใช่ความสงสัยตามความรู้สึกรหรือเพียงการสันนิษฐานของเจ้าพนักงานรัฐเท่านั้น ฉะนั้น ถ้าฟังคำชี้ชัดของผู้อยู่ต้องหาอื่นยังไม่มีความเป็นภาวะวิสัยเพียงพอ

(2) การมีเหตุที่เป็นการเฉพาะเจาะจง

การเอาตัวบุคคลไว้ในอำนาจรัฐนั้นจะกระทำต่อเมื่อมีความจำเป็นในการดำเนินคดี นอกจากการมีหลักฐานตามสมควรว่าบุคคลน่าจะได้กระทำความผิดอาญาแล้ว จะต้องมิเหตุที่เป็นการเฉพาะเจาะจง เหตุที่เป็นการเฉพาะเจาะจง ประกอบด้วย 4 เหตุดังนี้

(2.1) เหตุเนื่องจากความร้ายแรงของความผิด เป็นการพิจารณาที่ความร้ายแรงของอัตราโทษของความผิดอาญา กล่าวคือ ความผิดอาญาซึ่งมีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกิน 3 ปี ซึ่งมาตรา 66(1) บัญญัติว่า เมื่อมีหลักฐานตามสมควรว่าบุคคลใดน่าจะได้กระทำความผิดอาญาซึ่งมีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกิน 3 ปี

(2.2) เหตุอันควรเชื่อว่าจะหลบหนี กฎหมายบัญญัติให้เห็นแนวทางในการพิจารณาไว้ใน มาตรา 66 วรรคสอง

การที่ผู้ถูกดำเนินคดีไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่งหรือผู้ถูกดำเนินคดีอาญาซึ่งไม่ได้ถูกควบคุมหรือขังอยู่ไม่มาตามหมายเรียกหรือตามนัดโดยไม่มีข้อแก้ตัวอันควร หรือผู้ถูกดำเนินคดีซึ่งถูกปล่อยชั่วคราวไม่สามารถทำสัญญาประกันให้จำนวนเงินสูงกว่าเดิมหรือหาหลักทรัพย์ประกันมาเพิ่มหรือให้ดีกว่าเดิมตามมาตรา 115 ก็ต้องถือได้ว่ามีเหตุอันควรเชื่อว่าจะหลบหนีได้ หรือผู้ถูกสงสัยว่ากระทำความผิดอาญาซึ่งมีประวัติไม่ชัดเจนหรือที่อยู่ไม่แน่นอน ก็ต้องถือว่าผู้นั้นจะหลบหนี

(2.3) เหตุอันควรเชื่อว่าจะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 66 (2) ได้บัญญัติไว้ดังนี้

เมื่อมีหลักฐานตามสมควรว่าบุคคลใดน่าจะได้กระทำความผิดอาญาและมีเหตุอันควรเชื่อว่าจะหลบหนี หรือจะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐานหรือก่อเหตุอันตรายประการอื่น

โดยที่เกี่ยวกับเหตุอันควรเชื่อว่าจะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน กฎหมายมิได้ให้รายละเอียดไว้แต่ประการใด ทำให้ต้องเรียกเรื่องความเป็นภาวะวิสัยจากทุกฝ่ายในกระบวนการยุติธรรมของประเทศในการใช้และการตีความกฎหมาย

ทั้งนี้ถ้าผู้ถูกดำเนินคดีไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน จะทำให้เจ้าพนักงานค้นหาความจริงยากลำบากยิ่งขึ้น หรืออาจทำให้เสียหายแก่รูปคดีได้

(2.4) เหตุอันควรเชื่อว่าจะไปก่อเหตุอันตรายประการอื่น ที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 66 (2) หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ การกระทำ

ความผิดซ้ำเป็นเหตุอันตรายประการอื่นที่เป็นเหตุที่จะออกหมายจับได้

กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญานอกจากจะเป็นกฎหมายที่กำหนดอำนาจหน้าที่ของรัฐในการรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคมแล้ว ยังเป็นกฎหมายที่คุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคลอีกด้วย ดังนั้นการกระทำของรัฐที่เป็นการจำกัดสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานของบุคคล โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเอาตัวบุคคลไว้ในอำนาจรัฐ จะกระทำได้อต่อเมื่อกรณีมีความจำเป็นที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้เท่านั้น ด้วยเหตุนี้การออกหมายจับหรือจับผู้ต้องหาที่ดี ตามปกติจะต้องพิจารณาว่าเป็นกรณีที่น่าเชื่อว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยจะหลบหนีหรือจะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐานหรือไม่ด้วย หากกรณีคดีมีมูลว่าการกระทำของผู้ต้องหาเป็นความผิดและเป็นที่น่าเชื่อว่าผู้ต้องหาจะหลบหนีหรือจะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน หรือกรณีมีมูลว่าการกระทำของผู้ต้องหาเป็นความผิดและมีเหตุอื่นที่จำเป็นและสมควร เช่น ผู้ต้องหาอาจจะก่ออันตรายโดยไปกระทำความผิดซ้ำแล้ว กรณีจึงจะมีความจำเป็นที่จะต้องออกหมายจับหรือจับผู้ต้องหาเพื่อดำเนินคดีต่อไป³⁵

สำหรับเหตุอันสมควรในการออกหมายจับนั้น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญากำหนดให้ผู้ออกหมายจะต้องตรวจสอบให้ปรากฏเหตุผลสมควรที่จะออกหมายนั้นเสียก่อน เหตุผลนี้จะได้มาจากคำแจ้งความโดยสาบานหรือจากพฤติการณ์อย่างอื่นก็ได้

ทั้งนี้ หลักเกณฑ์ในการพิจารณาว่าการมีเหตุอันสมควรที่จะนำไปสู่การออกหมายจับได้จะมีลักษณะอย่างไรนั้น ต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ในเรื่องพยานหลักฐานตามที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญากำหนดไว้ โดยศาลจะเป็นผู้พิจารณาชี้แจงนำพนักงานหลักฐานว่ามีเหตุอันสมควรหรือไม่

จากที่กล่าวมานี้พอจะสรุปได้ว่า เหตุในการออกหมายจับตามกฎหมายไทยได้กำหนดเหตุไว้หลายประการและมีความเคร่งครัดพอสมควร โดยต้องถึงขนาดที่มีเหตุที่ทำให้เห็นว่าหากไม่จับตัวผู้ต้องหาและไม่เอาตัวบุคคลนั้นไว้ในอำนาจรัฐแล้ว ทำให้การแสวงหาพยานหลักฐานของเจ้าพนักงานยากลำบากมากขึ้น

2.4.2 การคุ้มครองสิทธิของบุคคลที่ถูกคุมขัง

การคุมขังผู้ต้องหาเป็นการใช้มาตรการบังคับเพื่อจำกัดสิทธิเสรีภาพในร่างกายของผู้กล่าวหาหรือผู้ต้องหาให้อยู่ในอำนาจรัฐ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้การดำเนินคดีของรัฐบรรลุผลการคุมขังระหว่างคดีอาจจำเป็นต้องกระทำ หลังจากมีการจับกุมตัวผู้ต้องหามาส่งให้พนักงานสอบสวน หรือพนักงานสอบสวนจับกุมตัวผู้ต้องหาเองแล้ว ก็จะมีการดำเนินการกับผู้ต้องหารวมทั้ง

³⁵ คู่มือเขียนสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ(ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2538, ข้อ 3 ที่ได้แก้ไขเพิ่มเติมระเบียบเดิมโดยมีความในข้อ 22 วรรคหนึ่ง.

จัดให้มีการควบคุมตัวไว้โดยพนักงานสอบสวน ซึ่งอาจจะจัดให้ผู้ต้องหาอยู่ในห้องควบคุมหรือห้องขังตามสมควร โดยมอบให้เจ้าหน้าที่ตำรวจในสถานีตำรวจเป็นผู้ควบคุมดูแล ในการคุมขังมีข้อควรระวังว่าการคุมขังผู้ถูกกล่าวหาหรือผู้ต้องหาไว้ นั้น ก็เพื่อประสงค์ที่จะให้ได้ตัวมาพิจารณาลงโทษเท่านั้น หากผู้ใดกระทำผิดแล้วจะต้องคุมขังไว้ก่อนทุกเรื่องทุกรายไม่

แม้กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาจะมีแนวความคิดและวางหลักในการควบคุมหรือขังบุคคลเพื่อวัตถุประสงค์ในการมีตัวบุคคลไว้ในอำนาจรัฐและรับประกันการลงโทษตามกฎหมายของบ้านเมืองก็ตาม แต่บุคคลเหล่านั้นหาใช่ผู้กระทำความผิดอาญาแต่อย่างใดไม่ ดังนั้น จะต้องปฏิบัติต่อบุคคลเหล่านั้นเสมือนบุคคลทั่วไปในฐานะที่เป็นผู้ทรงสิทธิและต้องยกฐานะผู้ต้องหาขึ้นเป็นประธานในคดีจะปฏิบัติต่อบุคคลดังกล่าวเสมือนผู้กระทำความผิดมิได้³⁶

ส่วนความจำเป็นในการควบคุมหรือขังบุคคลที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดอาญานั้น มีความจำเป็นในส่วนที่ว่า ในการดำเนินคดีอาญาอาจต้องมีการสอบปากคำผู้ต้องหา ประกันการมีตัวผู้ต้องหาส่งฟ้องศาลเนื่องจากในการดำเนินคดีในศาลต้องกระทำต่อหน้าจำเลย กรณีเหล่านี้จึงมีความจำเป็นที่รัฐจะต้องเอาตัวบุคคลไว้ในอำนาจรัฐ

การควบคุมตัวระหว่างคดีเป็นเรื่องของข้อยกเว้น กล่าวคือ โดยหลักแล้วเจ้าพนักงานและศาลต้องปล่อยตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยไปเสมอ จะควบคุมตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยไว้ได้เฉพาะกรณีจำเป็นเท่านั้น เพราะกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญานอกจากจะเป็นกฎหมายที่กำหนดอำนาจหน้าที่ของรัฐในการรักษาความสงบเรียบร้อยแล้ว ยังเป็นกฎหมายที่คุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคลอีกด้วย³⁷

การจับหาใช่เหตุที่ก่อให้เกิดอำนาจควบคุมตัวแก่เจ้าพนักงาน โดยอัตโนมัติไม่ แต่การควบคุมจะต้องเกิดความจำเป็นในแง่ที่ว่า หากไม่ควบคุมหรือขังผู้ต้องหาไว้แล้วการดำเนินคดีของเจ้าพนักงานจะไม่สามารถกระทำได้ ซึ่งตามปกติกรณีย่อมมีความจำเป็นเมื่อมีเหตุอันควรเชื่อว่าผู้นั้นจะหลบหนีไปเสีย หรือมีเหตุอันควรเชื่อว่าผู้นั้นจะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน หรือมีเหตุอันควรเชื่อว่าผู้นั้นจะไปก่อเหตุอันตรายประการอื่นด้วย ดังนั้น เมื่อไม่มีเหตุจำเป็นดังกล่าวแล้วจะต้องปล่อยตัวผู้ต้องหาไป ทั้งนี้เนื่องจากการสอบสวนย่อมกระทำโดยผู้ต้องหาไม่จำเป็นต้องถูก

³⁶ แสงทวี อินทวงศ์. (2548). การเอาตัวบุคคลไว้ในอำนาจรัฐในชั้นก่อนการพิจารณาของศาล : ศึกษาเปรียบเทียบตามกฎหมายไทย-ลาว. หน้า 99.

³⁷ คณิต ฅ นคร งาม เล่มเดิม. หน้า 343-344.

ควบคุมหรือขังอยู่ด้วย³⁸ หรือผู้ต้องหาที่นี้อาจจะมาให้การที่พนักงานสอบสวนโดยเรียกมาหรือส่งตัวมาหรือเข้าหาพนักงานสอบสวนเองก็ได้³⁹

จากที่กล่าวมาแสดงให้เห็นว่า บุคคลที่ถูกควบคุมหรือขังอยู่จะต้องถือว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะมีคำพิพากษาของศาลอันถึงที่สุดว่าเขาได้กระทำความผิด การกระทำใดๆ ของรัฐที่เป็น การลิดรอนสิทธิเสรีภาพของบุคคลเหมือนว่าเขาเป็นผู้กระทำความผิดแล้วจะกระทำมิได้ เพราะถือว่า บุคคลดังกล่าวยังมีได้เป็นผู้กระทำความผิดในเมื่อรัฐรับรู้สิทธิดังกล่าวของผู้ต้องหาว่ากระทำความผิดอาญาแล้ว รัฐก็ต้องยอมรับว่าบุคคลดังกล่าวเป็นผู้ทรงสิทธิเหมือนกันคนปกติทั่วไป ซึ่งจะต้องได้รับการปฏิบัติ ที่แตกต่างจากนักโทษที่ศาลได้มีคำพิพากษาเสร็จเด็ดขาดแล้ว⁴⁰ จึงเห็นได้ว่ามีความสอดคล้องกับ สิทธิของบุคคลที่ถูกดำเนินคดีอาญาในข้อสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ (presumption of innocence) ซึ่งถูกรับรองไว้ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง

การคุมขังผู้ถูกกล่าวหาหรือผู้ต้องหาไว้ในระหว่างคดีเป็นการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคล ดังนั้นต้องอยู่ภายใต้หลักการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคล

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ได้กำหนดถึงสิทธิของบุคคลผู้ถูกคุมขังไว้

ดังนี้

(1) การคุมขังผู้ถูกคุมขังในระหว่างสอบสวนจะกระทำได้เมื่อมีหมายขังของศาลแล้วเท่านั้น

(2) ระยะเวลาในการถูกคุมขังเป็นไปตามที่กฎหมายกำหนด คือ

-ผู้ถูกคุมขังต้องถูกนำตัวไปศาลภายใน 48 ชั่วโมง นับแต่เวลาที่ผู้ถูกจับถูกนำตัวไปยังที่ทำการของพนักงานสอบสวน เว้นแต่มีเหตุสุดวิสัยหรือเหตุจำเป็นอันไม่อาจก้าวล่วงได้⁴¹

-กรณีความผิดที่กระทำมีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกิน 6 เดือน หรือปรับไม่เกิน 500 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ศาลมีอำนาจสั่งขังได้ครั้งเดียว มีกำหนดไม่เกิน 7 วัน⁴²

-กรณีความผิดที่กระทำมีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงกว่า 6 เดือน แต่ไม่ถึง 10 ปี หรือปรับเกินกว่า 500 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ศาลมีอำนาจสั่งขังหลายครั้งติดๆ กันได้ แต่ครั้งหนึ่งต้องไม่เกิน

³⁸ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 130.

³⁹ แห่งเดิม. มาตรา 134.

⁴⁰ ประเสริฐ เมฆมณี. (2523). *หลักทฤษฎีวิทยา*. หน้า 312-313.

⁴¹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 87 วรรคสาม.

⁴² แห่งเดิม. มาตรา 87 วรรคสี่.

12 วัน และรวมแล้วต้องไม่เกิน 48 วัน⁴³

-กรณีความผิดที่กระทำมีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงตั้งแต่ 10 ปีขึ้นไป จะมีโทษปรับหรือไม่ก็ตาม ศาลมีอำนาจสั่งขังหลายๆครั้งติดกันได้ แต่ครั้งหนึ่งต้องไม่เกิน 12 วัน และรวมแล้วต้องไม่เกิน 84 วัน⁴⁴

จากที่กล่าวมาเห็นได้ว่าสิทธิของผู้ถูกคุมขังตามที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้บัญญัติไว้ นั้น มีความสอดคล้องและเป็นไปตามสิทธิในเสรีภาพของบุคคลที่ถูกรับรองโดยปฎิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน และกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง

2.4.3 การคุ้มครองสิทธิของบุคคลที่ถูกค้น

การตรวจค้นบุคคลเป็นมาตรการที่สำคัญอย่างหนึ่งในการแสวงหาข้อเท็จจริงและหลักฐานที่จะทราบรายละเอียดแห่งความผิด จึงจำเป็นต้องมีหลักประกันว่าการปฏิบัติหน้าที่นั้นจะไม่กระทบกระเทือนต่อสิทธิเสรีภาพของบุคคล⁴⁵

การค้นเป็นมาตรการบังคับในการดำเนินคดีอาญาของรัฐที่เจ้าพนักงานของรัฐเท่านั้นมีอำนาจดำเนินการ⁴⁶ เช่นเดียวกับการคุมขังดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ส่วนราษฎรไม่มีอำนาจในการค้น⁴⁷ ซึ่งวัตถุประสงค์ในการค้นที่สำคัญ คือ ค้นเพื่อหาพยานหลักฐาน ค้นเพื่อหาของกลาง ค้นเพื่อช่วยบุคคล ค้นเพื่อจับบุคคล และค้นเพื่อพบหรือยึดสิ่งของตามคำพิพากษา

การค้นเป็นการกระทำที่กระทบถึงสิทธิและเสรีภาพของบุคคล กล่าวคือ ในกรณีที่เป็น การค้นสถานที่ การค้นเป็นการกระทำที่กระทบถึง “สิทธิเข้าบ้าน” และในกรณีที่เป็น การค้นตัวบุคคล การค้นเป็นการกระทำที่กระทบถึงสิทธิส่วนบุคคล หรือเสรีภาพในร่างกาย เพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคล กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาจึงได้วางกฎเกณฑ์ต่างๆ เกี่ยวกับการค้นไว้ ทั้งนี้ เพื่อความเป็นเสรีนิยมของกฎหมาย⁴⁸

⁴³ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 87 วรรคห้า.

⁴⁴ แหล่งเดิม. มาตรา 87 วรรคหก.

⁴⁵ สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล และคณะ. (2547). *โครงการศึกษาและพัฒนากฎหมายด้านการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพในกระบวนการยุติธรรมที่ไม่สอดคล้องกับหลักสิทธิพื้นฐานและพันธกรณีระหว่างประเทศ รวมทั้งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย* (รายงานการศึกษาวิจัยเบื้องต้น). หน้า 31.

⁴⁶ คณิต ณ นคร ง เล่มเดิม. หน้า 353.

⁴⁷ เกียรติจักร วัจนะสวัสดิ์. เล่มเดิม. หน้า 313.

⁴⁸ คณิต ณ นคร ง เล่มเดิม. หน้าเดิม.

การค้นสามารถแบ่งได้เป็น 2 ประเภทที่สำคัญ คือ

(1) การค้นสถานที่ ได้แก่ การค้นในทึรโหลวน และการค้นในพระราชวังหรือในที่ประทับ ซึ่งเป็นการค้นเพื่อหาตัวบุคคล ไม่ว่าจะเป็นกรณีการค้นเพื่อจับกุมตัวบุคคลหรือการค้นเพื่อช่วยเหลือบุคคล หรือการค้นเพื่อหาสิ่งของ เพื่อหาพยานหลักฐาน หรือเพื่อบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่งศาล

โดยหลักแล้วการค้นในทึรโหลวนจะต้องมีหมายค้นเสมอ แต่ทั้งนี้กฎหมายได้คำนึงถึงความคล่องตัวในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานรัฐในการรักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชน จึงได้กำหนดข้อยกเว้นที่สามารถค้นโดยไม่ต้องมีหมายได้ในกรณีเร่งด่วน ดังที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้กำหนดไว้ใน มาตรา 92(1) ถึง (4)

มาตรา 92 บัญญัติว่า ห้ามมิให้ค้นในทึรโหลวนโดยไม่มีหมายค้นหรือคำสั่งของศาลเว้นแต่พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจเป็นผู้ค้น และในกรณีดังต่อไปนี้

(1) เมื่อมีเสียงร้องให้ช่วยมาจากข้างในทึรโหลวน หรือมีเสียงหรือพฤติกรรมอื่นใดอันแสดงได้ว่ามีเหตุร้ายเกิดขึ้นในทึรโหลวนนั้น

(2) เมื่อปรากฏความผิดซึ่งหน้ากำลังกระทำลงในทึรโหลวน

(3) เมื่อบุคคลที่ได้กระทำผิดซึ่งหน้าขณะที่ถูกไล่จับหนีเข้าไปหรือมีเหตุอันแน่นแฟ้นควรสงสัยว่าได้เข้าไปซุกซ่อนตัวอยู่ในทึรโหลวนนั้น

(4) เมื่อมีพยานหลักฐานตามสมควรว่าสิ่งของที่มีไว้เป็นความผิดหรือได้มาโดยการกระทำความผิดหรือได้ใช้หรือมีไว้เพื่อจะใช้ในการกระทำความผิด หรืออาจเป็นพยานหลักฐานพิสูจน์การกระทำความผิดได้ซ่อนหรืออยู่ในนั้น ประกอบทั้งต้องมีเหตุอันควรเชื่อว่าจะเนื่องจากการเนิ่นช้ากว่าจะเอาหมายค้นมาได้ สิ่งของนั้นจะถูกโยกย้ายหรือทำลายเสียก่อน

เห็นได้ว่าที่กฎหมายบัญญัติให้อำนาจเจ้าพนักงานรัฐค้นโดยไม่ต้องมีหมายได้ ก็เนื่องจากความจำเป็นเร่งด่วนที่หากรอให้มีการออกหมายค้นจากศาลจะเป็นการเนิ่นช้า ซึ่งจะส่งผลให้ผู้กระทำความผิดหลบหนี หรือไม่อาจให้ความช่วยเหลือแก่ผู้เสียหายได้ทันท่วงที หรืออาจทำให้พยานหลักฐานสูญหายเสียหายไปได้

นอกจากนี้ โดยหลักแล้วการค้นในทึรโหลวนจะต้องกระทำในเวลากลางวันเท่านั้น เว้นแต่กรณีค้นในเวลากลางวันแล้วยังไม่เสร็จต้องค้นต่อในเวลากลางคืน หรือกรณีฉุกเฉินอย่างยิ่งหรือ

กฎหมายอื่นบัญญัติให้ค้ำได้เป็นพิเศษ หรือค้ำเพื่อจับผู้ร้ายหรือผู้ร้ายสำคัญ โดยต้องได้รับอนุญาตพิเศษจากศาลตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในข้อบังคับประธานศาลฎีกา⁴⁹

การค้ำในที่รโหฐานเจ้าพนักงานมีอำนาจสั่งให้เจ้าของที่รโหฐานหรือคนอยู่ในที่รโหฐานหรือผู้รักษาที่รโหฐานยอมให้เข้าไปโดยมิหวงห้าม และให้ความสะดวกแก่เจ้าพนักงานในการจัดการตามหมายค้ำ ในส่วนของเจ้าพนักงานนั้น เจ้าพนักงานต้องแสดงหมายหรือถ้าเจ้าพนักงานค้ำได้โดยไม่ต้องมีหมายเจ้าพนักงานต้องแสดงนามและตำแหน่ง ถ้าเจ้าของที่รโหฐานหรือคนอยู่ในที่รโหฐานหรือผู้รักษาที่รโหฐานไม่ยอมให้เจ้าพนักงานเข้าไปแต่โดยดี เจ้าพนักงานมีอำนาจใช้กำลังเพื่อเข้าไป และหากจำเป็นเจ้าพนักงานมีอำนาจเปิดหรือทำลายประตูบ้าน ประตูเรือน หน้าต่าง รั้วหรือสิ่งกีดขวางได้⁵⁰ และให้อำนาจเจ้าพนักงานสามารถเอาตัวบุคคลที่จะเป็นอุปสรรคในการค้ำมาควบคุมได้อีกด้วย หากสงสัยว่าบุคคลนั้นได้อำนาจของที่ต้องการพบ ชุกซ่อนในร่างกาย เจ้าพนักงานก็มีอำนาจค้ำตัวบุคคลนั้นได้ แต่การค้ำตัวบุคคลนั้นต้องกระทำโดยสุภาพ ถ้าบุคคลผู้ที่จะถูกค้ำเป็นผู้หญิง เจ้าพนักงานต้องให้หญิงอื่นเป็นผู้ค้ำเช่นกัน⁵¹

เพื่อป้องกันมิให้สิทธิเสรีภาพในที่อยู่อาศัยของประชาชนได้รับความกระทบกระเทือนเกินความจำเป็น แม้กฎหมายจะให้อำนาจเจ้าพนักงานทำการค้ำไม่ว่าจะมีหมายหรือไม่มีหมายก็ตามก็ต้องทำการค้ำในเวลากลางวันเท่านั้น หากจะค้ำในเวลาอื่นนอกจากนี้ต้องเป็นกรณีที่กฎหมายกำหนดไว้เท่านั้น ทั้งนี้ กฎหมายก็ยังให้อำนาจเจ้าพนักงานสั่งการใดๆ หรือทำลายสิ่งกีดขวางใดๆ รวมถึงการเอาตัวบุคคลมาควบคุมเพื่อให้เกิดความสะดวกแก่เจ้าพนักงานในการค้ำนั้น เห็นว่าการให้อำนาจเจ้าพนักงานรัฐในกรณีหลังนี้จะเป็นการเปิดโอกาสให้เจ้าพนักงานรัฐกระทำการอันมิชอบด้วยกฎหมายซึ่งจะทำให้เกิดความเสียหายแก่เจ้าของสถานที่ได้

ทั้งนี้ การค้ำในที่รโหฐานเจ้าพนักงานต้องสร้างความโปร่งใส คือ ต้องแสดงความบริสุทธิ์ และต้องกระทำโดยมีผู้อื่นรับรู้การกระทำของตนเท่าที่จะทำได้ ซึ่งประมวลกฎหมายได้บัญญัติวิธีการแสดงความโปร่งใสในการปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานไว้ใน มาตรา 101 ถึง มาตรา

⁴⁹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 96.

⁵⁰ คณิต ฒ นคร งาม เดิม. หน้า 361.

⁵¹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 85.

(2) การคั่นตัวบุคคล ได้แก่ การคั่นผู้ต้องหาเพื่อประโยชน์ในการดำเนินคดี และการคั่นบุคคลอื่นเพื่อระงับเหตุร้ายที่อาจจะเกิดขึ้นและเพื่อปราบปรามอาชญากรรม

การคั่นตัวบุคคลตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาไม่ต้องมีหมายคั่นแต่กฎหมายกำหนดการคั่นไว้ 3 กรณี คือ⁵²

(2.1) การคั่นตัวบุคคลในที่สาธารณะ⁵³ มีหลักเกณฑ์ว่า ห้ามคั่นบุคคลในที่สาธารณะสถาน ยกเว้น พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจเป็นผู้คั่น และเข้ากรณีตามกฎหมาย

(2.2) การคั่นตัวในที่รโหฐาน⁵⁴ มีหลักเกณฑ์ว่า ให้อำนาจเจ้าพนักงานผู้มีอำนาจคั่นที่รโหฐานซึ่งเข้าไปคั่นในที่รโหฐานนั้นและมีเหตุอันสงสัยว่าบุคคลซึ่งในที่คั่นได้เอาสิ่งของที่ต้องการพบชุกซ่อนในร่างกาย เจ้าพนักงานดังกล่าวมีอำนาจคั่นตัวผู้นั้นได้ตามมาตรา 85

(2.3) การคั่นตัวบุคคลผู้ถูกจับ⁵⁵ มีหลักเกณฑ์ว่าเจ้าพนักงานผู้จับหรือรับตัวไว้มีอำนาจคั่นตัวผู้ต้องหาและยึดสิ่งของต่างๆที่ใช้เป็นหลักฐานได้และการคั่นจะต้องทำโดยสุภาพ ถ้าคั่นผู้หญิงต้องให้หญิงอื่นเป็นผู้คั่น และเจ้าพนักงานมีอำนาจยึดสิ่งของไว้จนกว่าคดีถึงที่สุดเมื่อเสร็จคดีแล้วให้คืนแก่ผู้ต้องหาหรือผู้อื่นเว้นแต่ศาลสั่งเป็นอย่างอื่น

ทั้งนี้ ในการคั่นโดยมีหมายคั่นนั้น ไม่ว่าจะเป็นการคั่นที่รโหฐานหรือการคั่นตัวบุคคลก็ตาม กฎหมายได้กำหนดตำแหน่งของเจ้าพนักงานผู้เป็นหัวหน้าในการจัดการตามหมายคั่น ต้องเป็นเจ้าพนักงานฝ่ายปกครองตั้งแต่ระดับสามหรือตำรวจซึ่งมียศตั้งแต่ร้อยตำรวจตรีขึ้นไปเท่านั้น⁵⁶ เพื่อให้เกิดความรับผิดชอบในการคั่นมากยิ่งขึ้น

2.4.3.1 เหตุในการออกหมายคั่น

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 69 ได้บัญญัติถึงเหตุที่จะออกหมายคั่นไว้ดังนี้

เหตุที่จะออกหมายคั่นได้มีดังต่อไปนี้

(1) เพื่อพบและยึดสิ่งของซึ่งจะเป็นพยานหลักฐานประกอบการสอบสวน ได้สวนมูลฟ้องหรือพิจารณา

⁵² สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล และคณะ. เล่มเดิม. หน้า 36.

⁵³ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 93.

⁵⁴ แห่งเดิม. มาตรา 100 วรรคสอง.

⁵⁵ แห่งเดิม. มาตรา 85.

⁵⁶ แห่งเดิม. มาตรา 97.

(2) เพื่อพบและยึดสิ่งของซึ่งมีไว้เป็นความผิด หรือได้มาโดยผิดกฎหมาย หรือมีเหตุอันควรสงสัยว่าได้ใช้หรือตั้งใจจะใช้ในการกระทำความผิด

(3) เพื่อพบและช่วยบุคคลซึ่งได้ถูกหน่วงเหนี่ยวหรือกักขังโดยมิชอบด้วยกฎหมาย

(4) เพื่อพบบุคคลซึ่งมีหมายให้จับ

(5) เพื่อพบและยึดสิ่งของตามคำพิพากษาหรือตามคำสั่งศาล ในกรณีที่จะพบหรือจะยึดโดยวิธีอื่นไม่ได้แล้ว

แม้มาตรานี้จะใช้ถ้อยคำว่า “เหตุที่จะออกหมายค้น” แต่แท้จริงแล้วเป็นเรื่องของวัตถุประสงค์ในการขอให้ศาลออกหมายค้น ซึ่งสามารถแบ่งได้ 5 กรณี คือ การค้นเพื่อหาพยานหลักฐาน การค้นเพื่อหาของกลาง การค้นเพื่อช่วยบุคคล การค้นเพื่อจับบุคคล และ การค้นเพื่อพบและยึดสิ่งของตามคำพิพากษา ตามที่ได้กล่าวไว้ในตอนต้นแล้วนั่นเอง

ทั้งนี้ ไม่ว่าจะเป็นการค้นสถานที่ หรือการค้นตัวบุคคลก็ตาม เจ้าพนักงานผู้ทำการค้นจะต้องมีความเป็นภาวะวิสัย (Objectivity) ในการค้นหาพยานหลักฐานที่จะเป็นผลร้ายหรือเป็นประโยชน์ต่อผู้ต้องหาหรือจำเลย เพื่อใช้ในการพิสูจน์ความผิดหรือบริสุทธิ์ของบุคคลดังกล่าวด้วย

จากที่กล่าวมาพอสรุปได้ว่าสิทธิของผู้ถูกค้นตามที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้บัญญัติไว้ นั้น มีความสอดคล้องและเป็นไปตามสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวที่ถูกรับรองโดยปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน และกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง

2.5 ประสิทธิภาพในการสอบสวนฟ้องร้อง

การดำเนินคดีอาญาของไทย มิได้เน้นที่จะให้มีการหาตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษให้ได้แต่เพียงอย่างเดียวโดยไม่คำนึงถึงสิทธิเสรีภาพของบุคคลเลย อันเป็นลักษณะของการดำเนินคดีในระบบไต่สวน (Inquisitorial System) แต่อย่างไรก็ดี ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทย ได้คำนึงถึงสิทธิเสรีภาพของบุคคลและที่สำคัญยังมีการแยกองค์กรของรัฐในการดำเนินคดีอาญาออกจากกันเพื่อให้เกิดการตรวจสอบและถ่วงดุลอำนาจกันอีกด้วย อันเป็นลักษณะสำคัญของการดำเนินคดีในระบบกล่าวหา (Accusatorial System) นอกจากนี้แล้ว ต้องมีมาตรการต่างๆ ที่จะดำเนินการหาตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษอย่างมีประสิทธิภาพ และมีวิธีการดำเนินการต่างๆ

ภายใต้หลักความชอบด้วยกฎหมาย (Principle of Legality) โดยมีความโปร่งใส (Transparency) และถูกตรวจสอบได้ (Accountability)⁵⁷

กระบวนการตรวจสอบต่างๆ โดยทั่วไปแล้วมีวัตถุประสงค์เพื่อให้องค์กรต่างๆ รวมทั้งเจ้าพนักงานในองค์กรนั้นดำเนินการโดยชอบด้วยกฎหมาย การตรวจสอบในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ก็มีวัตถุประสงค์เพื่อตรวจสอบการใช้อำนาจของเจ้าพนักงานในองค์กรต่างๆ ไม่ให้มีการใช้อำนาจจนไปละเมิดสิทธิและเสรีภาพของประชาชน โดยการตรวจสอบการใช้อำนาจนี้อาจเป็นการตรวจสอบภายในในองค์กรเอง ซึ่งเป็นสิ่งที่ต้องทำอยู่แล้ว⁵⁸ แต่จะอาศัยเพียงการตรวจสอบภายในองค์กรเพียงอย่างเดียวอาจไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอ ดังจะเห็นได้จากคดีฆาตกรรม ส.เชอริแอน คันแคน ซึ่งเป็นคดีสะเทือนขวัญที่เป็นภาพสะท้อนความยุติธรรมในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาขั้นต้นของประเทศไทย ในการจับกุมผู้กระทำความผิดโดยใช้พยานหลักฐานเพียงปากเดียวเท่านั้น พยานปากนี้ในเวลาต่อมาพิสูจน์ชัดได้ว่าเป็นพยานเท็จที่เกิดขึ้นโดยการเลี้ยมสอนของเจ้าพนักงาน ศาลชั้นต้นพิพากษาคดีว่าจำเลยทั้งสี่มีความผิด สั่งลงโทษประหารชีวิตจำเลยทั้งสี่ ในระหว่างขั้นตอนการพิจารณาของศาลอุทธรณ์ของจำเลยทั้ง 4 จำเลยคนหนึ่ง ถึงแก่ความตายภายในเรือนจำบางขวาง จากพยานแวดล้อมต่าง ๆ ยังไม่เพียงพอลงโทษจำเลยได้พิพากษายกฟ้องจำเลยที่ 2-4 แต่ยังคงขังจำเลยทั้งสี่ไว้ระหว่างโจทก์ฎีกา ศาลฎีกาพิพากษายืนตามคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ อันเป็นสิ่งที่แสดงว่าจำเลยที่ยังมีชีวิตอยู่ในคดีดังกล่าวทั้ง 3 คนเป็นผู้บริสุทธิ์ โดยทั้ง 3 คนถูกจำคุกอยู่ระหว่างการพิจารณาคดีรวม 6 ปี 2 เดือน

หนึ่งในผู้บริสุทธิ์เสียชีวิตก่อนที่จะได้รับความเป็นธรรม ผู้บริสุทธิ์ 3 คนที่เหลืออยู่ แม้ศาลฎีกาจะตัดสินยกฟ้องก็ตาม แต่สิ่งที่พวกเขาได้พบ คือผู้บริสุทธิ์คนหนึ่งออกจากคุกมาได้ไม่เท่าไรก็เสียชีวิตเนื่องจากติดเชื้อร้ายแรงและป่วยหนักมาจากในเรือนจำ ส่วนอีกคนนอกจากจะเสมือนคนพิการเพราะถูกซ้อมระหว่างขั้นตอนการสอบสวนแล้ว ภรรยาคนแรกเสียชีวิตระหว่างพิจารณาคดี ลูกสาววัย 17 ปีถูกฆ่าข่มขืนระหว่างรอสอบชิงทุนไปเรียนญี่ปุ่น และลูกชายหายสาบสูญ⁵⁹

⁵⁷ สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล ข เล่มเดิม. หน้า 58-59.

⁵⁸ แหล่งเดิม. หน้า 63.

⁵⁹ พนักงานสอบสวนกองปราบได้รื้อฟื้นคดีขึ้นมาสอบสวนใหม่ เนื่องจากมีพยานหลักฐานใหม่และในที่สุดได้มีการจับกุมผู้ต้องหาชุดใหม่ขึ้น ผู้บริสุทธิ์ทั้ง 4 คนจึงได้ร่วมเป็นโจทก์ฟ้องกรมตำรวจและศาลได้พิพากษาว่าการรวบรวมพยานหลักฐานของเจ้าพนักงานตามกฎหมายต้องได้มาโดยชอบด้วยกฎหมาย แต่กลับกระทำไม่ชอบเสียเองเป็นเหตุให้โจทก์เสียหาย กรมตำรวจต้องรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทน แต่ไม่ตัดสิทธิไล่เบี้ยแก่เจ้าพนักงานโดยตรง

จากคดีที่มี “แพะรับบาป” ปรากฏอยู่เสมอ ๆ นั้น แสดงให้เห็นว่ากระบวนการยุติธรรมในปัจจุบันมุ่งแต่เฉพาะกระทำการอย่างไร้เพื่อแสวงหาผู้ที่มารับโทษในคดี มากกว่าการคำนึงถึงความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหา แม้บางครั้งจะยังไม่มีพยานหลักฐานที่แน่นอนว่าผู้รับโทษในกรณีดังกล่าว เป็นผู้กระทำผิดที่แท้จริง ดังนั้นจากหลักข้อสันนิษฐานความเป็นผู้บริสุทธิ์ดังกล่าว ผู้ต้องหาจึงควรได้รับการคุ้มครองจนกว่าจะมีพยานหลักฐานที่แท้จริงพิสูจน์ยืนยันแล้วว่าผู้ต้องหาดังกล่าวเป็น ผู้กระทำความผิดจริง

ในประเทศสหรัฐอเมริกา ในคดีที่ O.J Simson ผู้ตกเป็นผู้ต้องหาฆ่าภริยาตนเองนั้น เป็นคดีที่ได้รับความสนใจและมีผลสะท้อนให้เห็นถึงความผิดพลาดของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทยในลักษณะที่คล้ายกับของประเทศไทยเช่นเดียวกัน⁶⁰

นักกฎหมายท่านหนึ่งเห็นว่า การที่พนักงานสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานไม่เพียงพอในการที่จะให้พนักงานอัยการสั่งฟ้องคดีดังกล่าวได้ อาจถูกตำหนิจากผู้บังคับบัญชา หรืออาจถูกสงสัยว่ามีส่วนในการช่วยเหลือผู้ต้องหาได้ ซึ่งอาจถูกดำเนินคดีในชั้นศาลเนื่องจากการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบได้ ด้วยเหตุนี้จึงส่งผลให้พนักงานสอบสวนมุ่งที่จะรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อที่จะเอาตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษให้ได้เพียงอย่างเดียวเท่านั้น แต่ไม่คำนึงถึงพยานหลักฐานที่อาจพิสูจน์ถึงความบริสุทธิ์ของผู้ถูกกล่าวหาด้วย ซึ่งผิดไปจากเจตนารมณ์ของกฎหมาย⁶¹

คดีตัวอย่างที่กล่าวมานี้ แสดงให้เห็นถึงข้อบกพร่องของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่ให้อำนาจแต่องค์กรไต่สวนคดีหนึ่งมากเกินไป อันนำไปสู่ผลกระทบต่อผู้บริสุทธิ์ที่ไม่สามารถจะใช้มาตรการใดเยียวยาความเสียหายดังกล่าวได้ เช่นนี้ จึงจำเป็นต้องมีมาตรการป้องกันมิให้เกิดความผิดพลาดดังกล่าวขึ้นอีก จึงจำเป็นต้องมีการตรวจสอบและถ่วงดุลอำนาจโดยองค์กรภายนอกอีกชั้นตอนหนึ่ง

ทั้งนี้ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้มีการกำหนดมาตรการต่างๆ ในการนำตัวผู้กระทำผิดอาญารับโทษ จึงได้มีการให้อำนาจแก่เจ้าพนักงานของรัฐ ซึ่งเป็นที่แน่นอนว่าย่อมกระทบสิทธิเสรีภาพของประชาชนเป็นอย่างมาก ฉะนั้น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาจึงได้กำหนดมาตรการต่างๆ ควบคู่กันไปด้วย เพื่อประชาชนจะได้เกิดความมั่นใจว่าสิทธิเสรีภาพของตนจะได้รับการคุ้มครอง กล่าวคือ การจับกุม คမ်းขัง ตรวจค้น และการสอบสวนนั้น

⁶⁰ จาก http://en.wikipedia.org/wiki/O._J._Simpson_murder_case

⁶¹ Kittipong Kittayarak. (1990). *Due Process and the Thai Criminal Procedure : A*

จะต้องกระทำไปด้วยความเป็นธรรม และต้องมีการตรวจสอบการใช้อำนาจดังกล่าวจากองค์กรภายนอกที่เป็นกลาง⁶² ก็คือ องค์กรศาลนั่นเอง

2.5.1 มาตรการควบคุมการออกหมายอาญา

การที่กฎหมายบัญญัติให้ศาลเป็นผู้มีอำนาจในการออกหมายอาญานั้น เพื่อให้เกิดการตรวจสอบจากองค์กรภายนอก (Accountability) ถือเป็นหลักประกันในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคลและเป็นหลักประกันการมีประสิทธิภาพได้เป็นอย่างดี การให้ศาลเป็นผู้ควบคุมการออกหมายนั้นเนื่องจากศาลเป็นองค์กรที่มีความเป็นอิสระและมีความเป็นกลาง ทำให้การใช้อำนาจอันมิชอบของเจ้าพนักงานรัฐและการแทรกแซงทางการเมืองไม่อาจจะกระทำได้อย่างง่าย และนอกจากนี้กฎหมาย ยังได้กำหนดถึงตัวบุคคลผู้มีอำนาจในการขอออกหมายจับ หมายขัง และหมายค้นว่าต้องเป็นพนักงานฝ่ายปกครองตั้งแต่ระดับสามหรือตำรวจซึ่งมียศตั้งแต่ชั้นร้อยตำรวจตรีหรือเทียบเท่าขึ้นไปอีกด้วย⁶³ เป็นการกำหนดจำกัดอำนาจของเจ้าพนักงานรัฐบางประเภทเท่านั้นที่สามารถจะขอออกหมายได้ มิใช่ให้อำนาจในการขอออกหมายโดยอิสระซึ่งอาจจะกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชนได้

2.5.1.1 การตรวจสอบการออกหมายจับ⁶⁴

การตรวจสอบภายนอกในการออกหมายจับมีทั้งการตรวจสอบก่อนการออกหมายจับ และการตรวจสอบภายหลังการปฏิบัติตามหมายจับ

(1) การตรวจสอบก่อนการออกหมายจับ

กฎหมายได้วางหลักว่า ก่อนออกหมายจับจะต้องปรากฏพยานหลักฐานตามสมควรที่จะทำให้ศาลเชื่อได้ว่ามีเหตุที่จะออกหมายจับ⁶⁵

การตรวจสอบก่อนการออกหมายจับ คือ การที่กฎหมายกำหนดให้ผู้ร้องขอต้องเสนอหลักฐานตามสมควรว่า ผู้จะถูกจับได้กระทำความผิดอาญาซึ่งมีอัตราโทษอย่างสูงเกินสามปี หรือน่าจะได้กระทำความผิดอาญาและมีเหตุอันควรเชื่อว่าจะหลบหนี หรือจะไปยุ่งเหยิงกับ

⁶² การปรับปรุงประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เพื่อคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน (รายงานการสัมมนา). หน้า 27.

⁶³ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 59.

⁶⁴ คณิต ฒ นคร ง เล่มเดิม. หน้า 293.

⁶⁵ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 59/1 วรรคหนึ่ง.

พยานหลักฐาน หรือก่อนอันตรายประการอื่น ถ้าผู้จะถูกจับไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่งหรือไม่มาตามหมายเรียกหรือตามนัดโดยไม่มีเหตุแก้ตัวอันควร กฎหมายให้สันนิษฐานว่าผู้นั้นจะหลบหนี⁶⁶

พยานหลักฐานที่อาจพิสูจน์ได้ว่ามีเหตุอันสมควรในการออกหมายจับนั้น ข้อบังคับของประธานศาลฎีกากำหนดให้รวมถึงข้อมูลที่ได้จากการสืบสวนสอบสวน ข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ทางนิติวิทยาศาสตร์ หรือที่ได้จากการใช้เครื่องมือทางวิทยาศาสตร์หรือเทคโนโลยี ข้อมูลที่ได้จากสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ข้อมูลที่ได้จากหนังสือของพนักงานอัยการร้องขอให้จัดการให้ได้ตัวผู้ต้องหา⁶⁷

ในการฟังพยานหลักฐานการออกหมายจับนั้น ประธานศาลฎีกาได้ออกข้อบังคับว่า “ผู้พิพากษาไม่จำเป็นต้องถือเคร่งครัดเช่นเดียวกับการรับฟังพยานหลักฐานที่ใช้พิสูจน์ความผิดของจำเลย”⁶⁸ กล่าวคือ การวางหลักว่าในการพิสูจน์ข้อเท็จจริงในการออกหมายจับนั้น ให้ถือการพิสูจน์ว่ามีมูลเป็นเกณฑ์⁶⁹ อย่างไรก็ตาม โดยที่การจับกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอย่างมาก ศาลต้องรอบคอบในการฟังข้อเท็จจริงเป็นพิเศษ เพื่อศาลจะได้แสดงบทบาทในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพตามภารกิจที่สำคัญยิ่งของศาล⁷⁰

(2) ภายหลังการปฏิบัติตามหมายจับ

เมื่อเจ้าพนักงานได้จัดการตามหมายจับแล้ว กฎหมายให้เจ้าพนักงานบันทึกรายละเอียดในการจัดการ ถ้าจัดการตามหมายจับไม่ได้ เจ้าพนักงานต้องบันทึกพฤติการณ์ไว้ แล้วต้องส่งบันทึกนั้นไปยังศาลซึ่งออกหมายโดยเร็ว⁷¹

ถ้าบุคคลที่มีชื่อในหมายจับถูกจับแล้ว เจ้าพนักงานต้องส่งตัวผู้ถูกจับโดยด่วนไปยังศาลซึ่งออกหมายจับ เว้นแต่ศาลจะมีคำสั่งเป็นอย่างอื่น⁷² เจ้าพนักงานที่เกี่ยวข้องต้องรายงานให้ศาลที่ออกหมายทราบโดยเร็ว แต่ต้องไม่ช้ากว่า 7 วัน นับแต่วันจับ⁷³

⁶⁶ ดู ข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการในการออกคำสั่งหรือหมายอาญา พ.ศ. 2548, ข้อ 14.

⁶⁷ แห่งเดิม. ข้อ 17.

⁶⁸ แห่งเดิม. ข้อ 18.

⁶⁹ การพิสูจน์ในคดีอาญามีการพิสูจน์สองระดับ คือ การพิสูจน์ขั้นต้นสงสัย และการพิสูจน์ว่ามีมูล.

⁷⁰ คณิต ฒ นคร ง เล่มเดิม. หน้า 294.

⁷¹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 63.

⁷² แห่งเดิม. มาตรา 64.

⁷³ แห่งเดิม. ข้อ 23.

จะเห็นว่ากฎหมายกำหนดให้ศาลทำการตรวจสอบภายหลังจากที่มีการออกหมายจับอีกชั้นตอนหนึ่ง เพื่อเป็นการยืนยันว่าเจ้าพนักงานได้จัดการตามหมายได้ผลเป็นประการใด และเป็น การตรวจสอบว่าเป็นตัวบุคคลที่ศาลต้องการจับหรือไม่ เพื่อป้องกันมิให้มีการจับผิดตัวเกิดขึ้น อัน จะทำให้ผู้ที่ไม่ได้กระทำความผิดเสียหาย และยังเป็น การแสดงออกถึงความไว้ประสิทธิภาพใน การปฏิบัติงานของเจ้าพนักงาน ที่ไม่สามารถจับผู้กระทำความผิดที่แท้จริงมาลงโทษได้

2.5.1.2 การตรวจสอบการออกหมายจับ

เมื่อได้ตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยมาแล้ว ในระหว่างสอบสวน ใต้สวนมูลฟ้องหรือ พิจารณา พนักงานอัยการหรือพนักงานสอบสวนจะขอให้ศาลออกหมายจับผู้ต้องหาหรือจำเลยก็ได้ การตรวจสอบการจับก็มีทั้งการตรวจสอบก่อนการออกหมายจับและระหว่างการจับ

(1) การตรวจสอบก่อนการออกหมายจับ

ในการตรวจสอบก่อนการออกหมายจับ ไม่ว่าจะเป็นการออกหมายจับโดยคำพิงตนเอง ของศาลหรือตามคำร้องขอของเจ้าพนักงาน กฎหมายบัญญัติว่าก่อนออกหมายจับ จะต้องปรากฏ พยานหลักฐานตามสมควรที่ทำให้ศาลเชื่อได้ว่ามีเหตุที่จะออกหมายจับ⁷⁴ และข้อบังคับของประธาน ศาลฎีกากล่าวว่า เจ้าพนักงานซึ่งร้องขอให้ศาลออกหมายจับต้องพร้อมที่จะมาให้ผู้พิพากษาสอบถาม ก่อนออกหมายได้ทันที⁷⁵

ในการร้องขอให้จับผู้ต้องหา ระหว่างสอบสวน ก่อนที่จะออกหมายจับให้ตามคำขอ ผู้ พิพากษาต้องสอบถามผู้ต้องหาว่าจะคัดค้านประการใดหรือไม่ หากมีข้อคัดค้าน ผู้พิพากษาอาจเรียก เจ้าพนักงาน (พนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการ) มาชี้แจงเหตุจำเป็น โดยจะให้นำ พยานหลักฐานมาให้ผู้พิพากษาใต้สวนเพื่อประกอบการพิจารณาด้วยก็ได้⁷⁶

การออกหมายจับผู้ต้องหาหรือจำเลยตามกฎหมายของไทยต้องขอให้ออกหมายจับเป็น ระยะเวลา ฉะนั้น การตรวจสอบจึงต้องกระทำทุกกระษัย ที่มีการร้องขอให้มีการออกหมายจับผู้ต้องหา ต่อไปอีกในกรณีจำเป็น⁷⁷

ยิ่งกว่านั้นเมื่อได้มีการจับมาแล้ว 4 ครั้ง ในการขอให้ออกหมายจับในครั้งที่ 5 หรือ ต่อๆ ไป พนักงานอัยการหรือพนักงานสอบสวนได้แสดงถึงเหตุจำเป็น และนำพยานหลักฐานมาให้ ศาลใต้สวนจนเป็นที่พอใจ และในการใต้สวนในทุกกรณี ผู้ต้องหาสิทธิแต่งตั้งทนายความเพื่อแถลง

⁷⁴ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 59/1 วรรคหนึ่ง.

⁷⁵ ข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการในการออกคำสั่งหรือหมายอาญา พ.ศ. 2548, ข้อ 40.

⁷⁶ แห่งเดิม. ข้อ 42 วรรคหนึ่ง.

⁷⁷ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 87.

คัดค้านและซักถามพยาน และในคดีที่มีโทษสูงหรือคดีที่ผู้ต้องหาเป็นผู้เยาว์ ศาลอาจตั้งทนายความ เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมในการเอาตัวบุคคลไว้ในอำนาจรัฐได้⁷⁸

(2) การตรวจสอบระหว่างการขัง

การขังโดยไม่จำเป็นในระหว่างสอบสวนอาจเกิดขึ้นได้⁷⁹ นอกจากนั้นการขังโดยผิดกฎหมายก็อาจเกิดขึ้นได้ทั้งโดยรัฐและเอกชน⁸⁰ การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพในกรณีดังกล่าว ก็คือมาตรการตรวจสอบโดยศาล โดยเฉพาะอย่างยิ่งพนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการต่างก็มีหน้าที่ต้องตรวจสอบการขัง⁸¹ เช่นกัน

สรุปได้ว่า การตรวจสอบการออกหมายขังไม่ว่าจะก่อนหรือระหว่างการขังก็ตาม ศาลซึ่งเป็นผู้ควบคุมการออกหมายจะพิจารณาพยานหลักฐานพอให้เชื่อได้ว่ามีเหตุในการออกหมายขังได้เท่านั้น ไม่ต้องถึงขนาดมีพยานหลักฐานแน่นแฟ้นที่แสดงได้ว่าผู้นั้นเป็นผู้กระทำความผิดจริง นอกจากนี้ หลักในการพิจารณาของศาลที่สำคัญคือ หลักฟังความทุกฝ่าย และเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นจึงได้มีการตรวจสอบอยู่ทุกระยะ

2.5.1.3 การตรวจสอบการออกหมายค้น⁸²

การตรวจสอบการค้นนี้ กฎหมายบัญญัติไว้ทั้งการตรวจสอบก่อนการออกหมายค้น และการตรวจสอบภายหลังการปฏิบัติตามหมายค้นแล้ว

(1) การตรวจสอบก่อนการออกหมายค้น

กฎหมายบัญญัติให้ผู้ร้องขอให้ออกหมายค้นต้องเสนอพยานหลักฐานตามสมควรที่ทำให้ศาลเชื่อได้ว่ามีเหตุที่จะออกหมายค้น⁸³ และข้อบังคับของประธานศาลฎีกาได้กล่าวไว้ทำนองเดียวกัน⁸⁴

ในการตรวจสอบพยานหลักฐานในการออกหมายค้นนั้น การพิสูจน์ว่ามีมูลก็เพียงพอแล้ว⁸⁵

⁷⁸ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 87 วรรคเจ็ดและวรรคแปด.

⁷⁹ แห่งเดิม. มาตรา 72(2).

⁸⁰ แห่งเดิม. มาตรา 90.

⁸¹ ดูระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ พ.ศ. 2547, ข้อ 41-46.

⁸² คณิต ณ นคร ง เล่มเดิม. หน้า 299.

⁸³ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 59/1 วรรคหนึ่ง.

⁸⁴ ดูข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการในการออกคำสั่งหรือหมายอาญา พ.ศ. 2548, ข้อ 15.

เกี่ยวกับการเสนอพยานหลักฐานต่อผู้พิพากษานั้น ข้อบังคับของประธานศาลฎีกา กำหนดให้ผู้ร้องขอสาบานหรือปฏิญาณตนและแถลงด้วยตนเอง รวมทั้งตอบคำถามของผู้พิพากษา เกี่ยวกับข้อมูลที่ได้จากการสืบสวนสอบสวน หรือพยานหลักฐานที่สนับสนุนถึงเหตุแห่งการขอหมายนั้น⁸⁶

พยานหลักฐานที่อาจพิสูจน์ได้ว่ามีเหตุอันสมควรในการออกหมายค้นให้รวมถึงข้อมูลที่ได้จากการสืบสวนสอบสวน ข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ทางนิติวิทยาศาสตร์ หรือที่ได้จากการใช้เครื่องมือทางวิทยาศาสตร์หรือเทคโนโลยี ข้อมูลที่ได้จากสื่ออิเล็กทรอนิกส์ข้อมูลที่ได้จากหนังสือของพนักงานอัยการร้องขอให้จัดการให้ได้ตัวผู้ต้องหา⁸⁷

(2) ภายหลังการปฏิบัติตามหมายค้น

กฎหมายบัญญัติให้เจ้าพนักงานที่ได้จัดการตามหมายค้นแล้ว ให้บันทึกรายละเอียดในการจัดการ และถ้าจัดการตามหมายไม่ได้ ให้บันทึกพฤติการณ์ไว้แล้วส่งบันทึกไปยังศาลที่ออกหมายโดยเร็ว⁸⁸

ข้อบังคับของประธานศาลฎีกา ได้กำหนดรับรองไว้ในลักษณะนี้เช่นกัน โดยกำหนดว่าต้องส่งบันทึกไปยังศาลที่ออกหมายโดยเร็ว แต่ต้องไม่ช้ากว่า 15 วัน⁸⁹

นอกจากนี้ กฎหมายยังบัญญัติว่าถ้าบุคคลหรือสิ่งของที่มีหมายให้ค้นได้ค้นพบแล้ว ถ้าสามารถจะทำได้ก็ให้ส่งบุคคลหรือสิ่งของนั้นโดยด่วนไปยังศาลซึ่งออกหมายหรือเจ้าพนักงานตามที่กำหนดไว้ในหมาย แล้วแต่กรณี เว้นแต่ศาลจะมีคำสั่งเป็นอย่างอื่น⁹⁰ ซึ่งจัดได้ว่าเป็นบทบัญญัติเกี่ยวกับการตรวจสอบหลังการจัดการตามหมายค้น⁹¹

ทั้งนี้ ไม่ว่าจะเป็นการตรวจสอบการออกหมายจับ หมายขัง หรือหมายค้นก็ตาม การตรวจสอบก่อนการออกหมายทั้ง 3 กรณีนั้น มาตรา 59 บัญญัติว่า “ศาลจะออกคำสั่งหรือหมายจับ หมายค้น หรือหมายขัง ตามที่ศาลเห็นสมควร หรือมีผู้ร้องขอก็ได้

⁸⁵ ดู ข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการในการออกคำสั่งหรือหมายอาญา พ.ศ. 2548, ข้อ 18.

⁸⁶ แห่งเดิม. ข้อ 16.

⁸⁷ แห่งเดิม. ข้อ 17.

⁸⁸ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 63.

⁸⁹ ดู ข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการในการออกคำสั่งหรือหมายอาญา พ.ศ. 2548, ข้อ 23 วรรคสอง.

⁹⁰ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 64.

⁹¹ คณิต ฌ นคร งาม เล่มเดิม. หน้า 301.

ในกรณีผู้ร้องขอเป็นพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจต้องเป็นพนักงานฝ่ายปกครอง ตั้งแต่ระดับสามหรือตำรวจซึ่งมียศตั้งแต่ชั้นร้อยตำรวจตรีหรือเทียบเท่าขึ้นไป”

เห็นได้ว่าศาลมีอำนาจออกหมายจับ หมายขัง หรือหมายค้นได้โดยพลการ หรือตามการ ร้องขอของพนักงานฝ่ายปกครองหรือเจ้าหน้าที่ตำรวจก็ได้ แต่ต้องเป็นผู้ที่มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการ สืบสวนหรือสอบสวนคดีที่ร้องขอออกหมายนั้น⁹² ทั้งนี้กฎหมายได้กำหนดตำแหน่งของผู้มี อำนาจร้องขอออกหมายไว้ มิใช่เจ้าพนักงานรัฐทุกคนสามารถขอศาลออกหมายได้ นอกจากนี้แล้ว ศาลยังมีดุลพินิจในการพิจารณาออกหมายดังกล่าวได้อีกด้วย เป็นการป้องกันมิให้สิทธิเสรีภาพของ ประชาชนได้รับความกระทบกระเทือนจากการที่เจ้าพนักงานรัฐใช้อำนาจโดยมิชอบได้โดยง่าย

2.5.2 การเข้าร่วมในการสอบสวนของพนักงานอัยการ

พนักงานอัยการมีภารกิจที่สำคัญ ในการอำนวยความสะดวกธรรม จึงต้องมีความเป็นกลาง กล่าวคือ ต้องดูแลประโยชน์รัฐคือการรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคมและต้องดูแลประโยชน์ ส่วนบุคคลคือ การคุ้มครองสิทธิของบุคคลด้วย พนักงานอัยการจึงต้องปฏิบัติหน้าที่ด้วยความ รอบคอบด้วยความเป็นภาวะวิสัยที่สุดก่อนที่จะสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้องผู้ต้องหา เพราะพนักงานอัยการ อาจจะต้องถูกตรวจสอบการทำงาน โดยผู้เสียหาย โดยผู้เสียหายสามารถฟ้องคดีเองได้ในกรณีที่ พนักงานอัยการสั่งไม่ฟ้อง และหากผู้เสียหายดำเนินคดีเองได้ผลแล้ว กรณีก็ย่อมกระทบถึงความ เชื่อถือศรัทธาของประชาชนต่ออัยการได้⁹³

2.5.2.1 การสอบสวนฟ้องร้องที่เป็นกระบวนการเดียวกัน

การสอบสวนฟ้องร้อง มี 2 เรื่องที่เกี่ยวข้องกัน คือ⁹⁴

- (1) การรวบรวมพยานหลักฐานเกี่ยวกับการกระทำที่ถูกกล่าวหา
- (2) การใช้มาตรการบังคับ คือ การจับ ขัง และค้น

การสอบสวนและฟ้องร้องนี้ เป็นการตรวจสอบค้นหาความจริงชั้นเจ้าพนักงาน ซึ่งการ สอบสวนก็คือการตรวจสอบว่าความจริงในเรื่องนั้นเป็นอย่างไร ด้วยเหตุนี้ ประมวลกฎหมายวิธี พิจารณาความอาญา มาตรา 131 จึงบัญญัติว่า “ให้พนักงานสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานทุก ชนิดเท่าที่สามารถจะทำได้ เพื่อประสงค์จะทราบข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ต่างๆ อันเกี่ยวกับ

⁹² ดู ข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการเกี่ยวกับการออกคำสั่งหรือหมายอาญา พ.ศ. 2548, ข้อ 9.

⁹³ แสง บุญเฉลิมวิภาส. (2548). รวมคำบรรยายหลักวิชาชีพนักกฎหมาย (พิมพ์ครั้งที่ 6). หน้า 173-175.

⁹⁴ การปรับปรุงประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เพื่อคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน (รายงานการสัมมนา). หน้า 27.

ความถูกต้องที่ถูกต้องกล่าวหา และเพื่อจะรู้ตัวผู้กระทำผิดและพิสูจน์ให้เห็นความผิดหรือ ความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหา” และมาตรา 138 บัญญัติว่า “พนักงานสอบสวนมีอำนาจสอบสวนเพื่อทราบถึงความ เป็นมาแห่งชีวิตและความประพฤติอันเป็นอาชญาของผู้ต้องหา” ซึ่งแสดงว่าพนักงานสอบสวนต้อง รวบรวมหลักฐานทั้งที่เป็นผลร้ายและผลดีแก่ผู้ต้องหา รวมทั้งข้อเท็จจริงอื่นๆ ที่จะประโยชน์ใน การดำเนินคดีต่อไปของพนักงานอัยการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งก็ต้องรวบรวมข้อเท็จจริงที่พนักงาน อัยการสามารถจะใช้ประกอบดุลพินิจในการสั่งคดี รวมตลอดถึงการที่พนักงานอัยการจะสามารถ ใช้แถลงต่อศาลเพื่อประกอบการพิจารณาของศาลในการที่จะลงโทษจำเลยได้อย่างเหมาะสมกับ ความผิดที่จำเลยกระทำ

ในส่วน of พนักงานอัยการนั้น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 143 บัญญัติให้อำนาจพนักงานอัยการที่จะสั่งสอบสวนเพิ่มเติม หรือสั่งให้พนักงานสอบสวนส่งพยานมา ให้ซักถามเพื่อส่งต่อไปได้

บทบัญญัติเกี่ยวกับพนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการดังกล่าวมาแล้วแสดงให้เห็น อย่างเด่นชัดว่าเจ้าพนักงานของรัฐทั้งสองจะต้องดำเนินคดีด้วยความรอบคอบและเที่ยงธรรม กล่าวคือ จะต้องมีความเป็นภาวะวิสัย (Objectivity) อย่างแท้จริงนั่นเอง และในการดำเนินคดีอาญา ในศาลของพนักงานอัยการนั้น พนักงานอัยการจะต้องคงความเป็นภาวะวิสัยของตนไว้เสมอ พนักงานอัยการจะเป็นคู่ความในเนื้อหาไม่ได้⁹⁵ เหตุนี้ พนักงานอัยการจึงมีอำนาจและหน้าที่ที่จะ กระทำเพื่อประโยชน์แก่จำเลย⁹⁶

อย่างไรก็ตาม แม้ตามกฎหมายพนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการจะต้องเป็นเจ้า พนักงานของรัฐที่มีความเป็นภาวะวิสัยในการดำเนินคดี แต่ในทางปฏิบัติพนักงานสอบสวนมี หน้าที่รวบรวมพยานหลักฐานที่เป็นผลร้ายแก่ผู้ต้องหาเท่านั้น และด้านพนักงานอัยการก็ยังไม่มั่นใจ ในบทบาทของตนเองเท่าใดนัก⁹⁷ แต่ทั้งนี้ ในคดีอาญาต้องตัดสินด้วยความจริง และความจริงนั้น ต้องได้มาโดยชอบด้วยเช่นกัน

ระบบการดำเนินคดีอาญาของไทยเป็นระบบกล่าวหา การสอบสวนฟ้องร้องเป็น กระบวนการเดียวกัน เจ้าหน้าที่ของรัฐควรจะรับรู้ด้วยกัน แต่ในทางปฏิบัติการดำเนินคดีอาญาใน ประเทศไทยได้แบ่งแยกอำนาจสอบสวนและอำนาจฟ้องคดีออกจากกันค่อนข้างจะเด็ดขาด โดย พนักงานสอบสวนทำการสอบสวนเพียงลำพังองค์กรเดียว จนกระทั่งทำความเข้าใจเห็นเสนอพนักงาน

⁹⁵ คณิต ฅ นคร จ เล่มเดิม. หน้า 21.

⁹⁶ จาก <http://www.supremecourt.or.th/xwapp.asp?page=wdkviewlong&n=55171>

⁹⁷ คณิต ฅ นคร จ เล่มเดิม. หน้า 22.

อัยการ ในฐานะของพนักงานอัยการจึงเป็นเพียง “ผู้ไต่ร่ตรงคดี” ที่พนักงานสอบสวนเสนอขึ้นมาเท่านั้น พนักงานอัยการ ไม่มีอำนาจสอบสวนคดีเสียเอง แม้ว่าพนักงานอัยการจะเห็นว่าสำนวนการสอบสวนที่พนักงานสอบสวนเสนอมาจะไม่สมบูรณ์หรือบกพร่อง ควรจะมีการสอบสวนเพิ่มเติม แต่การสอบสวนเพิ่มเติมก็ต้องผ่านพนักงานสอบสวน หรือพนักงานอัยการอาจเรียกพยานมาเพื่อซักถามได้แต่ต้องมีปัญหาในทางปฏิบัติเสมอ

เมื่อพนักงานสอบสวนเห็นว่าการสอบสวนเสร็จสิ้นลงก็จะเสนอสำนวนพร้อมความเห็นมายังพนักงานอัยการ โดยเข้าใจว่าเมื่อส่งสำนวนให้แก่พนักงานอัยการแล้วหน้าที่การสอบสวนคดีอาญาที่เกี่ยวกับเรื่องนั้นเป็นอันยุติลงด้วย เมื่อพนักงานอัยการส่งสำนวนให้พนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบคดีนั้น ดำเนินการสอบสวนเพิ่มเติม พนักงานสอบสวนจะให้ความสำคัญกับคดีนั้นเป็นอันดับรองลงไปจากคดีอื่นๆ ที่ทำการสอบสวนอยู่และยังไม่เสร็จ ซึ่งบางครั้งการที่พนักงานสอบสวนเดิมย้ายไปประจำที่อื่น มีผลทำให้ผู้รับผิดชอบสำนวนคนใหม่ไม่รู้เรื่องเดิมมาแต่ต้น⁹⁸ ก่อให้เกิดความยากลำบากในการสอบสวนเพิ่มเติมในบางประเด็นที่พนักงานอัยการต้องการเพื่อประกอบการวินิจฉัยสั่งคดี ซึ่งเคยปรากฏอยู่เสมอๆ ว่าพนักงานอัยการต้องสั่งให้พนักงานสอบสวนทำการสอบสวนเพิ่มเติมซ้ำแล้วซ้ำอีก เนื่องจากผลของการสอบสวนเพิ่มเติมยังไม่ครบถ้วนตามทัศนคติของพนักงานอัยการ และพนักงานอัยการก็มีอำนาจเพียงการใช้ดุลพินิจว่าพยานหลักฐานพอพียงหรือไม่เท่านั้น พนักงานอัยการจะสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานเองไม่ได้ ต้องสั่งให้พนักงานสอบสวนดำเนินการให้ จึงเกิดความล่าช้าในการดำเนินคดีต่อไปของพนักงานอัยการ⁹⁹

นอกจากนี้ เมื่อพนักงานอัยการตรวจสำนวนการสอบสวนของพนักงานสอบสวนแล้ว เห็นว่ามีผู้ต้องสงสัยว่าจะเป็นผู้ร่วมในการกระทำความผิดในสำนวนที่พนักงานสอบสวนเสนอมานั้นอีก พนักงานอัยการก็ไม่มีอำนาจสั่งให้พนักงานสอบสวนทำการสอบสวนปากคำผู้ต้องหาเพิ่มเติมหรือแจ้งข้อหากับบุคคลนั้นได้ พนักงานอัยการทำได้เพียงแนะนำเท่านั้น เนื่องจากพนักงานอัยการไม่มีอำนาจสอบสวน จึงสั่งสอบสวนเพิ่มเติมเฉพาะผู้ต้องหาในคดีที่พนักงานสอบสวนดำเนินการสอบสวนมาแล้วไม่ชัดเจนหรือไม่สมบูรณ์เท่านั้น ทำให้พนักงานอัยการในฐานะตัวแทนของรัฐในการรักษาความสงบเรียบร้อยไม่อาจกระทำหน้าที่ได้อย่างเต็มที่¹⁰⁰

⁹⁸ โกเมน ภัทรภิรมย์. (2533, 15 มกราคม). “เผยเหตุ...ดิ่งอำนาจสอบสวนจากมือตำรวจสู่อัยการ.”

มติชน. หน้า 3.

⁹⁹ อรุณี กระจ่างแสง. (2532). อัยการกับการสอบสวนคดีอาญา. หน้า 85.

¹⁰⁰ แหล่งเดิม. หน้า 86.

จะเห็นว่าการสอบสวนฟ้องร้องในชั้นเจ้าพนักงานนี้ พนักงานสอบสวนเป็นผู้รับผิดชอบในอำนาจการสอบสวน แยกต่างหากจากการฟ้องคดีของพนักงานอัยการอย่างชัดเจน ดังนั้น การดำเนินคดีอาญาในประเทศไทยจึงได้แบ่งองค์กรที่ทำหน้าที่สอบสวนและฟ้องร้องออกเป็นสององค์กรด้วยกัน คือ ตำรวจและอัยการซึ่งแตกต่างจากระบบอัยการที่สมบูรณ์โดยสิ้นเชิง ด้วยเหตุที่มีการแบ่งแยกอำนาจสอบสวนและฟ้องร้องออกจากกันอย่างชัดเจน จึงทำให้อำนาจหน้าที่ของพนักงานอัยการจึงมีอย่างจำกัด ทั้งนี้ พนักงานอัยการไม่สามารถรับคำร้องทุกข์ คำกล่าวโทษได้เองและไม่สามารถดำเนินการสอบสวนหรือเข้าควบคุมการสอบสวนของตำรวจหรือสั่งการแก่เจ้าพนักงานตำรวจได้ ถึงแม้ว่าประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาจะให้อำนาจแก่พนักงานอัยการสั่งตามความเห็นสมควร ให้พนักงานสอบสวนดำเนินการสอบสวนเพิ่มเติมหรือส่งพยานคนใดมาให้ซักถามเพื่อส่งต่อไปก็ตาม แต่ในทางปฏิบัติพนักงานสอบสวนก็ไม่ได้ให้ความร่วมมือเท่าที่ควร ดังนั้น ในชั้นนี้พนักงานอัยการจึงมีอำนาจเพียงกลั่นกรองสำนวนคดีที่พนักงานสอบสวนส่งมามีมูลพอสั่งฟ้องหรือไม่ และอำนาจหน้าที่ที่จะใช้ดุลพินิจสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้องคดีที่มีมูลว่ามีความผิดจริง

แม้กฎหมายไม่ได้ให้อำนาจพนักงานอัยการสอบสวนคดีได้เองก็ตาม แต่ก็ได้กำหนดกรณียกเว้นที่พนักงานอัยการมีอำนาจสอบสวนคดีได้ คือ กรณีความผิดซึ่งมีโทษตามกฎหมายไทยได้กระทำความผิดนอกราชอาณาจักรไทยให้อัยการสูงสุดเป็นพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบ¹⁰¹

ปัจจุบัน กฎหมายได้กำหนดบทบาทของพนักงานอัยการให้มีส่วนร่วมในการสอบสวนมากยิ่งขึ้นแสดงให้เห็นถึงพัฒนาการในการสอบสวนฟ้องร้องที่ไม่อยากแบ่งแยกกันได้ ทั้งนี้ จะเห็นได้จากการแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ในส่วนของการสอบสวนพยาน ผู้เสียหาย หรือผู้ต้องหาที่เป็นเด็กอายุไม่เกิน 18 ปี ซึ่งกำหนดให้พนักงานอัยการมีบทบาทในการร่วมถามปากคำด้วย ตามมาตรา 133 ทวิ , มาตรา 134/2 และในกรณีที่ความตายเกิดขึ้นในระหว่างการควบคุมของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ การชันสูตรพลิกศพจะต้องมีพนักงานอัยการร่วมในการชันสูตรด้วย ตามมาตรา 150 วรรคสาม ดังนั้น พนักงานอัยการจึงมีบทบาทในการร่วมถามปากคำเด็กอายุไม่เกิน 18 ปี และร่วมในการชันสูตรพลิกศพความตาย ซึ่งเกิดในระหว่างการควบคุมของเจ้าพนักงานด้วย¹⁰² จากที่กล่าวมา เห็นได้ว่าพนักงานอัยการเริ่มมีบทบาทมากขึ้นในการสอบสวน ถึงแม้จะยังไม่เป็นไปตามระบบอัยการสากลก็ตาม แต่ก็เป็นการแสดงให้เห็นถึงความสำคัญที่ควรให้พนักงานอัยการเข้ามามีส่วนร่วมในการสอบสวนมากยิ่งขึ้น

¹⁰¹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 20.

¹⁰² ณรงค์ ใจหาญ ก เล่มเดิม. หน้า 93.

บทที่ 3

การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพและประสิทธิภาพของการสอบสวนฟ้องร้อง ในต่างประเทศ

การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพและประสิทธิภาพในการสอบสวนฟ้องร้องในแต่ละประเทศนั้น มีความแตกต่างกันในรายละเอียดขึ้นอยู่กับว่าจะให้ความสำคัญต่อการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมหรือการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนมากกว่ากัน ซึ่งในที่นี้จะขอกกล่าวถึงการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพและประสิทธิภาพของการสอบสวนฟ้องร้องในประเทศญี่ปุ่นและประเทศอังกฤษ ดังต่อไปนี้

3.1 การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพและประสิทธิภาพของการสอบสวนฟ้องร้องในประเทศญี่ปุ่น

ประเทศญี่ปุ่นจัดเป็นประเทศที่มีระบบการสอบสวนฟ้องร้องที่มีประสิทธิภาพอย่างมาก ประเทศหนึ่ง ไม่ว่าจะเป็นการให้อำนาจเจ้าพนักงานรัฐในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมหรือการให้ความสำคัญคุ้มครองสิทธิเสรีภาพแก่บุคคลผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการใช้อำนาจรัฐดังกล่าว โดยได้ให้ความสำคัญในการใช้มาตรการตรวจสอบและถ่วงดุลการใช้อำนาจของเจ้าพนักงานรัฐ ซึ่งมีความน่าสนใจเป็นอย่างมาก ดังจะกล่าวต่อไปนี้

3.1.1 วิวัฒนาการในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพและประสิทธิภาพในการสอบสวนฟ้องร้อง

หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ญี่ปุ่นตกอยู่ในฐานะผู้แพ้สงครามและตกอยู่ภายใต้การปกครองของสหรัฐอเมริกา ในรัฐธรรมนูญของญี่ปุ่น ฉบับปี ค.ศ. 1947 (ฉบับปัจจุบัน) บัญญัติให้เจ้าจักรพรรดิทรงดำรงฐานะเป็นสัญลักษณ์แห่งความเป็นเอกภาพของชาติ และบัญญัติให้ญี่ปุ่นจัดตั้งรัฐบาลในระบอบประชาธิปไตยขึ้นบริหารประเทศโดยยึดหลักนิติธรรม รวมทั้งขยายขอบเขตการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนขึ้นพื้นฐานให้มากขึ้น และกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของญี่ปุ่น ได้รับอิทธิพลจากระบบกฎหมายของ Anglo-American¹ โดยได้กำหนดหลักประกันสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานของประชาชนชาวญี่ปุ่นไว้อย่างชัดเจน

¹ Dando Shigemitsu. (1965). *Japanese Law of Criminal Procedure*. pp. 12-17.

บทที่ 3

การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพและประสิทธิภาพของการสอบสวนฟ้องร้อง ในต่างประเทศ

การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพและประสิทธิภาพในการสอบสวนฟ้องร้องในแต่ละประเทศนั้น มีความแตกต่างกันในรายละเอียดขึ้นอยู่กับว่าจะให้ความสำคัญต่อการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมหรือการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนมากกว่ากัน ซึ่งในที่นี้จะขอกกล่าวถึงการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพและประสิทธิภาพของการสอบสวนฟ้องร้องในประเทศญี่ปุ่นและประเทศอังกฤษ ดังต่อไปนี้

3.1 การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพและประสิทธิภาพของการสอบสวนฟ้องร้องในประเทศญี่ปุ่น

ประเทศญี่ปุ่นจัดเป็นประเทศที่มีระบบการสอบสวนฟ้องร้องที่มีประสิทธิภาพอย่างมาก ประเทศหนึ่ง ไม่ว่าจะเป็นการให้อำนาจเจ้าพนักงานรัฐในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมหรือการให้ความสำคัญคุ้มครองสิทธิเสรีภาพแก่บุคคลผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการใช้อำนาจรัฐดังกล่าว โดยได้ให้ความสำคัญในการใช้มาตรการตรวจสอบและถ่วงดุลการใช้อำนาจของเจ้าพนักงานรัฐ ซึ่งมีความน่าสนใจเป็นอย่างมาก ดังจะกล่าวต่อไปนี้

3.1.1 วิวัฒนาการในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพและประสิทธิภาพในการสอบสวนฟ้องร้อง

หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ญี่ปุ่นตกอยู่ในฐานะผู้แพ้สงครามและตกอยู่ภายใต้การปกครองของสหรัฐอเมริกา ในรัฐธรรมนูญของญี่ปุ่น ฉบับปี ค.ศ. 1947 (ฉบับปัจจุบัน) บัญญัติให้เจ้าจักรพรรดิทรงดำรงฐานะเป็นสัญลักษณ์แห่งความเป็นเอกภาพของชาติ และบัญญัติให้ญี่ปุ่นจัดตั้งรัฐบาลในระบอบประชาธิปไตยขึ้นบริหารประเทศโดยยึดหลักนิติธรรม รวมทั้งขยายขอบเขตการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานให้มากขึ้น และกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของญี่ปุ่นได้รับอิทธิพลจากระบบกฎหมายของ Anglo-American¹ โดยได้กำหนดหลักประกันสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานของประชาชนชาวญี่ปุ่นไว้อย่างชัดเจน

¹ Dando Shigemitsu. (1965). *Japanese Law of Criminal Procedure*. pp. 12-17.

ในประเทศญี่ปุ่น การสอบสวนฟ้องร้องนั้น ถือได้ว่าเป็นการดำเนินคดีอาญาชั้นเจ้าพนักงาน คือการรวบรวมพยานหลักฐานของเจ้าพนักงาน เพื่อให้ได้มาซึ่งพยานหลักฐานหรือตัวผู้กระทำความผิด และนำตัวผู้กระทำความผิดเข้าสู่การพิจารณาคดีของศาล มาตรการในการดำเนินคดีอาญาชั้นเจ้าพนักงานนี้เป็นมาตรการทางกฎหมายที่จะต้องใช้ให้เกิดความเหมาะสมและความสมดุลระหว่างประโยชน์ของรัฐและสิทธิเสรีภาพของประชาชน

การดำเนินคดีอาญาชั้นเจ้าพนักงานนี้มีเจ้าพนักงานที่มีความสำคัญอยู่ 2 ประเภทคือ พนักงานสอบสวนหรือตำรวจ และพนักงานอัยการ

พนักงานสอบสวนหรือตำรวจ มีการจัดตั้งขึ้นเป็นระดับชาติ และระดับท้องถิ่น ใน ค.ศ. 1986 ประเทศญี่ปุ่นได้มีการปรับปรุงและพัฒนาเกี่ยวกับการคัดบุคคลที่จะเข้ามาเป็นตำรวจให้รัดกุมมากยิ่งขึ้น และยังมี การฝึกอบรม พัฒนาศักยภาพ และประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่อีกด้วย นอกจากนี้แล้ว ในการปฏิบัติงานของพนักงานสอบสวนหรือตำรวจยังมีคณะกรรมการเพื่อความปลอดภัยแห่งชาติ (National Public Safety Commission) และคณะกรรมการเพื่อความปลอดภัยท้องถิ่น (Prefectural Public Safety Commission) คอยถ่วงดุลอำนาจตามหลักการปกครองระบอบประชาธิปไตยและเพื่อประกันความเป็นกลางในทางการเมืองของพนักงานสอบสวนหรือตำรวจ² ทำให้เกิดการดำเนินการที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น

พนักงานอัยการในระยะเริ่มแรกปี ค.ศ. 1880 อัยการมีอำนาจร้องขอให้มีการสอบสวนคดีอาญาที่เกิดขึ้นแต่ไม่มีอำนาจในการสอบสวนคดีอาญาเอง ต่อมา การฟ้องคดีอาญาได้กลายเป็นอำนาจหน้าที่เฉพาะของพนักงานอัยการตั้งแต่ ค.ศ. 1886-1912 กฎหมายญี่ปุ่นได้นำแบบอย่างมาจากประเทศฝรั่งเศส เรียกว่า “การผูกขาดการฟ้องคดีอาญา” ซึ่งพนักงานอัยการมีอำนาจแต่เพียงฝ่ายเดียวที่จะวินิจฉัยว่าจะฟ้องหรือไม่ฟ้องคดี ไม่มีระบบการฟ้องคดีโดยราษฎรเป็นโจทก์ การฟ้องคดีโดยตำรวจ ระบบลูกขุนสอบสวน หรือระบบผู้พิพากษาได้สวน ข้อยกเว้นการฟ้องคดีของพนักงานอัยการมีเพียงประการเดียวคือ การฟ้องคดีโดยอาศัยสถาบันที่เทียบเคียงเท่านั้น (ในความผิดบางประเภทเกี่ยวกับเจ้าพนักงานของรัฐใช้อำนาจหน้าที่โดยมิชอบ ผู้เสียหายอาจยื่นคำร้องต่อศาลให้พิจารณาคำสั่งไม่ฟ้องนั้นได้)³ นอกจากนี้ พนักงานอัยการญี่ปุ่นมีอำนาจในการใช้ดุลพินิจอย่างกว้างขวางในการชะลอการฟ้องคดีอาญา แม้ว่าจะมีพยานหลักฐานเพียงพอในการฟ้องคดีและลงโทษผู้กระทำความผิด และในปัจจุบันประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 193 ได้กำหนดชัดเจนให้พนักงานอัยการมีอำนาจควบคุมการสอบสวนคดีอาญาได้เช่นกัน

² UNAFEI. (1995). *Criminal Justice Profiles of Asia* (Mimeographed). p. 69.

³ ณรงค์ ใจหาญ และคณะ. เล่มเดิม. หน้า 119-120.

การดำเนินคดีอาญาในประเทศญี่ปุ่นนั้น ถือเป็น การดำเนินคดีโดยรัฐ กล่าวคือ รัฐเท่านั้นที่สามารถฟ้องร้องดำเนินคดีได้ ซึ่งก็อาจกล่าวได้ว่าราษฎรไม่อาจฟ้องร้องคดีได้นั่นเอง

3.1.2 การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ถูกจับ คั่น คุ่มขัง

ระบบกฎหมายของญี่ปุ่นได้กำหนดหลักการในความคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหาไว้เคร่งครัดเป็นอย่างมาก โดยที่กฎหมายได้สร้างระบบกลั่นกรองบุคคลที่จะเข้ามาสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญาอย่างเคร่งครัด โดยเฉพาะอย่างยิ่งการตรวจสอบการจับ การคุมขัง การค้นผู้ต้องหาของเจ้าพนักงานรัฐ โดยองค์กรศาล⁴

รัฐธรรมนูญของประเทศญี่ปุ่นฉบับปี 1946 (The Japanese Constitution 1946)⁵ ได้บัญญัติรับรองสิทธิของบุคคลในเรื่องการจับ คุ่มขัง และการค้นไว้ ดังนี้

(1) บุคคลใดก็ตามจะไม่ถูกจับโดยปราศจากหมายจับซึ่งออกโดยผู้พิพากษาที่มีอำนาจเท่านั้นและหมายจับจะต้องระบุความผิดซึ่งบุคคลนั้นถูกกล่าวหา เว้นแต่บุคคลนั้นจะถูกจับในขณะกระทำความผิด(มาตรา 33)

(2) บุคคลใดก็ตามจะไม่ถูกจับ หรือถูกคุมขังโดยปราศจากการแจ้งข้อหาให้เขาทราบ หรือปราศจากสิทธิในการพบทนายความในทันทีที่ถูกจับหรือบุคคลใดก็ตามจะไม่ถูกคุมขังโดยไม่มีเหตุอันควรและเหตุแห่งการถูกคุมขังจะต้องเสนอต่อศาลในทันทีโดยเปิดเผยต่อหน้าผู้ถูกคุมขังและทนายความของเขา(มาตรา 34)

(3) บุคคลใดก็ตามมีสิทธิที่จะอยู่อย่างปลอดภัยในเคหสถานของเขา เอกสารและสิ่งของใดๆ ของเขาจะไม่ถูกค้นและยึด เว้นแต่กรณีตามมาตรา 33 รวมทั้งการค้นหรือยึดแต่ละครั้งจะต้องมีหมายอาญาซึ่งออกโดยผู้พิพากษาที่มีอำนาจ (มาตรา 35)

นอกจากนี้ ในการดำเนินคดีอาญายังได้กำหนดให้เป็นไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ค.ศ. 1948 ซึ่งมีบทบัญญัติว่าด้วยการจับกุม การสอบสวน การควบคุม การฟ้อง การพิจารณา และการพิพากษาคดีตามกระบวนการของกฎหมายระบบ Civil Law อย่างไรก็ตามรัฐธรรมนูญฉบับปี ค.ศ. 1946 ได้วางหลักประกันสิทธิของผู้ต้องหาในคดีอาญาไว้หลายประการในหมวดที่ 3 ซึ่งเรียกกันโดยทั่วไปว่ากฎบัตรแห่งสิทธิของญี่ปุ่น (Japanese Bill of Right) ดังนั้น การดำเนินคดีอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของญี่ปุ่นจึงต้องสอดคล้องกับบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญด้วย⁶

⁴ แสงทวี อินทวงศ์. เล่มเดิม. หน้า 118.

⁵ จาก <http://www.solon.org/Constitutions/Japan/English/english-Constitution.html>

⁶ ณรงค์ ใจหาญ และคณะ. เล่มเดิม. หน้า 118.

เมื่อก้าวถึงกระบวนการสอบสวนในชั้นเจ้าพนักงานนี้ การใช้มาตรการของรัฐที่มีผลในการลดรอนสิทธิเสรีภาพของประชาชนเป็นอย่างมาก คือ การใช้มาตรการจับ ค่อมขัง หรือคั่นนั่นเอง ซึ่งจากที่ได้ศึกษามาพบว่าการใช้มาตรการของรัฐในชั้นเจ้าพนักงานในประเทศญี่ปุ่นนั้น มีสาระสำคัญโดยสังเขป ดังนี้

การใช้มาตรการการจับเป็นวิธีการอย่างหนึ่งของการสอบสวน ซึ่งโดยหลักการสอบสวนในประเทศญี่ปุ่น ถือว่าการกระทำใดๆที่เกี่ยวกับการสอบสวนนั้นสามารถกระทำได้เพียงเท่าที่จำเป็นเพื่อการสอบสวนเท่านั้น และยังคงอยู่บนพื้นฐานของการให้ความร่วมมือด้วยความสมัครใจของผู้ถูกกล่าวหาอีกด้วย⁷

การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลมิให้ต้องถูกใช้มาตรการบังคับโดยไม่จำเป็นได้วางหลักไว้ว่า การจับจะกระทำไม่ได้ นอกเสียจากจะเป็นกรณีตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา กล่าวคือ จะต้องมีความจำเป็นซึ่งออกโดยเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจเสมอ ซึ่งต้องมีการระบุความผิดตามที่ถูกกล่าวหาด้วย เว้นแต่เป็นการกระทำความผิดซึ่งหน้า เจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจในการออกหมายในที่นี้มิได้หมายความว่าความถึงพนักงานอัยการหรือเจ้าพนักงานตำรวจแต่อย่างใด แต่หมายถึงศาลหรือเจ้าหน้าที่ของศาลเท่านั้น⁸ และศาลจะออกหมายจับเมื่อมีเหตุอันสมควรเชื่อได้ว่าบุคคลผู้ต้องสงสัยนั้นเป็นผู้ที่ได้กระทำความผิดตามที่ถูกกล่าวหาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 199

หมายจับของศาลในประเทศญี่ปุ่นมิใช่คำสั่งว่าต้องจับ หากแต่เป็นเพียงการอนุญาตให้พนักงานสอบสวนดำเนินการจับได้ตามคำขอ พนักงานสอบสวนอาจใช้ดุลพินิจตัดสินใจว่าจะจับหรือไม่จับผู้ต้องหาก็ได้ ซึ่งการใช้ดุลพินิจจับนี้พนักงานสอบสวนจะต้องพิจารณาองค์ประกอบของกฎหมายและพฤติการณ์แวดล้อมในคดี โดยคำนึงถึงอายุ สิ่งแวดล้อม ลักษณะความผิดและปัจจัยอื่นๆ ประกอบด้วย⁹

เมื่อเจ้าพนักงานอัยการหรือเจ้าพนักงานตำรวจได้จับกุมผู้ต้องหาตามหมายจับแล้วต้องนำตัวผู้ถูกจับส่งพนักงานอัยการหรือพนักงานสอบสวนในทันทีที่สามารถทำได้

⁷ Dando Shigemitsu. **Japanese criminal procedure.** p. 306.

⁸ Ibid. p. 252.

⁹ ประธาน วัฒนาวาณิชย์. “กระบวนการยุติธรรมของญี่ปุ่น การสอบสวนและการฟ้องคดีอาญา.” อัยการนิเทศ, 59, 3-4. หน้า 133.

นอกจากนี้แล้ว ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความของประเทศไทยยังได้วางหลักเกณฑ์พิเศษสำหรับการจับโดยไม่มีหมายไว้ว่า จะทำการจับโดยไม่มีหมายได้เฉพาะในกรณีดังนี้

(1) จับผู้กระทำความผิดซึ่งหน้า(In flagrante delicto) กล่าวคือ บุคคลใดๆ อาจจับผู้ที่กำลังกระทำความผิด หรือขณะลงมือกระทำความผิด หรือ เพิ่งกระทำความผิดสำเร็จ แต่ต้องมีเหตุว่าไม่ทราบที่อยู่ หรือชื่อของผู้กระทำความผิด หรือ มีเหตุอันควรเชื่อว่าผู้กระทำความผิดจะหลบหนี

ถ้าผู้ที่จับไม่ใช่พนักงานสอบสวน หลังจับตัวผู้ถูกจับแล้วต้องรีบส่งตัวผู้นั้นให้พนักงานอัยการประจำสำนักงานอัยการ หรือพนักงานอัยการประจำตำบล หรือตำรวจทันที¹⁰ เพื่อเป็นการป้องกันมิให้ผู้จับกระทำการใดๆ อันเป็นการละเมิดสิทธิเสรีภาพของผู้ถูกจับเกินกว่ากรณีจำเป็นต้องกระทำ ถือเป็นหลักประกันสิทธิเสรีภาพของประชาชนอย่างหนึ่ง

(2) การจับแบบฉุกเฉิน (Emergency arrest) เป็นกรณีที่กำหนดให้ผู้จับจะต้องเป็นเจ้าของพนักงานตำรวจหรือพนักงานอัยการเท่านั้นที่สามารถจับตัวผู้ถูกจับที่เชื่อว่ากระทำความผิดที่มีโทษประหารชีวิต หรือโทษจำคุกตลอดชีวิต หรือโทษใช้แรงงาน หรือโทษจำคุกตั้งแต่ 3 ปีขึ้นไป โดยต้องมีหลักฐานพอเชื่อว่าผู้นั้นได้กระทำความผิดจริง และเป็นกรณีเร่งด่วนที่ไม่สามารถขออนุญาตก่อนที่ผู้นั้นจะหลบหนี เมื่อจับแล้วต้องขอศาลออกหมายจับต่อไปทันที¹¹

เจ้าพนักงานตำรวจหรือพนักงานอัยการต้องแจ้งเหตุการจับให้ผู้ถูกจับทราบพร้อมแสดงเหตุผลเป็นหนังสือแก่ผู้นั้น

ทั้งนี้ ผู้จับสามารถเข้าไปในที่ที่ผู้ถูกจับพำนักหรือสถานที่ เพื่อค้นตัว และค้น หรือยึดหรือตรวจสอบสถานที่นั้นได้

ระบบกฎหมายของญี่ปุ่นได้กำหนดหลักเกณฑ์ในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ถูกดำเนินคดีอาญารัดกุมพอสมควร โดยเฉพาะอย่างยิ่งเกี่ยวกับการจับผู้ต้องหาในคดีอาญาโดยให้องค์กรศาลมีหน้าที่คอยตรวจสอบการทำงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจและพนักงานอัยการในขั้นตอนต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นในขั้นตอนการพิจารณาการออกหมาย หรือขั้นตอนการพิจารณาสืบสวน หากพบว่าไม่มีเหตุจำเป็นเพียงพอ ก็จะทำการปล่อยตัวทันที

¹⁰ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาญี่ปุ่น มาตรา 214.

¹¹ แหล่งเดิม. มาตรา 64.

ทั้งนี้ การดำเนินคดีอาญาของประเทศญี่ปุ่นนั้น ถือหลักการปล่อยตัวเป็นสำคัญยิ่งกว่า การควบคุมตัวไว้ในอำนาจรัฐ ดังนั้น จึงส่งผลให้การสอบสวนผู้ต้องหาของญี่ปุ่น การจับผู้กระทำความผิดจะใช้เมื่ออยู่ภายใต้พฤติการณ์พิเศษเท่านั้น¹²

เมื่อตำรวจสอบสวนได้จับผู้ต้องหาตามหมายจับแล้ว หรือได้รับมอบตัวผู้ต้องหาที่ถูกจับแล้ว ต้องแจ้งข้อกล่าวหา สิทธิในการปรึกษาทนายความ และให้โอกาสอธิบายข้อเท็จจริงโดยในระหว่างสอบสวนนี้พนักงานสอบสวนจะมีอำนาจควบคุมตัวผู้ต้องหาได้เพียง 48 ชั่วโมง นับแต่เวลาที่ผู้ต้องหาถูกจับ และภายในเวลาเดียวกันนี้ เจ้าพนักงานตำรวจจะต้องส่งตัวผู้ต้องหาพร้อมเอกสารและพยานหลักฐานต่างๆ ให้แก่พนักงานอัยการ หากเจ้าพนักงานตำรวจไม่ดำเนินการภายในกำหนดระยะเวลาดังกล่าว หรือหากเชื่อว่าไม่มีความจำเป็นต้องควบคุมตัวผู้ต้องหาไว้ ก็จะต้องปล่อยตัวผู้ต้องหาทันที ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 203

กรณีพนักงานอัยการเป็นผู้จับผู้ต้องหาตามหมายจับเอง หลังจากที่มีการจับแล้ว พนักงานอัยการมีอำนาจควบคุมตัวผู้ต้องหาได้ภายในกำหนดระยะเวลาไม่เกิน 48 ชั่วโมงเช่นกัน ซึ่งพนักงานอัยการต้องแจ้งข้อกล่าวหาให้ผู้ต้องหาทราบ แจ้งสิทธิในการปรึกษาทนายความและจะต้องให้โอกาสผู้ต้องหาอธิบายข้อเท็จจริง ในกรณีเชื่อว่าไม่จำเป็นต้องควบคุมตัวผู้ต้องหาแล้วพนักงานอัยการจะปล่อยผู้ต้องหาทันที ทั้งนี้ พนักงานอัยการเท่านั้นที่มีอำนาจขอให้ศาลควบคุมตัวผู้ต้องหาในระหว่างการสอบสวน

ในกรณีที่เจ้าพนักงานตำรวจต้องการควบคุมตัวผู้ต้องหาเกินกว่า 48 ชั่วโมง ที่กฎหมายกำหนดให้อำนาจตำรวจควบคุมตัวไว้ เจ้าพนักงานตำรวจต้องร้องขอต่อพนักงานอัยการเพื่อให้ขอฝากขังผู้ต้องหาต่อศาลต่อไป หรือกรณีที่พนักงานอัยการมีความจำเป็นไม่อาจปล่อยผู้ต้องหาต่อศาลได้ภายในระยะเวลา 24 ชั่วโมง นับแต่ได้รับสำนวนการสอบสวน ก็ต้องร้องขอฝากขังต่อศาลต่อไปเช่นกัน

จึงสรุปได้ว่า ผู้มีอำนาจร้องขอฝากขังต่อศาล คือ พนักงานอัยการเท่านั้น ไม่ว่าจะเป็นกรณีใดก็ตาม

ในส่วนของการขังผู้ต้องหานั้นเป็นมาตรการที่เกิดจากศาลเท่านั้น ไม่ใช่มาตรการที่เกิดจากการที่พนักงานอัยการขอให้ศาลออกหมายจับผู้ต้องหาแต่อย่างใด¹³

ศาลจะออกหมายขังผู้ต้องหาทันทีได้ต้องปรากฏว่ามีเหตุในการขัง (Reasons for Detention) ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 60 วรรคหนึ่ง ถ้าไม่มีเหตุในการ

¹² ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาญี่ปุ่น มาตรา 197.

¹³ Dando Shigemitsu. Op.cit. p. 317.

ข้างดังกล่าวแล้ว ศาลจะไม่ออกหมายขังผู้ต้องหาแต่จะต้องสั่งปล่อยตัวผู้ต้องหาในทันที¹⁴ เหตุในการพิจารณาออกหมายขังผู้ต้องหา ตามมาตรา 60 วรรคหนึ่ง นอกจากจะต้องปรากฏว่ามีเหตุพอสมควร เชื่อได้ว่าผู้ต้องหาเป็นผู้กระทำความผิดตามที่ถูกกล่าวหาแล้ว ยังต้องปรากฏว่าผู้ต้องหาในคดีมีลักษณะและพฤติการณ์ ตามที่กฎหมายกำหนดไว้

การที่พนักงานอัยการขอฝากขังผู้ต้องหาต่อศาลนั้นสามารถกระทำได้ไม่เกิน 2 ครั้ง ๆ ละไม่เกิน 10 วัน ดังนั้นในชั้นสอบสวนนี้ผู้ต้องหาอาจถูกควบคุมตัวได้อย่างมากที่สุดไม่เกิน 23 วัน เท่านั้นก่อนที่จะถูกฟ้อง การพิจารณาคำขอขยายระยะเวลาฝากขัง 10 วันครั้งหลังนี้ ศาลก็จะต้องพิจารณาด้วยความรอบคอบถึงเหตุที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงถึงการใช้วิธีควบคุมตัว¹⁵ และศาลอาจอนุญาตให้ขยายระยะเวลาตามคำร้องขอของพนักงานอัยการได้ หากศาลเห็นว่าพฤติการณ์จำเป็นที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้จริง¹⁶

ในกรณีที่ศาลเห็นว่าไม่มีเหตุในการขัง ศาลจะไม่อนุญาตออกหมายขัง แต่จะสั่งปล่อยผู้ต้องหาในทันที¹⁷

ผู้ต้องหาที่ถูกควบคุมโดยเจ้าพนักงานหรือถูกศาลออกหมายขังในระหว่างสอบสวนอาจได้รับการคุ้มครองโดยกฎหมายให้สิทธิผู้ต้องหากระทำการ ดังนี้¹⁸

- (1) มีสิทธิยื่นอุทธรณ์คำสั่งควบคุมตัวได้
- (2) มีสิทธิยื่นคำร้องขอให้มีการพิจารณาเหตุในการควบคุมตัวเขาโดยเปิดเผยในศาล
- (3) มีสิทธิยื่นคำร้องขอให้ศาลสั่งเพิกถอนคำขอที่ให้ควบคุมตัวผู้ต้องหา ถ้าศาลยกคำร้องผู้ต้องหายังมีสิทธิอุทธรณ์คำสั่งของศาลต่อไปได้
- (4) มีสิทธิยื่นคำร้องโดยทำเป็นคำขอให้ศาลสูงพิจารณาการควบคุมตัวโดยมิชอบด้วยกฎหมาย (Writ of Habeas Corpus)¹⁹

ส่วนการค้นนั้น หากกรณีจำเป็นเพื่อการสอบสวนการกระทำความผิด พนักงานอัยการหรือพนักงานธุรการอัยการ หรือ เจ้าหน้าที่ตำรวจอาจทำการยึด ค้น หรือตรวจจับ โดยมีหมายที่ออกโดยศาลก็ได้ แต่หากกรณีจำเป็นจะต้องทำตรวจค้นร่างกายจะกระทำต่อเมื่อมีหมายศาลให้ทำการ

¹⁴ Dando Shigemitsu. Ibid.

¹⁵ ประธาน วัฒนาวณิชช์ ข (ม.ป.ป.). “กระบวนการยุติธรรมของญี่ปุ่น การสอบสวนและการฟ้องคดีอาญา.” อัยการนิเทศ, 59, 3-4. หน้า 135-136.

¹⁶ Dando Shigemitsu. Op.cit. p.318.

¹⁷ สถาบันกฎหมายอาญา. สารานุกรมกระบวนการยุติธรรมนานาชาติ. หน้า 43.

¹⁸ ประธาน วัฒนาวณิชช์. เล่มเดิม. หน้า 136.

¹⁹ จาก http://en.wikipedia.org/wiki/Habeas_corpus

ตรวจค้นร่างกายดังกล่าวอีกกรณีหนึ่งด้วย โดยกฎหมายได้กำหนดให้บุคคลที่สามารถขอยก
หมายค้นได้ มีเพียงพนักงานอัยการ พนักงานธุรการอัยการ หรือเจ้าพนักงานตำรวจเท่านั้น²⁰

การค้นโดยปกติแล้วจะสามารถกระทำได้อีกเมื่อมีหมายค้นที่ออกโดยศาลผู้มีอำนาจ แต่
กฎหมายยังได้กำหนดกรณีขเว้นที่สามารถค้นโดยไม่ต้องมีหมายของศาลได้ในกรณีที่ พนักงาน
อัยการ พนักงานธุรการอัยการ หรือเจ้าพนักงานตำรวจ ทำการจับผู้ต้องสงสัยตาม ประมวลกฎหมาย
วิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 199 หรือจับผู้กระทำความผิดซึ่งหน้า พนักงานอัยการ พนักงานธุรการ
อัยการ หรือเจ้าพนักงานตำรวจ สามารถค้นผู้ต้องสงสัย โดยการเข้าไปในที่อยู่อาศัย อาคาร หรือเรือ
ที่อยู่ในความครอบครองของผู้นั้นได้ หรือสามารถค้นหรือยึดได้ทันทีที่จับผู้นั้นได้ ทั้งนี้ ให้อนุโลม
ใช้กับกรณีการจับผู้ต้องสงสัยได้ตาม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 210 ด้วย²¹

เห็นได้ว่า แม้เจ้าพนักงานรัฐจะมีอำนาจในการค้นได้ แต่ก็ต้องมีหมายค้นซึ่งออกโดย
ศาลผู้มีอำนาจเท่านั้น แม้กฎหมายจะกำหนดให้สามารถค้นโดยไม่ต้องมีหมายก็ตามแต่ก็เป็นเพียง
กรณีขเว้นเท่านั้น ศาลยังคงมีบทบาทสำคัญในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน โดยศาลจะ
พิจารณาถึงเหตุผลสมควรในการออกหมายค้นอันจะนำไปสู่การให้อำนาจเจ้าพนักงานทำการค้นได้

3.1.3 ประสิทธิภาพในการสอบสวนฟ้องร้อง

การสอบสวนฟ้องร้องที่มีประสิทธิภาพนั้น ต้องอาศัยความร่วมมือจากองค์กรต่างๆ ใน
กระบวนการยุติธรรมเป็นสำคัญ และมีหน้าที่ตรวจสอบและถ่วงดุลอำนาจซึ่งกันและกันอีกด้วย
ประเทศญี่ปุ่นเป็นประเทศที่จัดได้ว่ามีการสอบสวนฟ้องร้องที่มีประสิทธิภาพประเทศหนึ่ง โดยมี
มาตรการตรวจสอบการออกหมายที่ดีและการให้พนักงานอัยการเข้ามีส่วนร่วมในการสอบสวน ซึ่ง
ถือได้ว่าเป็นกลไกหนึ่งที่ทำให้การสอบสวนฟ้องร้องมีประสิทธิภาพได้ ดังจะกล่าวต่อไปนี้

3.1.3.1 มาตรการควบคุมการออกหมายอาญา

ระบบกฎหมายของญี่ปุ่นได้กำหนดหลักประกันในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของ
ผู้ต้องหาไว้มากพอสมควร โดยที่กฎหมายได้สร้างระบบกลั่นกรองบุคคลที่จะเข้ามาสู่กระบวนการ
ยุติธรรมทางอาญาอย่างเคร่งครัด โดยเฉพาะอย่างยิ่งการตรวจสอบการจับ การคุมขังและการค้น
ผู้ต้องหาของเจ้าพนักงานโดยองค์กรศาล²² กล่าวคือ ให้ศาลซึ่งเป็นองค์กรภายนอกคอยควบคุมการ
ปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานตำรวจหรือพนักงานอัยการอีกชั้นหนึ่งนั่นเอง เนื่องจากการใช้อำนาจรัฐ
ในชั้นเจ้าพนักงานเพื่อให้ได้พยานหลักฐานเพียงพอในการสอบสวนฟ้องร้องนั้น มีหลักอยู่ว่าการ

²⁰ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาญี่ปุ่น มาตรา 218 วรรคแรกและวรรคสาม .

²¹ แหล่งเดิม. มาตรา 220.

²² แสงทวี อินทวงศ์. เล่มเดิม. หน้า 118.

สิทธิเสรีภาพของประชาชนจะกระทำไม่ได้หากไม่มีหมายที่ออกโดยศาลผู้มีอำนาจ และจะกระทำเกินกว่ากรณีจำเป็นต้องกระทำไม่ได้

การจับ การคุมขัง และการค้น เป็นการลิดรอนสิทธิเสรีภาพของประชาชนเป็นอย่างมาก กฎหมายจึงได้กำหนดมาตรการการออกหมายอาญาในกรณีดังกล่าวไว้อย่างรัดกุม ไม่ว่าจะเป็นการกำหนดถึงคุณสมบัติของผู้มีอำนาจขอออกหมาย เหตุและเงื่อนไขในการขอออกหมาย ตลอดจนเงื่อนไขในการพิจารณาออกหมายของศาล ซึ่งจากที่ได้ศึกษามาตรการควบคุมการออกหมายอาญาของประเทศญี่ปุ่นมีลักษณะที่น่าสนใจ ดังนี้

การขอออกหมายจับนั้น กฎหมายยังได้กำหนดให้เจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อขอให้ศาลออกหมายจับได้(ในกรณีการจับโดยมีหมาย) จะต้องเป็นพนักงานอัยการ เจ้าพนักงานธุรการอัยการ หรือเจ้าพนักงานตำรวจซึ่งมีตำแหน่งสูงกว่าสารวัตรตำรวจ (Police Inspector) เท่านั้น หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง จะต้องเป็นหัวหน้าตำรวจ ระดับ 6 ถึงระดับสูงสุด นับจาก 1-11 ลำดับ²³

นับตั้งแต่ระดับ Superintendent ถึง ระดับ Commissioner-General²⁴ การกำหนดชั้นของตำแหน่งของเจ้าหน้าที่ตำรวจผู้ขอหมายจับไว้สูงเป็นวิธีการหนึ่งที่กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของญี่ปุ่นต้องการใช้เพื่อควบคุมการขอออกหมายจับด้วย²⁵

²³ ตำแหน่งและชั้นของตำรวจญี่ปุ่น แบ่งได้เป็น 11 ระดับ

1. หัวหน้าสำนักงานตำรวจแห่งชาติ (Commissioner-General) เป็นตำแหน่งสูงสุดของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ มิใช่ชั้นยศ
2. หัวหน้าตำรวจนครบาลโตเกียว (Superintendent-General) เป็นชั้นยศสูงสุดของตำรวจญี่ปุ่นและเป็นตำแหน่งสูงสุดของตำรวจนครโตเกียว
3. หัวหน้าตำรวจจังหวัด (Superintendent Supervisor)
4. รองหัวหน้าตำรวจจังหวัด (Chief-Superintendent)
5. รองหัวหน้าตำรวจอาวุโส (Senior-Superintendent)
6. หัวหน้าตำรวจ (Superintendent)
7. สารวัตรตำรวจ (Police Inspector)
8. รองสารวัตรตำรวจ (Asst. Police Inspector)
9. จ่าตำรวจ (Police sergeant)
10. ตำรวจอาวุโส (Senior Policeman) เป็นนายตำรวจที่ปฏิบัติหน้าที่ตำรวจมานานจะมีประสบการณ์มากกว่าตำรวจทั่วไป แต่ไม่ใช่ชั้นยศ
11. ตำรวจ (Policeman)

²⁴ แสงทวี อินทวงศ์. เล่มเดิม. หน้า 81.

²⁵ ประธาน วัฒนวาณิชช์ ข เล่มเดิม. หน้า 132.

สำหรับความผิดที่อาจออกหมายจับได้นั้น โดยปกติทั่วไปผู้ต้องหาที่กระทำความผิดอันมิโทษปรับไม่เกินกว่าห้าร้อยเยน หรือเป็นโทษกักขัง หรือเป็นโทษปรับเพียงเล็กน้อย ก็อาจถูกออกหมายจับได้เช่นกัน หากปรากฏว่ามีพฤติการณ์เข้าเงื่อนไขแห่งเหตุในการออกหมายจับได้ว่าผู้ต้องหานั้นไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่ง หรือผู้ต้องหาไม่ปฏิบัติตามหมายเรียกของพนักงานสอบสวน โดยไม่มีเหตุผลอันสมควร ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 199 ซึ่งเป็นการกำหนดเงื่อนไขในการขอออกหมายจับเพิ่มขึ้นอีก

เมื่อศาลพิจารณาเหตุจำเป็นในการออกหมายจับตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของญี่ปุ่นแล้ว อาจกล่าวได้ว่ามีเหตุจำเป็นอันเนื่องมาจากเกรงว่าผู้ต้องหาจะหลบหนี จึงอาจขอออกหมายจับได้ การพิจารณาออกหมายจับของศาลนั้นจึงมิได้พิจารณาเพียงเพราะมีเหตุอันสมควรเชื่อว่าผู้ต้องหาเป็นผู้กระทำความผิดเท่านั้น แต่ต้องมีเหตุจำเป็นในการออกหมายจับด้วย หากปรากฏแน่ชัดว่าการออกหมายจับยังไม่มี ความจำเป็น ศาลก็จะไม่ออกหมายจับให้ ที่เป็นเช่นนี้ เนื่องจากหน้าที่ของศาลที่ต้องพิจารณาเหตุจำเป็นดังกล่าวตามบทบัญญัติในมาตรา 199 (2) นั้น บัญญัติขึ้นรองรับตามเงื่อนไขแห่งการออกหมายของศาลตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 33 และมาตรา 35 ที่บัญญัติให้การออกหมายอาญาได้ต้องมีเหตุอันสมควร เหตุอันสมควรดังกล่าวก็คือเหตุจำเป็นตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 199(2) นั่นเอง

ทั้งนี้ ในหมายจับต้องระบุข้อความตามที่กฎหมายบัญญัติไว้โดยเฉพาะ²⁶ กล่าวคือต้องระบุชื่อ ที่อยู่ ความผิด สารสำคัญแห่งข้อหา สถานที่ราชการหรือสถานที่ที่จะนำตัวผู้ต้องหาไปกำหนดระยะเวลาให้หมายมีผล และข้อความที่ออกมาว่าหลังจากล่วงเลยระยะเวลาที่กำหนดไว้ในหมายแล้ว หมายนั้นไม่อาจจะใช้กระทำการจับได้ และให้มีผลย้อนหลังไปถึงวันที่ออกหมาย รายละเอียดแห่งข้อความที่กำหนดในระเบียบของศาล และให้ผู้พิพากษาที่ออกหมายลงชื่อและประทับตราในหมาย ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 200(1)

ระบบกฎหมายของญี่ปุ่นได้กำหนดหลักเกณฑ์เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการสอบสวน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการจับผู้ต้องหาในคดีอาญาโดยให้องค์กรศาลคอยตรวจสอบการทำงานของเจ้าพนักงานตำรวจและพนักงานอัยการ ถือได้ว่าเป็นการตรวจสอบภายนอกโดยองค์กรอีกองค์กรหนึ่งนั่นเอง

²⁶ Dando Shigemitsu. Op.cit. p. 313.

ในกรณีการขอลอออกหมายขังนั้น ผู้มีอำนาจร้องขอต่อศาลคือ พนักงานอัยการเท่านั้น ซึ่งเป็นที่มาหนึ่งของอำนาจอัยการ²⁷ โดยที่ศาลก็ยังคงมีบทบาทสำคัญในการใช้มาตรการควบคุมการออกหมายอีกเช่นกัน

เหตุแห่งการควบคุมหรือขังและมาตรการตรวจสอบเหตุอันสมควรในการควบคุมหรือขังตามกฎหมายของประเทศญี่ปุ่น มีดังนี้

ในชั้นพนักงานสอบสวนและชั้นพนักงานอัยการ ผู้ต้องหาในระบบกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของญี่ปุ่นจะไม่มีสิทธิขอประกันตัว ทั้งนี้กระบวนการยุติธรรมของญี่ปุ่นมีกลไกการกั้นกรงผู้ต้องหาในคดีอาญาซึ่งถูกจับและสอบสวนแล้วมิให้ถูกควบคุมหรือขังโดยไม่ผ่านกระบวนการพิจารณาหรือวินิจฉัยของศาล โดยเฉพาะการควบคุมผู้ต้องหาเกินกว่าอำนาจควบคุมตัวของพนักงานสอบสวนและอัยการ อย่างไรก็ตาม ผู้ต้องหามีสิทธิที่จะขอให้ปล่อยตัวชั่วคราวได้เมื่ออัยการได้ฟ้องคดีต่อศาลแล้ว²⁸

เมื่อศาลได้รับคำร้องขอฝากขัง หรือขอให้ออกหมายขังผู้ต้องหาของพนักงานอัยการที่แสดงเหตุผลและความจำเป็นแล้ว ศาลจะพิจารณาถึงเหตุและความจำเป็นอันไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ของพนักงานอัยการก่อนที่ศาลจะมีคำสั่งให้ออกหมายขังผู้ต้องหา ศาลจะออกหมายขังผู้ต้องหาทันทีได้ต้องปรากฏว่ามีเหตุในการขัง (Reasons for Detention) ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 60 วรรคหนึ่ง ถ้าไม่มีเหตุในการขังดังกล่าวแล้ว ศาลจะไม่ออกหมายขังผู้ต้องหาแต่จะต้องสั่งปล่อยตัวผู้ต้องหาในทันที²⁹ เหตุในการพิจารณาออกหมายขังผู้ต้องหา ตามมาตรา 60 วรรคหนึ่ง นอกจากจะต้องปรากฏว่ามีเหตุพอสมควรเชื่อได้ว่าผู้ต้องหาเป็นผู้กระทำความผิดตามที่ถูกล่ามโซ่แล้ว ยังต้องปรากฏว่าผู้ต้องหาในคดีมีลักษณะและพฤติการณ์ ดังต่อไปนี้ด้วย คือ

- (1) ผู้ต้องหาไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่งแน่นอน
- (2) มีเหตุผลพอสมควรอันเชื่อได้ว่าผู้ต้องหาจะเข้าไปยุ่งเหยิงทำลายพยานหลักฐานหรือขัดขวางการผจญความยุติธรรม
- (3) มีเหตุผลพอสมควรอันเชื่อได้ว่าผู้ต้องหาอาจจะหลบหนี

²⁷ โทมาโกะ อากาเนะ. (2541, มิถุนายน). “โครงสร้างกระทรวงยุติธรรมและงานอัยการของญี่ปุ่น.” *บทบัณฑิตย์*, 54, (ตอน2). หน้า 147.

²⁸ พิมพ์เพ็ญ พัฒโน. (2542). *กลไกทางกฎหมายในการคุ้มครองสิทธิตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540: ศึกษากรณีการจับ*. หน้า 178.

²⁹ Dando Shigemitsu. *Op.cit.* p. 317.

การพิจารณาเหตุในการขังผู้ต้องหาในระหว่างสอบสวนดังกล่าวข้างต้น อาจกล่าวได้ว่า ศาลของประเทศญี่ปุ่นพิจารณาจากเหตุหลักๆ 2 เหตุ คือ เกรงว่าผู้ต้องหาจะหลบหนี และเกรงว่าผู้ต้องหาจะเข้าไปยุ่งเหยิงหรือทำลายพยานหลักฐาน ในกรณีดังกล่าวเป็นกรณีที่ผู้ต้องหากระทำความผิดอาญาทั่วไป แต่ถ้าหากเป็นกรณีที่ผู้ต้องหากระทำความผิดที่มีโทษปรับไม่เกิน 500 เยน หรือโทษกักขัง หรือโทษปรับเล็กน้อยแล้ว เมื่อศาลพิจารณาแล้วเห็นว่าผู้ต้องหาในคดีเป็นผู้ไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่งแน่นอนเท่านั้น ก็อาจถือเป็นเหตุให้ศาลมีอำนาจออกหมายขังผู้ต้องหาได้แล้ว ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 60 วรรคสาม

ในกรณีที่ศาลเห็นว่าไม่มีเหตุในการขัง ศาลจะไม่อนุญาตออกหมายขัง แต่จะปล่อยผู้ต้องหาในทันที³⁰ ในขณะเดียวกัน คำร้องขอฝากขังผู้ต้องหานั้นแม้บางครั้งจะมีเหตุในการขังผู้ต้องหาตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ก็ตาม แต่หากปรากฏว่าการขังนั้นไม่มีความจำเป็นศาลก็อาจจะปฏิเสธไม่ออกหมายขังได้

เมื่อพิจารณาตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายรัฐธรรมนูญของญี่ปุ่น มาตรา 34 ที่กำหนดให้การควบคุมบุคคลไว้ในอำนาจรัฐได้ จะต้องมิเหตุพอเพียงหรือพอสมควรด้วยแล้ว ก็อาจกล่าวได้ว่า เหตุในการขอให้ศาลควบคุมตัวผู้ต้องหาไว้ในอำนาจรัฐได้จะต้องประกอบด้วยเหตุตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ และจะกระทำได้เมื่อมีความจำเป็นเท่านั้น

เห็นได้ว่าประเทศญี่ปุ่นนั้นจะให้ความสำคัญในการกลั่นกรองการใช้มาตรการควบคุมตัวผู้ต้องหาไว้ในอำนาจรัฐซึ่งค่อนข้างจะเคร่งครัดมาก ก่อนที่จะไปพิจารณาถึงขั้นตอนการปล่อยตัวชั่วคราวหรือการประกันตัวแบบเดียวกับประเทศในภาคพื้นยุโรป กล่าวคือจะใช้หลัก Evidentiary Cause หรือเหตุแห่งพยานหลักฐาน มาพิจารณาว่ามีเหตุอันควรสงสัยโดยแน่ชัด (Strong Suspicion) ว่าผู้ต้องหาเป็นผู้กระทำความผิดหรือไม่ หากมีพยานหลักฐานในเบื้องต้นตามสมควรที่เพียงพอให้น่าเชื่อได้ว่าผู้ต้องหานั้นได้กระทำความผิดจึงจะมีการควบคุมตัวผู้ต้องหาไว้ แต่ถ้าไม่แน่ชัดแล้วก็จะไม่มีการควบคุมตัวผู้ต้องหา ซึ่งต่างจากประเทศสหรัฐอเมริกาที่ใช้หลักมีเหตุอันควรสงสัย (Probable Cause)³¹ ก็ให้มีการควบคุมตัวได้แล้ว

กรณีที่ก่อนจะใช้มาตรการควบคุมตัวผู้ต้องหา หน่วยงานของรัฐในประเทศญี่ปุ่นจะต้องมีพยานหลักฐานแน่ชัดแล้วว่าบุคคลนั้นเป็นผู้กระทำความผิดตามกฎหมายจริง และเป็นกรณีที่พนักงานอัยการจะต้องใช้ดุลพินิจในทางสิ่งฟ้องเท่านั้น จึงจะมีการใช้มาตรการดังกล่าวได้ เพราะเมื่อมีการควบคุมตัวไว้แล้วจะไม่อาจได้รับการปล่อยชั่วคราวได้เลย ดังนั้น ประเทศญี่ปุ่นจะให้

³⁰ สถาบันกฎหมายอาญา. เล่มเดิม. หน้า 43.

³¹ จาก http://en.wikipedia.org/wiki/Probable_cause

ความสำคัญกับการควบคุมตัวผู้ต้องหาไว้ในอำนาจรัฐในชั้นสอบสวนฟ้องร้องเป็นพิเศษ เพราะเป็นจุดเริ่มต้นที่จะกำหนดได้ว่าผู้ต้องหาควรจะถูกดำเนินคดีในศาลต่อไปหรือไม่ เมื่อเป็นเช่นนี้การพิจารณาใช้มาตรการในการดำเนินคดีแต่ละอย่างของประเทศญี่ปุ่นจึงค่อนข้างเคร่งครัดมากตามหลักกฎหมาย เพื่อมิให้สิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องหาได้รับความกระทบกระเทือนเกินความจำเป็น³² และเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

3.1.3.2 การเข้าร่วมในการสอบสวนของพนักงานอัยการ

กฎหมายญี่ปุ่นได้ให้อำนาจพนักงานอัยการญี่ปุ่นสืบสวนสอบสวนเองจนเสร็จคดีหรืออาจสั่งให้ตำรวจทำการสืบสวนสอบสวนก็ได้ เหตุที่กฎหมายญี่ปุ่นได้ให้พนักงานอัยการมีบทบาทและอำนาจครอบคลุมการสืบสวนและสอบสวนคดีอาญานั้นก็เนื่องมาจากแนวความคิดทฤษฎีที่ถือว่าอำนาจการสอบสวนและฟ้องคดีเป็นอำนาจอันมิอาจแบ่งแยกได้ (inseparable authority) มีความหมายว่า การฟ้องคดีจะต้องอาศัยข้อเท็จจริงที่ได้จากการสืบสวนและสอบสวนเป็นปัจจัยสำคัญ การสืบสวนและสอบสวนซึ่งเป็นวิธีการแสวงหาและรวบรวมข้อเท็จจริงจึงเป็นเพียงอุปกรณ์หรือเครื่องมือของการฟ้องร้องดำเนินคดี และอัยการซึ่งเป็นผู้ฟ้องร้องดำเนินคดีในศาลก็ควรจะมีโอกาสได้สัมผัสหรือรู้เห็นข้อเท็จจริงต่างๆ เกี่ยวกับคดีนั้นด้วยตนเองให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้³³ การสอบสวนก็เป็นเพียงเครื่องมือที่ใช้แสวงหาพยานหลักฐานในการฟ้องคดีของอัยการ³⁴ นั่นเอง

โดยปกติคดีอาญาส่วนมาก พนักงานสอบสวนหรือตำรวจจะเป็นผู้ดำเนินการสอบสวนและรวบรวมพยานหลักฐานต่างๆเบื้องต้น เมื่อเชื่อว่ามีกรกระทำผิดเกิดขึ้น ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาญี่ปุ่น มาตรา 189 วรรคสอง แล้วส่งสำนวนให้พนักงานอัยการพิจารณาตามที่กฎหมายกำหนด³⁵ โดยพนักงานสอบสวนไม่มีอำนาจเสนอความเห็นในข้อกฎหมายที่เกี่ยวกับคดีว่าควรจะฟ้องหรือไม่

ดังนั้นการสอบสวนของพนักงานสอบสวนจึงเป็นเพียงการรวบรวมพยานหลักฐานที่มีอยู่จริงเท่านั้น (Collect evidence in crude form) ถ้าคดีใดมีความสำคัญพนักงานอัยการจะเป็นผู้ทำ

³² รัตนา ธรรมรัตน์. (2544). อำนาจรัฐในการควบคุมตัวผู้ต้องหา : ศึกษาเปรียบเทียบระหว่างประเทศไทยกับประเทศญี่ปุ่น. หน้า 155.

³³ ทวีศักดิ์ วัฒนทิว. (2533). งานอัยการของประเทศญี่ปุ่น : อัยการกับการสอบสวนคดีอาญา. หน้า 88.

³⁴ แหล่งเดิม. หน้า 105.

³⁵ Kittipong Kittayarak and David Johnson. *Prosecution System in Seven Countries : A Comparative Analysis.* p. 641.

การสอบสวนดำเนินคดีด้วยตนเอง ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาญี่ปุ่น มาตรา 191(1) หรืออาจกล่าวได้ว่าการสอบสวนเบื้องต้นเป็นหน้าที่ของพนักงานสอบสวน ส่วนการรวบรวมพยานหลักฐานต่างๆ เพิ่มเติมเป็นภาระหน้าที่ของพนักงานอัยการ เนื่องจากพนักงานอัยการเป็นผู้รับผิดชอบดำเนินคดีอาญาในฐานะเจ้าพนักงานผู้ฟ้องคดี ซึ่งนับว่าเป็นอำนาจที่สำคัญยิ่งของพนักงานอัยการและแสดงถึงอำนาจที่เหนือกว่าพนักงานสอบสวน

ถ้ามีความจำเป็นพนักงานอัยการอาจสอบปากคำผู้ต้องหาและพยานก็ได้ ก่อนการตั้งคดีอาญาทุกครั้งพนักงานอัยการมักจะสอบปากคำพยานและผู้ต้องหาด้วยตนเองก่อนเสมอ³⁶

ความสัมพันธ์ของตำรวจกับพนักงานอัยการในการสอบสวนนั้น พนักงานอัยการกับตำรวจต้องร่วมมือกันในการสอบสวนคดีอาญา³⁷ เป็นสำคัญ โดยภายในเขตอำนาจของตนพนักงานอัยการสามารถให้คำแนะนำทั่วไปอันจำเป็นแก่ตำรวจในการสอบสวนได้ คำแนะนำดังกล่าวให้กระทำโดยวางระเบียบทั่วไป เพื่อให้มีการสอบสวนที่เหมาะสมในประเด็นอื่นที่จำเป็นในการดำเนินการฟ้อง³⁸

พนักงานอัยการสามารถออกคำสั่งทั่วไปอันจำเป็นต่อตำรวจให้ร่วมมือในการสอบสวนได้³⁹ ในกรณีอัยการสอบสวนด้วยตนเอง หากมีความจำเป็นสามารถสั่งและให้ตำรวจช่วยตนในการสอบสวนได้⁴⁰ ซึ่งตำรวจต้องปฏิบัติตามคำแนะนำหรือคำสั่งของพนักงานอัยการ⁴¹

ในกรณีที่พนักงานสอบสวนหรือตำรวจไม่ปฏิบัติตามคำแนะนำหรือคำสั่งดังกล่าวโดยไม่มีเหตุสมควร พนักงานอัยการสามารถกล่าวหาต่อคณะกรรมการเพื่อความปลอดภัยแห่งชาติหรือคณะกรรมการเพื่อความปลอดภัยท้องถิ่นหรือบุคคลที่มีอำนาจ เพื่อให้ปลดหรือใช้มาตรการทางวินัยต่อพนักงานสอบสวนหรือตำรวจได้⁴² ซึ่งเท่ากับให้พนักงานอัยการมีอำนาจกำกับดูแลพนักงานสอบสวนหรือตำรวจในการปฏิบัติหน้าที่ในการสอบสวนได้ โดยมีกฎหมายได้บัญญัติให้อำนาจไว้อย่างชัดเจน อันนับได้ว่าเป็นการควบคุมการปฏิบัติงานของพนักงานสอบสวนหรือตำรวจในการสอบสวนที่ดีวิธีหนึ่ง ซึ่งจัดเป็นการควบคุมภายนอกจากอัยการหนึ่งนั่นเอง

³⁶ ณรงค์ ใจหาญ และคณะ. เล่มเดิม. หน้า 120.

³⁷ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาญี่ปุ่น มาตรา 192.

³⁸ แหล่งเดิม. มาตรา 193 วรรคแรก.

³⁹ แหล่งเดิม. มาตรา 193 วรรคสอง.

⁴⁰ แหล่งเดิม. มาตรา 193 วรรคสาม.

⁴¹ แหล่งเดิม. มาตรา 193 วรรคสี่.

⁴² แหล่งเดิม. มาตรา 194 วรรคแรก.

อำนาจของพนักงานอัยการจึงเสมือนกับเป็นการตรวจสอบและควบคุมการสอบสวนของพนักงานสอบสวนหรือตำรวจ⁴³

การปฏิบัติงานของพนักงานอัยการและพนักงานสอบสวนหรือตำรวจจะต้องมีความสัมพันธ์เกี่ยวโยงเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เพื่อร่วมมือกันควบคุมและปราบปรามอาชญากรรม โดยแต่ละฝ่ายจะต้องมีความน่าเชื่อถือของตนเองและไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อกันหรือแยกกันปฏิบัติหน้าที่กันอย่างเด็ดขาด⁴⁴

ขั้นตอนการดำเนินคดีของพนักงานสอบสวนเป็นเพียงการสอบสวนเพื่อการฟ้องและดำเนินคดีของพนักงานอัยการ⁴⁵

ประเทศญี่ปุ่นมีการฝึกฝนและอบรมให้ความรู้แก่ตำรวจเป็นพิเศษเกี่ยวกับการประกอบอาชญากรรมทางเศรษฐกิจและคัดเลือกผู้ที่มีความชำนาญเข้ามาเป็นผู้ทำการสอบสวน โดยเฉพาะเรียกว่า Special Investigation Division (SID) อันเป็นองค์กรพิเศษที่จัดตั้งขึ้นมาโดยอยู่ในความควบคุมดูแลของพนักงานอัยการ และพนักงานอัยการก็ต้องมีการฝึกฝนอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการทางธุรกิจ การเงินหรืออาชญากรรมทางเศรษฐกิจ อาชญากรรมมักเป็นผู้มีอิทธิพลจึงมีความจำเป็นที่พนักงานสอบสวนหรือตำรวจ และพนักงานอัยการจะต้องมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดเพื่อรวบรวมพยานหลักฐานต่างๆ ให้ศาลพิจารณา⁴⁶

ขณะเดียวกันประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาญี่ปุ่น มาตรา 189 และมาตรา 191 บัญญัติให้พนักงานอัยการมีหน้าที่โดยอิสระที่จะสอบสวนคดีอาญาได้ด้วยตนเอง โดยอัยการมีอำนาจแต่เพียงฝ่ายเดียวที่จะวินิจฉัยว่าจะฟ้องหรือไม่ฟ้องคดีต่อศาล และสำหรับคดีอาญาทางเศรษฐกิจ พนักงานอัยการมักจะเริ่มสอบสวนคดีด้วยตนเองเสมอ⁴⁷

ปัจจุบันเจ้าหน้าที่ตำรวจและตำรวจสอบสวนจะสอบสวนคดีอาญาแต่ถ้ามีความจำเป็นพนักงานอัยการอาจสอบสวนคดีด้วยตนเอง⁴⁸

⁴³ Dando Shigemitsu. Op.cit. p. 304.

⁴⁴ Dando Shigemitsu. Op.cit. p. 305.

⁴⁵ Public Procurator's office Act (1947) Art 4.

⁴⁶ Yasuro Tanaka, Masao Kakiyawa. (1987). **Economic Crime and Criminal Justice**

Administration, United Nations .Asia and Far East Institute for the Prevention of Crime and the Treatment of offenders.FUCHU. pp. 243-244.

⁴⁷ อองอาจ มีคุณสมบัติ. (2549). การตรวจสอบความจริงในคดีอาญาชั้นก่อนฟ้อง : ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพนักงานสอบสวนกับพนักงานอัยการ. หน้า 53.

⁴⁸ ประธาน วัฒนาวณิชช์ ข เล่มเดิม. หน้า 128.

หลักความเป็นหนึ่งเดียวของพนักงานอัยการ (kensatsukan douittai no gensoku) อัยการแต่ละคนมีอำนาจใช้อำนาจฟ้องดำเนินคดี (kensatsuken) ในฐานะสำนักงาน (kanchou) หนึ่งเดียว

พนักงานอัยการทั่วประเทศได้รับการจัดวางเป็นองค์กรที่เป็นหนึ่งเดียวและเป็นลำดับชั้น มีการใช้อำนาจฟ้องดำเนินคดีเป็นองค์กรเดียวแบ่งแยกมิได้ ซึ่งเรียกว่าหลักความเป็นหนึ่งเดียวของพนักงานอัยการ⁴⁹

พนักงานอัยการแม้ใช้อำนาจฟ้องดำเนินคดีภายใต้การควบคุมสั่งการของผู้บังคับบัญชา แต่พนักงานอัยการแต่ละคนยังคงเป็นองค์กรตัดสินใจโดยตัวเองอยู่

จากหลักความเป็นหนึ่งเดียวของพนักงานอัยการนั้น พนักงานอัยการต้องปฏิบัติตามการควบคุมสั่งการของผู้บังคับบัญชา แต่เนื่องจากพนักงานอัยการแต่ละคนมีอำนาจในการใช้อำนาจฟ้องดำเนินคดีในฐานะสำนักงานอิสระ ถ้าพนักงานอัยการเริ่มการสอบสวนไปโดยมิได้รับการอนุมัติจากผู้บังคับบัญชา หรือผู้บังคับบัญชาสั่งให้ไม่ฟ้องแต่พนักงานอัยการฝ่าฝืนโดยทำการฟ้องกรณีแม้เป็นปัญหาเรื่องการผิดวินัย แต่การสอบสวนหรือฟ้องคดีไม่ขัดต่อกฎหมายหรือไม่มีผลตามกฎหมายแต่อย่างใด

พนักงานอัยการมีอำนาจหน้าที่ทั้งในด้านการสอบสวนและการฟ้องคดี ในคดีอาญา พนักงานอัยการมีอำนาจโดยสมบูรณ์กล่าวคือสอบสวนความผิดอาญาทุกประเภท⁵⁰ กระทำการฟ้องร้องขอให้ศาลใช้กฎหมายโดยถูกต้อง และควบคุมการบังคับคดีตามคำพิพากษา⁵¹

พนักงานอัยการญี่ปุ่นมีอิสระอย่างเต็มที่ที่จะใช้ดุลพินิจในการสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้องผู้ต้องหา โดยมีมาตรการควบคุมการใช้ดุลพินิจในการสั่งไม่ฟ้องคดีอาญาของพนักงานอัยการอยู่ 2 วิธีด้วยกัน คือ การไต่สวนการฟ้องคดี (Inquest of Prosecution) และการฟ้องคดีโดยสถาบันที่เทียบเท่าอัยการ (Analogical Institution of Prosecution)

จะเห็นได้ว่าการฟ้องคดีในประเทศญี่ปุ่นใช้ระบบการฟ้องคดีอาญาโดยรัฐ กล่าวคือ เฉพาะพนักงานอัยการเท่านั้นเป็นผู้มีอำนาจฟ้องคดีอาญา ผู้เสียหายฟ้องคดีอาญาเองมิได้⁵² ซึ่งเป็นระบบผูกขาดอำนาจการฟ้องคดี (monopolization of prosecution) ทำให้พนักงานอัยการญี่ปุ่นมี

⁴⁹ ศิระ บุญภินันท์ ก (2540). อัยการญี่ปุ่น. หน้า 12.

⁵⁰ กฎหมายสำนักงานอัยการ มาตรา 6 พนักงานอัยการมีอำนาจสอบสวนความผิดทุกประเภท

⁵¹ กฎหมายสำนักงานอัยการ มาตรา 4 พนักงานอัยการในคดีอาญากระทำการฟ้องร้องขอให้ศาลใช้กฎหมายโดยถูกต้องและควบคุมการบังคับคดีตามคำพิพากษา

⁵² ศิระ บุญภินันท์ ข (2540). การควบคุมดุลพินิจอัยการในประเทศญี่ปุ่นและการนำระบบการควบคุมดุลพินิจอัยการมาใช้ในประเทศไทย. หน้า 8-18.

อำนาจเฉพาะ (exclusive power) ในการใช้ดุลพินิจสั่งฟ้องคดี โดยใช้หลักการดำเนินคดีอาญาตาม หลักการฟ้องคดีอาญาตามดุลพินิจ (opportunity principle)⁵³

3.1.4 วิเคราะห์การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพและประสิทธิภาพของการสอบสวนในประเทศญี่ปุ่น

ตามที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น เห็นได้ว่าประเทศญี่ปุ่นให้ความสำคัญในการกลั่นกรอง บุคคลเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมเป็นอย่างมาก ทั้งนี้ ได้คำนึงถึงการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของ ประชาชนเป็นสำคัญ ซึ่งเสมือนเป็นการจำกัดอำนาจในชั้นเจ้าพนักงานให้อยู่ในกรอบของกฎหมาย เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการลิดรอนสิทธิเสรีภาพของประชาชนเกินความจำเป็น นอกจากการมุ่งที่จะ คุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนแล้ว กระบวนการยุติธรรมในประเทศญี่ปุ่นยังได้คำนึงความมี ประสิทธิภาพในการสอบสวนของเจ้าพนักงานควบคู่กันไปด้วย ทั้งนี้ เพื่อให้ได้ตัวผู้กระทำความผิด ที่แท้จริงมาลงโทษในข้อหาความผิดที่ได้กระทำไป จึงเห็นว่ากระบวนการยุติธรรมในประเทศญี่ปุ่น โดยเฉพาะในเรื่องที่เกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพและประสิทธิภาพของการสอบสวน เป็น ตัวอย่างที่น่าศึกษา

3.1.4.1 การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคล

หลักประกันสิทธิเสรีภาพของประชาชนที่เกี่ยวกับการใช้มาตรการบังคับของเจ้าหน้าที่ นั้น มีหลักประกันที่สำคัญคือ บุคคลจะถูกจับ คမ်းขัง หรือค้น โดยปราศจากหมายที่ออกโดยศาลผู้มี อำนาจไม่ได้ นั่นก็คือ พนักงานสอบสวนหรือตำรวจ หรือพนักงานอัยการ หรือบุคคลใดจะทำการ จับ คမ်းขัง หรือค้นบุคคลอื่นไม่ได้ หากไม่ผ่านการกลั่นกรองโดยการใช้มาตรการการออกหมาย อาญาของศาล ถือได้ว่าเป็นการให้องค์กรภายนอกเข้ามามีบทบาทในการตรวจสอบและถ่วงดุลการ ใช้อำนาจในชั้นเจ้าพนักงาน

กระบวนการยุติธรรมของประเทศญี่ปุ่น ถือการปล่อยตัวผู้ต้องหาเป็นหลัก และถือเอา การจับ หรือการคุมขังผู้ต้องหาเป็นเพียงข้อยกเว้นเท่านั้น ซึ่งเป็นหลักการที่ดีอย่างหนึ่งในการให้ ความคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน

ในกรณีที่ต้องทำการจับ คမ်းขัง หรือค้นนั้น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความ อาญาของประเทศญี่ปุ่นยังได้กำหนดหลักเกณฑ์ต่างๆไว้พอสมควร เพื่อป้องกันมิให้สิทธิเสรีภาพ ของผู้ถูกจับ คမ်းขัง หรือค้นนั้น ได้รับความกระทบเทือนเกินความจำเป็น โดยขอแยกพิจารณา เพื่อให้เห็นความชัดเจนมากยิ่งขึ้น ดังนี้

การใช้มาตรการการจับนั้น โดยหลักแล้วจะกระทำได้นั้นต้องมีหมายจับที่ออกโดยศาลผู้มี อำนาจตามที่ได้กล่าวไว้ในตอนต้นแล้วนั้น ยังได้กำหนดหลักเกณฑ์การพิจารณาการออกหมายจับ

⁵³ คู่มือละเอียดในบทที่ 2 หัวข้อ 2.1.2.

ของศาลอีกด้วยว่าต้องมีเหตุอันควรเชื่อว่าบุคคลนั้นกระทำความผิด และไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่ง หรือไม่ปฏิบัติตามหมายเรียกของพนักงานสอบสวน โดยไม่มีเหตุอันควร ถือเป็น การเพิ่มหลักเกณฑ์ การพิจารณาการออกหมายของศาล ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อหลักประกันสิทธิเสรีภาพของประชาชน และ เป็นการควบคุมการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่รัฐ โดยอาศัยการตรวจสอบจากองค์กรภายนอก

นอกจากการจับโดยมีหมายแล้ว กฎหมายยังได้กำหนดกรณียกเว้นที่สามารถจับโดยไม่มี หมายได้ โดยได้วางหลักเกณฑ์การจับโดยไม่ต้องมีหมายไว้เพิ่มเติม เพื่อเป็นหลักประกันสิทธิ เสรีภาพของประชาชนไว้ ซึ่งการจับโดยไม่มีหมายสามารถกระทำได้เพียง 2 กรณี เท่านั้น คือ

(1) การจับผู้กระทำความผิดซึ่งหน้า แม้ว่ากฎหมายจะให้บุคคลใดๆสามารถทำการจับกรณี นี้ได้แล้ว ยังได้กำหนดเงื่อนไขไว้อีกด้วยว่า ต้องเป็นการจับเฉพาะกรณีที่พบผู้กำลังกระทำความผิด หรือ ขณะลงมือกระทำความผิด หรือเพิ่งทำความผิดสำเร็จเท่านั้น และยังมีเหตุด้วยว่าไม่ทราบ ที่อยู่หรือชื่อของผู้ถูกจับ หรือมีเหตุอันควรเชื่อว่า จะหลบหนีอีกด้วย และนอกจากนี้แล้ว ยังได้กำหนด อีกว่าถ้าบุคคลที่จับ ไม่ใช่เจ้าพนักงานรัฐ ต้องรีบนำตัวผู้ถูกจับส่งให้แก่พนักงานสอบสวนหรือ ตำรวจ หรือพนักงานอัยการทันที

(2) การจับแบบฉุกเฉิน ซึ่งพนักงานสอบสวนหรือตำรวจ หรือพนักงานอัยการเท่านั้น ที่มีอำนาจทำการจับ และต้องมีหลักฐานอันควรเชื่อว่าผู้นั้นได้กระทำความผิดที่มีโทษประหาร หรือโทษ จำคุกตลอดชีวิต หรือโทษใช้แรงงาน หรือโทษจำคุก 3 ปี ขึ้นไป และต้องมีหลักฐานว่าผู้นั้นได้ทำ ผิดจริงแต่เป็นกรณีเร่งด่วนไม่อาจขอหมายได้ทันก่อนที่ผู้นั้นจะหลบหนี โดยต้องแจ้งเหตุการจับ และแสดงเหตุผลเป็นหนังสือแก่ผู้ที่จะถูกจับ ทั้งนี้ พนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการต้องรีบ ทำการขอออกหมายทันทีภายหลังทำการจับแล้ว ถือเป็น การให้อำนาจเจ้าพนักงานรัฐเท่านั้นที่ ทำ การจับแบบฉุกเฉินโดยไม่ต้องมีหมายได้ และต้องเป็นการจับกรณีความผิดร้ายแรงตามที่กำหนดไว้ เท่านั้น

การจับโดยไม่ต้องมีหมายทั้งสองกรณีนี้ แม้จะกระทำได้แต่กฎหมายก็ได้กำหนด หลักเกณฑ์และเงื่อนไขไว้มากพอสมควร และในขณะเดียวกันก็คำนึงถึงกรณีจำเป็นในการจับที่ไม่ สามารถขอออกหมายจับได้ทัน จะเห็นได้ว่าการให้ความคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ถูกจับแต่ก็ไม่ มากเสียจนทำให้ประสิทธิภาพของการปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานเสียไปแต่อย่างใด

อย่างไรก็ตาม ไม่ว่าจะเป็นการจับโดยมีหมายหรือจับโดยไม่มีหมายก็ตาม เจ้าพนักงาน ผู้จับหรือพนักงานสอบสวนที่ได้รับตัวผู้ถูกจับมาต้องแจ้งข้อกล่าวหาและแจ้งสิทธิต่างๆ ไม่ว่าจะ เป็นสิทธิการมีทนายความ หรือสิทธิที่จะไม่ให้การในชั้นสอบสวน ให้แก่ผู้ถูกจับทราบ และต้องส่ง ให้พนักงานอัยการภายใน 48 ชั่วโมง ถ้าไม่มีความจำเป็นต้องควบคุมตัวไว้หรือส่งตัวให้พนักงาน

อัยการไม่ทันกำหนด ก็ต้องปล่อยตัวผู้ถูกจับทันที เป็นการแจ้งให้ผู้ถูกจับได้ทราบถึงสิทธิที่ตนพึงมี และยังเป็น การป้องกันมิให้เจ้าพนักงานรัฐใช้อำนาจโดยมิชอบอีกด้วย

ในส่วนของการคุมขังนั้น กฎหมายได้กำหนดให้อำนาจแก่พนักงานอัยการเท่านั้นที่มีอำนาจร้องขอต่อศาลเพื่อฝากขัง ถือเป็น การจำกัดอำนาจของเจ้าพนักงานตำรวจในการที่ขอออกหมายจับ ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดการตรวจสอบจากพนักงานอัยการก่อนที่จะทำการขัง เนื่องจากการคุมขังเป็นการขยาระยะเวลาในจำกัดสิทธิเสรีภาพในร่างกายของผู้ถูกจับออกไปจากการควบคุมตัวไว้ในระหว่างสอบสวนของพนักงานสอบสวนหรือตำรวจ จึงต้องมีหลักเกณฑ์การตรวจสอบเพิ่มขึ้น

นอกจากจะให้อำนาจเฉพาะพนักงานอัยการในการขอออกหมายจับแล้ว ในคำร้องขอฝากขัง ยังต้องแสดงเหตุผลโดยชัดแจ้งและเหตุจำเป็นในการขังผู้ถูกจับ โดยต้องเสนอพร้อมสำนวนการสอบสวนต่อศาลภายใน 24 ชั่วโมง นับแต่รับสำนวนจากเจ้าพนักงานตำรวจ หรือ 48 ชั่วโมง นับแต่ที่พนักงานอัยการจับผู้ต้องหาได้ หากไม่ทันกำหนดดังกล่าวต้องปล่อยตัวทันที ถือเป็น การกำหนดเงื่อนไขและจำกัดเวลาในการขอศาลให้ขังผู้ต้องหา โดยถือว่าการปล่อยเป็นหลัก การควบคุมเป็นข้อยกเว้น

ทั้งนี้ ยังได้วางหลักเกณฑ์ในการพิจารณาของศาลอีกด้วยว่า ศาลต้องสอบคำให้การผู้ต้องหาเป็นการลับ และต้องแจ้งข้อหาและแจ้งเรื่องที่มีการขอฝากขังให้ทราบ เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ต้องหาชี้แจงข้อเท็จจริง โดยศาลต้องพิจารณาเหตุและความจำเป็นอันไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ของพนักงานอัยการ และต้องปรากฏเหตุด้วยว่าผู้ต้องหาในคดีมีลักษณะและพฤติการณ์ตามที่กฎหมายกำหนดไว้ด้วย คือ ไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่ง หรือจะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน หรือจะหลบหนี หรือขัดขวางความยุติธรรม ถือเป็น การวางหลักเกณฑ์และเงื่อนไขไว้พอสมควร และนอกจากนี้แล้วยังกำหนดระยะเวลาในกรณีที่ศาลอนุญาตให้ขังผู้ต้องหาได้ จะขังได้ไม่เกิน 10 วัน และหากพนักงานอัยการจะขอขยายระยะเวลาขังอีก ต้องจะอนุญาตให้ขยายได้อีกไม่เกิน 10 วันเท่านั้น เป็นการควบคุมการใช้อำนาจรัฐที่ไปกระทบสิทธิเสรีภาพในการเคลื่อนไหวร่างกายของผู้ถูกจับโดยการจำกัดเวลาเอาไว้

หากไม่เป็นไปตามเงื่อนไขหรือไม่มีเหตุจำเป็นหรือขังเกินกว่าที่กฎหมายกำหนดไว้ต้องปล่อยผู้ต้องหาทันทีเช่นกัน

การควบคุมโดยเจ้าพนักงานหรือถูกศาลออกหมายจับในระหว่างสอบสวน กฎหมายยังกำหนดสิทธิให้แก่ผู้ต้องหา ในการที่จะขอตรวจสอบการควบคุม ไม่ว่าจะเป็นการใช้สิทธิอุทธรณ์คำสั่ง หรือขอให้ศาลพิจารณาเหตุในการควบคุม หรือขอให้ศาลเพิกถอนคำขอฝากขัง หรือขอให้ศาลสูงพิจารณาการควบคุมโดยมิชอบด้วยกฎหมาย ซึ่งเป็นการให้สิทธิแก่ผู้ต้องหาเพื่อขอตรวจสอบการควบคุมอีกด้วย เมื่อผู้ต้องหาขอตรวจสอบการควบคุมและศาลได้ทำพิจารณาคำขอก็

ถือได้ว่าเป็นการตรวจสอบการปฏิบัติงานของพนักงานสอบสวนหรือตำรวจ หรือพนักงานอัยการ โดยองค์กรภายนอกอีกชั้นหนึ่งนั่นเอง

กรณีการคั่นนั้น กฎหมายให้อำนาจคั่นแก่พนักงานอัยการ พนักงานธุรการอัยการ หรือเจ้าพนักงานตำรวจเท่านั้นที่สามารถทำการคั่นได้ แต่จะทำการคั่นได้ต่อเมื่อมีหมายคั่นจากศาลแล้วเท่านั้น ซึ่งศาลจะเป็นผู้พิจารณาถึงเหตุสมควรที่จะออกหมายให้หรือไม่ แม้กฎหมายจะให้อำนาจพนักงานอัยการ พนักงานธุรการอัยการ หรือพนักงานสอบสวนหรือตำรวจทำการคั่นโดยไม่ต้องมีหมายได้ก็ตามแต่จะกระทำได้เมื่อเข้าเหตุตามที่กฎหมายกำหนดไว้เท่านั้น

จากที่กล่าวมา เห็นได้ว่าแม้กฎหมายจะกำหนดให้พนักงานสอบสวนหรือตำรวจมีอำนาจจับ คุ่มขัง หรือคั่นก็ตาม แต่ก็ไม่ได้เป็นการให้อำนาจโดยปราศจากการตรวจสอบจากองค์กรใดเลยแต่อย่างใด การใช้อำนาจรัฐที่จะส่งผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชนไม่ว่าจะเป็นการจับ คุ่มขัง หรือคั่น กฎหมายได้วางหลักเกณฑ์ให้มีองค์กรอัยการและองค์กรศาลเป็นผู้ตรวจสอบอีกชั้นตอนหนึ่งเสมอเพื่อป้องกันไม่ให้สิทธิเสรีภาพของประชาชนถูกระทบกระเทือนเกินความจำเป็น ถือได้ว่าญี่ปุ่นได้ให้ความสำคัญในการตรวจสอบและถ่วงดุลอำนาจระหว่างองค์กรต่างๆ ในกระบวนการยุติธรรมเป็นอย่างมาก

3.1.4.2 ประสิทธิภาพในการสอบสวน

จากที่ได้กล่าวมาแล้วถึงเรื่องการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนผู้ถูกจับ คุ่มขัง หรือคั่น กฎหมายของประเทศญี่ปุ่นยังได้วางหลักการที่เป็นการเสริมสร้างความมีประสิทธิภาพในการจับ คุ่มขัง หรือคั่นไว้ เพื่อให้เกิดการพัฒนาควบคู่กันไปด้วย ซึ่งในที่นี้ได้นำเสนอแต่เฉพาะเรื่องการใช้มาตรการควบคุมการออกหมาย และการสอบสวนฟ้องร้องที่เป็นกระบวนการเดียวกัน ซึ่งเห็นว่าหลักการทั้งสองประการของประเทศญี่ปุ่นนี้มีความน่าสนใจ กล่าวคือ

การใช้มาตรการควบคุมการออกหมายนั้น ไม่ว่าจะหมายจับ หมายขัง หรือหมายคั่นก็ตาม กฎหมายได้กำหนดถึงเงื่อนไขของบุคคลที่สามารถขอให้ศาลออกหมายไว้ ดังนี้

หมายจับ ผู้ที่มีอำนาจขอศาลออกหมายได้ คือ พนักงานอัยการ พนักงานธุรการอัยการ พนักงานสอบสวนหรือตำรวจ ซึ่งมีตำแหน่งสูงกว่าสารวัตรตำรวจขึ้นไป

หมายขัง ผู้ที่มีอำนาจขอศาลออกหมายขัง คือ พนักงานอัยการเท่านั้น

หมายคั่น ผู้ที่มีอำนาจขอศาลออกหมายคั่น คือ พนักงานอัยการ พนักงานธุรการอัยการ หรือพนักงานสอบสวนหรือตำรวจ

เห็นได้ว่า การให้อำนาจเฉพาะแก่บุคคลบางประเภทเท่านั้นที่สามารถขอออกหมายได้นั้น ถือเป็นการจำกัดอำนาจของเจ้าพนักงานของรัฐ และจะเห็นว่าผู้มีอำนาจขอออกหมายขังที่กฎหมายกำหนดให้อำนาจแก่พนักงานอัยการเท่านั้น เป็นการสร้างกลไกการตรวจสอบการออก

หมายโดยให้พนักงานอัยการเป็นผู้กั้นกรงถึงเหตุสมควรที่จะขออกรายงานชั้นหนึ่งก่อนที่จะส่งให้ศาลพิจารณาอีกในลำดับต่อไป

เมื่อคำร้องขอออกรายงานเข้ามาสู่การพิจารณาของศาลแล้ว ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศญี่ปุ่นยังได้วางหลักการอันถือได้ว่าเป็นมาตรการตรวจสอบการออกรายงานจากองค์กรภายนอก กล่าวคือ เมื่อศาลได้รับคำร้องขอออกรายงานแล้ว ศาลต้องพิจารณาว่ามีเหตุสมควรเชื่อว่าผู้นั้นได้กระทำความผิดจริง นอกจากนี้แล้ว ยังต้องพิจารณาถึงเหตุจำเป็นที่จะออกรายงานและต้องเข้าเงื่อนไขที่จะออกรายงานได้อีกด้วย หากไม่มีเหตุจำเป็นหรือไม่เข้าเงื่อนไขดังกล่าว ศาลก็จะพิจารณาปล่อยตัวผู้ต้องหาทันที

ทั้งนี้ การพิจารณาการขอออกรายงานชั้นหนึ่งของศาล ศาลต้องให้โอกาสผู้ต้องหาได้ชี้แจงข้อเท็จจริงเพิ่มเติม โดยใช้หลัก Evidentiary Cause หรือเหตุแห่งพยานหลักฐาน มาพิจารณาว่ามีเหตุอันควรสงสัยโดยแน่ชัด (Strong Suspicion) ว่าผู้ต้องหาเป็นผู้กระทำความผิดจริงหรือไม่ เพื่อให้ศาลพิจารณาว่าสมควรจะอนุญาตให้ขังหรือจะปล่อยตัวผู้ต้องหานั้น

จากที่กล่าวมานั้น เห็นว่าการใช้มาตรการควบคุมการออกรายงานของประเทศญี่ปุ่น มีความเคร่งครัดมากพอสมควร ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการกำหนดเงื่อนไขหรือเหตุในการพิจารณาออกรายงาน และผู้มีอำนาจขอออกรายงานแล้ว ยังได้กำหนดให้ศาลซึ่งเป็นองค์กรภายนอกตรวจสอบอีกชั้นหนึ่งภายใต้เงื่อนไขในการพิจารณาที่ยึดถือหลักการปล่อยตัวผู้ต้องหาเป็นสำคัญยิ่งกว่าการใช้มาตรการทางอาญาบังคับแก่ผู้ต้องหา และเป็นไปตามหลักประกันการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพและหลักประกันความมีประสิทธิภาพอีกด้วย ซึ่งถือเป็นหลักการที่ดี

ในเรื่องของการสอบสวนนั้น กฎหมายญี่ปุ่นได้ให้พนักงานอัยการมีบทบาทและอำนาจครอบคลุมการสืบสวนและสอบสวนคดีอาญานั้นก็เนื่องมาจากแนวความคิดทฤษฎีที่ถือว่าอำนาจการสอบสวนและฟ้องคดีเป็นอำนาจอันมีอจแบ่งแยกได้ (inseparable authority) โดยการสอบสวนก็เป็นเพียงเครื่องมือที่ใช้แสวงหาพยานหลักฐานในการฟ้องคดีของพนักงานอัยการเท่านั้น แม้ในทางปฏิบัติพนักงานอัยการจะทำการสอบสวนเฉพาะแต่ในคดีที่มีความสำคัญหรือซับซ้อนก็ตาม แต่พนักงานอัยการก็ยังเป็นผู้ควบคุมและรับผิดชอบในการสอบสวน

จึงอาจกล่าวได้ว่าการสอบสวนเบื้องต้นเป็นหน้าที่ของพนักงานสอบสวนหรือตำรวจ ส่วนการรวบรวมพยานหลักฐานต่างๆ เพิ่มเติมเป็นภาระหน้าที่ของพนักงานอัยการ โดยพนักงานอัยการมีอำนาจกำกับดูแลตำรวจในการปฏิบัติหน้าที่ในการสอบสวนได้ โดยมีกฎหมายได้บัญญัติให้อำนาจไว้อย่างชัดเจน อันนับได้ว่าเป็นการควบคุมการปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานตำรวจในการสอบสวนที่วิธีหนึ่ง เสมือนเป็นการตรวจสอบและควบคุมการสอบสวนของเจ้าพนักงานตำรวจอยู่ในตัวนั่นเอง

แต่พนักงานอัยการก็หาใช่ว่ามีอำนาจเต็มที่ในการสอบสวนฟ้องร้องคดีโดยปราศจากการตรวจสอบแต่อย่างใด พนักงานอัยการยังคงต้องอยู่ภายใต้การควบคุมสั่งการของผู้บังคับบัญชาในทางวินัย อันเป็นการควบคุมตรวจสอบภายในองค์กรเดียวกัน ทั้งนี้ ไม่ตัดสิทธิที่พนักงานอัยการแต่ละคนจะมีอำนาจตัดสินใจโดยตัวเองแต่อย่างใด

3.2 การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพและประสิทธิภาพของการสอบสวนฟ้องร้องในประเทศอังกฤษ

ประเทศอังกฤษเป็นอีกประเทศหนึ่งที่ได้ชื่อว่ามีกระบวนการสอบสวนฟ้องร้องที่มีประสิทธิภาพเป็นอย่างมาก โดยให้ความสำคัญต่อการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมของเจ้าพนักงานรัฐ และการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนผู้ได้รับผลกระทบจากการใช้อำนาจรัฐดังกล่าวควบคู่กันไป ทั้งนี้ ได้มีการสร้างมาตรการตรวจสอบและถ่วงดุลการใช้อำนาจรัฐ ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

3.2.1 วิวัฒนาการในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพและประสิทธิภาพในการสอบสวนฟ้องร้อง

ตามที่ได้ศึกษามานั้น ประเทศอังกฤษเป็นประเทศที่ไม่มีกฎหมายรัฐธรรมนูญเป็นลายลักษณ์อักษร กฎหมายทุกชนิดไม่ว่าเป็นกฎหมายที่เป็นส่วนหนึ่งของกฎหมายรัฐธรรมนูญหรือไม่ได้เป็นก็ตาม อาจถูกเปลี่ยนแปลงหรือล้มเลิกแก้ไขได้โดยรัฐสภา (Parliament) ได้ทุกเมื่อ

ระบบกฎหมายของประเทศอังกฤษได้มีกฎหมายที่ใช้บังคับอยู่ในประเทศอยู่สองลักษณะด้วยกัน คือ กฎหมายที่เป็นลายลักษณ์อักษร (Statute) และกฎหมายที่อยู่ในรูปคำพิพากษาของศาล หรือจารีตประเพณี (Common Law)

ในส่วนของการดำเนินคดีอาญานั้น ประเทศอังกฤษใช้หลักการดำเนินคดีอาญาโดยประชาชนกล่าวคือ พลเมืองทุกคนต่างมีหน้าที่ในอันที่จะต้องช่วยกันรักษากฎหมายและระเบียบของบ้านเมืองให้เป็นไปโดยเรียบร้อย โดยการกระทำที่อันนี้รวมไปถึงการที่จะดำเนินการฟ้องคดีอาญาใดๆ ด้วย⁵⁴

ประเทศอังกฤษเป็นประเทศที่มีจริยธรรมของวิชาชีพกฎหมายมากที่สุด ซึ่งมีจุดเด่นคือความมีระเบียบวินัยและมีความระลึกในหน้าที่ตามกฎหมาย⁵⁵

ตามหลักการดำเนินคดีอาญาของอังกฤษ ถือว่าประชาชนทุกคนเป็นผู้เสียหายและมีสิทธิฟ้องคดีอาญาได้ ทั้งนี้ โดยไม่คำนึงว่าบุคคลนั้นจะเป็นผู้เสียหายที่แท้จริงและมีสิทธิฟ้อง

⁵⁴ อุทิศ วีรวัฒน์. (2526). อัยการสกอตแลนด์และอัยการอังกฤษ. หน้า 118.

⁵⁵ แสวง บุญเฉลิมวิภาส. เล่มเดิม. หน้า 223-224.

คดีอาญาได้หรือไม่ อย่างไรก็ตาม ในทางปฏิบัติของอังกฤษส่วนมากตำรวจจะเป็นผู้ดำเนินคดีขึ้นก่อน โดยอยู่ภายใต้การควบคุมของ “Director of Public Prosecutions : DPP”

เดิมก่อนที่จะมีการก่อตั้งสำนักงานอัยการ(Crown Prosecution Service : CPS)ใน พ.ศ. 2529 นั้น ตำรวจเป็นผู้ที่มีอำนาจควบคุมทั้งด้านการสอบสวนและการฟ้องคดี ต่อมาได้มีการพัฒนาให้มีสำนักงานอัยการเกิดขึ้น สำนักงานอัยการจึงเป็นหน่วยงานที่มีความรับผิดชอบในการฟ้องคดีอาญาทั้งปวงที่มีการสอบสวนโดยตำรวจ ยกเว้นความผิดเกี่ยวกับการจราจรบางฐานที่เป็นความผิดเล็กน้อย เอกชนยังคงมีสิทธิฟ้องคดีเองได้ แต่ทั้งนี้พนักงานอัยการยังมีอำนาจที่จะเข้าว่าคดีที่เอกชนฟ้องเองได้หากต้องการ

การเริ่มมี CPS นั้น ถือเป็นการปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมทางอาญาครั้งสำคัญของประเทศอังกฤษเลยทีเดียว โดยได้มีการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบในการสอบสวนการกระทำ ความผิดออกจากการฟ้องร้อง⁵⁶

ปัจจุบันนี้ จึงกล่าวได้ว่าเจ้าพนักงานตำรวจในอังกฤษยังคงเป็นผู้ตัดสินใจในเบื้องต้นว่าจะกล่าวหาบุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นผู้ต้องหาหรือไม่ ถือได้ว่าพนักงานสอบสวนหรือตำรวจเป็นผู้มีอำนาจในการเริ่มต้นคดี โดยที่พนักงานอัยการไม่มีอำนาจในส่วนนี้ แต่ CPS มีอำนาจเด็ดขาดในการพิจารณาสำนวนการสอบสวนของพนักงานสอบสวนหรือตำรวจ และมีสิทธิเด็ดขาดที่จะฟ้องร้องหรือสั่งไม่ฟ้องคดีอาญาเหล่านี้ นอกจากนี้ยังมีแนวโน้มว่า CPS จะมีอำนาจเข้ากำกับดูแลการสอบสวนได้มากยิ่งขึ้นในลักษณะเดียวกันกับพนักงานอัยการในประเทศยุโรป

ทั้งนี้ ในประเทศอังกฤษมีรูปแบบของกระบวนการทางอาญา (The Criminal Procedure) ได้แบ่งอำนาจการควบคุมออกเป็น 2 ตอน คือ ในขั้นที่ดำเนินกระบวนการพิจารณาโดยพนักงานสอบสวนหรือตำรวจเฉพาะคดีความผิดเล็กน้อยนั้น พนักงานสอบสวนหรือตำรวจมีอำนาจสอบสวน และตัดสินใจว่าสมควรจะดำเนินคดีต่อไปหรือไม่ และในขั้นตอนที่ดำเนินการโดยแมจิสเตรท (Magistrate) ที่ดำเนินการโดยพนักงานอัยการ คือ เมื่อพนักงานอัยการได้รับผลการสอบสวนของพนักงานสอบสวนหรือตำรวจแล้ว และดำเนินการฟ้องร้องผู้ต้องหาต่อศาลนั่นเอง

3.2.2 การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคลผู้ถูกจับ คุ่มขัง คั่น

เมื่อก้าวถึงการใช้อำนาจรัฐในเรื่องที่เกี่ยวกับการสอบสวนที่มีผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชนเป็นอย่างมาก คงหนีไม่พ้นการจับ คุ่มขังและคั่น โดยขอเสนอเพื่อให้เห็นความชัดเจนมากยิ่งขึ้น ดังนี้

⁵⁶ Robert J. Green. (1992, December). “The Creation and Development of the Crown Prosecution Service.” UNAFEI, 42. p. 39.

กรณีการจับกุมนั้น การใช้อำนาจในการจับกุม นอกเหนือจากที่อยู่ในอำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานตำรวจแล้ว ในบางกรณีกฎหมายได้ให้อำนาจราษฎรในการจับกุม(Citizen Arrest) ได้เช่นเดียวกัน

อำนาจในการจับโดยหลักแล้วเป็นอำนาจของพนักงานสอบสวนหรือตำรวจ ซึ่งกฎหมายอังกฤษได้มีมาตรการในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ถูกจับไว้อย่างรัดกุมเช่นกัน ต่อมาภายหลังกฎหมายอังกฤษได้มีการผ่อนคลายความเคร่งครัดในเรื่องการจับโดยมีหมายและเพิ่มประเภทความผิด ที่พนักงานสอบสวนหรือตำรวจจับโดยไม่มีหมายมากขึ้น แต่ก็ยังกำหนดข้อจำกัดไว้อยู่มาก นอกจากนี้แล้วการที่พนักงานสอบสวนหรือตำรวจจะจับผู้ใดนั้น ต้องมีพยานหลักฐานเบื้องต้นพอที่จะนำคดีขึ้นสู่ศาลได้ เพราะกฎหมายกำหนดระยะเวลาในการควบคุมตัวของพนักงานสอบสวนหรือตำรวจน้อยมาก

ทั้งนี้ การจับกุมที่เป็นกรณีการกระทำโดยชอบด้วยกฎหมายนั้นจะสามารถจำแนกได้ออกเป็น 3 ประเภทด้วยกัน ดังนี้

(ก) การจับโดยมีหมาย (Arrest under warrant)

มีหลักเกณฑ์วางไว้ในมาตรา 1(1) ของ The Magistrate's Court Act 1980⁵⁷ ซึ่งให้อำนาจผู้พิพากษา (Justice of Peace) ที่ถือได้ว่าเป็นองค์กรอิสระในกระบวนการยุติธรรมที่จะตรวจสอบและถ่วงดุล การใช้อำนาจของพนักงานสอบสวนหรือตำรวจ โดยในการออกหมายจับของผู้พิพากษาจะต้องอยู่ภายใต้เงื่อนไขที่ “บุคคลที่จะถูกออกหมายจับได้จะต้องกำลังกระทำ หรือต้องสงสัยว่าได้กระทำความผิดทางอาญา” และภายใต้มาตรา 24(1) ของ The Criminal Justice Act 1967 ที่ได้ระบุเงื่อนไขเพิ่มเติมไว้ว่า “หมายจับจะไม่สามารถออกได้ หากปรากฏว่าบุคคลตามหมายจับมิได้กระทำความผิดร้ายแรง (Indictable Offence) หรือเป็นความผิดที่ไม่มีโทษจำคุก ”

ดังนั้น เมื่อพิจารณาจากเนื้อหาของกฎหมายทั้งสองฉบับที่ได้วางหลักเกณฑ์ในการออกหมายจับไว้ประกอบกัน จะเห็นได้ว่า หลักเกณฑ์ในการออกหมายจับโดยศาล ของประเทศอังกฤษนั้น จะเน้นเฉพาะความผิดที่มีความร้ายแรง ส่วนความผิดเล็กน้อย (Minor Offence) จะมีการใช้มาตรการในการออกหมายเรียก (Summon) แทนการเข้าจับกุม⁵⁸ เท่านั้น

⁵⁷ จาก http://www.wikicrimeline.co.uk/index.php?title=Summons_to_accused_or_warrant_for_his_arrest

⁵⁸ อำนาจ เนตยสุภา. (2546, มิถุนายน). “หลักเกณฑ์การจับและการค้นในประเทศอังกฤษ.” วารสารนิติศาสตร์, 33, 2. หน้า 390-391.

(ข) การจับโดยไม่มีหมายภายใต้กฎหมาย Common Law (Arrest without warrant at common law)

ได้มีการกำหนดว่า หากมีการกระทำความผิดซึ่งเป็นการขัดต่อความสงบสุขของประชาชนเกิดขึ้น เจ้าหน้าที่ตำรวจสามารถเข้าทำการจับกุมทันทีได้โดยไม่ต้องมีการออกหมายจับ⁵⁹ แต่อย่างไร

(ค) การจับโดยไม่มีหมายภายใต้กฎหมายลายลักษณ์อักษร (Arrest without warrant under statute)

ส่วนการจับโดยไม่มีหมายจับภายใต้กฎหมายลายลักษณ์อักษรเป็นไปตาม Police and Criminal Evidence Act 1984(PACE)⁶⁰ เป็นบทบัญญัติที่กล่าวถึงที่มา ขั้นตอนและอำนาจหน้าที่ของพนักงานสอบสวนหรือตำรวจในการดำเนินการสืบสวนสอบสวนคดีอาญา และเป็นบทบัญญัติที่ให้ความสำคัญกับความสมดุลระหว่างอำนาจของพนักงานสอบสวนหรือตำรวจกับสิทธิเสรีภาพของประชาชน นอกเหนือจากเนื้อหาของตัวกฎหมายนี้แล้ว กฎหมายดังกล่าวยังจะประกอบด้วยส่วนเสริม อันได้แก่ Code of Practice ซึ่งเป็นระเบียบหรือคำสั่งของรัฐมนตรีกระทรวงมหาดไทย(Home Secretary) อย่างไรก็ดี เนื่องจากโดยสภาพของ Code of Practice นั้นไม่ใช่กฎหมาย แต่เป็นเพียงระเบียบหรือคำสั่งในทางบริหารที่เป็นกรอบการทำงาน ดังนั้น ถึงแม้พนักงานสอบสวนหรือตำรวจจะได้มีการฝ่าฝืนก็ตาม แต่ในทางปฏิบัติถือว่าไม่มีความผิดในทางแพ่งและอาญาแต่อย่างใด เพียงแต่ผลของการฝ่าฝืนจะมีผลกระทบต่ออำนาจหน้าที่ของการรับฟังพยานหลักฐานที่ได้มาจากการฝ่าฝืนเท่านั้น

สำหรับหลักเกณฑ์รายละเอียดการจับกุมโดยไม่มีหมายภายใต้ PACE มีอยู่ด้วยกันหลายประการดังต่อไปนี้ คือ

(1) ในมาตรา 24 ของ PACE ได้ระบุถึงความผิดประเภทที่พนักงานสอบสวนหรือตำรวจหรือบุคคลใดก็ตาม สามารถมีอำนาจเข้าทำการจับกุมได้ทันที โดยไม่ต้องมีหมาย ซึ่งความผิดประเภทนี้ ในมาตราดังกล่าวได้ให้คำจำกัดความไว้ดังนี้ คือ

(1.1) ความผิดที่มีอัตราโทษกำหนดไว้ตายตัวตามกฎหมาย เช่น ความผิดฐานฆ่าคนตาย ฐานวางเพลิงเผาทรัพย์ ฯลฯ

(1.2) ความผิดที่มีอัตราโทษจำคุกตั้งแต่ 5 ปีขึ้นไป

⁵⁹ แหล่งเดิม.

⁶⁰ จาก http://www.london.gov.uk/gla/publications/crime_policing/stopsearch.pdf

(1.3) ความผิดที่มีการระบุไว้ในมาตรา 24(2) เช่น ความผิดเกี่ยวกับศุลกากร ความผิดเกี่ยวกับความลับทางราชการ ความผิดเกี่ยวกับเพศ ความผิดเกี่ยวกับการโจรกรรม ฯลฯ

สำหรับความผิดที่ระบุไว้ข้างต้นนั้น พนักงานสอบสวนหรือตำรวจหรือบุคคลใดก็ตาม สามารถจับกุมได้ทันที หากปรากฏว่าพบผู้ซึ่งได้พยายามกระทำความผิด หรือมีเหตุอันควรสงสัยว่าผู้นั้นได้กระทำความผิดมาแล้ว หรือกำลังจะกระทำความผิดดังกล่าว

(2) ในมาตรา 25 ของ PACE ได้ให้อำนาจเฉพาะพนักงานสอบสวนหรือตำรวจเข้าทำการจับกุมโดยไม่ต้องมีหมาย สำหรับความผิดที่ไม่ได้ระบุไว้ในมาตรา 24 แต่ทั้งนี้ การจับกุมดังกล่าวจะกระทำขึ้นได้จะต้องปรากฏว่ามีเหตุสงสัยอันสมควรว่า กรณีได้มีการกระทำความผิดเกิดขึ้น หรือผู้ถูกจับกำลังกระทำความผิด หรือพยายามกระทำความผิด และอีกทั้งจะต้องประกอบอยู่บนพื้นฐานหรือเงื่อนไขของข้อเท็จจริงที่ว่า พนักงานสอบสวนหรือตำรวจไม่สามารถที่จะออกหมายเรียกผู้ต้องหาดังกล่าวได้ ซึ่งในมาตรานี้ ได้กำหนดรายละเอียดของตัวอย่างหรือเงื่อนไขของข้อเท็จจริงที่จะเข้าจับกุมได้ ดังต่อไปนี้

(2.1) กรณีพนักงานสอบสวนหรือตำรวจไม่รู้หรือสามารถตรวจสอบได้ว่าผู้ต้องหาชื่ออะไรหรือมีถิ่นที่อยู่ที่ไหน

(2.2) กรณีพนักงานสอบสวนหรือตำรวจมีเหตุสงสัยว่าผู้ต้องหาให้ชื่อหรือที่อยู่อันเป็นเท็จ

(2.3) กรณีพนักงานสอบสวนหรือตำรวจมีเหตุเชื่อว่าหากไม่ทำการจับกุมผู้ต้องหาอาจจะก่อให้เกิดอันตรายต่อตนเองหรือบุคคลอื่น รวมทั้งอาจจะก่อให้เกิดความเสียหายต่อทรัพย์สินของบุคคลอื่น หรือเป็นอุปสรรคต่อการจราจรบนท้องถนน

อำนาจตามมาตรา 25 นี้ เป็นอำนาจของพนักงานสอบสวนหรือตำรวจโดยเฉพาะ ราชกรหรือเจ้าพนักงานของรัฐอื่นไม่อาจจับได้โดยอาศัยมาตรา 25 นี้⁶¹

(3) ในมาตรา 27 ของ PACE ได้ระบุให้อำนาจพนักงานสอบสวนหรือตำรวจในการจับกุมตัวบุคคลเพื่อที่จะบันทึกลายพิมพ์นิ้วมือ แม้บุคคลดังกล่าวจะไม่ให้ความยินยอมก็ตาม หากปรากฏข้อเท็จจริงว่าบุคคลดังกล่าวได้ถูกพิพากษาว่าได้กระทำความผิดอาญา และได้ปฏิเสธที่จะยอมให้มีการบันทึกลายพิมพ์นิ้วมือ

อย่างไรก็ตาม ภายใต้กฎหมายอังกฤษนั้น ไม่ได้ระบุถึงรายละเอียดวิธีการจับกุมไว้อย่างชัดเจนเท่าใดนัก

⁶¹ ณรงค์ ใจหาญ ข (2533, กันยายน). “การจับและควบคุมในกฎหมายอังกฤษและไทย.” วารสารนิติศาสตร์ (มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์), 20, 3. หน้า 92.

จากที่กล่าวมา เห็นได้ว่าการจับกุม โดยหลักแล้วถือเป็นหน้าที่ของเจ้าพนักงาน ตำรวจ แต่กฎหมายได้กำหนดกรณียกเว้นให้ราษฎรสามารถจับกุมได้แม้จะไม่มีหมายก็ตาม ใน ประเทศอังกฤษการจับโดยมีหมายนั้น จะเน้นเฉพาะกรณีที่เป็นความผิดร้ายแรงเท่านั้น นอกจากนั้น หากเห็นว่าเป็นการทำความผิดที่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยของประชาชน หรือเข้ากรณีที่สามารถจับโดยไม่ต้องมีหมายได้แล้ว เจ้าพนักงานตำรวจหรือบุคคลใดๆ ก็สามารถทำการจับกุมได้ ซึ่งเห็นว่าแม้กฎหมายจะให้อำนาจราษฎรจับได้โดยไม่ต้องมีหมายก็ตามแต่ก็ได้กำหนดเงื่อนไขไว้ มากพอสมควร การกำหนดเช่นนี้ดูเหมือนเป็นการให้ความสำคัญต่อการรักษาความสงบเรียบร้อย ของประชาชนเป็นอย่างมากแต่ก็ยังคำนึงถึงสิทธิเสรีภาพของประชาชนอยู่ด้วยนั่นเอง

การใช้อำนาจรัฐอีกประเภทหนึ่งคือการคุมขัง ซึ่งการควบคุมหลังการจับเป็นอำนาจของ พนักงานสอบสวนหรือตำรวจ ประเทศอังกฤษได้บัญญัติเกี่ยวกับคุมขังผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยใน คดีอาญาไว้ในพระราชบัญญัติการดำเนินวิธีพิจารณาคดีอาญา ค.ศ. 1967 (The Criminal Justice Act 1967) พอสรุปได้ว่า เมื่อผู้ต้องสงสัยถูกจับกุมโดยพนักงานสอบสวนหรือตำรวจการพิจารณาว่าจะ คุมขังหรือไม่ ขึ้นอยู่กับความผิดที่บุคคลนั้นถูกกล่าวหา คือ

ถ้าเป็นความผิดชั้นมัจยโทษ (Misdemeanor) ผู้ถูกกล่าวหาจะถูกนำตัวไปพบแมจิส เตรท(Magistrate) เพื่อพิจารณาว่าหลักฐานที่มีอยู่นั้นเพียงพอที่จะเชื่อว่าเขาได้กระทำความผิด ก่อกล่าวหาหรือไม่ หากไม่มีความผิดตามข้อกล่าวหาที่ต้องปล่อยตัวไป

ถ้าหากผู้ถูกกล่าวหาที่มีความผิดเล็กน้อย เช่น ผู้ดื่มสุรา ผู้จรจัด จะถูกคุมตัวที่สถานีตำรวจ ประมาณ 2-3 ชั่วโมง หรือบางที่อาจจะ 1-2 วันก็ได้ โดยไม่ต้องขึ้นศาล⁶²

กรณีผู้ถูกกล่าวหาทำความผิดร้ายแรง (Felony) จะถูกคุมตัวไปยังศาลชั้นต้น โดยจะ ได้รับการคุ้มครองตามหลักสิทธิมนุษยชน และจะได้รับทราบเกี่ยวกับสิทธิต่างๆ ที่เขาจะได้รับตาม รัฐธรรมนูญ คือ การประกันตัว ยกเว้นกรณีที่มีให้มีการประกันในกรณีที่ผู้ถูกกล่าวหาว่าเป็นกบฏ ฆ่าหรือพยายามฆ่าผู้อื่น

ตาม PACE การควบคุมตัวผู้ต้องหา ก่อนไปยังศาลนั้นจะต้องกระทำเท่าที่จำเป็นเท่านั้น และไม่เกินระยะเวลาที่กฎหมายกำหนด โดยมีองค์กรที่ทำการตรวจสอบถึงความจำเป็นดังกล่าวถึง 2 องค์กรด้วยกัน คือ พนักงานควบคุม (Custody officer) และแมจิสเตรท(Magistrate) ทั้งนี้ ภายใน 36 ชั่วโมง นับแต่เวลาควบคุมจะตรวจสอบโดยพนักงานควบคุม ส่วนหลังจากนั้นจนถึง 96 ชั่วโมง นับแต่เวลาควบคุมจะเป็นหน้าที่ของแมจิสเตรท การตรวจสอบความจำเป็น โดยพนักงานควบคุม และแมจิสเตรทนั้นจะต้องกระทำเป็นระยะๆ ตามตารางเวลาที่ PACE มาตรา 44-45 กำหนดไว้ เหตุ

⁶² มาลี ทองสุวรรณศรี. (2524). การคุมขังและกักขังผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำผิดอาญา. หน้า 87.

จำเป็นที่จะต้องควบคุมผู้ต้องหาไว้มีอยู่ 2 ประการ ตามมาตรา 37 ของ PACE ได้แก่ ประการแรก เพื่อป้องกันการทำลายพยานหลักฐาน ประการที่สอง เพื่อประโยชน์ในการสอบสวนผู้ต้องหา

หลักการของการปฏิบัติต่อผู้ถูกคุมขังที่สถานีตำรวจ มีสองประการ คือ ระยะเวลาในการควบคุมที่สถานีตำรวจจะต้องสั้นที่สุดเท่าที่จะทำได้ และการสอบสวนผู้ต้องหาจะต้องกระทำด้วยความเป็นธรรม

โดยสรุป หลักของการคุมขังของอังกฤษ ผู้พิจารณาเบื้องต้นว่าจำเป็นที่จะต้องควบคุมผู้ถูกกล่าวหาหรือไม่ คือ แมจิสเตรท(Magistrate) และหากจำเป็นจะต้องควบคุมผู้ถูกกล่าวหาแมจิสเตรท(Magistrate) ก็จะกำหนดเวลา และสถานที่ควบคุมหรือกักขัง⁶³ ระยะเวลาในการคุมขังนั้นมีจำกัดเพียงเท่าที่จำเป็นเท่านั้น นอกจากนี้ เจ้าพนักงานต้องมีความเป็นภาวะวิสัยในการสอบสวนผู้ต้องหาอีกด้วย

พระราชบัญญัติการดำเนินวิธีพิจารณาคดีอาญา ค.ศ. 1967 (The Criminal Justice Act 1967) ได้บัญญัติเพิ่มขึ้นเกี่ยวกับการประกันว่าจะปฏิเสธการให้ประกันกรณีความผิดลหุโทษไม่ได้ แต่ถ้าเป็นคดีที่มีความผิดจำคุกไม่เกิน 6 เดือน หรือคดีความผิดที่ผู้เยาว์อายุไม่เกิน 17 ปี กระทำและได้กระทำความผิดในคดีลหุโทษ แม้เป็นคดีที่จะฟ้องได้หรือไม่ก็ตาม ถ้าศาลได้ออกหมายจับไปแล้ว และจะลงโทษไม่เกิน 6 เดือน คดีเช่นนี้จะปฏิเสธการให้ประกันได้ และกฎหมาย Common Law ของอังกฤษ ยังได้วางข้อกำหนดที่จะไม่ให้ประกันอีกว่า บุคคลที่ได้ประกันตัวไป อาจจะกระทำความผิดอีกในระหว่างการพิจารณาคดี นอกจากนี้กฎหมายเกี่ยวกับการควบคุม กักขังบุคคลผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดอาญา ก็ได้ให้อำนาจศาลที่จะวางเงื่อนไขเกี่ยวกับการให้ประกัน นั่นคือ การที่จำเลยต้องมาปรากฏตัวต่อหน้าศาลหรือในเวลาที่มีการพิจารณาคดี

เห็นได้ว่า ในการคุมขังผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยของประเทศอังกฤษนั้นแมจิสเตรท(Magistrate)เป็นผู้มีความสำคัญในการพิจารณาว่าสมควรคุมขังบุคคลใดหรือไม่ ซึ่งหากเห็นควรคุมขังก็จะได้รับความคุ้มครองตามหลักสิทธิมนุษยชนและตามรัฐธรรมนูญ ทั้งนี้ ไม่ตัดสิทธิในการขอประกันตัวในระหว่างคุมขัง แต่อาจอยู่ภายใต้เงื่อนไขตามที่เห็นสมควรก็ได้

การใช้อำนาจรัฐที่กระทบต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชนอีกกรณีหนึ่งคือ การค้น ซึ่งตามกฎหมายของประเทศอังกฤษแล้ว ได้กำหนดให้เจ้าพนักงานตำรวจเท่านั้นที่มีอำนาจในการตรวจค้น ส่วนราษฎรไม่สามารถมีอำนาจในการตรวจค้นตามกฎหมายแต่อย่างใด

⁶³ สุภาสิทธิ ราววันชัย. (2547). กระบวนการยุติธรรมทางอาญาเปรียบเทียบไทย-ลาว : ขั้นตอนก่อนการพิจารณาของศาล. หน้า 28.

อำนาจในการตรวจค้นนั้น ในมาตรา 1(2) และ 3 ของ PACE ได้กำหนดให้พนักงานสอบสวนหรือตำรวจมีอำนาจในการตรวจค้นบุคคลหรือยานพาหนะได้ หากมีเหตุอันสมควรที่จะสงสัยว่าหากตรวจค้นแล้วจะพบสิ่งของที่ถูกลักขโมย หรือสิ่งของต้องห้าม ซึ่งสิ่งของต้องห้ามภายใต้มาตรานี้ ได้มีการให้คำจำกัดความว่าเป็นสิ่งของที่รวมถึงอาวุธ สิ่งของที่ใช้เป็นอาวุธ (offensive weapons) และสิ่งของที่ใช้เพื่อการกระทำความผิดต่างๆ ซึ่งเมื่อพนักงานสอบสวนหรือตำรวจได้ตรวจพบสิ่งของดังกล่าวแล้ว ตามมาตรา 1(6) ของ PACE ได้ให้อำนาจพนักงานสอบสวนหรือตำรวจในการยึดสิ่งของเหล่านั้นได้ทันที

ส่วนเหตุอันสมควรที่จะสงสัย (reasonable suspicion)⁶⁴ ที่เป็นมูลเหตุเบื้องต้น ซึ่งส่งผลทำให้พนักงานสอบสวนหรือตำรวจมีอำนาจในการค้นนั้น ภายใต้ PACE ได้ระบุว่า มูลเหตุดังกล่าวจะต้องไม่เกิดขึ้นจากการคาดเดา (Hunch) หรือใช้สัญชาตญาณ (Instinct) ของพนักงานสอบสวนหรือตำรวจแต่จะต้องมีข้อมูลพื้นฐานอันสมควร

การตรวจค้นสถานที่ของพนักงานสอบสวนหรือตำรวจภายใต้กฎหมายอังกฤษจะสามารถทำได้เฉพาะ 4 กรณีดังต่อไปนี้เท่านั้น คือ

(1) การตรวจค้นโดยอาศัยอำนาจตามหมายค้น (Search Warrant) ซึ่งหลักเกณฑ์ในการขอหมายค้นในประเทศอังกฤษ พนักงานสอบสวนหรือตำรวจจะต้องยื่นคำร้องต่อผู้พิพากษา (Magistrate) โดยในการออกหมายค้นแต่ละครั้ง ผู้พิพากษาจะต้องพิจารณาด้วยว่ามีเหตุผลอันสมควรในการออกหมายหรือไม่ อย่างไรก็ดี ในทางปฏิบัติพบว่าความเห็นในการออกหมายค้นของผู้พิพากษา มักจะมีแนวโน้มที่สอดคล้องไปกับความเห็นของพนักงานสอบสวนหรือตำรวจเป็นส่วนใหญ่ ทั้งนี้ เนื่องจากข้อมูลที่ได้จากการพิจารณาในการออกหมายค้นมักจะมาจากพนักงานสอบสวนหรือตำรวจเพียงฝ่ายเดียว (ex parte)

(2) การเข้าไปตรวจค้นเนื่องจากมีเหตุฉุกเฉินโดยไม่มีหมายค้นโดยอาศัยอำนาจที่ไว้ภายใต้กฎหมาย Common law เพื่อที่จะช่วยชีวิต หรือเพื่อทำให้บุคคลอื่นรอดพ้นจากอันตราย หรือเพื่อป้องกันการกระทำที่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยของประชาชน (Breach of the Peace)

(3) การเข้าไปตรวจค้นโดยได้รับความยินยอมเป็นลายลักษณ์อักษร (written consent) จากเจ้าของสถานที่ก่อนเข้าทำการตรวจค้น แม้จะไม่มีหมายค้นหรือมีเหตุฉุกเฉิน พนักงานสอบสวนหรือตำรวจก็มีอำนาจชอบธรรมในการเข้าตรวจค้นได้

(4) การเข้าไปและตรวจค้นสถานที่เพื่อทำการจับกุมบุคคลซึ่งได้กระทำความผิดอาญา ซึ่งสามารถจับกุมได้ทันทีโดยไม่ต้องมีหมาย (arrestable offence) หรือเป็นการจับกุมตามหมายจับ

⁶⁴ จาก http://en.wikipedia.org/wiki/Reasonable_suspicion

แต่ทั้งนี้ การเข้าไปและตรวจค้นดังกล่าว พนักงานสอบสวนหรือตำรวจจะกระทำการดังกล่าวได้นั้น จะต้องมีเหตุผลสมควร (reasonable ground) อันเชื่อได้ว่าบุคคลที่ต้องการจับกุม อยู่ในสถานที่นั้นๆ ด้วย⁶⁵

อนึ่ง หากพนักงานสอบสวนหรือตำรวจเข้าไปตรวจค้นสถานที่ โดยไม่เข้าหลักเกณฑ์ ทั้งสี่ประการ ดังกล่าวข้างต้น จะถือได้ว่าเจ้าหน้าที่ตำรวจผู้นั้นมีการกระทำความผิดอาชญาฐานบุกรุก (Trespass) และพยานหลักฐานที่ได้มาจากการตรวจค้นก็จะไม่สามารถที่จะรับฟังได้ในชั้นพิจารณา⁶⁶

ในกรณีการค้นยานพาหนะนั้น มาตรา 2(9)(b) ของ PACE ได้กำหนดว่า การตรวจค้น จะกระทำได้แต่เฉพาะพนักงานสอบสวนหรือตำรวจที่อยู่ในเครื่องแบบเท่านั้น

กฎหมายของประเทศได้วางหลักเกณฑ์การตรวจสอบการใช้อำนาจของพนักงานสอบสวนหรือตำรวจในการค้นไม่ว่ากรณีใดก็ตามถือเป็นหลักประกันสิทธิเสรีภาพของประชาชน อย่างหนึ่ง ซึ่งได้กำหนดไว้ 3 ขั้นตอนด้วยกัน คือ

ก่อนที่จะเริ่มทำการค้นนั้น ในมาตรา 2 ของ PACE ได้ระบุขั้นตอนของการค้นว่า พนักงานสอบสวนหรือตำรวจจะต้องแสดงชื่อและสถานีตำรวจที่ประจำอยู่ วัตถุประสงค์การค้นหา เหตุผลในการตรวจค้น แก่ผู้ที่จะตรวจค้น รวมทั้งสิทธิของผู้ถูกค้นในการได้รับสำเนาบันทึกการตรวจค้น (ซึ่งสามารถร้องขอได้ภายในเวลา 12 เดือนนับแต่วันถูกค้น) ทุกครั้ง และหากในการตรวจค้นดังกล่าว พนักงานสอบสวนหรือตำรวจไม่ได้อยู่ในเครื่องแบบ เจ้าหน้าที่ตำรวจจะต้องมีหน้าที่เพิ่มเติมในการแสดงบัตรประจำตัวต่อผู้ถูกตรวจค้น อีกด้วยประการหนึ่ง

ในระหว่างการตรวจค้นนั้น พนักงานสอบสวนหรือตำรวจจะต้องใช้ความระมัดระวัง ไม่ให้เกิดความเสียหายต่อทรัพย์สิน และความเป็นส่วนตัวของเจ้าของสถานที่ที่ทำการตรวจค้นและ ต้องพยายามให้เกิดการรบกวนน้อยที่สุดเท่าที่จะสามารถกระทำได้

ภายหลังจากการตรวจค้น ในมาตรา 3 ของ PACE ได้กำหนดหน้าที่ของพนักงานสอบสวนหรือตำรวจที่จะต้องมีการบันทึกการตรวจค้นเป็นลายลักษณ์อักษรในทันที หรือเร็วที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้เพื่อเป็นหลักฐาน โดยทั้งนี้บันทึกดังกล่าวจะต้องมีรายละเอียดในส่วนของชื่อ บุคคลที่ถูกตรวจค้น วัตถุประสงค์การค้นหา เหตุผลในการตรวจค้น วันเวลาสถานที่ที่ได้ทำการค้น สิ่งที่ได้จากการตรวจค้น และความเสียหายที่เกิดขึ้นต่อบุคคลหรือทรัพย์สินที่เกิดจากการค้น ซึ่งเมื่อได้มีการบันทึกดังกล่าวเสร็จสิ้นแล้ว ยังจะต้องมีการรายงานและส่งบันทึกดังกล่าวไปยังผู้บังคับบัญชา อีกชั้นหนึ่งด้วย

⁶⁵ The Police and Criminal Evidence Act 1984, Section 17.

⁶⁶ The Police and Criminal Evidence Act 1984, Section 78.

ในเรื่องของการค้นนั้น เห็นได้ว่ากฎหมายให้อำนาจแก่เฉพาะพนักงานสอบสวนหรือตำรวจเท่านั้นที่สามารถกระทำได้ แม้จะมีหมายหรือไม่มีหมายก็ตามหากเข้าหลักเกณฑ์ตามกฎหมายก็สามารถเข้าทำการค้นได้ ซึ่งหลักเกณฑ์ทางกฎหมายในกรณีที่ค้นโดยมีหมายและการค้นโดยไม่มีหมายนั้น เห็นได้ว่ามุ่งประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงานสอบสวนหรือตำรวจในการรักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชนเป็นอย่างมากเช่นกัน

3.2.3 ประสิทธิภาพในการสอบสวนฟ้องร้อง

การใช้อำนาจของเจ้าพนักงานรัฐดังที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น จะเห็นได้ว่าแม้ประเทศอังกฤษจะให้ความสำคัญในการรักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชนเป็นอย่างมากก็ตาม แต่ก็ยังได้คำนึงถึงการให้ความคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนไว้ควบคู่กันไปด้วย ทั้งนี้ นอกจากจะใช้วิธีการกำหนดหลักเกณฑ์และเงื่อนไขในการจับ การคุมขัง และการค้นของพนักงานสอบสวนหรือตำรวจแล้ว ยังได้กำหนดหลักประกันประสิทธิภาพในการสอบสวนฟ้องร้องขึ้นมาอีก ซึ่งในที่นี้จะนำเสนอเกี่ยวกับการใช้มาตรการควบคุมการออกหมายอาญาและการสอบสวนฟ้องร้องที่เป็นกระบวนการเดียวกัน ดังนี้

3.2.3.1 มาตรการควบคุมการออกหมายอาญา

การให้อำนาจเจ้าพนักงานรัฐทำการจับ คุมขัง หรือค้น โดยปราศจากการตรวจสอบจากองค์กรใดๆนั้น นอกจากจะส่งผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชนแล้ว ยังอาจทำให้การปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานไม่มีประสิทธิภาพอีกด้วย ดังนั้น การให้ศาลซึ่งเป็นองค์กรภายนอกเข้ามาควบคุมตรวจสอบการออกหมายจับ หมายขัง และหมายค้น จะเป็นการแก้ปัญหาดังที่ได้กล่าวมาแล้วได้

ทั้งนี้ การใช้มาตรการควบคุมการออกหมายอาญา ซึ่งในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ได้กล่าวถึงเฉพาะหมายจับ หมายขัง และหมายค้นเท่านั้น ซึ่งจากที่ได้ศึกษามาจะเห็นได้ว่า

ในกรณีที่เป็นการจับ โดยมีหมายหลักเกณฑ์และวิธีการจับจะเป็นไปตาม The Magistrate's Court Act 1980 มาตรา 125 ในเบื้องต้น ตำรวจจะต้องยื่น Information⁶⁷ และสาบาน

⁶⁷ Information เป็นคำกล่าวหาโดยลายลักษณ์อักษรว่ากระทำผิดอาญาซึ่งพนักงานอัยการเป็นผู้เขียนและยื่นฟ้องต่อศาลโดยที่ Grand Jury ไม่ได้เข้ามาเกี่ยวข้องซึ่งจะแตกต่างจาก Indiction ซึ่งเป็นคำกล่าวหาว่ากระทำความผิดอาญาเป็นลายลักษณ์อักษรเช่นกัน แต่แตกต่างกันคือ เมื่อพนักงานอัยการเป็นผู้เขียน Indiction แล้วยื่นให้ Grand Jury พิจารณาประกอบพยานหลักฐานเมื่อ Grand Jury เห็นว่าคดีมีมูลจึงลงชื่อกำกับแล้วยื่นต่อศาล

(on oath) ต่อศาลแมจิสเตรท⁶⁸ (Magistrate Court) ที่ตนขอหมายจับว่า บุคคลซึ่งตนประสงค์จะขอให้ศาลออกหมายจับนั้น ได้กระทำหรือมีเหตุอันควรสงสัยว่ากระทำการอันเป็นความผิดจึงขอให้ศาลออกหมายจับผู้นั้น

การออกหมายจับของผู้พิพากษาจะต้องอยู่ภายใต้เงื่อนไขที่ “บุคคลที่จะถูกออกหมายจับได้จะต้องกำลังกระทำ หรือต้องสงสัยว่าได้กระทำความผิดทางอาญา” และภายใต้มาตรา 24(1) ของ The Criminal Justice Act 1967 ที่ได้ระบุเงื่อนไขเพิ่มเติมไว้ว่า “หมายจับจะไม่สามารถออกได้ หากปรากฏว่าบุคคลตามหมายจับมิได้กระทำความผิดร้ายแรง (Indictable Offence) หรือเป็นความผิดที่ไม่มีโทษจำคุก” ดังนั้นจะเห็นได้ว่า หลักเกณฑ์ในการออกหมายจับโดยศาล ของประเทศอังกฤษนั้น จะเน้นเฉพาะความผิดที่มีความร้ายแรง ส่วนความผิดเล็กน้อย (Minor Offence) จะมีการใช้มาตรการในการออกหมายเรียก (Summon) แทนการเข้าจับกุม⁶⁹

เมื่อได้รับคำร้องแล้วศาลจะออกหมายจับให้ต่อเมื่อพิจารณาแล้วเห็นว่าที่อยู่ของบุคคลนั้นไม่เป็นหลักแหล่งเพียงพอที่จะส่งหมายเรียกให้ได้ อำนาจในการออกหมายจับของศาลตามมาตรานี้เป็นอำนาจเฉพาะตัวของผู้พิพากษาและไม่มีการตรวจสอบจากองค์กรอื่น⁷⁰

ส่วนในเรื่องการขังของประเทศอังกฤษนั้น จะเห็นได้ว่าผู้พิจารณาเบื้องต้นกว่าจำเป็นที่จะควบคุมผู้ถูกกล่าวหาหรือไม่ คือ Magistrate ทั้งนี้ หากพิจารณาแล้วเห็นว่าไม่มีเหตุสมควรคุมขังจะต้องทำการปล่อยตัวผู้นั้นไปทันที แต่หากพบว่ามีความจำเป็นจะต้องควบคุมผู้ถูกกล่าวหาไว้ Magistrate ก็จะกำหนดเวลา และสถานที่ควบคุมหรือกักขัง⁷¹

องค์กรที่ทำหน้าที่ตรวจสอบถึงเหตุจำเป็นในการคุมขัง คือ พนักงานควบคุม (Custody officer) และ Magistrate โดยจะทำการตรวจสอบเป็นระยะๆตามตารางเวลาที่ PACE มาตรา 44-45 กำหนด ดังนี้⁷²

(1) 6 ชั่วโมง นับแต่เวลาควบคุม เจ้าพนักงานควบคุมต้องระดับ Sergeant จะต้องพิจารณาว่า คดีนี้มีหลักฐานที่พอเพียงพอผู้ถูกควบคุมหรือไม่ และพิจารณาเหตุจำเป็นอย่างไรอย่างหนึ่ง ใน 2 ประการ ตาม มาตรา 37

⁶⁸ Magistrate Court ประกอบด้วยผู้พิพากษา (J.P.) เป็นศาลซึ่งพิจารณาคดี summary อันมีอำนาจในการพิจารณาและพิพากษาได้เองโดยไม่มีลูกขุน และเป็นศาลได้ส่วนมูลฟ้องคดี Indictable อันมีอำนาจในการได้ส่วนมูลฟ้อง (Preliminary examination) และสั่งให้ส่งตัวจำเลยไปฟ้องยังศาลอาญาเพื่อพิจารณาพิพากษาโดยมีลูกขุน

⁶⁹ อำนาจ เนตยสุภา. เล่มเดิม. หน้า 390.

⁷⁰ ณรงค์ ใจหาญ ข เล่มเดิม. หน้า 93.

⁷¹ สุภาสิทธิ รอรวันชัย. เล่มเดิม. หน้า 28.

⁷² ณรงค์ ใจหาญ และคณะ. เล่มเดิม. หน้า 49-50.

(2) 15 ชั่วโมง นับแต่เวลาควบคุม เจ้าพนักงานควบคุมต้องตรวจสอบอีกครั้ง

(3) 24 ชั่วโมง นับแต่เวลาควบคุม เจ้าพนักงานควบคุมระดับ Superintendent จะต้องพอใจว่าคดีที่จะควบคุมต่อเป็นคดีที่เป็นหรือมีเหตุอันควรสงสัยว่าเป็นคดี serious arrestable offences และมีเหตุจำเป็นอย่างใดอย่างหนึ่งระบุไว้ในมาตรา 37 และการสอบสวนได้กระทำอย่างตั้งใจ จึงจะอนุญาตให้ควบคุมต่อ มิฉะนั้น ต้องปล่อยผู้ต้องหาไปหากไม่ฟ้อง อย่างไรก็ตามก็ตีจะควบคุมเกิน 36 ชั่วโมงไม่ได้

(4) 36 ชั่วโมง นับแต่เวลาควบคุม ศาล Magistrate จะอนุญาตให้ควบคุมต่อไปโดยไม่ฟ้องหรือปล่อยตัวไปได้ หากปรากฏว่าเจ้าพนักงานตำรวจยื่นคำร้องขอหมายจับพร้อมกับสาบานตัวและยื่น information ต่อศาล และศาลพอใจว่า ความผิดนั้นเป็นความผิด serious arrestable offences และมีความจำเป็นต้องควบคุมผู้ต้องหาไว้เพื่อประโยชน์ในการรักษาพยานหลักฐานแห่งคดี หรือเพื่อการสอบปากคำผู้ต้องหาและการสอบสวนได้กระทำอย่างจริงจัง ศาลจึงจะออกหมายให้ควบคุมต่อไปได้

(5) หลังจาก 72 ชั่วโมง นับแต่เวลาควบคุม ศาล Magistrate อาจขยายเวลาควบคุมไปได้ หากเห็นว่าจำเป็นแต่ต้องไม่เกิน 96 ชั่วโมงนับแต่เวลาควบคุม

(6) หลัง 96 ชั่วโมง นับแต่เวลาควบคุม ถ้ายังไม่มีกรฟ้องก็จะควบคุมตัวไม่ได้ต้องปล่อยผู้ต้องหาไปตามปกติ ถ้ามีการฟ้องผู้ต้องหาเป็นความผิดอาญาแล้ว พนักงานควบคุมจะต้องปล่อยตัวผู้ต้องหาไป เว้นแต่จะเห็นว่ามีความจำเป็นต้องควบคุมไว้ เนื่องจากปรากฏกรณีอย่างใดอย่างหนึ่งดังต่อไปนี้ กล่าวคือ ผู้ถูกควบคุมไม่ยอมบอกชื่อและที่อยู่ของเขา หรือเจ้าพนักงานควบคุมมีเหตุอันควรสงสัยว่าจำเป็นต้องควบคุมผู้นั้นไว้ เพื่อปกป้องเขาหรือป้องกันมิให้เขาไปทำอันตรายต่อชีวิตและทรัพย์สินของบุคคลอื่น หรือมีเหตุอันควรสงสัยว่าผู้นั้นจะไม่มาให้การระหว่างให้ประกัน หรือจะไปยุ่งเหยิงกับการสอบสวน (PACE มาตรา 38) ทั้งนี้ โดยพนักงานควบคุมจะต้องยื่นคำร้องต่อภายใน 1 วัน นับแต่วันฟ้องต่อศาล Magistrate เพื่อควบคุมระหว่างที่ถูกฟ้อง (PACE มาตรา 46)

การตรวจค้นโดยอาศัยอำนาจตามหมายค้นนั้น (Search Warrant) ในประเทศอังกฤษได้วางหลักเกณฑ์ในการออกหมายค้นของผู้พิพากษาไว้ใน มาตรา 8 ของ PACE คือ การออกหมายค้นจะกระทำได้อีกก็ต่อเมื่อมีการร้องขอเป็นหนังสือจากเจ้าหน้าที่ตำรวจเสียก่อนและการใช้ดุลพินิจในการออกหมายค้นนั้น ผู้พิพากษาจะต้องมีเหตุผลอันเชื่อได้ว่ามีการกระทำความผิดอาญาร้ายแรง ซึ่งสามารถจับกุมได้ทันทีที่เกิดขึ้น (serious arrestable offences) เช่น ความผิดฐานวางเพลิงเผาทรัพย์ ฆาตกรรม ข่มขืน ลักพาตัว ฯลฯ และต้องประกอบไปด้วยข้อเท็จจริงดังต่อไปนี้

(1) มีหลักฐานเชื่อว่ามีสิ่งของในสถานที่ดังกล่าวที่เป็นประโยชน์ต่อการสอบสวน

- (2) มีแนวโน้มที่จะเป็นพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้อง
- (3) มีเหตุผลที่เชื่อได้ว่าหากไม่มีหมายค้นแล้ว จะไม่สามารถเข้าไปในสถานที่ดังกล่าวได้

ในส่วนของการมีผลบังคับใช้ของหมายค้นนั้น มาตรา 15 (5) ของ PACE ได้ระบุว่าหมายค้นแต่ละฉบับจะสามารถใช้ได้เพียงครั้งเดียวเท่านั้น (โดยจะต้องใช้ภายในหนึ่งเดือนนับแต่วันออกหมาย) ดังนั้น เมื่อมีการเข้าไปตรวจค้นแล้วไม่พบสิ่งใดที่ต้องการ พนักงานสอบสวนหรือตำรวจก็ไม่สามารถจะใช้หมายค้นดังกล่าวในการเข้าตรวจค้นอีกครั้งหนึ่ง หากพนักงานสอบสวนหรือตำรวจประสงค์ที่จะตรวจค้นอีกครั้งก็จำเป็นต้องมีการยื่นขอหมายค้นครั้งใหม่จากศาล เพื่อให้ศาลพิจารณาตรวจสอบถึงเหตุสมควรในการออกหมายใหม่

จะเห็นว่า มาตรการตรวจสอบการออกหมายจับ หมายขัง หรือหมายค้น ของประเทศอังกฤษนั้น มีองค์กรศาลเป็นองค์กรที่มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการควบคุมตรวจสอบการออกหมาย ซึ่งถือเป็นการตรวจสอบการใช้อำนาจของเจ้าพนักงานรัฐจากองค์กรภายนอก

3.2.3.2 การเข้าร่วมในการสอบสวนของพนักงานอัยการ

ตำแหน่ง Director of public Prosecutions(DPP) ของอังกฤษนั้น เป็นหน่วยงานราชการที่มีได้ขึ้นกับกระทรวงยุติธรรมหรือกระทรวงมหาดไทยโดยตรง แต่ขึ้นอยู่กับตำแหน่งราชการการเมือง ซึ่งเรียกว่า Attorney General⁷³ โดย DPP ไม่มีอำนาจทำการสอบสวนคดีอาญาโดยตรงจะเกี่ยวข้องเฉพาะสำนวนคดีที่ตำรวจสอบสวนเสร็จแล้ว และจะต้องเป็นประเภทคดีที่กฎหมายบัญญัติให้ตำรวจรายงานให้ DPP ทราบด้วย

แม้ DPP จะไม่มีหน้าที่ในการสืบสวนสอบสวนคดีอาญาโดยตรงก็ตาม แต่จะเกี่ยวข้องกับคดีที่ต่อเมื่อมีคดีอาญาเฉพาะที่กฎหมายบัญญัติให้พนักงานสอบสวนหรือตำรวจต้องรายงานให้ DPP ทราบ หรือคดีที่ DPP เห็นสมควรเข้าดำเนินการเท่านั้น โดยในคดีที่กฎหมายบัญญัติให้รายงาน DPP ทราบนั้น หัวหน้าตำรวจจะต้องรายงานตั้งแต่เริ่มต้นคดี คือ เริ่มต้นมีการกล่าวหาว่ามีการกระทำความผิดเกิดขึ้นในเขตของตน ทำให้ DPP สามารถควบคุมการดำเนินคดีได้ตั้งแต่เริ่มต้นดำเนินคดี⁷⁴ ซึ่งถือเป็นหลักการที่ดีในการสอบสวนฟ้องร้อง

DPP ไม่ใช่พนักงานอัยการ แต่เป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ได้สร้างขึ้นมากเพื่อควบคุมการฟ้องคดีอาญาโดยประชาชน แต่เนื่องจากการดำเนินคดีอาญายังคงมีความบกพร่องอยู่ ดังจะเห็นได้จากการดำเนินคดีในศาลโดยพนักงานสอบสวนหรือตำรวจ หรือพยานหลักฐานที่อยู่ภายใต้อิทธิพล

⁷³ เมธา วาดีเจริญ. (2538). บทบาทของเจ้าพนักงานตำรวจในการสอบสวนคดีอาญา. หน้า 208.

⁷⁴ ธเนศ ซาลี. (2540). มาตรการควบคุมการเริ่มต้นคดีของตำรวจ. หน้า 163.

ต่างๆ จึงนำไปสู่การแก้ไขเพื่อให้เกิดความเป็นมาตรฐานในการดำเนินคดีมากยิ่งขึ้น โดยการแบ่งแยกอำนาจหน้าที่ระหว่างพนักงานสอบสวนหรือตำรวจและพนักงานอัยการให้ชัดเจน⁷⁵ ในปัจจุบันนี้ ประเทศอังกฤษได้มีการก่อตั้งองค์กรอัยการที่เรียกว่า Crown Prosecution Service (CPS) ขึ้น โดยอยู่ภายใต้การบังคับบัญชาของ DPP ซึ่งเป็นตำแหน่งเดิมแต่ได้เปลี่ยนบทบาทใหม่และมี Attorney General เป็นผู้รับผิดชอบการปฏิบัติงานในคณะรัฐมนตรี

CPS มีอำนาจหน้าที่ในการฟ้องคดีอาญาซึ่งตำรวจเป็นผู้สอบสวนทั้งหมด เว้นแต่คดีความผิดเล็กน้อย สิทธิในการฟ้องคดีของผู้เสียหาย ตามหลักการดำเนินคดีโดยประชาชน ก็ยังอยู่ต่อไป แต่อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของ CPS กล่าวคือ CPS จะเข้าดำเนินการเสียเองหรืออาจใช้ดุลพินิจให้ระงับการฟ้องคดีนั้นๆ ได้ตามที่เห็นควร⁷⁶

ถึงแม้ว่าพนักงานสอบสวนหรือตำรวจจะมีอำนาจในการตัดสินใจในเบื้องต้นที่จะเริ่มต้นคดีแก่บุคคลใดหรือไม่ก็ตาม แต่พนักงานสอบสวนหรือตำรวจต้องทำการส่งสำนวนคดีให้แก่ CPS เพื่อทำการตรวจสอบ และทำการฟ้องคดี โดยหน้าที่ในการตรวจสอบนี้เป็นรากฐานไปสู่ความมีอิสระในการฟ้องร้อง ทั้งนี้ พระราชบัญญัติการดำเนินคดีอาญา ค.ศ.1985 (Prosecution of offences Act 1985) ได้ให้อำนาจแก่ CPS ในการที่จะไม่ดำเนินการฟ้องคดีต่อศาลแมจิสเตรท ในกรณีที่ไม่เห็นว่าไม่สมควรนำคดีเข้าสู่กระบวนการพิจารณาของศาล

ทั้งนี้ รัฐสภาอังกฤษ ได้ออกกฎระเบียบให้ พนักงานอัยการ มีอำนาจในการตัดสินใจว่าคดีใดควรฟ้องร้องหรือไม่ควรฟ้องร้อง โดยให้นำประมวลหลักการสั่งคดีของพนักงานอัยการ ค.ศ. 1994 (The Code For Crown Prosecutors 1994) มาประยุกต์ใช้⁷⁷

ปัจจุบันนี้ การปฏิบัติงานของCPS และพนักงานสอบสวนหรือตำรวจ มีความเป็นอิสระซึ่งกันและกัน แต่ยังคงมีความสัมพันธ์ในการปฏิบัติงานอย่างใกล้ชิดกันอยู่ กล่าวคือ ความเป็นอิสระจากกันในที่นี้ไม่ได้หมายถึงการแยกออกจากกันอย่างเด็ดขาด แม้ทั้งสองหน่วยงานมีหน้าที่ที่ต่างกัน กระบวนการยุติธรรมทางอาญา แต่จุดประสงค์ในการทำงานของทั้งสองหน่วยงาน คือ ทำให้เกิดความยุติธรรมในคดีอาญาและนำพยานหลักฐานที่แท้จริงเข้าสู่การพิจารณาของศาลเพื่อใช้ในการพิสูจน์ความผิด⁷⁸

⁷⁵ Sir Cyril Philips. (1981). **The Royal Commission on Criminal Procedure : Report.** pp. 144-145.

⁷⁶ คณิต ฌ นคร งาม เล่มเดิม. หน้า 60-61.

⁷⁷ Robert J. Green. Op.cit. p.40.

⁷⁸ จาก <http://www.cps.gov.uk/about/role.html>

อย่างไรก็ตาม หน้าที่ของพนักงานอัยการในชั้นศาลนั้น มิได้มุ่งที่จะทำให้ผู้กระทำความผิดใช้ค่าเสียหายทั้งหมด แต่จะนำสืบตามข้อเท็จจริงที่เป็นธรรมมากที่สุด

โดยปกติแล้วจะเห็นได้ว่า พนักงานอัยการ จะเป็นส่วนหนึ่งในการอบรมของตำรวจ โดยจะทำการอธิบายกฎของ CPS ให้เข้าใจ และในการอบรมเจ้าพนักงานชั้นสูง จะให้มีการพูดคุยกับเจ้าหน้าที่ของ CPS เกี่ยวกับการบริหารจัดการ เทคนิค และสิ่งที่ต้องการในการสืบสวนสอบสวนอาชญากรรม

การทำงานของ CPS และเจ้าหน้าที่ตำรวจนั้น จะประสบความสำเร็จได้ มีหลักการที่สำคัญ คือ ต้องมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างกัน และให้ความเคารพซึ่งกันและกันตลอดเวลา

นอกจากนี้แล้ว เจ้าหน้าที่ตำรวจ CPS และศาล ตลอดทั้งหน่วยงานอื่นๆในกระบวนการยุติธรรมทางอาญานั้น ต้องมีการประสานงานซึ่งกันและกัน⁷⁹ และพัฒนาระบบของกระบวนการยุติธรรมไปพร้อมกัน ซึ่งการให้การยอมรับการทำงานร่วมกันระหว่างทุกๆหน่วยงานนั้น มีความจำเป็นเป็นอย่างยิ่ง เพื่อไม่ทำให้เกิดความเสียหายต่อการปฏิบัติหน้าที่โดยอิสระของหน่วยงานต่างๆ

หลักการที่ยอมรับกัน โดยทั่วไปว่าพนักงานอัยการต้องมีอิสระในการปฏิบัติหน้าที่ ซึ่งปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่จะเป็นตัวกำหนดขอบเขตความเป็นอิสระของพนักงานอัยการคือ หลักการดำเนินคดีอาญาของประเทศนั้นๆ ว่าใช้หลักการดำเนินคดีอาญาตามกฎหมายหรือหลักการดำเนินคดีอาญาตามดุลพินิจ

อำนาจของ CPS เกี่ยวกับการสอบสวนในประเทศอังกฤษ ไม่ค่อยจะมีอำนาจกว้างขวางมากนักเท่าใดนัก แต่มีแนวโน้มที่ CPS จะมีอำนาจเข้ากำกับดูแลการสอบสวนมากยิ่งขึ้นในลักษณะเดียวกับพนักงานอัยการในประเทศยุโรป ทั้งนี้ ปัจจุบัน CPS ถือเป็นองค์กรภายนอกองค์กรตำรวจที่เข้ามาควบคุมตรวจสอบการดำเนินคดีของตำรวจนั่นเอง

จากที่กล่าวมาจะเห็นว่า การสอบสวน และฟ้องร้องในประเทศอังกฤษนั้น แม้จะแยกหน่วยงานที่รับผิดชอบออกจากกัน โดยแต่ละหน่วยงานต่างมีความเป็นอิสระในการปฏิบัติหน้าที่ของตนก็ตาม แต่ไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานใดๆในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาต่างก็ต้องมีความสัมพันธ์กันอยู่ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ไม่ได้แยกออกจากกันอย่างเด็ดขาดแต่อย่างใด

3.2.4 วิเคราะห์การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพและประสิทธิภาพของการสอบสวนในประเทศอังกฤษ

ตามที่ได้กล่าวมานั้น เห็นได้ว่าประเทศอังกฤษได้ให้ความสำคัญต่อการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนเพื่อไม่ให้ถูกกระทบกระเทือน โดยการใช้อำนาจของเจ้าพนักงานรัฐเกินความ

⁷⁹ จาก <http://www.cps.gov.uk/about/aims.html>

จำเป็นและยังได้คำนึงถึงควมมีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าของประเทศญี่ปุ่น ถึงแม้จะมีการกำหนดรายละเอียดที่ต่างกันออกไปก็ตาม

3.2.4.1 การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคล

ในประเทศอังกฤษได้ให้ความคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนจากการใช้มาตรการบังคับของเจ้าพนักงานไว้ตั้งแต่ที่ประชาชนถูกนำตัวไปยังสถานีตำรวจเลยทีเดียว

กรณี que เห็นว่าจำเป็นต้องทำการจับ การคุมขังหรือการค้นนั้น กฎหมายของประเทศอังกฤษได้วางหลักเกณฑ์ไว้เพื่อป้องกันมิให้สิทธิเสรีภาพของผู้ถูกจับ คุมขังหรือค้น ได้รับความกระทบกระเทือนเกินความจำเป็น โดยแยกพิจารณาได้ดังนี้

กรณีการจับนั้น ประเทศอังกฤษได้กำหนดให้ ทั้งเจ้าหน้าที่ตำรวจและราษฎรต่างก็มีอำนาจในการจับกุมได้ ซึ่งการจับในประเทศอังกฤษแบ่งเป็น 3 กรณี ด้วยกัน คือ

(1) การจับโดยมีหมาย มีเงื่อนไขว่า บุคคลจะถูกออกหมายจับได้ต้องกำลังกระทำหรือต้องสงสัยว่าได้กระทำความผิดอาญา และหมายจับจะไม่สามารถออกได้หากปรากฏว่าบุคคลตามหมายจับมิได้กระทำความผิดร้ายแรง หรือเป็นความผิดที่ไม่มีโทษจำคุก⁸⁰ เห็นได้ว่าหลักเกณฑ์การออกหมายจับจะเน้นที่ความร้ายแรงของความผิดเท่านั้น

หลักเกณฑ์การขอออกหมายจับนั้น พนักงานสอบสวนหรือตำรวจต้องยื่นคำกล่าวหาเป็นลายลักษณ์อักษรและสาบานตนต่อ Magistrate ว่าบุคคลที่ขอออกหมายได้กระทำความผิด หรือมีเหตุควรสงสัยว่ากระทำความผิด และศาลจะออกหมายได้ต่อเมื่อผู้นั้น ไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่งพอที่จะออกหมายเรียก ถือเป็นอำนาจเฉพาะของศาลโดยไม่มีการตรวจสอบจากองค์กรอื่นในกระบวนการยุติธรรมแต่อย่างใด

(2) การจับโดยไม่มีหมายตาม Common Law ถือเป็นความสงบสุขของประชาชนเป็นสำคัญ กล่าวคือหากพบว่ามีกรกระทำที่ขัดต่อความสงบสุขแล้ว ตำรวจมีอำนาจจับได้โดยไม่ต้องมีหมาย

(3) การจับโดยไม่มีหมายภายใต้กฎหมายลายลักษณ์อักษร ตาม Police and Criminal Evidence Act 1984(PACE) และ Code of Practice ได้กำหนดถึงความผิดที่สามารถจับได้โดยไม่ต้องมีหมายไว้อย่างละเอียดตามที่กล่าวมาแล้วนั้น เป็นการวางหลักการที่ดี

เมื่อจับผู้ต้องหาแล้ว พนักงานสอบสวนหรือตำรวจมีอำนาจควบคุมผู้ต้องหาทันทีที่จะถูกนำส่งศาลได้เท่าที่จำเป็นและไม่เกินเวลาที่กฎหมายกำหนด เป็นการป้องกันมิให้พนักงานสอบสวนหรือตำรวจใช้อำนาจโดยไม่ชอบทางหนึ่ง

⁸⁰ The Criminal Justice Act (1967) Art 24(1).

ทั้งนี้ กฎหมายอังกฤษยังได้กำหนดถึงผู้มีอำนาจตรวจสอบถึงความจำเป็นในการควบคุมไว้ ถึง 2 องค์กรด้วยกัน คือ พนักงานควบคุม ที่ทำหน้าที่ตรวจสอบช่วงเวลาที่ถูกควบคุมจนถึง 36 ชั่วโมง ต่อจากนั้นจึงเป็นหน้าที่ของ Magistrate ที่ควบคุมต่อจนครบ 96 ชั่วโมง เป็นการควบคุมการใช้อำนาจของเจ้าหน้าที่ตำรวจอย่างเคร่งครัด เพื่อให้พนักงานสอบสวนหรือตำรวจกระทำการละเมิดสิทธิเสรีภาพของประชาชนเกินความจำเป็นนั่นเอง

ในกรณีการคุมขังนั้น จะเห็นว่าได้แบ่งอำนาจการควบคุมเป็น 2 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนการพิจารณาโดยพนักงานสอบสวนหรือตำรวจในความผิดเล็กน้อย โดยมีอำนาจสอบสวนและตัดสินใจว่าจะดำเนินคดีต่อไปได้อย่างเต็มที่ และขั้นตอนดำเนินการพิจารณาโดย Magistrate ที่ให้พนักงานอัยการดำเนินการแทน

การพิจารณาว่าจะคุมขังหรือไม่นั้น The Criminal Justice Act 1967 ได้กำหนดว่าขึ้นอยู่กับฐานความผิด โดยมี Magistrate เป็นผู้พิจารณาในเบื้องต้น

การใช้มาตรการการกักขังนั้น จะเห็นได้ว่าประเทศอังกฤษได้ให้อำนาจนี้แก่พนักงานสอบสวนหรือตำรวจเท่านั้นที่มีอำนาจกระทำได้ ราษฎรไม่มีอำนาจดังกล่าวไม่ว่ากรณีใดก็ตาม และในกรณีการค้นยานพาหนะนั้นผู้มีอำนาจค้น คือเจ้าหน้าที่ตำรวจที่อยู่ในรูปแบบเท่านั้น ถือเป็น การจำกัดบุคคลผู้มีอำนาจในการค้น อันเป็นวิธีคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ถูกค้นวิธีหนึ่ง

ในการค้นไม่ว่าจะเป็นการค้นบุคคล หรือยานพาหนะ หรือสถานที่ก็ตาม กฎหมายประเทศอังกฤษได้กำหนดเงื่อนไขในการค้นกรณีดังกล่าวไว้อย่างชัดเจน

ในกรณีการขอออกหมายค้นนั้น กฎหมายยังได้กำหนดหลักเกณฑ์ไว้คือ ต้องมีเหตุอันควรเชื่อว่าการกระทำความผิดอาญาร้ายแรงถึงขั้นสามารถจับกุมได้ทันที และยังคงปรากฏข้อเท็จจริงอีกด้วยว่า หลักฐานที่ได้จากการค้นนั้นจะเป็นประโยชน์ต่อการสอบสวน หรือมีแนวโน้มที่จะเป็นพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้อง หรือมีเหตุที่เชื่อได้ว่าหากไม่มีหมายค้นแล้วจะไม่อาจเข้ายังสถานที่นั้นได้

นอกจากจะกำหนดตัวบุคคลผู้มีอำนาจในการค้น เงื่อนไขต่างๆ ในการค้น และหลักเกณฑ์ในการขอออกหมายค้นแล้ว ยังได้กำหนดมาตรการในการปฏิบัติทั้งก่อนค้นและภายหลังค้นอีกด้วย กล่าวคือ มาตรการก่อนค้นนั้น โดยหลักแล้วพนักงานสอบสวนหรือตำรวจต้องแจ้งชื่อสถานที่ วัตถุประสงค์การค้น เหตุและสิทธิของผู้ถูกค้น และการค้นนั้นต้องก่อให้เกิดการรบกวนน้อยที่สุด ส่วนมาตรการภายหลังการค้น คือ ต้องบันทึกการค้นเป็นลายลักษณ์อักษร โดยระบุรายละเอียดต่างๆ และส่งบันทึกพร้อมรายงานให้ผู้บังคับบัญชา จัดเป็นการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนผู้ถูกค้นโดยวิธีการตรวจสอบโดยสายบังคับบัญชาที่เป็นองค์กรเดียวกันนั่นเอง

เห็นได้ว่าไม่ว่าจะเป็นการจับ คမ်း หรือคั่น Magistrate ก็มีบทบาทสำคัญในการควบคุมการใช้อำนาจของเจ้าพนักงานรัฐและได้กำหนดหลักเกณฑ์การปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานไว้มากพอสมควร เพื่อมิให้เจ้าพนักงานรัฐใช้อำนาจกระทบสิทธิเสรีภาพของประชาชนมากเกินไปจนความจำเป็น

3.2.4.2 ประสิทธิภาพในการสอบสวน

การสอบสวนจะมีประสิทธิภาพได้ขึ้นกับหลายสาเหตุด้วยกัน ซึ่งในที่นี้ขอนำเสนอแต่กรณีการใช้มาตรการควบคุมการออกหมายและการสอบสวนฟ้องร้องที่เป็นกระบวนการเดียวกัน

จากที่ได้ศึกษามานี้ เห็นได้ว่าการใช้มาตรการควบคุมการออกหมายของประเทศอังกฤษ ไม่ว่าจะเป็นหมายจับ หมายขัง หรือหมายคั่น ได้มีการกำหนดเงื่อนไขต่างๆ ไว้อย่างชัดเจน ซึ่ง Magistrate เป็นผู้ใช้อำนาจในการพิจารณาการออกหมายดังกล่าว ภายใต้เงื่อนไขที่กฎหมายกำหนดไว้ ถือเป็น การตรวจสอบและถ่วงดุลโดยองค์กรภายนอกอีกชั้นหนึ่งนั่นเอง

นอกจากนี้แล้ว กรณีการจับ นอกจากจะให้ Magistrate ควบคุมโดยเป็นผู้กำกับการออกหมายจับแล้ว ยังได้กำหนดให้มีองค์กรที่ทำหน้าที่ควบคุมดูแลระหว่างการควบคุมตัวก่อนส่งศาลอีก 2 องค์กร คือ พนักงานควบคุม (Custody Officer)⁸¹ และ Magistrate ก็มีหน้าที่ดังกล่าวนี้อีกด้วย เป็นการเพิ่มการควบคุมตรวจสอบการออกหมายและการปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานรัฐที่ดีอย่างหนึ่ง

ซึ่งเห็นว่าการใช้มาตรการควบคุมการออกหมายของประเทศอังกฤษนั้น แม้ว่าจะไม่เคร่งครัดเท่ากับประเทศญี่ปุ่นแต่ก็มีการตรวจสอบจากทั้งองค์กรภายในและองค์กรภายนอก ซึ่งทำให้เกิดประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และที่สำคัญคือเป็นการให้ความคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนอีกวิธีหนึ่งนั่นเอง

ส่วนการสอบสวนในประเทศอังกฤษนั้น แม้จะถือหลักการดำเนินคดีโดยประชาชนก็ตาม แต่ประชาชนก็มักจะร้องทุกข์ต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจและปล่อยให้ไปตามกระบวนการของเจ้าพนักงาน เมื่อพนักงานสอบสวนหรือตำรวจได้สอบสวนและรวบรวมพยานหลักฐานในคดีอาญาธรรมดาแล้วจะดำเนินการฟ้องร้องได้ เว้นแต่คดีที่กฎหมายพิเศษกำหนดให้พนักงานอัยการเป็นผู้ฟ้อง แม้พนักงานอัยการจะมีอำนาจแต่เฉพาะในการฟ้องคดีอาญา โดยไม่มีอำนาจในการสอบสวนเท่าใดนัก แต่พนักงานอัยการจะให้คำแนะนำแก่หัวหน้าตำรวจหรือเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับวิธีพิจารณาความอาญาอยู่เสมอ

⁸¹ จาก http://www.wikicrimeline.co.uk/index.php?title=Duties_of_custody_officer_after_charge

เห็นได้ว่าการสอบสวนฟ้องร้องในประเทศอังกฤษนั้น แม้กฎหมายจะกำหนดให้ โดยพนักงานสอบสวนหรือตำรวจควรทำหน้าที่สอบสวนและตัดสินใจเบื้องต้นในการนำคดีอาญาเข้าสู่การพิจารณาของศาล เนื่องจากเจ้าหน้าที่ตำรวจควรจะได้รับทราบข้อมูลด้วยตนเอง ส่วนพนักงานอัยการควรรับผิดชอบในการตัดสินใจว่าควรฟ้องหรือไม่ฟ้องคดีต่อศาลและให้คำแนะนำแก่พนักงานสอบสวนหรือตำรวจในการตัดสินใจเบื้องต้นดังกล่าว⁸² ซึ่งในการปฏิบัติงานนั้นทั้งสองหน่วยงานมีความเป็นอิสระในการทำงานก็ตาม แต่ภายใต้จุดประสงค์ของการปฏิบัติงานอันเดียวกันที่ต้องการให้เกิดความยุติธรรมในทางอาญา และสามารถนำพยานหลักฐานที่แท้จริงเข้าสู่การดำเนินคดีของศาลเพื่อพิสูจน์ความผิดให้ได้ จึงต้องอาศัยความร่วมมือระหว่างองค์กรซึ่งไม่เพียงแต่องค์กรตำรวจหรือองค์กรอัยการ แต่ยังหมายถึงความร่วมมือกันขององค์กรในกระบวนการยุติธรรมนั่นเอง จึงอาจสรุปได้ว่าการสอบสวนฟ้องร้องในประเทศอังกฤษถือหลักการสอบสวนฟ้องร้องเป็นกระบวนการเดียวกัน

กล่าวโดยสรุปแล้ว กฎหมายของประเทศอังกฤษได้ให้หลักประกันสิทธิเสรีภาพของประชาชนซึ่งสอดคล้องกับหลักสากล โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การจับ การคุมขัง และการค้น โดยกฎหมายได้วางมาตรการควบคุมและตรวจสอบโดยองค์กรภายนอกไว้อย่างรัดกุมและในขณะเดียวกันก็มีได้ทำให้ประสิทธิภาพในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมของเจ้าหน้าที่ลดลงไป

ทั้งนี้ กฎหมายอังกฤษได้ให้ดุลพินิจแก่พนักงานสอบสวนหรือตำรวจ พนักงานอัยการ และศาลในการบังคับใช้กฎหมายมากขึ้น แต่ในขณะเดียวกันก็มีข้อบังคับที่ตราขึ้นเพื่อควบคุมแนวทางการปฏิบัติตามกฎหมายไว้โดยละเอียด และบัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติต่างๆ รวมทั้งได้อาศัยความร่วมมือระหว่างองค์กรในกระบวนการยุติธรรมเป็นสำคัญ

⁸² Sir Cyril Philips. Op.cit. p. 146.

บทที่ 4

ปัญหาในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพและการพัฒนาประสิทธิภาพ ในการสอบสวนฟ้องร้องตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

จากที่ได้ศึกษามาแล้วในตอนต้น กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาว่าด้วยเรื่องการสอบสวนฟ้องร้อง ไม่ว่าจะเป็นของประเทศไทย ประเทศญี่ปุ่น หรือประเทศอังกฤษก็ตาม ต่างก็คำนึงถึงสิทธิเสรีภาพของประชาชนเป็นหลักสำคัญ และไม่ลืมที่จะคำนึงถึงประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานรัฐในการสอบสวนฟ้องร้อง โดยแต่ละประเทศได้วางหลักเกณฑ์ทางกฎหมายไว้แตกต่างกันในรายละเอียด แต่จุดประสงค์สำคัญก็ยังคงคำนึงถึงสองหลักดังกล่าว เพียงแต่จะให้ความสำคัญในแต่ละเรื่องมากน้อยเพียงใดเท่านั้น ทั้งนี้ จากที่ได้ศึกษาพบว่าแม้ประเทศไทยจะได้บัญญัติกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาว่าด้วยเรื่องการสอบสวนฟ้องร้องโดยได้กำหนดหลักเกณฑ์การให้ความคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคลผู้ถูกจับ คุ่มขัง หรือคั่น และควมมีประสิทธิภาพในการสอบสวนฟ้องร้องไว้ก็ตาม แต่ยังพบว่าการบัญญัติกฎหมายดังกล่าวเป็นการคุ้มครองในทางนามธรรมมากกว่า เนื่องจากยังคงพบปัญหาในทางปฏิบัติอยู่มาก โดยเฉพาะการใช้มาตรการบังคับของเจ้าพนักงานรัฐที่ไปกระทบกระเทือนสิทธิเสรีภาพของผู้ถูกจับ คุ่มขัง หรือคั่น และปัญหาในการใช้มาตรการควบคุมการออกหมายอาญาและการสอบสวนฟ้องร้องที่ไม่เป็นกระบวนการเดียวกัน ซึ่งเป็นสาเหตุที่ทำให้ประสิทธิภาพในการสอบสวนฟ้องร้องยังมีความบกพร่องอยู่นั่นเอง ในบทนี้ขอนำเสนอให้เห็นถึงปัญหาและแนวทางในการพัฒนาเพื่อลดปัญหาดังกล่าวลง โดยแยกพิจารณาเป็นหัวข้อต่างๆ เพื่อความชัดเจนยิ่งขึ้น ดังนี้

4.1 ปัญหาและการพัฒนาการคุ้มครองสิทธิของบุคคลที่ผู้ถูกจับ คุ่มขัง คั่น

แม้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาจะได้บัญญัติกฎหมายเพื่อคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคลผู้ได้รับผลกระทบจากการใช้อำนาจรัฐไว้ก็ตาม แต่พบอยู่เสมอว่าสิทธิเสรีภาพของบุคคลดังกล่าวได้รับความกระทบกระเทือนเกินความจำเป็น ปัญหาดังกล่าวเกิดขึ้นเนื่องจากหลักกฎหมายกับการปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานไม่ตรงกัน ซึ่งยังคงเป็นปัญหาสำคัญอยู่ในปัจจุบัน อันนำมาซึ่งปัญหาต่างๆ ดังต่อไปนี้

4.1.1 ปัญหากรณีการจับก่อนแล้วจึงรวบรวมพยานหลักฐานในภายหลัง

เมื่อพิจารณาถึงการจับซึ่งเป็นการใช้อำนาจรัฐขั้นต้นในการควบคุมการเคลื่อนไหวของบุคคลที่เป็นผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด ซึ่งการควบคุมการเคลื่อนไหวของบุคคลนั้นกระทำโดยเจ้าพนักงานรัฐ จากที่ได้ศึกษามาพบว่ากฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาว่าด้วยเรื่องการจับของประเทศไทย ประเทศญี่ปุ่น และประเทศอังกฤษนั้น โดยหลักแล้วการจับจะกระทำต่อเมื่อมีหมายจับจากศาลผู้ใช้อำนาจในการออกหมายเท่านั้น โดยมีเจ้าพนักงานรัฐเป็นผู้ใช้อำนาจในการจับ อย่างไรก็ตาม กฎหมายยังกำหนดข้อยกเว้นให้สามารถจับโดยไม่มีหมายได้โดยให้เจ้าพนักงานรัฐหรือราษฎรทำการจับกุมผู้กระทำความผิดได้

กฎหมายได้ให้ความคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ถูกจับ มิให้ได้รับการปฏิบัติโดยมิชอบจากเจ้าพนักงานรัฐ ทั้งนี้ โดยการกำหนดให้ศาลซึ่งเป็นองค์กรภายนอกทำหน้าที่ควบคุมตรวจสอบการปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานรัฐ โดยเป็นผู้ให้อำนาจแก่เจ้าพนักงานรัฐในการจับซึ่งจะกระทำต่อเมื่อมีหมายศาลเท่านั้น อย่างไรก็ตาม ศาลฎีกาได้เคยวางบรรทัดฐานไว้ว่า การจับโดยมิชอบ ไม่มีผลกระทบต่อการสอบสวนและฟ้องคดี¹

ในส่วนของเจ้าพนักงานรัฐที่มีอำนาจในการจับในกฎหมายของไทยและอังกฤษ หมายถึงเฉพาะแต่พนักงานสอบสวนหรือตำรวจเท่านั้น แต่ในประเทศญี่ปุ่นแล้วกฎหมายได้ให้อำนาจพนักงานอัยการหรือพนักงานตุลาการอัยการมีอำนาจในการจับได้อีกด้วย

การจับโดยไม่มีหมายนั้น กฎหมายของไทย ญี่ปุ่น และอังกฤษได้บัญญัติขึ้น โดยให้มีทั้งกรณีที่เจ้าพนักงานรัฐหรือราษฎรเป็นผู้มีอำนาจในการจับโดยไม่มีหมายก็ได้

แต่ในกรณีที่เจ้าพนักงานรัฐเป็นผู้จับโดยไม่มีหมายนั้น เห็นได้ว่าในแต่ละประเทศจะกำหนดกรณีที่สมารถกระทำเพื่อเอื้อต่อทางปฏิบัติในการรักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชนเป็นสำคัญ เช่น เพื่อป้องกันการหลบหนี กรณีจำเป็นเร่งด่วน พบเห็นการกระทำผิดซึ่งหน้า หรือเป็นความผิดร้ายแรง เป็นต้น อย่างไรก็ตามในประเทศอังกฤษได้ให้อำนาจพนักงานสอบสวนหรือตำรวจที่จับโดยไม่ต้องมีหมายนี้ก็มีข้อจำกัดกว่าอำนาจจับโดยไม่มีหมายของไทย

ในกรณีของราษฎรเป็นผู้จับโดยไม่มีหมายนั้น ในแต่ละประเทศจะกำหนดกรณีที่สมารถกระทำต่างกันไป โดยกำหนดไว้อย่างจำกัดเท่านั้น เพื่อป้องกันมิให้ราษฎรมีอำนาจจับได้มากเกินไป ซึ่งอาจไปกระทบกระเทือนต่อเสรีภาพของประชาชนได้ง่าย

กฎหมายไทยและญี่ปุ่นได้กำหนดระยะเวลาในการควบคุมตัวผู้ถูกจับในชั้นพนักงานสอบสวนไว้คล้ายคลึงกัน ซึ่งในประเทศไทยกำหนดว่ากรณีที่ผู้ถูกจับไม่ได้รับการปล่อยชั่วคราว

¹ เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์. เล่มเดิม. หน้า 309.

และมีเหตุจำเป็นเพื่อทำการสอบสวน หรือการฟ้องคดีให้นำตัวผู้ถูกจับไปศาลภายใน 48 ชั่วโมง นับแต่เวลาที่ผู้ถูกจับถูกนำตัวไปถึงที่ทำการของพนักงานสอบสวน² หากมีเหตุจำเป็นอื่นนอกจากนี้ให้พนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการ ยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อขอออกหมายจับผู้ต้องหาไว้ แต่ในประเทศญี่ปุ่นนั้น ไม่ว่าจะเป็นการจับโดยมีหมายหรือจับโดยไม่มีหมายก็ตาม เจ้าพนักงานผู้จับหรือพนักงานสอบสวนต้องส่งตัวผู้ถูกจับให้พนักงานอัยการภายใน 48 ชั่วโมง ถ้าไม่มีความจำเป็นต้องควบคุมตัวไว้หรือส่งตัวให้พนักงานอัยการไม่ทันกำหนดต้องปล่อยตัวผู้ถูกจับทันที

แต่เมื่อพิจารณาถึงระยะเวลาทั้งหมดในการควบคุมตัวไม่ว่าจะในชั้นพนักงานสอบสวนหรือในชั้นศาล จะเห็นว่าในประเทศญี่ปุ่นและประเทศอังกฤษได้กำหนดไว้อย่างจำกัด ซึ่งต่างจากของประเทศไทยเป็นอย่างมาก

นอกจากนี้การที่พนักงานสอบสวนหรือตำรวจจะจับผู้ใดนั้น จะต้องมียานหลักฐานเบื้องต้นพอที่จะนำคดีขึ้นสู่ศาลได้ ทั้งนี้ ไม่ว่าจะเป็กฎหมายญี่ปุ่นหรืออังกฤษได้กำหนดระยะเวลาในการควบคุมตัวของพนักงานสอบสวนหรือตำรวจน้อยมาก ดังนั้น จึงไม่มีเวลาที่จะจับก่อนแล้วจึงรวบรวมพยานหลักฐานเหมือนในทางปฏิบัติของไทย ซึ่งในประเทศไทยบ่อยครั้งที่พบว่าผู้ถูกจับนั้น ไม่ใช่ผู้กระทำความผิดที่แท้จริง และท้ายที่สุดก็ต้องปล่อยตัวบุคคลดังกล่าวไป ไม่ว่าจะเป็นการปล่อยในชั้นของเจ้าพนักงานหรือในชั้นศาลก็ตาม เนื่องจากไม่มีพยานหลักฐานเพียงพอที่จะลงโทษผู้นั้นได้ ถ้าผู้ถูกจับไม่ใช่ผู้กระทำความผิดที่แท้จริงจะเห็นได้ว่าสิทธิเสรีภาพในการเคลื่อนไหวร่างกายของผู้ถูกจับได้ถูกระทบกระเทือนไปโดยปราศจากเหตุอันควร ดังจะเห็นได้จากคดีตัวอย่างที่เป็นการจับผู้กระทำความผิดมาได้แต่เนื่องจากไม่มีพยานหลักฐานเพียงพอที่จะลงโทษผู้นั้นได้จึงถูกปล่อยตัวในชั้นศาล ในที่สุด คือ

คดีที่โจทก์ฟ้องนายกฤษพัฒน์หรือบินหรือเอ จาตุรานนท์ จำเลยที่ 1 นายสุพจน์หรือแม็ก แสงอนันต์ จำเลยที่ 2 ร้อยตำรวจตรีวันเฉลิม หรือ หนู่ม อยู่บำรุง จำเลยที่ 3 พันตำรวจตรีศราวุฒิหรือเหิน สกุลมณีฤทธิ์ จำเลยที่ 4 ว่าที่ร้อยตรีดวงเฉลิมหรือนายดวงเฉลิม อยู่บำรุง จำเลยที่ 5 โดยมีนางสุพัตรา รอดวิมุต เป็นโจทก์ร่วมที่ 1 เด็กชายกิตติศักดิ์ รอดวิมุต เป็นโจทก์ร่วมที่ 2 ขอให้ลงโทษจำเลยที่ 3 ฐานพกพาอาวุธปืนโดยมิได้รับอนุญาต ทำร้ายร่างกายร้อยตำรวจเอกวิวัฒน์ ต่อสู้ขัดขวางเจ้าพนักงานในการปฏิบัติหน้าที่ จำเลยที่ 1 ที่ 2 และที่ 5 ฐานร่วมกันฆ่าดาบตำรวจสุวิชัย รอดวิมุต นอกจากนี้ จำเลยที่ 5 ยังถูกฟ้องฐานมีอาวุธปืนไว้ในครอบครองและพกพาอาวุธปืนโดยมิได้รับอนุญาต และร่วมกับจำเลยที่ 3 ที่ 4 ต่อสู้ขัดขวางเจ้าพนักงานในการปฏิบัติหน้าที่

² กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 87.

ศาลได้วินิจฉัยสำหรับความผิดที่โจทก์ฟ้องว่า จำเลยที่ 1 ที่ 2 และที่ 5 ร่วมกัน ประทุษร้ายร่างกายผู้ตายและร่วมกันฆ่าผู้ตายนั้น เห็นว่าพยานแต่ละปากเบิกความแตกต่างกันใน วาระสำคัญเกี่ยวกับเหตุการณ์ขณะที่ผู้ตายถูกคนร้ายใช้อาวุธปืนยิง อย่างไรก็ตามไม่มีประจักษ์พยาน ปากใดเห็นจำเลยที่ 5 เป็นผู้ใช้อาวุธปืนยิงผู้ตาย แต่เห็นจำเลยที่ 5 ยืนประจันหน้ากับผู้ตายหลังจาก เสียงปืนดังขึ้นแล้วจึงหันไปมอง นอกจากนี้ ลักษณะบาดแผลที่พบที่ศพผู้ตาย ซึ่งแพทย์ได้ทำการ ตรวจชันสูตรศพผู้ตายไว้ในวันเกิดเหตุ โดยบาดแผลกระสุนปืนเป็นบาดแผลรูปลวดสี่แฉกซึ่งเกิด จากการถูกยิงในระยะประชิด ผู้ยิงจะต้องใช้อาวุธปืนยิงกดอย่างแรงและแน่น เมื่อเปรียบเทียบกับ ลักษณะการยิงที่พยานโจทก์แต่ละปากอ้างว่าเห็นจำเลยที่ 5 เล็งปืนไปที่ผู้ตาย แพทย์ผู้เชี่ยวชาญด้าน นิติวิทยาศาสตร์ยืนยันว่าการยิงในลักษณะเช่นนั้น ไม่อาจทำให้เกิดบาดแผลรูปลวดสี่แฉกที่เกิดขึ้นที่ศพ ผู้ตายได้ เนื่องจากขัดกับหลักนิติวิทยาศาสตร์ นอกจากนั้นบริเวณที่ผู้ตายถูกยิงยังมีชายอื่นอีก 3 ถึง 4 คนยืนอยู่ที่ด้านขวา ด้านซ้าย และด้านหลังของผู้ตาย เมื่อสืบเสียงปืนชายกลุ่มดังกล่าววิ่งออกไป จึง อาจจะเป็นไปได้ว่าอาจเป็นชายกลุ่มดังกล่าวเป็นผู้ยิงผู้ตายก็เป็นได้ นอกจากนี้ ภาพถ่ายจำลอง เหตุการณ์ต่างๆ ที่เจ้าพนักงานตำรวจทำขึ้นมาเพื่อแสดงให้เห็นถึงเหตุการณ์ในแต่ละช่วงตอนนั้น พนักงานสอบสวนจัดทำขึ้นมาเอง ในส่วนที่เกี่ยวกับจำเลยทั้งห้าก็ใช้บุคคลอื่นแสดงแทน โดยจำเลย ทั้งห้าไม่ได้รู้เห็นในการจัดทำและไม่มีโอกาสที่จะคัดค้าน และพยานบางปากเบิกความว่า ภาพถ่าย ไม่ถูกต้อง จึงมีน้ำหนักในการรับฟังน้อย การที่ศาลจะลงโทษบุคคลใดนั้น โจทก์จะต้องนำสืบ พยานหลักฐานให้รับฟังลงโทษจำเลยได้โดยปราศจากข้อสงสัย พยานหลักฐานโจทก์ไม่มีน้ำหนัก พอที่จะรับฟังลงโทษจำเลยที่ 1 จำเลยที่ 2 และจำเลยที่ 5 ในความผิดฐานร่วมกันฆ่าผู้อื่นได้ และเมื่อ ศาลฟังข้อเท็จจริงว่าจำเลยที่ 5 มิใช่ผู้ใช้อาวุธปืนยิงผู้ตาย จำเลยที่ 5 จึงไม่มีความผิดฐานมีอาวุธปืน ไว้ในครอบครองและพกพาอาวุธปืนโดยไม่ได้รับอนุญาต³

เห็นได้จากคำพิพากษาศาลฎีกาในคดีที่กล่าวมานี้แสดงว่า การรวบรวมพยาน หลักฐานของเจ้าพนักงานสอบสวนหรือตำรวจ ยังไม่เพียงพอที่จะนำมาพิจารณาพิพากษาลงโทษ จำเลยว่ากระทำผิดได้ แม้จะมีเหตุในการขอออกหมายจับและศาลได้อนุญาตให้ออกหมายจับจำเลย ที่ 1 จำเลยที่ 2 จำเลยที่ 5 ได้ก็ตาม แต่เมื่อจับตัวผู้กระทำผิดมาได้แล้วก็ไม่ต้องลงโทษจำเลยทั้งสาม ได้แต่อย่างใด ซึ่งส่งผลให้บุคคลทั้งสามกลายเป็นผู้บริสุทธิ์ตามขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรม และนั่นก็แสดงว่าสิทธิเสรีภาพของจำเลยทั้งสาม ได้ถูกกระทบกระเทือนโดยปราศจากเหตุอันควร ด้วยเช่นกัน

³ ฎีกาปกผนวก.

บทบาทของรัฐ คือ รวบรวมพยานหลักฐานจนแน่ชัดว่าผู้ต้องหาเป็นผู้กระทำความผิดโดยแท้จริงแล้วจึงทำการจับ ซึ่งถ้าให้มีการสอบสวนจนได้หลักฐานพอสมควรก่อน ทำให้มีหลักฐานเข้ามาสู่การพิจารณาของศาลซึ่งเป็นผู้พิจารณาการออกหมายจับพอสมควร ศาลจะมีบทบาทในแง่การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพได้ดียิ่งขึ้น⁴

จากการศึกษาเห็นว่าหากพนักงานสอบสวนหรือตำรวจของไทยเปลี่ยนวิธีปฏิบัติจากเดิม คือ จับผู้ต้องหาสงสัยว่ากระทำความผิดก่อนแล้วจึงรวบรวมพยานหลักฐาน เป็นการรวบรวมพยานหลักฐานจนแน่ชัดว่าผู้ต้องหาเป็นผู้กระทำความผิดโดยแท้จริงแล้วจึงทำการจับ ทั้งนี้ จะเป็นการให้ความคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนและเป็นมาตรการการกักขังบุคคลเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญามากขึ้น โดยเห็นว่าวิธีการกำหนดระยะเวลาในการควบคุมตัวผู้กระทำความผิดให้น้อยลงกว่าเดิม จะเป็นวิธีการแก้ปัญหาได้วิธีหนึ่ง แต่ทั้งนี้ ต้องมีการปรับทัศนคติของพนักงานสอบสวนหรือตำรวจควบคู่กันไปด้วย โดยให้เล็งเห็นถึงความสำคัญในการรวบรวมพยานหลักฐานจนแน่ชัดก่อนที่จะขอให้ศาลออกหมายจับและจับกุมผู้ต้องหาสงสัยว่ากระทำความผิด ทั้งนี้ พนักงานสอบสวนหรือตำรวจต้องมีความเป็นภาวะวิสัยในการรวบรวมพยานหลักฐานที่จะพิสูจน์ได้ว่า จำเลยมีผิดหรือบริสุทธิ์ ซึ่งจะก่อให้เกิดประโยชน์มากกว่าที่ปฏิบัติในปัจจุบัน และเห็นว่าหากแก้ปัญหาโดยการจำกัดระยะเวลาในการควบคุมตัวผู้กระทำความผิดแต่พนักงานสอบสวนหรือตำรวจยังคงมีทัศนคติเช่นเดิม จะก่อให้เกิดปัญหาที่ไม่สามารถจับตัวผู้กระทำความผิดที่แท้จริงได้เลย ซึ่งจะแสดงให้เห็นถึงความไม่มีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานเป็นอย่างมาก

4.1.2 ปัญหาในการปฏิบัติที่ไม่ถูกต้องโดยถือการควบคุมเป็นหลัก การปล่อยตัวชั่วคราวเป็นข้อยกเว้น

การคุมขังผู้ต้องหาเป็นการใช้มาตรการบังคับเพื่อจำกัดสิทธิเสรีภาพในร่างกายของผู้กล่าวหาหรือผู้ต้องหาให้อยู่ในอำนาจรัฐ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้การดำเนินคดีของรัฐบรรลุผลการคุมขังระหว่างคดีอาจจำเป็นต้องกระทำ หลังจากมีการจับกุมตัวผู้ต้องหามาส่งให้พนักงานสอบสวน หรือพนักงานสอบสวนจับกุมตัวผู้ต้องหาเองแล้ว ก็จะมีการดำเนินการกับผู้ต้องหารวมทั้งจัดให้มีการควบคุมตัวไว้โดยพนักงานสอบสวน

ผู้มีอำนาจในการร้องขอออกหมายขังในประเทศไทย คือ พนักงานสอบสวน หรือพนักงานอัยการ แต่ในประเทศญี่ปุ่นกำหนดให้เป็นอำนาจเฉพาะของพนักงานอัยการเท่านั้น ซึ่งถือ

⁴ จิรนิติ หะวานนท์. การปรับปรุงประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เพื่อคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน (รายงานการสัมมนา). หน้า 44.

⁵ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 226.

เป็นมาตรการในการตรวจสอบการปฏิบัติงานของพนักงานสอบสวนหรือตำรวจอย่างหนึ่ง อันเป็นการให้พนักงานอัยการมีบทบาทในการช่วยกลั่นกรองบุคคลเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญาอีกทางหนึ่งนั่นเอง

หลักการที่สำคัญที่ถือเป็นหลักประกันสิทธิเสรีภาพของประชาชนในเรื่องการคุมขังในประเทศไทย ประเทศญี่ปุ่นและประเทศอังกฤษนั้น ยึดถือในหลักการที่คล้ายๆกัน คือ การควบคุมสามารถกระทำได้ที่จำเป็นเท่านั้น หากไม่มีเหตุในการคุมขังแล้วต้องทำการปล่อยตัวผู้นั้นทันที

ทั้งนี้ บุคคลที่ถูกควบคุมหรือขังอยู่จะต้องถือว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะมีคำพิพากษาของศาลอันถึงที่สุดว่าเขาได้กระทำความผิด การกระทำใดๆ ของรัฐที่เป็นการลดทอนสิทธิเสรีภาพของบุคคลเสมือนว่าเขาเป็นผู้กระทำผิดแล้วจะกระทำมิได้ เพราะถือว่าบุคคลดังกล่าวยังมีได้เป็นผู้กระทำผิด ในเมื่อรัฐรับรู้สิทธิดังกล่าวของผู้ต้องหาว่ากระทำความผิดอาญาแล้วรัฐก็ต้องยอมรับว่าบุคคลดังกล่าวเป็นผู้ทรงสิทธิเหมือนกับคนปกติทั่วไป ซึ่งจะต้องได้รับการปฏิบัติที่แตกต่างจากนักโทษที่ศาลได้มีคำพิพากษาเสร็จเด็ดขาดแล้ว⁶ จึงเห็นได้ว่ามีความสอดคล้องกับสิทธิของบุคคลที่ถูกดำเนินคดีอาญาในข้อสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ (presumption of innocence) ซึ่งถูกรับรองไว้ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง

จากที่ได้ศึกษามานี้ ไม่ว่าจะเป็กฎหมายของไทย ญี่ปุ่น หรืออังกฤษก็ตาม ต่างก็มีหลักเกณฑ์ที่แสดงให้เห็นว่าการปล่อยชั่วคราวเป็นหลัก การควบคุมเป็นข้อยกเว้น เนื่องจากเห็นว่าการปล่อยชั่วคราวเป็นแนวทางที่จะลดความผิดพลาดของกระบวนการยุติธรรมที่จับคนผิดมาดำเนินคดี และเป็นการประกันสิทธิเสรีภาพของผู้ถูกจับก่อนที่จะมีการพิพากษาคดี ซึ่งตามกฎหมายไทยได้วางหลักเกณฑ์ในเรื่องดังกล่าวไว้โดยกำหนดให้ปล่อยชั่วคราวโดยไม่จำเป็นต้องมีหลักประกัน แต่จะมีสัญญาประกันต่อเมื่อเป็นคดีที่มีอัตราโทษจำคุกตั้งแต่ 5 ปีขึ้นไป⁷

ในประเทศไทยการเอาตัวบุคคลไว้ในอำนาจรัฐ ในทางปฏิบัติจะเน้นการอำนวยความสะดวกแก่เจ้าพนักงานและศาลเอง ดังจะเห็นได้จากการอนุญาตให้ขังผู้ต้องหาไว้ในระหว่างการสอบสวนที่เกือบจะเป็นไปโดยอัตโนมัติตามคำร้องของเจ้าพนักงานและจากการขังจำเลยไว้ในระหว่างพิจารณาที่ศาลมักสั่งขังเสมอ เว้นแต่จะได้อนุญาตให้ปล่อยตัวชั่วคราว ซึ่งเป็นมาตรการผ่อนคลายการจำกัดอิสรภาพของผู้ต้องหาหรือจำเลยอันเนื่องจากหลักยกประโยชน์แห่งความสงสัย (in dubio pro reo)⁸ โดยให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยได้รับอิสรภาพไปชั่วคราวได้ อันเนื่องมาจากหลัก

⁶ ประเสริฐ เมฆมณี. เล่มเดิม. หน้า 312-313.

⁷ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 110 วรรคหนึ่ง.

⁸ คณิต ฌ นคร จ (2539, มิถุนายน). “ปล่อยชั่วคราว.” อัยการ, 19, 220. หน้า 49.

กฎหมายที่ว่าบุคคลจะยังไม่ถือว่าเป็นผู้กระทำผิดจนกว่าศาลจะพิพากษาถึงที่สุดว่าเป็นเช่นนั้นจริง⁹ ซึ่งการประกันตัวนี้ทำได้ตั้งแต่ผู้ต้องหาถูกควบคุมตัวตลอดไปจนกว่าคดีจะถึงที่สุด¹⁰ แต่ทางปฏิบัติดังกล่าวยังเห็นต่อไปอีกว่า ไม่เพียงแต่กระทบถึงสิทธิเสรีภาพของบุคคลเท่านั้น ยังเป็นสาเหตุสำคัญสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดปัญหาแก่รัฐโดยส่วนรวมในแง่หนึ่งอีกด้วย คือสภาพผู้ต้องขังที่ล้นเรือนจำ¹¹ เป็นภาระอันหนักยิ่งของกรมราชทัณฑ์และสังคมที่ต้องสิ้นเปลืองงบประมาณจำนวนมากในการควบคุมดูแล และยังทำให้การปฏิบัติงานของราชทัณฑ์ไม่สามารถทำได้อย่างมีประสิทธิภาพ¹²

แต่ทั้งนี้ ปัญหาที่เกิดขึ้นจึงเกิดจากการปฏิบัติของเจ้าพนักงานรัฐเพราะเจ้าพนักงานรัฐมักจะไม่ให้ปล่อยชั่วคราวโดยเกรงว่าผู้ต้องหาจะหลบหนี และถ้าให้ปล่อยชั่วคราวจะเรียกทั้งสัญญาประกันและหลักประกันในราคาที่สูง คนที่มีฐานะหรือมีเงินพอถึงจะได้รับการปล่อยชั่วคราวได้เท่านั้น จึงทำให้ในทางปฏิบัติการปล่อยชั่วคราวเป็นข้อยกเว้น การควบคุมเป็นหลักมากกว่า นอกจากนี้ ยังพบว่า การเรียกหลักประกันบางครั้งสูงไปกว่าที่ควรจะเป็น ทำให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ยากไร้ อาจไม่ได้รับเสรีภาพชั่วคราวโดยเสมอภาค แม้กฎหมายจะบัญญัติว่าการเรียกประกันหรือหลักประกันจะเรียกเกินควรแก่กรณีได้¹³

เห็นว่าแม้กฎหมายวิธีพิจารณาความของไทยได้บัญญัติรองรับในเรื่องการปล่อยชั่วคราวเป็นหลักไว้แล้วก็ตาม แต่ในทางปฏิบัตินั้นยังคงเกิดปัญหาจนกลายเป็นว่าการปล่อยเป็นข้อยกเว้นนั้น ควรเพิ่มบทบัญญัติให้มีความชัดเจนมากกว่าที่เป็นอยู่เพื่อเป็นการบังคับมิให้เจ้าพนักงานรัฐปฏิบัติหน้าที่ให้ผิดไปจากเจตนารมณ์ของกฎหมายที่บัญญัติไว้ โดยการระบุงประเภทความผิดใดต้องปล่อยชั่วคราว หรือคดีประเภทใดอยู่ในดุลพินิจของเจ้าพนักงานหรือศาลที่จะปล่อยชั่วคราวได้

4.1.3 ปัญหาสิทธิเสรีภาพในเคหสถานของผู้ถูกค้นได้รับความกระทบกระเทือนเกินควร

การค้นเป็นมาตรการบังคับในการดำเนินคดีอาญาของรัฐที่เจ้าพนักงานของรัฐเท่านั้นที่มีอำนาจดำเนินการ¹⁴ และเป็นการกระทำที่กระทบถึงสิทธิและเสรีภาพของบุคคล กล่าวคือ ในกรณีที่เป็นการค้นสถานที่ การค้นเป็นการกระทำที่กระทบถึง “สิทธิเข้าบ้าน” และในกรณีที่เป็นการค้น

⁹ คณิง ภาไชย ก (2545). กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (เล่ม 1) (พิมพ์ครั้งที่ 7). หน้า 266.

¹⁰ กุศล บุญขึ้น. (2541). คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (พิมพ์ครั้งที่ 6). หน้า 126.

¹¹ คณิต ณ นคร ง เล่มเดิม. หน้า 349.

¹² ประเทือง ธนนิผล. (2545). อาชญาวិทยาและทัณฑวิทยา (พิมพ์ครั้งที่ 2). หน้า 173.

¹³ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 110 วรรคสาม.

¹⁴ คณิต ณ นคร ง เล่มเดิม. หน้า 353.

ตัวบุคคล การค้นเป็นการกระทำที่กระทบถึงสิทธิส่วนบุคคล หรือเสรีภาพในร่างกาย เพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคล

พนักงานสอบสวนหรือตำรวจมีหน้าที่ต้องค้นหาพยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์ความผิดหรือบริสุทธิ์ของผู้ถูกกล่าวหา ไม่เพียงแต่หาพยานหลักฐานที่เป็นผลร้ายแก่จำเลยแต่เพียงอย่างเดียว

โดยหลักแล้วไม่ว่าจะเป็นกฎหมายของไทย ญี่ปุ่น หรืออังกฤษนั้น การค้นจะกระทำได้ต่อเมื่อมีหมายค้นจากศาลเท่านั้น แต่เพื่อให้เกิดความคล่องตัวของเจ้าพนักงานในการรักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชน จึงได้กำหนดกรณียกเว้นไว้ว่าการค้นโดยไม่มีหมายค้นก็สามารถกระทำได้เช่นกัน แต่ต้องเป็นกรณีตามที่กฎหมายของประเทศนั้นๆกำหนดไว้

กฎหมายไทยและอังกฤษกำหนดให้ผู้มีอำนาจในการค้นมีเพียงพนักงานสอบสวนหรือตำรวจเท่านั้น แต่ในกฎหมายของญี่ปุ่นนั้น นอกจากจะกำหนดให้เป็นอำนาจของพนักงานสอบสวนแล้วยังกำหนดให้เป็นอำนาจของพนักงานอัยการและพนักงานธุรการอัยการด้วยเช่นกัน

จากที่ได้ศึกษามาพบว่าสิทธิของผู้ถูกค้นในประเทศไทยและประเทศอังกฤษที่สำคัญคือการได้รับความคุ้มครองให้ได้รับความเสียหายเท่าที่จำเป็นเท่านั้น ซึ่งเป็นไปตามหลักประกันสิทธิเสรีภาพว่าด้วยเรื่องสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัว ในหัวข้อ 2.2.3 ที่กล่าวมาแล้ว

แต่ทั้งนี้ กฎหมายไทยก็ให้อำนาจเจ้าพนักงานสั่งการใดๆ หรือทำลายสิ่งกีดขวางใดๆ รวมถึงการเอาตัวบุคคลมาควบคุมเพื่อให้เกิดความสะดวกแก่เจ้าพนักงานในการค้นนั้น

จะเห็นว่า การค้นจะมีผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชนโดยจะมีผลกระทบมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับการปฏิบัติของเจ้าพนักงานผู้ทำการค้น ไม่ว่าจะเป็นการค้นโดยมีหมายหรือไม่ มีหมายก็ตาม ทั้งนี้เนื่องจากเจ้าพนักงานต้องปฏิบัติเพียงเท่าที่กฎหมายให้อำนาจไว้เท่านั้น จะใช้อำนาจโดยอำเภอใจไม่ได้ และถ้าเจ้าพนักงานปฏิบัติฝ่าฝืนกฎหมายทำให้บุคคลใดได้รับความเสียหาย ผู้เสียหายก็อาจฟ้องร้องให้ดำเนินคดีอาญาหรือได้รับผิดทางแพ่งต่อเจ้าพนักงานผู้นั้นได้ แต่ในทางปฏิบัติแล้วบ่อยครั้งที่เจ้าพนักงานได้ปฏิบัติตามที่กฎหมายให้อำนาจไว้แล้ว แต่ก็อาจเกิดความเสียหายแก่ผู้ถูกค้นเกินความจำเป็นได้ ซึ่งในกรณีเช่นนี้ไม่มีกฎหมายให้อำนาจผู้ถูกค้นที่จะเรียกร้องค่าเสียหายจากหน่วยงานใดได้ ทำให้ต้องยอมรับกับสภาพความเสียหายที่เกิดขึ้นโดยไม่ได้รับการเยียวยาใดๆ อันเป็นผลมาจากการที่กฎหมายให้อำนาจเจ้าพนักงานทำการค้นดังกล่าวไว้ ซึ่งตามบทบัญญัติดังกล่าวมีความมุ่งหมายที่จะให้เจ้าพนักงานได้ปฏิบัติหน้าที่เพื่อให้ได้พยานหลักฐานมาเป็นสำคัญ แต่เจ้าพนักงานรัฐก็มีหน้าที่ที่จะต้องคำนึงอยู่เสมอว่าสิทธิเสรีภาพของประชาชนจะต้องได้รับความคุ้มครองด้วยเช่นกัน

จึงเห็นว่าแม้กฎหมายจะบัญญัติว่าเจ้าพนักงานผู้ทำการค้นต้องพยายามมิให้มีการเสียหายและกระจัดกระจายเท่าที่จะทำได้¹⁵ แต่ก็บัญญัติให้เจ้าพนักงานมีอำนาจใช้กำลังเพื่อเข้าไปในกรณีจำเป็นจะเปิดหรือทำลายประตูบ้าน ประตูเรือน หน้าต่าง รั้วหรือสิ่งกีดขวางอย่างอื่นทำนองเดียวกันนั้นก็ได้¹⁶ แต่ก็ควรบัญญัติวิธีการเพื่อป้องกันมิให้เจ้าพนักงานรัฐทำการค้นจนเกิดความเสียหายแก่ผู้ถูกค้น ซึ่งถือเป็นการได้รับความกระทบกระเทือนต่อสิทธิเสรีภาพในเคหสถาน

4.2 ปัญหาและการพัฒนาประสิทธิภาพในการสอบสวนฟ้องร้อง

แม้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาจะได้บัญญัติมาตรการตรวจสอบการออกหมายโดยให้ศาลเป็นองค์กรผู้ทำหน้าที่ตรวจสอบและถ่วงดุลการใช้อำนาจของเจ้าพนักงาน และให้อำนาจพนักงานอัยการเข้ามีส่วนร่วมในการสอบสวนในบางกรณีนั้น ยังไม่เพียงพอที่จะทำให้การสอบสวนฟ้องร้องมีประสิทธิภาพและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพได้เท่าที่ควร ซึ่งมักพบปัญหาในทางปฏิบัติอยู่เสมอ ดังจะเห็นได้จากปัญหาดังต่อไปนี้

4.2.1 ปัญหาการกั้นการออกหมายก่อนการใช้ดุลพินิจของศาลและการตรวจสอบการปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานยังไม่เพียงพอ

การที่กฎหมายบัญญัติให้ศาลเป็นผู้มีอำนาจในการออกหมายอาญานั้น เป็นการตรวจสอบและถ่วงดุลอำนาจระหว่างองค์กร (Check and Balance) ถือเป็นหลักประกันในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคลและเป็นหลักประกันการมีประสิทธิภาพได้เป็นอย่างดี

ปัจจุบันนี้ กฎหมายไทยนอกจากจะกำหนดให้ศาลเป็นผู้มีอำนาจในการออกหมายอาญา แต่เพียงองค์กรเดียวดังเช่นนานาประเทศแล้วนั้น ยังได้กำหนดให้เจ้าพนักงานตำรวจที่มียศตั้งแต่ร้อยตำรวจตรีขึ้นไปเท่านั้นที่สามารถร้องขอออกหมายได้ และในการออกหมายอาญา ไม่ว่าจะเป็นหมายจับ หมายขัง หรือหมายค้นก็ตาม ต่างก็มีวิธีการในการตรวจสอบก่อนที่จะออกหมายและขณะหรือภายหลังการออกหมายดังกล่าว กล่าวคือ

มาตรการตรวจสอบการออกหมายจับนั้น การตรวจสอบก่อนออกหมาย กฎหมายได้กำหนดให้ผู้ร้องขอต้องเสนอหลักฐานตามสมควรว่า ผู้จะถูกจับได้กระทำความผิดอาญาซึ่งมีอัตราโทษอย่างสูงเกินสามปี หรือน่าจะได้กระทำความผิดอาญาและมีเหตุอันควรเชื่อว่าจะหลบหนี หรือจะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน หรือก่ออันตรายประการอื่น โดยผู้พิพากษาไม่จำเป็นต้องถือเคร่งครัดเช่นเดียวกับการรับฟังพยานหลักฐานที่ใช้พิสูจน์ความผิดของจำเลย และการตรวจสอบภายหลังจาก

¹⁵ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 99.

¹⁶ แห่งเดิม. มาตรา 94 วรรคสอง.

ออกหมาย เมื่อเจ้าพนักงาน ได้จัดการตามหมายจับแล้ว กฎหมายให้เจ้าพนักงานบันทึกรายละเอียดในการจัดการ ถ้าจัดการตามหมายจับไม่ได้ เจ้าพนักงานต้องบันทึกพฤติการณ์ไว้ แล้วต้องส่งบันทึกนั้นไปยังศาลซึ่งออกหมายโดยเร็ว ทั้งนี้ หมายจับจะมีผลอยู่จนกว่าจะจับได้ เว้นแต่ความผิดตามหมายได้ขาดอายุความไปหรือศาลได้ถอนหมายคืน

มาตรการตรวจสอบการออกหมายจับ ในการตรวจสอบก่อนการออกหมายจับ ไม่ว่าจะเป็นการออกหมายจับโดยลำพังตนเองของศาลหรือตามคำร้องขอของเจ้าพนักงาน กฎหมายบัญญัติว่าก่อนออกหมายจับ จะต้องปรากฏพยานหลักฐานตามสมควรที่ทำให้ศาลเชื่อได้ว่ามีเหตุที่จะออกหมายจับ การออกหมายจับผู้ต้องหาหรือจำเลยตามกฎหมายของไทยต้องทำการขอให้ออกหมายจับเป็นระยะๆ ฉะนั้น การตรวจสอบจึงเกิดขึ้นในทุกๆ ระยะตามที่กฎหมายกำหนด และมาตรการตรวจสอบระหว่างการจับนั้น กำหนดให้เป็นหน้าที่ของศาล แต่ทั้งนี้พนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการต่างก็มีหน้าที่ควรต้องตรวจสอบการจับด้วยเช่นกัน

ในกรณีที่พนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการร้องต่อศาลเพื่อขอให้ขังผู้ต้องหาต่อไปหลังจากที่ครบ 48 วันแล้ว การที่กฎหมายบัญญัติให้ศาลมีอำนาจเรียกพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการมาสอบสวนเพิ่มเติมถึงเหตุจำเป็น และนำพยานหลักฐานมาไต่สวนจนเป็นที่พอใจ¹⁷ อันเป็นการใช้มาตรการตรวจสอบโดยศาลนั้น มีนักกฎหมายท่านหนึ่งเห็นว่า แทนที่จะใช้มาตรการตรวจสอบเช่นนี้ภายหลังจากที่คุมขังผู้ต้องหาแล้ว 48 วัน แต่ควรจะให้มีการใช้มาตรการดังกล่าวตั้งแต่เริ่มมีการคุมขังเลยทีเดียว¹⁸ ซึ่งเห็นว่าเป็นแนวทางที่ดีที่นำมาใช้เป็นอย่างยิ่ง

มาตรการตรวจสอบการออกหมายค้น ก่อนที่จะออกหมายค้นกฎหมายบัญญัติให้ผู้ร้องขอให้ออกหมายค้นต้องเสนอพยานหลักฐานตามสมควรที่ทำให้ศาลเชื่อได้ว่ามีเหตุที่จะออกหมายค้น การพิสูจน์ว่ามีมูลก็เพียงพอแล้ว และมาตรการตรวจสอบภายหลังการออกหมายค้น กฎหมายบัญญัติให้เจ้าพนักงานที่ได้จัดการตามหมายค้นแล้ว ให้บันทึกรายละเอียดในการจัดการ และถ้าจัดการตามหมายไม่ได้ ให้บันทึกพฤติการณ์ไว้แล้วส่งบันทึกไปยังศาลที่ออกหมายโดยเร็ว

นอกจากนี้แล้ว ไม่ว่าจะเป็นการตรวจสอบการออกหมายจับ หมายขัง หรือหมายค้นก็ตาม การตรวจสอบก่อนการออกหมายทั้ง 3 กรณีนั้น กฎหมายยังกำหนดให้เป็นดุลพินิจศาลในการออกหมายตามที่เห็นควรก็ได้

¹⁷ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 87 วรรคเจ็ด.

¹⁸ Kittipong Kittayarak. Op.cit. p. 91.

เมื่อพิจารณามาตรการตรวจสอบการออกหมายจับ หมายขัง หรือหมายค้นของไทยแล้ว เห็นว่าหากเข้าหลักเกณฑ์ในการตรวจสอบกรณีต่างๆแล้ว ศาลยังมีดุลพินิจที่จะออกหมายดังกล่าว ให้หรือไม่ก็ได้

ในประเทศญี่ปุ่นกฎหมายได้สร้างระบบกลั่นกรองบุคคลที่จะเข้ามาสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญาอย่างเคร่งครัด โดยเฉพาะอย่างยิ่งการตรวจสอบการจับ การคุมขังและการค้นของ เจ้าพนักงานรัฐโดยองค์กรศาล

การขอออกหมายจับในประเทศญี่ปุ่นนั้น กฎหมายได้กำหนดให้เจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจยื่น คำร้องต่อศาล เพื่อขอให้ศาลออกหมายจับได้(ในกรณีการจับโดยมีหมาย) จะต้องเป็นพนักงาน อัยการ เจ้าพนักงานธุรการอัยการ หรือเจ้าหน้าที่ตำรวจซึ่งมีตำแหน่งสูงกว่าสารวัตรตำรวจ และไม่ว่าจะกระทำผิดที่มีโทษเช่นใด หากปรากฏว่ามีพฤติการณ์เข้าเงื่อนไขแห่งเหตุในการออกหมายจับ ได้ว่าผู้ต้องหา นั้นไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่ง หรือผู้ต้องหาไม่ปฏิบัติตามหมายเรียกของพนักงาน สอบสวนโดยไม่มีเหตุผลอันสมควร ก็สามารถขอออกหมายจับได้ทั้งสิ้น โดยหมายจับจะต้องระบุ ระยะเวลาที่มีผลไว้ด้วย หลังจากล่วงเลยระยะเวลาที่กำหนดไว้ในหมายแล้ว หมายนั้นไม่อาจจะใช้ กระทำการจับได้

กรณีการขอออกหมายขังในประเทศญี่ปุ่นนั้น ผู้ต้องหาในระบบกฎหมายวิธีพิจารณา ความอาญาของญี่ปุ่นจะไม่มีสิทธิขอประกันตัว ทั้งนี้กระบวนการยุติธรรมของญี่ปุ่นมีกลไกการ กลั่นกรองผู้ต้องหาในคดีอาญาซึ่งถูกจับและสอบสวนแล้วมิให้ถูกควบคุมหรือขังโดยไม่ผ่าน กระบวนการพิจารณาหรือวินิจฉัยของศาล โดยเฉพาะการควบคุมผู้ต้องหาเกินกว่าอำนาจควบคุมตัว ของพนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการ อย่างไรก็ตาม ผู้ต้องหามีสิทธิที่จะขอให้ปล่อยตัว ชั่วคราวได้เมื่อพนักงานอัยการได้ฟ้องคดีต่อศาลแล้ว เมื่อพนักงานอัยการร้องขอออกหมายขัง ศาล จะพิจารณาถึงเหตุและความจำเป็นอันไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ของพนักงานอัยการก่อนที่ศาลจะมีคำสั่ง ให้ออกหมายขังผู้ต้องหา ศาลจะออกหมายขังผู้ต้องหาทันทีได้ต้องปรากฏว่ามีเหตุในการขัง นอกจากจะต้องปรากฏว่ามีเหตุพอสมควรเชื่อได้ว่าผู้ต้องหาเป็นผู้กระทำความผิดตามที่ถูกกล่าวหา แล้ว ยังต้องปรากฏว่าผู้ต้องหาในคดีมีลักษณะและพฤติการณ์ตามที่กฎหมายกำหนด คือ ไม่มีที่อยู่ เป็นหลักแหล่ง หรือจะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน หรือจะหลบหนี ประกอบกันด้วย

เห็นได้ว่า ในกฎหมายญี่ปุ่นนั้น ได้ให้ความสำคัญตั้งแต่เริ่มต้นในการสร้างกลไกการ กลั่นกรองบุคคลเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญา โดยให้องค์กรศาลและอัยการเข้ามามีบทบาท ในการควบคุมตรวจสอบ และยังได้กำหนดให้มีการตรวจสอบการปฏิบัติงานของพนักงาน สอบสวนหรือตำรวจอีก โดยการจำกัดระยะเวลาให้หมายจับมีผลใช้บังคับ ซึ่งเมื่อหมายสิ้นผลไป

แล้ว เจ้าพนักงานที่มีอำนาจร้องขอออกหมายต้องมาร้องขอเพื่อให้ศาลตรวจสอบและพิจารณาการออกหมายอีกครั้ง จัดเป็นมาตรการตรวจสอบการออกหมายที่คืออย่างหนึ่ง

ในประเทศอังกฤษ กฎหมายได้กำหนดให้ศาลเป็นผู้ตรวจสอบการออกหมายจับ หมายขัง หรือหมายค้น เช่นเดียวกับในประเทศไทยและประเทศญี่ปุ่น

การออกหมายจับของผู้พิพากษาในประเทศอังกฤษจะต้องอยู่ภายใต้เงื่อนไขที่ “บุคคลที่จะถูกออกหมายจับได้จะต้องกำลังกระทำ หรือต้องสงสัยว่าได้กระทำความผิดทางอาญา” และภายใต้มาตรา 24(1) ของ The Criminal Justice Act 1967 ที่ได้ระบุเงื่อนไขเพิ่มเติมไว้ว่า “หมายจับจะไม่สามารถออกได้ หากปรากฏว่าบุคคลตามหมายจับมิได้กระทำความผิดร้ายแรง (Indictable Offence) หรือเป็นความผิดที่ไม่มีโทษจำคุก แต่ถ้าเป็นความผิดเล็กน้อย ศาลจะใช้วิธีการออกหมายเรียก อำนาจในการออกหมายจับของศาลตามมาตรานี้เป็นอำนาจเฉพาะตัวของผู้พิพากษาและไม่มี การตรวจสอบจากองค์กรอื่น

ส่วนในเรื่องการขังของประเทศอังกฤษนั้น ผู้พิจารณาเบื้องต้นว่าจะควบคุมผู้ถูกกล่าวหาหรือไม่ คือ Magistrate นอกจากนี้แล้ว ยังมีองค์กรที่ทำหน้าที่ตรวจสอบถึงเหตุจำเป็นในการคุมขัง คือ พนักงานควบคุม (Custody officer) และ Magistrate โดยจะทำการตรวจสอบเป็นระยะๆตามตารางเวลาที่ PACE มาตรา 44-45 กำหนด

การออกหมายค้นของประเทศอังกฤษจะกระทำได้อีกต่อเมื่อมีการร้องขอเป็นหนังสือจากพนักงานสอบสวนหรือตำรวจเสียก่อนและการใช้ดุลพินิจในการออกหมายค้นนั้น ผู้พิพากษาจะต้องมีเหตุผลอันเชื่อได้ว่ามีการกระทำความผิดอาญาร้ายแรง ซึ่งสามารถจับกุมได้ทันทีที่เกิดขึ้น และต้องประกอบไปด้วยข้อเท็จจริงตามที่กฎหมายกำหนดไว้อีกด้วย ในส่วนของการมีผลบังคับของหมายค้นนั้น มาตรา 15 (5) ของ PACE ได้ระบุว่า หมายค้นแต่ละฉบับจะสามารถใช้ได้เพียงครั้งเดียวเท่านั้น (โดยจะต้องใช้ภายในหนึ่งเดือนนับแต่วันออกหมาย)

มาตรการตรวจสอบการออกหมายจับ หมายขัง หรือหมายค้นของประเทศอังกฤษนั้น ได้ให้ศาลเป็นองค์กรภายนอกคอยตรวจสอบพิจารณาการออกหมายดังกล่าว แม้จะไม่ได้ให้พนักงานอัยการมีอำนาจในการร้องขอออกหมายเหมือนอย่างในประเทศญี่ปุ่นก็ตาม แต่ก็ได้มีการวางหลักเกณฑ์การตรวจสอบการปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานอยู่เป็นระยะ ดังจะเห็นได้จาก การที่กำหนดจำกัดระยะเวลาให้หมายค้นใช้ได้ภายในหนึ่งเดือนนับแต่ออกหมาย ซึ่งก็มีลักษณะการตรวจสอบที่คล้ายกับในประเทศญี่ปุ่นตามที่ได้กล่าวมาแล้ว

เห็นได้ว่าแม้มาตรการตรวจสอบการออกหมายตามกฎหมายไทยนั้น จะได้กำหนดให้มีการตรวจสอบก่อนและหลังการออกหมายไว้แล้วก็ตาม แต่ศาลก็ยังคงมีดุลพินิจที่จะพิจารณาเหตุอันสมควรในการออกหมายดังกล่าวได้อีก ซึ่งมักพบปัญหาในทางปฏิบัติงานของพนักงานสอบสวนที่

อาจกระทำการเพื่อบังคับให้แสวงหาพยานหลักฐานมาจนทำให้ไปกระทบกระเทือนต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชน และเพื่อเป็นการควบคุมการใช้ดุลพินิจของศาลในการพิจารณาการออกหมายอีกชั้นหนึ่ง จึงเห็นว่าควรนำมาตรการตรวจสอบการออกหมายของประเทศญี่ปุ่นส่วนที่ได้กำหนดให้พนักงานอัยการเป็นผู้ตรวจสอบหรือกลั่นกรองเหตุแห่งการออกหมายอีกทอดหนึ่งก่อนที่จะขอออกหมายจากศาล

นอกจากนี้แล้ว จะเห็นว่าในกฎหมายไทยนั้น หมายจับและหมายค้นนั้นยังไม่มีมีการตรวจสอบที่รัดกุมเพียงพออย่างที่ควรจะเป็น ซึ่งต่างจากกรณีหมายจับ ดังนั้นควรจะจัดให้มีการตรวจสอบการปฏิบัติงานของพนักงานสอบสวนอย่างต่อเนื่องและเป็นระยะๆมากกว่าที่เป็นอยู่ ด้วยการกำหนดจำกัดระยะเวลาให้หมายมีผลบังคับให้ชัดเจน และจะสิ้นผลเมื่อพ้นกำหนดระยะเวลาดังกล่าว

4.2.2 ปัญหากรณีพนักงานอัยการไม่อาจเป็นหลักประกันในการอำนวยความยุติธรรม

การดำเนินคดีอาญาในประเทศไทยได้แบ่งแยกอำนาจสอบสวนและอำนาจฟ้องคดีออกจากกันค่อนข้างจะเด็ดขาด โดยพนักงานสอบสวนทำการสอบสวนเพียงลำพังองค์กรเดียวจนกระทั่งทำความเข้าใจเสนอพนักงานอัยการ ฐานะของพนักงานอัยการจึงเป็นเพียง “ผู้ไต่ตรองคดี” ที่พนักงานสอบสวนเสนอขึ้นมาเท่านั้น พนักงานอัยการไม่มีอำนาจสอบสวนคดีเสียเอง แม้ว่าพนักงานอัยการจะเห็นว่าสำนวนการสอบสวนที่พนักงานสอบสวนเสนอมาจะไม่สมบูรณ์หรือบกพร่อง ควรจะมีการสอบสวนเพิ่มเติม แต่การสอบสวนเพิ่มเติมก็ต้องผ่านพนักงานสอบสวน หรือพนักงานอัยการอาจเรียกพยานมาเพื่อซักถามได้แต่ก็มีปัญหาในทางปฏิบัติเสมอ

ทั้งนี้ พนักงานอัยการไม่มีอำนาจสั่งให้พนักงานสอบสวนทำการสอบสวนปากคำผู้ต้องหาเพิ่มเติมหรือแจ้งข้อหากับบุคคลนั้นได้ พนักงานอัยการทำได้เพียงแนะนำเท่านั้น เนื่องจากพนักงานอัยการไม่มีอำนาจสอบสวน จึงสั่งสอบสวนเพิ่มเติมเฉพาะผู้ต้องหาในคดีที่พนักงานสอบสวนดำเนินการสอบสวนมาแล้วไม่ชัดเจนหรือไม่สมบูรณ์เท่านั้น ทำให้พนักงานอัยการในฐานะตัวแทนของรัฐในการรักษาความสงบเรียบร้อยไม่อาจกระทำหน้าที่ได้อย่างเต็มที่

การแบ่งแยกอำนาจสอบสวนและฟ้องร้องออกจากกันอย่างชัดเจน จึงทำให้อำนาจหน้าที่ของพนักงานอัยการจึงมีอย่างจำกัด

ปัจจุบันกฎหมายได้กำหนดบทบาทของพนักงานอัยการให้มีส่วนร่วมในการสอบสวนมากยิ่งขึ้น ในการร่วมถามปากคำเด็กอายุไม่เกิน 18 ปี และร่วมในการชันสูตรพลิกศพความตาย ซึ่งเกิดในระหว่างการควบคุมของเจ้าพนักงานด้วย แม้จะมีการพัฒนาให้พนักงานอัยการจะเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้นก็ตาม แต่เห็นว่ายังไม่เพียงพอในการให้พนักงานอัยการเข้ามาเป็นกลไกในการรักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชน

ในกฎหมายญี่ปุ่นได้ให้พนักงานอำนาจอัยการญี่ปุ่นสืบสวนสอบสวนเองจนเสร็จคดีหรืออาจสั่งให้ตำรวจทำการสืบสวนสอบสวนก็ได้ เหตุที่กฎหมายญี่ปุ่นได้ให้อัยการมีบทบาทและอำนาจครอบคลุมการสืบสวนและสอบสวนคดีอาญานั้นก็เนื่องมาจากแนวความคิดทฤษฎีที่ถือว่าอำนาจการสอบสวนและฟ้องคดีเป็นอำนาจอันมีอาจแบ่งแยกได้

การฟ้องคดีจะต้องอาศัยข้อเท็จจริงที่ได้จากการสืบสวนและสอบสวนเป็นปัจจัยสำคัญ การสืบสวนและสอบสวนซึ่งเป็นวิธีการแสวงหาและรวบรวมข้อเท็จจริงจึงเป็นเพียงอุปกรณ์หรือเครื่องมือของการฟ้องร้องดำเนินคดี และพนักงานอัยการซึ่งเป็นผู้ฟ้องร้องดำเนินคดีในศาลก็ควรจะมีโอกาสได้สัมผัสหรือรู้เห็นข้อเท็จจริงต่างๆ เกี่ยวกับคดีนั้นด้วยตนเองให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ และก่อนการสั่งคดีอาญาทุกครั้งพนักงานอัยการมักจะสอบปากคำพยานและผู้ต้องหาด้วยตนเองก่อนเสมอ

ความสัมพันธ์ของพนักงานสอบสวนหรือตำรวจกับพนักงานอัยการในการสอบสวนของประเทศญี่ปุ่นนั้น พนักงานอัยการกับพนักงานสอบสวนหรือตำรวจต้องร่วมมือกันในการสอบสวนคดีอาญา แต่กฎหมายได้กำหนดอำนาจพนักงานอัยการให้มีอำนาจเสมือนกับเป็นการตรวจสอบและควบคุมการสอบสวนของพนักงานสอบสวนอยู่ด้วยในตัว

ส่วนในประเทศอังกฤษ CPS มีอำนาจหน้าที่ในการฟ้องคดีอาญาซึ่งพนักงานสอบสวนหรือตำรวจเป็นผู้สอบสวนทั้งหมด เว้นแต่คดีความผิดเล็กน้อย สิทธิในการฟ้องคดีของผู้เสียหายตามหลักการดำเนินคดีโดยประชาชนก็ยังอยู่ต่อไป แต่อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของ CPS กล่าวคือ CPS จะเข้าดำเนินการเสียหายหรืออาจใช้ดุลพินิจให้ระงับการฟ้องคดีนั้นๆ ได้ตามที่เห็นควร

ถึงแม้ว่าพนักงานสอบสวนหรือตำรวจจะมีอำนาจในการตัดสินใจในเบื้องต้นที่จะเริ่มต้นคดีแก่บุคคลใดหรือไม่ก็ตาม แต่เจ้าหน้าที่ตำรวจต้องทำการส่งสำนวนคดีให้แก่ CPS เพื่อทำการตรวจสอบ และทำการฟ้องคดี โดยหน้าที่ในการตรวจสอบนี้เป็นรากฐานไปสู่ความมีอิสระในการฟ้องร้อง

ปัจจุบันนี้ การปฏิบัติงานของ CPS และพนักงานสอบสวนหรือตำรวจมีความเป็นอิสระซึ่งกันและกัน แต่ก็ยังคงมีความสัมพันธ์ในการปฏิบัติงานอย่างใกล้ชิดกันอยู่ กล่าวคือ ความเป็นอิสระจากกันในที่นี้ไม่ได้หมายถึงการแยกออกจากกันอย่างเด็ดขาด แม้ทั้งสองหน่วยงานมีหน้าที่ที่ต่างกัน กระบวนการยุติธรรมทางอาญา แต่จุดประสงค์ในการทำงานของทั้งสองหน่วยงาน คือ ทำให้เกิดความยุติธรรมในคดีอาญาและนำพยานหลักฐานที่แท้จริงเข้าสู่การพิจารณาของศาลเพื่อใช้ในการพิสูจน์ความผิด

การทำงานของ CPS และพนักงานสอบสวนหรือตำรวจนั้น จะประสบความสำเร็จได้ มีหลักการที่สำคัญ คือ ต้องมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างกัน และให้ความเคารพซึ่งกันและกัน ตลอดเวลา

จากที่ศึกษามา เห็นได้ว่าขั้นตอนในการสอบสวนและฟ้องร้องของประเทศญี่ปุ่นและประเทศอังกฤษเป็นไปตามหลักการสอบสวนสากล คือ การสอบสวนฟ้องร้องเป็นกระบวนการเดียวกันไม่อาจแบ่งแยกกันได้ แต่ในประเทศไทยนั้นยังแยกการสอบสวนและการฟ้องร้องคดีออกจากกันอย่างชัดเจน ซึ่งจะเห็นได้ว่าโดยสภาพของการสอบสวนกับการฟ้องร้องไม่สามารถแยกออกจากกันได้อย่างเด็ดขาด การที่พยายามแยกการสอบสวนกับการฟ้องร้องออกจากกันทำให้เกิดปัญหาในทางปฏิบัติสืบเนื่องเชื่อมโยงต่อมาหลายประการ ไม่ว่าจะเป็นปัญหาเกี่ยวกับประสิทธิภาพในการดำเนินคดี ปัญหาเรื่องความล่าช้าซับซ้อนในการดำเนินคดี ปัญหาเรื่องรูปคดีถูกบิดเบือนจากความเป็นจริง หรือปัญหาความคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหาและผู้เสียหาย

ทั้งนี้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทยได้แบ่งอำนาจสอบสวนและอำนาจฟ้องร้องออกจากกันอย่างเด็ดขาด โดยให้พนักงานสอบสวนเป็นผู้มีอำนาจสอบสวนคดีอาญาทั้งปวง¹⁹ และห้ามมิให้พนักงานอัยการยื่นฟ้องคดีต่อศาล โดยมีได้มีการสอบสวนในความผิดนั้นก่อน²⁰ ทำให้อำนาจในการเริ่มกระบวนการทางอาญาของรัฐอยู่ภายใต้อำนาจของตำรวจโดยเด็ดขาด และในการดำเนินการสอบสวนตำรวจยังมีอำนาจในการจับ ค้น ควบคุม และปล่อยชั่วคราวด้วย ทำให้กระบวนการชั้นก่อนฟ้องอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของตำรวจ แม้กฎหมายจะเปิดช่องให้พนักงานอัยการเมื่อได้รับสำนวนสามารถสั่งให้พนักงานสอบสวนดำเนินการสอบสวนเพิ่มเติม หรือส่งพยานคนใดมาซักถาม²¹ ก็ตาม แต่การสอบสวนเพิ่มเติมกระทำโดยตำรวจอยู่นั่นเอง โดยที่พนักงานอัยการไม่สามารถเข้าไปทำการสอบสวนด้วยตนเองได้

ตามระบบการดำเนินคดีอาญาในปัจจุบัน พนักงานอัยการเป็นองค์กร “ชั้นไต่ตรองคดี” สำหรับผู้ต้องหาและรัฐ กล่าวคือ เป็นผู้ดูแลการบังคับใช้กฎหมาย และเป็นผู้อำนวยการยุติธรรมแก่ผู้ต้องหา ทั้งนี้เพราะกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเป็นกฎหมายที่กำหนดอำนาจหน้าที่ของรัฐในการรักษาความสงบเรียบร้อยและ ในขณะเดียวกันก็เป็นกฎหมายที่คุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลด้วย

พนักงานอัยการของไทยเราไม่มีอำนาจหน้าที่สอบสวนหรือไม่มีอำนาจหน้าที่ในการเริ่มคดีอาญา ดังนั้นก่อนการสอบสวนเสร็จสิ้นพนักงานอัยการเกือบไม่มีบทบาทที่จะคุ้มครองสิทธิ

¹⁹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 121.

²⁰ แห่งเดิม. มาตรา 120.

²¹ แห่งเดิม. มาตรา 143.

ของบุคคลได้แต่อย่างใด พนักงานอัยการทำงานตามสำนวนการสอบสวนของพนักงานสอบสวนเท่านั้น และแม้จะมีมาตรการบางอย่างที่กฎหมายให้พนักงานอัยการสามารถทำได้เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อเท็จจริงที่น่าจะถูกต้องกับความเป็นจริง เช่น มีอำนาจสั่งสอบสวนเพิ่มเติม หรือสั่งให้ส่งพยานมาเพื่อซักถามได้ ซึ่งการสอบสวนเพิ่มเติมของพนักงานอัยการนี้ไม่ได้มีประสิทธิภาพมากนัก เพราะเป็นการสอบสวนตามรูปคดีที่มีอยู่เดิม ไม่เหมือนกับการลงไปสอบสวนเอง หรือสั่งให้ใครไปสอบสวนตามประเด็น²² เห็นได้ว่ากรณียังไม่เป็นหลักประกันเพียงพอในการที่พนักงานอัยการจะสามารถอำนวยความสะดวกได้อย่างสมบูรณ์ตามภารกิจของพนักงานอัยการ

โดยที่พนักงานอัยการไม่อาจเป็นหลักประกันที่เพียงพอในการอำนวยความสะดวก และโดยที่พนักงานอัยการไม่มีอำนาจหน้าที่สอบสวนหรือไม่มีอำนาจหน้าที่ในการเริ่มคดีอาญานี้เอง ในทางความเป็นจริงพนักงานอัยการจึงอาจนำบุคคลขึ้นสู่การพิจารณาของศาลโดยปฏิเสธความรับผิดชอบในการดำเนินคดีได้ เพราะพนักงานอัยการทำงานตามตัวอักษรหรือตามสำนวนการสอบสวนเท่านั้น แต่ในทางทฤษฎีแล้วพนักงานอัยการจะปฏิเสธความรับผิดชอบในการดำเนินการของตนไม่ได้โดยเด็ดขาด เพราะพนักงานอัยการต้องรับผิดชอบในการสอบสวนคดี 4 ประการ คือ²³

- (1) รับผิดชอบในความถูกต้องชอบด้วยกฎหมายของการสอบสวน
- (2) รับผิดชอบในความถูกต้องชอบด้วยระเบียบของการสอบสวน
- (3) รับผิดชอบในความละเอียดรอบคอบของการสอบสวน
- (4) รับผิดชอบในความเชื่อถือได้ของการสอบสวน

ดังนั้น ฐานะความรับผิดชอบของพนักงานอัยการตามกฎหมายในปัจจุบันจึงยังไม่เป็นที่น่าพอใจนัก

การสอบความจริงชั้นเจ้าพนักงานของไทย ยังขาดความเป็นภาวะวิสัยอย่างแท้จริง แม้กฎหมายให้ทำได้แต่ทางปฏิบัติมักไม่ทำกัน จึงขาดความร่วมมือตามที่ควรจะเป็น

อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันพนักงานอัยการมีบทบาทในการตรวจสอบความจริงในคดีอาญาในชั้นสอบสวนมากขึ้น กล่าวคือ พนักงานอัยการมีบทบาทในการชันสูตรพลิกศพร่วมกับพนักงานสอบสวนและแพทย์ในกรณีที่มีความตายเกิดขึ้น โดยการกระทำของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติหน้าที่หรือตายในระหว่างอยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่และมีบทบาทในคดีเด็กและเยาวชน โดยเข้าร่วมในการถามปากคำเด็กที่เป็นผู้เสียหายหรือพยาน ในการชี้ตัวผู้ต้องหาเด็ก ในการสอบปากคำผู้ต้องหาซึ่งเป็นเด็ก และบทบาทในการมีส่วนร่วมในการ

²² เจ็มซัย ชูติวงศ์. (2533). การปรับปรุงประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เพื่อคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน (รายงานการสัมมนา). หน้า 44-48.

²³ คณิต ณ นคร งาม เล่มเดิม. หน้า 99-100.

สอบสวนคดีพิเศษตามกฎหมายว่าด้วยการสอบสวนคดีพิเศษ²⁴ แต่ถึงอย่างไรก็ตาม แม้กฎหมายจะให้อำนาจพนักงานอัยการมีบทบาทมากขึ้นในการสอบสวนในกรณีดังกล่าวมานี้ มักพบอยู่เสมอว่า ในทางปฏิบัติพนักงานอัยการเข้าร่วมในการสอบสวนเพียงแต่ในนามเท่านั้น ซึ่งไม่ก่อให้เกิดประโยชน์สมดังเจตนารมณ์ของกฎหมายเท่าที่ควร

การที่พนักงานอัยการควรจะเข้าไปมีส่วนร่วมในการสอบสวนนั้น มีนักกฎหมายได้ให้ความเห็นไว้ในแง่มุมที่ต่างกัน ซึ่งเห็นว่ามีที่น่าสนใจ ดังนี้

แม้การสอบสวนฟ้องร้องจะเป็นกระบวนการเดียวกัน แต่มีบางอย่างที่ทำให้มองในเรื่องการตรวจสอบและถ่วงดุล (Check and Balance) อาจเกิดปัญหาเรื่องความเป็นอิสระ เป็นเอกเทศของพนักงานอัยการจะมีน้อยลง การจะตรวจสอบกระกระทำของพนักงานสอบสวนจะไม่ค่อยชัดเจน ในเรื่องนี้มีนักกฎหมายให้ความเห็นว่า การให้ความยุติธรรมอย่างเดียวไม่พอ แต่จะต้องแสดงให้เห็นปรากฏด้วยว่าความยุติธรรมมีจริง ถ้าหากพนักงานอัยการรักษาความเป็นภาวะวิสัย ดูแลหน้าที่ของตนซึ่งกฎหมายให้ความคุ้มครองอยู่แล้ว หลักการตรวจสอบจะมีความชัดเจนกว่า ถ้าให้พนักงานอัยการมีส่วนในการสอบสวนในเรื่องที่จำเป็นที่ควรเข้าไปเท่านั้น แต่ให้ความรับผิดชอบการสอบสวนยังคงอยู่ที่พนักงานสอบสวนตามเดิม²⁵

นักกฎหมายอีกท่านหนึ่งได้ให้ความเห็นว่า การมุ่งแก้ไขปัญหาการสอบสวนที่ตำรวจนั้น แท้จริงแล้วปัญหาอาจเกิดจากอิทธิพลมืด หรืออิทธิพลทางการเมือง ฯลฯ ก็ได้ ถ้าให้พนักงานอัยการร่วมในการสอบสวนด้วยก็อาจเกิดภาวะเดียวกันกับตำรวจได้ คือ ภาวะน้ำท่วมปาก ซึ่งทางแก้จริงๆ ในการให้องค์กรต่างๆ มีอิสระ ถ้าปราศจากอำนาจแทรกแซงแล้ว บุคคลที่ก้าวไปอยู่ในตำแหน่งนั้น หรือองค์กรบริหารมีศักดิ์ศรี มีความมุ่งมั่นที่จะไปสู่จุดนั้นได้ แต่ปัญหาอยู่ที่ว่าการให้บทบาทแก่เจ้าพนักงานนั้น สูงพอที่จะให้มีอิสระในตัวเองแล้วหรือไม่²⁶

นอกจากนี้แล้ว ยังมีความเห็นของนักกฎหมายอีกท่านหนึ่งเห็นว่า การสอบสวนที่ให้พนักงานอัยการเข้ามาควบคุม จะเป็นการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพได้อย่างไร แต่ถ้ามองว่าการสอบสวนเป็น 2 เรื่อง คือ การรวบรวมพยานหลักฐาน และการใช้มาตรการบังคับ ถ้าการรวบรวมพยานหลักฐานให้พนักงานอัยการเข้าร่วมคงไม่ใช่เป็นการกานและดุลอำนาจ แต่จะเป็นการให้

²⁴ คณิต ณ นคร งามเติม. หน้า 99-100.

²⁵ คณิง ภาไชย ข (2533). การปรับปรุงประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เพื่อคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน (รายงานการสัมมนา). หน้า 35.

²⁶ มุรธา วัฒนะชีวกุล. (2533). การปรับปรุงประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เพื่อคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน (รายงานการสัมมนา). หน้า 37.

โอกาสพนักงานอัยการวางรูปคดีมาตั้งแต่ต้น การให้ตำรวจรวบรวมพยานหลักฐานกว่าจะถึงมือพนักงานอัยการก็หมดหนทางแก้แล้ว ก็ต้องว่าไปตามรูปคดีที่ผิดตั้งแต่ต้น²⁷

จากที่ได้ศึกษามานี้ แม้ว่าความคิดที่จะให้พนักงานอัยการเข้ามาควบคุมดูแลการสอบสวน จะได้รับการสนับสนุนจากนักวิชาการหลายท่าน แต่การพยายามที่จะแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่ยังไม่ประสบผลสำเร็จเท่าใดนัก ถึงอย่างไรก็ตาม เพื่อเป็นการรับรองคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนในการถูกดำเนินคดี จะแก้ไขด้วยกฎหมายเพียงอย่างเดียวอาจยังไม่เพียงพอ ควรมีการพัฒนาทัศนคติและวัฒนธรรมขององค์กรตำรวจ จากที่เคยให้ความสำคัญกับทฤษฎีการควบคุมอาชญากรรม (The Crime Control Model) มากกว่าทฤษฎีกระบวนการนิติธรรม (The Due Process Model) ในการบังคับใช้กฎหมาย โดยมุ่งเน้นที่จะให้ความคุ้มครองสิทธิในการดำเนินคดีไม่ว่าจะใช้วิธีใดก็ตาม จึงจำเป็นที่พนักงานสอบสวนหรือตำรวจจะต้องทำงานใกล้ชิดกับพนักงานอัยการซึ่งมีความรู้ความเชี่ยวชาญด้านกฎหมาย เพื่อหลีกเลี่ยงไม่ให้พยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องถูกกันไม่ให้เข้ามาในคดีได้²⁸

อย่างไรก็ตาม เห็นได้ว่าการมีส่วนร่วมในการสอบสวนของพนักงานอัยการของไทยเท่าที่เป็นอยู่ เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้การสอบสวนยังไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอ พนักงานอัยการผู้ตั้งคดีควรได้สัมผัสกับพยานหลักฐาน หรือข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องด้วยตนเอง ไม่ใช่เพียงแต่การพิจารณาจากสำนวนของตำรวจเท่านั้น กฎหมายควรกำหนดให้พนักงานอัยการมีบทบาทในการสอบสวนในคดีที่เห็นว่ามีความจำเป็น หรือมีความสำคัญมากขึ้น ทั้งนี้หากให้พนักงานอัยการมีอำนาจในการสอบสวนทั้งหมดเลยก็เดี๋ยวอย่างในประเทศญี่ปุ่นนั้น อาจทำให้เกิดปัญหาและความยุ่งยากตามมาได้ ซึ่งเห็นว่าควรเปลี่ยนแปลงในลักษณะค่อยเป็นค่อยไป โดยการให้พนักงานอัยการเข้ามีส่วนร่วมในการสอบสวนในความผิดอาญาร้ายแรง²⁹ เป็นต้น แต่ทั้งนี้ ควรให้องค์กรอัยการและองค์กรตำรวจมีความเป็นอิสระซึ่งกันและกัน ปราศจากการแทรกแซงใดๆทั้งสิ้น โดยต้องอยู่ภายใต้ความร่วมมือระหว่างองค์กรและยึดถือหลักในการรักษาความยุติธรรมในสังคม เช่นเดียวกับในประเทศอังกฤษ และเพื่อเป็นการป้องกันมิให้พนักงานอัยการมีส่วนร่วมในการสอบสวนเพียง

²⁷ เข็มชัย ชุตินวงศ์. เล่มเดิม. หน้า 44-48.

²⁸ Bajrakitiyabha Mahidol. (2005). **Toward Equal Justice : Protection of The Rights of The accused in The Thai Criminal Justice Process—A Comparison with France and The United States.** p. 164.

²⁹ คูระเบียบราชการฝ่ายตุลาการว่าด้วยแนวปฏิบัติในการออกหมายจับและหมายค้น พ.ศ. 2545. กำหนดว่า “ความผิดอาญาร้ายแรง” หมายถึง ความผิดที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกิน 3 ปี.

ในนามเท่านั้น จึงสมควรออกกระเปียบบังคับ และบทลงโทษในกรณีที่พนักงานอัยการไม่ปฏิบัติ
หน้าที่อย่างที่ควรจะเป็น

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

จากที่ได้ศึกษาและวิเคราะห์แนวคิดและหลักเกณฑ์ในเรื่องการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพจากการจับ คุ่มขัง คั่นและประสิทธิภาพในการสอบสวนฟ้องร้อง โดยมุ่งเน้นไปที่มาตรการในการออกหมายอาญาและการเข้าร่วมในการสอบสวนของพนักงานอัยการตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ตลอดจนการศึกษาเปรียบเทียบกับกฎหมายของญี่ปุ่น อังกฤษมาโดยลำดับนั้น ทำให้เห็นถึงความจำเป็นในการที่จะต้องให้ประชาชนได้รับความคุ้มครองสิทธิเสรีภาพจากการจับ คุ่มขัง และคั่น นอกจากนี้แล้วก็ต้องมีการพัฒนาประสิทธิภาพในการสอบสวนฟ้องร้องควบคู่กันไปด้วย จึงขอสรุปและเสนอแนะแนวคิดเพื่อประกอบการพิจารณาว่าสมควรมีการปรับปรุงกฎหมายในส่วนที่เกี่ยวกับคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนจากการถูกจับ คุ่มขัง คั่นพร้อมทั้งพัฒนาเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการสอบสวนฟ้องร้องยิ่งขึ้นต่อไป

5.1 บทสรุป

กระบวนการยุติธรรมทางอาญานั้นต้องมุ่งควบคุม ระวัง และปราบปรามอาชญากรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพตามทฤษฎีการควบคุมอาชญากรรม (The Crime Control Model) และยังคงต้องมุ่งให้ความเป็นธรรมและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้บริสุทธิ์ และลงโทษผู้กระทำผิดที่แท้จริงให้ได้ ตามทฤษฎีกระบวนการนิติธรรม (The Due Process Model) โดยแนวทางของทั้งสองทฤษฎีนี้มีความขัดแย้งกันอย่างสิ้นเชิง ดังนั้น กระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่ดี จะต้องมีความสมดุลระหว่าง 2 ทฤษฎีนี้ ไม่นั่นไปในทางใดทางหนึ่งอย่างชัดเจน จึงจะเกิดประโยชน์สูงสุดในการรักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชนซึ่งถือเป็นภารกิจที่สำคัญยิ่งภารกิจหนึ่งของรัฐ

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่า การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ถูกจับ คุ่มขัง หรือคั่นและการใช้มาตรการในการออกหมายอาญาและการเข้าร่วมในการสอบสวนของพนักงานอัยการมีความสัมพันธ์กันอย่างเป็นระบบต่อการสอบสวนฟ้องร้อง และยังเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งของพนักงานสอบสวนหรือตำรวจในการที่จะรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อให้ทราบข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ต่างๆ อันเกี่ยวกับความผิด เพื่อจะรู้ตัวผู้กระทำผิดและพิสูจน์ให้เห็นความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหาซึ่งเป็นสาระสำคัญในการเริ่มต้นคดี โดยมีผลต่อไปถึงการไต่สวนมูลฟ้อง การพิจารณา และพิพากษาคดีในชั้นศาลอีกด้วย

การใช้มาตรการบังคับ (compulsory measures) โดยการจับ การคุมขัง หรือการกักขัง เป็นมาตรการที่เจ้าพนักงานรัฐใช้อำนาจกระทบกระเทือนสิทธิเสรีภาพของประชาชน

ซึ่งหลักประกันการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพสากลซึ่งเป็นที่ยอมรับของนานาชาติประเทศ ตามที่ได้รับการรับรองจากปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948 (Universal Declaration of Human Rights 1948) และ กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ค.ศ. 1966 (International Covenant on Civil and Political Rights 1966) ว่าด้วยสิทธิในชีวิตและความ บริบูรณ์ของร่างกาย สิทธิเสรีภาพของบุคคล สิทธิของบุคคลที่ถูกดำเนินคดีอาญา และสิทธิในความ เป็นอยู่ส่วนตัวนั้น เป็นการรับรองคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนที่ผู้ใดจะละเมิดไม่ได้

กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทยตามที่ได้ศึกษามานี้ ได้บัญญัติรองรับตาม หลักประกันการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพสากลไว้เช่นกัน ดังจะเห็นได้ ดังนี้

พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจจะจับผู้ใด โดยไม่มีหมายจับ หรือคำสั่งของศาลไม่ได้ แต่เพื่อให้เกิดความสอดคล้องในทางปฏิบัติของเจ้าพนักงาน กฎหมายจึงได้บัญญัติให้สามารถจับ โดยไม่มีหมายได้ โดยเจ้าพนักงานของรัฐ หรือราษฎรเป็นผู้มีอำนาจจับ โดยไม่มีหมายได้แต่ต้อง เป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนดไว้ และได้บัญญัติเหตุในการออกหมายจับเพียงสองกรณี เท่านั้น

การคุมขังผู้ถูกคุมขังในระหว่างสอบสวนจะกระทำได้เมื่อมีหมายขังของศาลแล้วเท่านั้น และยังได้บัญญัติให้ระยะเวลาในการถูกคุมขังเป็นไปตามที่กฎหมายกำหนดและรวมถึงสิทธิต่างๆ ไว้อีกด้วย ทั้งนี้ ในการควบคุมหรือขังบุคคลเพื่อวัตถุประสงค์ในการมีตัวบุคคลไว้ในอำนาจรัฐและ รับประกันการลงโทษตามกฎหมายของบ้านเมืองก็ตาม แต่บุคคลเหล่านั้นหาใช่ผู้กระทำความผิด อาญาแต่อย่างใดไม่ จึงต้องปฏิบัติต่อบุคคลเหล่านั้นเสมือนบุคคลทั่วไป

โดยหลักแล้วการค้นในที่รโหฐานจะต้องมีหมายค้นเสมอ แต่ทั้งนี้กฎหมายได้คำนึงถึง ความคล่องตัวในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานรัฐจึงได้กำหนดข้อยกเว้นที่สามารถค้น โดยไม่ ต้องมีหมายได้ในกรณีเร่งด่วน ดังที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้กำหนดไว้ โดยเหตุ ในการออกหมายค้นต้องเป็นไปตามที่กฎหมายกำหนดเท่านั้น นอกจากนี้กฎหมายยังได้กำหนดถึง สิทธิของบุคคลผู้ถูกตรวจค้นไว้อีกด้วย

อย่างไรก็ตาม การที่หลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญากับทางปฏิบัติของเจ้าพนักงาน ยังไม่ตรงกัน และความไม่ตรงกันระหว่างหลักกฎหมายกับทางปฏิบัตินี้ทำให้องค์กรต่างๆ ใน กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทย ต่างเข้าใจคลาดเคลื่อนในบทบาทและภารกิจของตน ไม่ว่าจะ ทางปฏิบัติที่แตกต่างไปจากหลักกฎหมายนี้จะเกิดขึ้นเนื่องจากเหตุผลใดก็ตาม ได้ยังผลให้ กระทบกระเทือนต่อสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอย่างเห็นได้ชัด และอาจทำให้กระบวนการ

ยุติธรรมขาดความไว้วางใจจากประชาชนได้ นอกจากนั้น ความร่วมมือในการดำเนินคดีอาญาขององค์กรต่างๆในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาอันควรจะมีตามลักษณะของการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐกลับขาดหายไปเช่นกัน¹

แม้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทยจะได้บัญญัติรองรับตามหลักประกันการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพสากลดังที่ได้กล่าวมาแล้วก็ตาม แต่ปัญหาในทางปฏิบัติก็ยังคงปรากฏขึ้นอยู่เสมอ เนื่องจากเจ้าพนักงานยังไม่มี ความเข้าใจในเจตนารมณ์ของการบัญญัติกฎหมายอย่างแท้จริง โดยไม่ได้ยึดถือเป็นหลักในการปฏิบัติงานเท่าที่ควร และขาดความเป็นภาวะวิสัย ทำให้การปฏิบัติของเจ้าพนักงานรัฐมักจะเน้นถึงความสะดวกและคล่องตัวมากกว่า จึงเป็นเหตุให้สิทธิเสรีภาพของประชาชนได้รับความกระทบกระเทือนเกินความจำเป็น ซึ่งวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้เขียนขอเสนอถึงปัญหาหลักที่เกิดขึ้นอย่างเห็นได้ชัด ดังนี้

1. ปัญหากรณีการจับก่อนแล้วจึงรวบรวมพยานหลักฐานในภายหลัง เป็นปัญหาที่เกิดจากการที่กฎหมายกำหนดให้ระยะเวลาในการควบคุมตัวทั้งในชั้นพนักงานสอบสวนและในชั้นศาล มีกำหนดระยะเวลา มาก โดยขึ้นอยู่กับอัตราโทษของความผิดนั้นๆ ซึ่งจากที่ได้ศึกษามาจะเห็นได้ว่าแตกต่างจากระยะเวลาในการควบคุมตัวของประเทศญี่ปุ่นและประเทศอังกฤษ ที่กำหนดไว้อย่างจำกัด ทำให้พนักงานสอบสวนหรือตำรวจจำเป็นต้องรวบรวมพยานหลักฐานให้แน่ชัดก่อนที่จะขอศาลออกหมายจับบุคคลนั้นๆ

2. ปัญหาในการปฏิบัติที่ไม่ถูกต้องโดยถือการควบคุมเป็นหลัก การปล่อยตัวชั่วคราวเป็นข้อยกเว้น เนื่องจากเจ้าพนักงานรัฐจะไม่ให้ปล่อยชั่วคราวโดยเกรงว่าผู้ต้องหาจะหลบหนี และถ้าให้ปล่อยชั่วคราวจะเรียกทั้งสัญญาประกันและหลักประกันในราคาที่สูง ซึ่งต่างจากที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาบัญญัติไว้ ที่สามารถปล่อยชั่วคราวโดยไม่ต้องมีประกันก็ได้ เว้นกรณีที่มีโทษจำคุกตั้งแต่ 5 ปีขึ้นไป ซึ่งในประเทศญี่ปุ่นและประเทศอังกฤษนั้น ถือว่าการปล่อยชั่วคราวเป็นหลัก ส่วนการควบคุมตัวเป็นข้อยกเว้นเท่านั้น เมื่อไม่มีเหตุที่จะควบคุมตัวจะต้องปล่อยผู้ต้องหาทันที

3. ปัญหาสิทธิเสรีภาพในเคหสถานของผู้ถูกค้น ได้รับความกระทบกระเทือนเกินควร เนื่องจากการปฏิบัติงานของพนักงานสอบสวนที่เป็นเหตุให้ผู้ถูกค้น ได้รับความเสียหายเกินควร แม้จะเป็นการปฏิบัติตามที่กฎหมายให้อำนาจไว้ก็ตาม

นอกจากนี้แล้ว เมื่อได้พูดถึงมาตรการบังคับในเรื่องการจับ การคุมขัง และการค้นแล้ว อันมีผลต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชนแล้ว จำเป็นต้องนำเสนอถึงมาตรการที่จะทำให้การสอบสวน

¹ คณิศ ฌ นคร จ เล่มเดิม. หน้า 24.

ฟ้องร้องมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ซึ่งหลักประกันความมีประสิทธิภาพตามที่ได้รับการรับรองจากปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948 (Universal Declaration of Human Rights 1948) และ กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ค.ศ. 1966 (International Covenant on Civil and Political Rights 1966) ว่าด้วยเรื่องการตรวจสอบการจับกุม หรือควบคุมโดยมิชอบด้วยกฎหมาย และหลักการตรวจสอบและถ่วงดุล (Check and Balance) ซึ่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทยได้บัญญัติรองรับตามหลักประกันการมีประสิทธิภาพไว้เช่นกัน โดยให้ได้บัญญัติให้ศาลเป็นผู้ตรวจสอบและพิจารณาการออกหมายจับ หมายขัง และหมายค้น

ทั้งนี้ ก่อนออกหมายจับจะต้องปรากฏพยานหลักฐานตามสมควรที่จะทำให้ศาลเชื่อได้ว่ามีเหตุที่จะออกหมายจับ โดยผู้พิพากษาไม่จำเป็นต้องถือเคร่งครัดเช่นเดียวกับการรับฟังพยานหลักฐานที่ใช้พิสูจน์ความผิดของจำเลย และยังได้กำหนดให้ศาลทำการตรวจสอบภายหลังจากที่มีการออกหมายจับอีกชั้นตอนหนึ่ง เพื่อเป็นการยืนยันว่าเจ้าพนักงานได้จัดการตามหมายได้ผลเป็นประการใด และเป็นการตรวจสอบว่าเป็นตัวบุคคลที่ศาลต้องการจับหรือไม่ เพื่อป้องกันมิให้มีการจับผิดตัวเกิดขึ้น

ก่อนออกหมายขัง จะต้องปรากฏพยานหลักฐานตามสมควรที่จะทำให้ศาลเชื่อได้ว่ามีเหตุที่จะออกหมายขัง และผู้พิพากษาต้องสอบถามผู้ต้องหาว่าจะคัดค้านประการใดหรือไม่ โดยการตรวจสอบการออกหมายขังต้องกระทำทุกระยะๆ ที่มีการร้องขอนั้นให้มีการออกหมายขังผู้ต้องหาต่อไปอีกในกรณีจำเป็น

การออกหมายค้น ผู้ร้องขอให้ออกหมายค้นต้องเสนอพยานหลักฐานตามสมควรที่ทำให้ศาลเชื่อได้ว่ามีเหตุที่จะออกหมายค้น ในการตรวจสอบพยานหลักฐานในการออกหมายค้นนั้น การพิสูจน์ว่ามีมูลก็เพียงพอแล้ว

ไม่ว่าจะเป็นการตรวจสอบการออกหมายจับ หมายขัง หรือหมายค้นก็ตาม การตรวจสอบก่อนการออกหมาย กฎหมายได้กำหนดให้ศาลมีดุลพินิจในการสั่งให้ออกหมายตามที่เห็นสมควร หรือมีผู้ร้องขอก็ได้

นอกจากที่กล่าวมาแล้ว การมีส่วนร่วมในการสอบสวนของพนักงานอัยการยังมีความสำคัญต่อประสิทธิภาพในการสอบสวนฟ้องร้องไม่แพ้กัน ซึ่งจากที่ได้ศึกษามาการดำเนินคดีอาญาในประเทศไทยได้แบ่งแยกอำนาจสอบสวนและอำนาจฟ้องคดีออกจากกันค่อนข้างเด็ดขาด และด้วยเหตุนี้ทำให้อำนาจหน้าที่ของพนักงานอัยการจึงมีอย่างจำกัด

แม้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้บัญญัติในเรื่องดังกล่าวไว้แล้ว แต่จากการศึกษาพบปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพในการสอบสวนฟ้องร้องเป็นอย่างมากคือ

1. ปัญหาการกลั่นกรองการออกหมายก่อนการใช้ดุลพินิจของศาลและการตรวจสอบการปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานยังไม่เพียงพอ กล่าวคือแม้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาจะได้บัญญัติถึงมาตรการตรวจสอบการออกหมายไว้ก็ตาม แต่ก็ยังคงให้ดุลพินิจศาลในการพิจารณาออกหมายได้ตามสมควร ซึ่งหากให้พนักงานอัยการเข้ามามีบทบาทร่วมในการกลั่นกรองการออกหมายก่อนชั้นหนึ่งแล้ว จะก่อให้เกิดการตรวจสอบมากยิ่งขึ้นได้ ดังเช่นในประเทศญี่ปุ่น

2. ปัญหากรณีพนักงานอัยการไม่อาจเป็นหลักประกันในการอำนวยความสะดวกเนื่องจาก การแบ่งแยกอำนาจการสอบสวนให้อยู่ในความรับผิดชอบของพนักงานสอบสวนหรือตำรวจ และให้อำนาจฟ้องร้องอยู่ในความรับผิดชอบของพนักงานอัยการ เป็นการแบ่งแยกกันอย่างชัดเจน โดยพนักงานรัฐทั้งสององค์กรต่างมีทัศนคติไม่ตรงกัน ซึ่งต่างจากในประเทศญี่ปุ่นและประเทศอังกฤษอย่างมาก ที่ให้พนักงานอัยการเป็นหัวหน้าพนักงานสอบสวนจึงทำให้พนักงานสอบสวนสามารถทำงานของตนได้อย่างมีความเป็นอิสระยิ่งขึ้น หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ พนักงานอัยการสามารถประกันความอิสระในการสอบสวนได้เป็นอย่างดี และโดยที่พนักงานอัยการต้องรับผิดชอบในการนำคนขึ้นสู่การพิจารณาของศาล เหตุนี้ข้อเรียกร้องให้พนักงานอัยการเป็นหัวหน้าพนักงานสอบสวน จึงเป็นข้อเรียกร้องที่ชอบด้วยเหตุผลและหลักการ และการให้พนักงานอัยการสอบสวนคดีอาญาได้ไม่ขัดต่อหลักการดำเนินคดีอาญาใดๆทั้งสิ้น ยิ่งกว่านั้นยังชอบด้วยการดำเนินคดีอาญาระบบกล่าวหาอีกด้วย²

ตามที่ได้นำเสนอถึงปัญหาต่างๆ ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เห็นได้ว่าเป็นปัญหาหลักที่สำคัญและยังคงเกิดขึ้นอยู่ในปัจจุบันนี้ แม้จะมีวิทยานิพนธ์หลายฉบับที่ให้ความสนใจในเรื่องการสอบสวนฟ้องร้องนี้เช่นกัน แต่ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ได้เน้นเฉพาะการนำเสนอปัญหาและแนวทางในการแก้ไขให้องค์กรที่เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรมมีความเป็นภาวะวิสัยและมีการตรวจสอบและถ่วงดุลซึ่งกันและกันมากขึ้น ซึ่งผลที่สุดคือประชาชนได้รับความคุ้มครองสิทธิเสรีภาพจากการใช้อำนาจรัฐ และการพัฒนาประสิทธิภาพในการสอบสวนฟ้องร้องต่อไป

5.2 ข้อเสนอแนะ

จากปัญหาตามที่ได้นำเสนอมานี้ แม้องค์กรในกระบวนการยุติธรรมได้เล็งเห็นปัญหาดังกล่าวอยู่แล้ว แต่ยังไม่สามารถแก้ไขได้อย่างจริงจัง จึงขอนำเสนอแนวทางแก้ไขปัญหาดังกล่าวมานี้ เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาการสอบสวนฟ้องร้องต่อไป โดยจะคำนึงถึงความสมดุลระหว่างการให้ความคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนและให้การปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงาน

² คณิต ฅ นคร ง เล่มเดิม. หน้า 115.

รัฐในการรักษาความสงบเรียบร้อยมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ซึ่งแท้จริงแล้วการแก้ไขปัญหาเรื่องการสอบสวนนั้นต้องทำความเข้าใจในเบื้องต้นว่า อำนาจสอบสวนนั้นเป็นอำนาจที่มีความสำคัญและมีผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชนโดยตรง การสอบสวนเป็นจุดเริ่มต้นที่ทำให้กลไกในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของรัฐเริ่มทำงาน และกลไกนี้สามารถให้ผลร้ายแรงต่อประชาชนซึ่งอาจถูกกลโกงในทางอาญาถึงขั้นประหารชีวิต หรือถูกจำคุก ด้วยความสำคัญอย่างยิ่งของอำนาจสอบสวนนี้เอง จึงไม่มีระบบกฎหมายใดที่จะปล่อยให้อำนาจนี้อยู่ในความดูแลขององค์กรหนึ่งองค์กรใด โดยเฉพาะไม่ว่าจะเรียกชื่อองค์กรนี้ว่าอะไรก็ตาม แต่จะสร้างระบบการตรวจสอบและถ่วงดุล (Check and Balance) ขึ้นมา เพื่อให้หลายองค์กรเข้ามาร่วมกันใช้อำนาจนี้ ไม่ว่าจะเป็นองค์กรภายในหรือภายนอกกระบวนการยุติธรรม

ทั้งนี้ การตรวจสอบและถ่วงดุลอำนาจนั้น จะพิจารณาเพียงการตรวจสอบและถ่วงดุลจากองค์กรภายในกระบวนการยุติธรรมไม่ได้ เนื่องจากในปัจจุบันนี้คงปฏิเสธไม่ได้ว่าสื่อมวลชนแขนงต่างๆ ได้มีอิทธิพลต่อสังคมเป็นอย่างมาก ในการกระตุ้นให้เจ้าหน้าที่ขององค์กรต่างๆ ในกระบวนการยุติธรรมปฏิบัติงานอย่างรอบคอบ เนื่องจากอาจนำเสนอข่าวสารเพื่อเร่งเร้าให้เจ้าพนักงานรัฐดำเนินการอย่างจริงจังด้วยความเป็นธรรม จึงถือได้ว่าเป็นองค์กรภายนอกกระบวนการยุติธรรมที่มีบทบาทสำคัญในการตรวจสอบและถ่วงดุลการใช้อำนาจรัฐได้เป็นอย่างดี

การแก้ไขปัญหาที่กล่าวมาข้างต้นนี้ต้องเริ่มต้นด้วยความเข้าใจที่ถูกต้องตรงกันว่าการสอบสวนนั้นไม่ได้เป็นบทบาทที่มีความสมบูรณ์อยู่ในตนเอง แต่เป็นเพียงมาตรการเบื้องต้นในการรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อใช้ในการพิสูจน์ความจริงในคดีอาญาว่าผู้ต้องสงสัยกระทำความผิดจริงหรือไม่ ความสำเร็จของการสอบสวนจึงไม่ได้อยู่ที่ผลของการสอบสวนนั้นสมบูรณ์ในความรู้สึกของพนักงานสอบสวนแต่เพียงหน่วยงานเดียว แต่ขึ้นอยู่กับหลายหน่วยงานที่จะต้องร่วมรับผิดชอบในผลการสอบสวนนั้น กล่าวคือ ต้องขึ้นอยู่กับพนักงานอัยการด้วยว่ามีความมั่นใจในพยานหลักฐานที่รวบรวมมาเพียงพอที่จะฟ้องคดีนั้นต่อศาลหรือไม่ และที่สำคัญที่สุดขึ้นอยู่กับศาลว่าจะเชื่อในพยานหลักฐานที่พนักงานอัยการ โจทก์นำสืบและพิพากษาลงโทษจำเลยตามฟ้องหรือไม่ ดังนั้น การแก้ปัญหาสอบสวนจึงต้องอาศัยการแก้ปัญหาแบบเชื่อมโยงเป็นระบบโดยยึดหลักการตรวจสอบและถ่วงดุลระหว่างองค์กรในกระบวนการยุติธรรมเป็นสำคัญ

นอกจากความเข้าใจในเรื่องดังกล่าวแล้ว ยังมีข้อเสนอแนะในการแก้ปัญหาอีก ดังนี้

(1) แก้ไขบทบัญญัติกฎหมายโดยการกำหนดจำกัดระยะเวลาในการควบคุมตัวผู้กระทำความผิดให้น้อยลงกว่าเดิม เพื่อสร้างมาตรการบังคับให้พนักงานสอบสวนหรือตำรวจให้ความสำคัญของการรวบรวมพยานหลักฐานที่แน่ชัดก่อนที่จะขอศาลออกหมายจับ

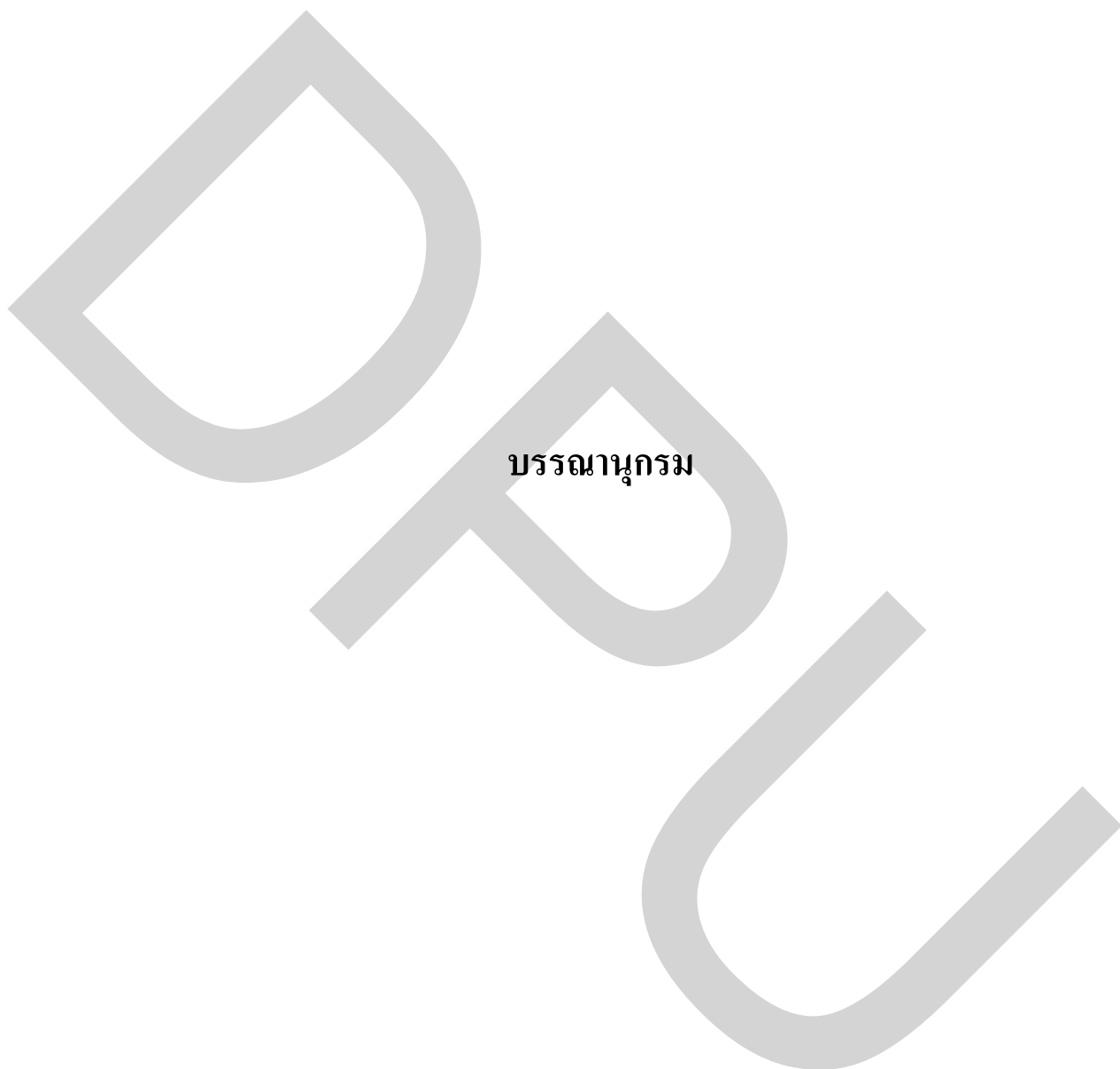
(2) แก้ไขบทบัญญัติกฎหมายโดยการระบุให้ชัดเจนขึ้นว่าประเภทความผิดต้องปล่อยชั่วคราว และคดีประเภทใดอยู่ในดุลพินิจของเจ้าพนักงานหรือศาลที่จะปล่อยชั่วคราวได้ เพื่อให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของกฎหมายที่ต้องการให้พนักงานรัฐ ไม่ว่าจะเป็นพนักงานสอบสวนหรือตำรวจ พนักงานอัยการ หรือแม้แต่ศาลก็ตาม ยึดถือการปล่อยชั่วคราวเป็นหลัก และการควบคุมตัวเป็นข้อยกเว้น

(3) แก้ไขกฎหมายให้กำหนดวิธีการปฏิบัติในการค้นให้ชัดเจนยิ่งขึ้น โดยการกำหนดให้เจ้าพนักงานผู้ทำการค้นใช้วิธีการอย่างอื่นเท่าที่จะเป็นไปได้ก่อนที่จะทำให้เกิดความเสียหายแก่ทรัพย์สินของผู้ถูกค้นในกรณีที่ยุ้้นั้นไม่ยินยอม

(4) แก้ไขกฎหมายให้อำนาจพนักงานอัยการเป็นผู้ตรวจสอบหรือกลั่นกรองเหตุแห่งการออกหมายจับ หมายขัง หรือหมายค้น ก่อนในทุกกรณี และระบุระยะเวลาที่หมายมีผลบังคับและให้สิ้นผลเมื่อพ้นกำหนดเวลาดังกล่าวไว้อย่างชัดเจน เพื่อให้ได้รับการตรวจสอบการออกหมายจากศาลเป็นระยะๆ

(5) แก้ไขกฎหมายโดยให้อำนาจพนักงานอัยการเข้ามีส่วนร่วมในการสอบสวนในความผิดที่มีโทษทางอาญา ตั้งแต่ 3 ปีขึ้นไป และออกระเบียบปฏิบัติและบทลงโทษในกรณีที่พนักงานอัยการไม่ปฏิบัติหน้าที่ดังที่กฎหมายกำหนดไว้ให้ชัดเจนขึ้น

ข้อเสนอแนะที่กล่าวมานี้ เป็นการนำเสนอแนวทางการพัฒนาการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนผู้ได้รับผลกระทบจากการใช้อำนาจรัฐและประสิทธิภาพในการสอบสวนฟ้องร้องโดยมุ่งเน้นให้เจ้าพนักงานรัฐมีความเป็นภาวะวิสัยและเพิ่มการตรวจสอบและถ่วงดุลอำนาจระหว่างองค์กรในกระบวนการยุติธรรม ทั้งนี้ การพัฒนาดังกล่าวจะไม่อาจเกิดขึ้นได้หากไม่ได้รับความร่วมมือจากองค์กรต่างๆ ในกระบวนการยุติธรรม

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

หนังสือ

กุศล บุญเย็น. (2541). **คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา** (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพมหานคร: นิติบรรณการ.

เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์. (2549). **คำอธิบายหลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ว่าด้วยการดำเนินคดีในชั้นตอนก่อนการพิจารณา** (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพมหานคร : จีรัชการพิมพ์.

คณิต ฌ นกร. (2549). **กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา** (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน.

คณิง ภาไชย. (2545). **กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา** (เล่ม 1) (พิมพ์ครั้งที่ 7). (แก้ไขเพิ่มเติมโดย ฌรงค์ ใจหาญ). กรุงเทพมหานคร : คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ฌรงค์ ใจหาญ. (2547). **หลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา** (เล่ม 1) (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพมหานคร : วิญญูชน.

ทวีศักดิ์ ฌ ตะกั่วทุ่ง. (2533). **งานอัยการของประเทศญี่ปุ่น**. อัยการกับการสอบสวนคดีอาญา. กรมอัยการ.กรุงเทพมหานคร : ชูติมาการพิมพ์.

นพนธิ สุริยะ. (2537). **สิทธิมนุษยชน**. กรุงเทพมหานคร : วิญญูชน.

ประเทือง ธนิยผล. (2545). **อาชญาวิทยาและทัณฑ์วิทยา** (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ประเสริฐ เมฆมณี. (2523). **หลักทัณฑ์วิทยา**. กรุงเทพมหานคร : บพิชการพิมพ์.

เมธา วาดีเจริญ. (2538). **บทบาทของเจ้าพนักงานตำรวจในการสอบสวนคดีอาญา**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สุตรไพศาล.

สถาบันกฎหมายอาญา. **สารานุกรมกระบวนการยุติธรรมนานาชาติ**. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานอัยการ.

สุจินต์ ทิมสุวรรณ. (2525). **กรมอัยการกับการดำเนินคดีให้แก่รัฐ**. กรุงเทพมหานคร.

- สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล. (2545). **คำอธิบายการดำเนินคดีผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง.**
กรุงเทพมหานคร : วิญญูชน.
- แสวง บุญเฉลิมวิภาส. (2548). **รวมคำบรรยายหลักวิชาชีพนักกฎหมาย (พิมพ์ครั้งที่ 6).**
กรุงเทพมหานคร : วิญญูชน.
- อภิรัตน์ เพ็ชรศิริ. (2548). **ทฤษฎีอาญา.** กรุงเทพมหานคร : วิญญูชน.
- อุทิศ วีรวัฒน์. (2526). **อัยการสกัดแลนด์และอัยการอังกฤษ : ในระบบอัยการสากล.**
กรุงเทพมหานคร : กรมอัยการ.

บทความ

- กุลพล พลวัน. (2521, มิถุนายน). “กฎหมายธรรมชาติและสิทธิตามธรรมชาติ.” **วารสารอัยการ,**
1. หน้า 23.
- โกเมน ภัทรภิรมย์. (2533, 15 มกราคม). “เผยเหตุ...ถึงอำนาจสอบสวนจากมือตำรวจสู่อัยการ.”
มติชน. หน้า 3.
- _____. (2526, กุมภาพันธ์). “บทบาทของพนักงานอัยการในการเป็นโจทก์.” **วารสารอัยการ,**
62, 6. หน้า 20-21.
- เกียรติจักร วัจนะสวัสดิ์. (2522, มิถุนายน). “ระบบการฟ้องคดีอาญาตามดุลพินิจของอัยการใน
ญี่ปุ่น.” **วารสารอัยการ,** 2,18. หน้า 19-39.
- คณิต ณ นคร. (2520). “อัยการกับการสอบสวนคดีอาญา.” **วารสารนิติศาสตร์,** 9, 2. หน้า 136.
- _____. (2525, กันยายน). “ปัญหาการใช้ดุลพินิจของอัยการ.” **วารสารอัยการ,** 5, 57. หน้า
36-37.
- _____. (2539, มกราคม). “วิธีพิจารณาความอาญาไทย : หลักกฎหมายกับทางปฏิบัติที่ไม่
ตรงกัน.” **อัยการ,** 19, 215. หน้า 21.
- _____. (2539, มิถุนายน). “ปล่อยชั่วคราว.” **อัยการ,** 19, 220. หน้า 49.
- _____. (2539, ธันวาคม). “อัยการกับภารกิจในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคล.”
บทบัญญัติ, 52, (ตอน4). หน้า 6.
- ณรงค์ ใจหาญ. (2533, กันยายน). “การจับและควบคุมในกฎหมายอังกฤษและไทย.” **วารสาร
นิติศาสตร์ (มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์),** 20, 3. หน้า 92.

โทมาโกะ อากาเนะ. (2541, มิถุนายน). “โครงสร้างกระทรวงยุติธรรมและงานอัยการของญี่ปุ่น.”
บทบัญญัติ, 54, (ตอน2). หน้า 147.

ประธาน วัฒนวานิชย์. “กระบวนการยุติธรรมของญี่ปุ่น การสอบสวนและการฟ้องคดีอาญา.”
อัยการนิเทศ, 59, 3-4. หน้า 133.

สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล. (2541, ธันวาคม). “ความโปร่งใสและการตรวจสอบกระบวนการ
 ยุติธรรมทางอาญา ตามแนวทางในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540.”
บทบัญญัติ, 54, (ตอน4). หน้า 57.

อำนาจ เนตยสุภา. (2546, มิถุนายน). “หลักเกณฑ์การจับและการค้นในประเทศอังกฤษ.” **วารสาร
 นิติศาสตร์, 33, 2.** หน้า 390.

เอกสารอื่นๆ

คณะกรรมการสภาวิจัยแห่งชาติ สาขานิติศาสตร์. (2533). **การปรับปรุงประมวลกฎหมายวิธี
 พิจารณาความอาญา เพื่อคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน** (รายงานการสัมมนา).
 กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ กระทรวงวิทยาศาสตร์
 เทคโนโลยีและการพลังงาน และคณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ณรงค์ ใจหาญ และคณะ. (2540). **สิทธิของผู้ต้องหา จำเลย และผู้ต้องหาในคดีอาญา** (รายงานวิจัย
 ฉบับสมบูรณ์). กรุงเทพมหานคร : เสนอต่อสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา สำนัก
 นายกรัฐมนตรี.

ประธาน วัฒนวานิชย์. (2547). **รูปแบบการศึกษาวิจัยกระบวนการยุติธรรม(เอกสารอัดสำเนา).**
 เอกสารประกอบการสอนวิชาอาชญาวิทยาและทัณฑวิทยาชั้นสูง. หลักสูตรปริญญา
 มหบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.

ศิริระ บุญภินนท์. (2540 ก). **การควบคุมดูแลพินิจอัยการในประเทศญี่ปุ่นและการนำระบบการ
 ควบคุมดูแลพินิจอัยการมาใช้ในประเทศไทย.** เอกสารทางวิชาการเรื่องการตรวจสอบ
 คำสั่งไม่ฟ้องของพนักงานอัยการ. กรุงเทพมหานคร: สถาบันกฎหมายอาญา.

_____. (2540 ข). **อัยการญี่ปุ่น.** เอกสารประกอบการบรรยายพิเศษเรื่องระบบอัยการญี่ปุ่น :
 แนวคิดและทิศทางในการปฏิรูประบบอัยการไทย. กรุงเทพมหานคร: สถาบันกฎหมาย
 อาญา.

สุพจน์ สุโรจน์. **เอกสารวิชาการบริหารงานยุติธรรม.** กรุงเทพมหานคร:มหาวิทยาลัยสุโขทัย

ธรรมาธิราช.

สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล และคณะ. (2547). โครงการศึกษาและพัฒนากฎหมายด้านการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพในกระบวนการยุติธรรมที่ไม่สอดคล้องกับหลักสิทธิพื้นฐานและพันธกรณีระหว่างประเทศรวมทั้งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (รายงานการศึกษาวิจัยเบื้องต้น). กรุงเทพมหานคร : กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม.

วิทยานิพนธ์

กรกาญจน์ อรุณปลอด. (2543). การคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย : ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างแนวความคิดทางกฎหมายและกระบวนการบังคับใช้. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชานิติศาสตร์. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

จักรพงษ์ วิวัฒน์วานิช. (2540). การกลั่นกรองพยานหลักฐานในชั้นสอบสวน. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชานิติศาสตร์. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ทัศนีย์ อังสนานนท์. (2536). การสอบสวนซ้ำ. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชานิติศาสตร์. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ชเนศ ชาลี. (2540). มาตรการควบคุมการเริ่มต้นคดีของตำรวจ. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

นพรัตน์ อักษร. (2532). ความผิดอันยอมความได้กับกระบวนการยุติธรรมทางอาญา. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชานิติศาสตร์. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พิมพ์เพ็ญ พัฒโน. (2542). กลไกทางกฎหมายในการคุ้มครองสิทธิตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540: ศึกษากรณีการจับ. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชานิติศาสตร์. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

มาลี ทองภูสุวรรณค์. (2524). การคุมขังและกักขังผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำผิดอาญา. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชานิติศาสตร์. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

รัตนา ฆมรัตน์. (2544). อำนาจรัฐในการควบคุมผู้ต้องหา : ศึกษาเปรียบเทียบระหว่างประเทศไทยกับประเทศญี่ปุ่น. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชานิติศาสตร์. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- วัฒนา บุญเหิน. (2544). **มาตรการคุ้มครองผู้ต้องหาไว้ในการสอบสวนคดีอาญา**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชานิติศาสตร์. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุภาสัทธี รอวันชัย. (2547). **กระบวนการยุติธรรมทางอาญาเปรียบเทียบไทย-ลาว : ขั้นตอนก่อนการพิจารณาของศาล**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชานิติศาสตร์. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- แสงทวี อินทวงศ์. (2548). **การเอาตัวบุคคลไว้ในอำนาจรัฐในขั้นก่อนการพิจารณาของศาล : ศึกษาเปรียบเทียบตามกฎหมายไทย-ลาว**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- องอาจ มีคุณสมบัติ. (2549). **การตรวจสอบความจริงในคดีอาญาขั้นก่อนฟ้อง : ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพนักงานสอบสวนกับพนักงานอัยการ**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อรรถพล ใหญ่สว่าง. (2524). **ผู้เสียหายทางอาญา**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อริยา มนุสุข. (2548). **การจับ : ศึกษาเฉพาะกรณีความผิดซึ่งหน้า**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- อรุณี กระจ่างแสง. (2532). **อัยการกับการสอบสวนคดีอาญา**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อารีย์ รุ่งพรทวีวัฒน์. (2527). **การบังคับใช้กฎหมายอาญาโดยกระบวนการยุติธรรมในประเทศไทย**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชานิติศาสตร์. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

กฎหมาย

- ข้อบังคับประธานศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีปฏิบัติเกี่ยวกับการออกคำสั่งหรือหมายอาญา พ.ศ. 2548 .
- ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา.
- พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534.
- ระเบียบราชการฝ่ายตุลาการว่าด้วยแนวปฏิบัติในการออกหมายจับและหมายค้น พ.ศ. 2545.

ระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ พ.ศ. 2538.
 ระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ พ.ศ. 2547.

สารสนเทศจากสื่ออิเล็กทรอนิกส์

คดีเชอร์รีแอน ดันแกน สืบค้นเมื่อ 12 พฤศจิกายน 2549, จาก

<http://manager.co.th/crime/ViewNews.aspx?newsid=4630349099039>.

คำพิพากษาคดีหมายเลขดำที่ 4222/2545 และคดีหมายเลขดำที่ 1381/2545. สืบค้นเมื่อ
 12 พฤศจิกายน 2549, จาก

<http://www.manager.co.th/Crime/ViewNews.aspx?NewsID=2000000052500>

คำพิพากษาฎีกาที่ 3436/2524. สืบค้นเมื่อ 5 เมษายน 2550, จาก

<http://www.supremecourt.or.th/xwapp.asp?page=wdkviewlong&n=55171>

ภาษาต่างประเทศ

BOOKS

Bajrakitiyabha Mahidol. (2005). **Toward Equal Justice : Protection of The Rights of The accused in The Thai Criminal Justice Process—A Comparison with France and The United States.** NewYork : Cornell University.

Cyril Philips. (1981). **The Royal Commission on Criminal Procedure : Report.**

London : Command of Her Majesty.

Dando Shigemitsu. (1965). **Japaness Law of Criminal Procedure.** Translated by .B.J. George .South Hackensack : Fred B. Rothman.

Kittipong Kittayarak. (1990). **Due Process and the Thai Criminal Procedure :**

A Comparative Study. Unpublished J.S.D. dissertation. Standford Law School.

Kittipong Kittayarak and David Johnson. **Prosecution System in Seven Countries :**

A Comparative Analysis.

Yasuro Tanaka, Masao Kakiyawa. (1987). **Economic Crime and Criminal Justice Administration, United Nations Asia and Far East Institute for the Prevention of Crime and the Treatment of offenders. FUCHU.**

ARTICLES

Robert J. Green. (1992). "The Creation and Development of the Crown Prosecution Service."

UNAFEI Resource Material Series, No. 42. p. 39.

The United Nations Asia and Far East Institute. (1995). "Criminal Justice Profiles of Asia. Published." **UNAFEI Resource Material Series. p.69.**

LAW

Code of Practice

The Code of Criminal Procedure and the Law for Enforcement of the Code of Criminal Procedure of Japan (2002).

The Code For Crown Prosecutors (1994).

The Criminal Justice Act (1967).

The Japanese Constitution (1946).

The Police and Criminal Evidence Act (1984).

The Magistrate's Court Act (1980).

ELECTRONIC SOURCES

Custody Officer. Retrieved May 15, 2007, from

http://www.wikicrimeline.co.uk/index.php?title=Duties_of_custody_officer_after_charge

International Covenant on Civil and Political Right.(1966). Retrieved September 18, 2006, from

<http://www.ohchr.org/english/law/ccpr.htm>

Magistrates's Courts Act 1980. Retrieved September 18, 2006, from

http://www.wikicrimeline.co.uk/index.php?title=Summons_to_accused_or_warrant_for_his_arrest

Police and Criminal Evidence Act, 1984(PACE). Retrieved September 24, 2006, from

http://www.london.gov.uk/gla/publications/crime_policing/stopsearch.pdf

Presumption of Innocence. Retrieved September 24, 2006, from

http://en.wikipedia.org/wiki/Presumption_of_innocence

Probable Cause. Retrieved January 9, 2007, from

http://en.wikipedia.org/wiki/Probable_cause

Reasonable suspicion. Retrieved September 24, 2006, from

http://en.wikipedia.org/wiki/Reasonable_suspicion

The Crown Prosecution Service. Retrieved January 17, 2007, from

<http://www.cps.gov.uk/about/role.html>

<http://www.cps.gov.uk/about/aims.html>

The Japanese Constitution 1946. Retrieved January 19, 2007, from

<http://www.solon.org/Constitutions/Japan/English/english-Constitution.html>

Universal Declaration of Human Rights, 1948. Retrieved August 10, 2006, from

<http://www.un.org/Overview/rights.html>

Writ of Habeas Corpus. Retrieved January 9, 2007, from

http://en.wikipedia.org/wiki/Habeas_corpus

ภาคผนวก

คำพิพากษาคดีหมายเลขดำที่ 4222/2545 และ คดีหมายเลขดำที่ 1381/2545

คดีนี้โจทก์ฟ้องนายกฤษพัฒน์หรือบินหรือเอ จาตุรานนท์ จำเลยที่ 1 นายสุพจน์หรือแม็ก แสงอนันต์ จำเลยที่ 2 ร้อยตำรวจตรีวันเฉลิม หรือ หนุ่ม อยู่บำรุง จำเลยที่ 3 พันตำรวจตรีศรวุฒิหรือเหยิน สกุลมีฤทธิ์ จำเลยที่ 4 ว่าที่ร้อยตรีดวงเฉลิมหรือนายดวงเฉลิม อยู่บำรุง จำเลยที่ 5 โดยมีนางสุพัตรา รอดวิมุต เป็นโจทก์ร่วมที่ 1 เด็กชายกิติศักดิ์ รอดวิมุต เป็นโจทก์ร่วมที่ 2 ขอให้ลงโทษจำเลยที่ 3 ฐานพกพาอาวุธปืนโดยไม่ได้รับอนุญาต ทำร้ายร่างกายร้อยตำรวจเอกวิวัฒน์ ต่อสู้ขัดขวางเจ้าพนักงานในการปฏิบัติหน้าที่ จำเลยที่ 1 ที่ 2 และที่ 5 ฐานร่วมกันฆ่าตายตำรวจสุวิชัย รอดวิมุต นอกจากนี้ จำเลยที่ 5 ยังถูกฟ้องฐานมีอาวุธปืนไว้ในครอบครองและพกพาอาวุธปืนโดยไม่ได้รับอนุญาต และร่วมกับจำเลยที่ 3 ที่ 4 ต่อสู้ขัดขวางเจ้าพนักงานในการปฏิบัติหน้าที่

ศาลได้วินิจฉัยสำหรับความผิดที่โจทก์ฟ้องว่า จำเลยที่ 1 ที่ 2 และที่ 5 ร่วมกันประทุษร้ายร่างกายผู้ตายและร่วมกันฆ่าผู้ตายนั้น เห็นว่า พยานแต่ละปากซึ่งมีพนักงานรักษาความปลอดภัยซึ่งเป็นเจ้าพนักงานตำรวจ ร้อยตำรวจเอกวิวัฒน์ พันตำรวจโทสุทินและพนักงานของสถานบริการ ทเวนดีคลับ เบิกความแตกต่างกันในวาระสำคัญเกี่ยวกับเหตุการณ์ขณะที่ผู้ตายถูกคนร้ายใช้อาวุธปืนยิง พยานบางปากเห็นผู้ตายถูกผลัดล้มลงแล้วจำเลยที่ 5 ใช้อาวุธปืนยิง บางปากเห็นขณะที่จำเลยที่ 5 กำลังลดแขนที่ยื่นไปด้านหลังระดับอกลงมาข้างลำตัว ส่วนพยานบางปากเบิกความมีข้อพิรุธสงสัยว่าจะไม่ได้เห็นเหตุการณ์จริง เพราะเมื่อรู้เหตุการณ์ในคืนเกิดเหตุแต่มิได้แจ้งให้พนักงานสอบสวนทราบอันเป็นการผิดวิสัยของบุคคลทั่วไป แต่อย่างไรก็ตาม ไม่มีประจักษ์พยานปากใดเห็นจำเลยที่ 5 เป็นผู้ใช้อาวุธปืนยิงผู้ตาย แต่เห็นจำเลยที่ 5 ยื่นประจักษ์หน้ากับผู้ตายหลังจากเสียงปืนดังขึ้นแล้วจึงหันไปมอง และเมื่อนำคำเบิกความของพยานแต่ละปากมาเปรียบเทียบถึงลักษณะบาดแผลที่พบที่ศพผู้ตาย ซึ่งแพทย์ได้ทำการตรวจชันสูตรศพผู้ตายไว้ในวันเกิดเหตุ โดยบาดแผลกระสุนปืนเป็นบาดแผลรูปลาวีสี่แฉกซึ่งเกิดจากการถูกกระสุนปืนในระยาะประชิด ผู้ตายจะต้องใช้อาวุธปืนกดแรงและแน่น บาดแผลดังกล่าวเป็นหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์ ซึ่งไม่อาจเปลี่ยนแปลงไปเป็นอย่างอื่นได้ สามารถอธิบายถึงสาเหตุที่ทำให้เกิดบาดแผลลักษณะดาวสี่แฉกได้ตามหลักวิชาการ เมื่อเปรียบเทียบกับลักษณะการยิงที่พยานโจทก์แต่ละปากอ้างว่าเห็นจำเลยที่ 5 เล็งปืนไปที่ผู้ตาย แพทย์ผู้เชี่ยวชาญด้านนิติวิทยาศาสตร์ยืนยันว่าการยิงในลักษณะเช่นนั้น ไม่อาจทำให้เกิดบาดแผลดาวสี่แฉกที่เกิดขึ้นที่ศพผู้ตายได้ เนื่องจากขัดกับหลักของการเกิดบาดแผลตามหลักนิติวิทยาศาสตร์ นอกจากนั้นบริเวณที่ผู้ตายถูกยิงยังมีชายอื่นอีก 3 ถึง 4 คนยืนอยู่ที่ด้านขวา ด้านซ้าย และด้านหลังของผู้ตาย เมื่อสิ้นเสียงปืนชายกลุ่มดังกล่าววิ่งออกไป จึงอาจจะเป็นไปได้ว่าอาจเป็นชายกลุ่มดังกล่าวเป็นผู้ยิงผู้ตายก็เป็นได้ นอกจากนี้ เจ้าพนักงานตำรวจไม่อาจตรวจยึดอาวุธปืนที่คนร้ายใช้ยิงผู้ตายมาประกอบสำนวนได้ และเมื่อพนักงานสอบสวนไปถึงที่เกิดเหตุได้สอบถามบุคคลในบริเวณ

นั้น แต่ไม่มีใครทราบว่าใครเป็นผู้ยิงผู้ตาย เพียงแต่ระบุว่า เป็นกลุ่มของบุตรร้อยตำรวจเอกเฉลิม อยู่บำรุง ซึ่งในกลุ่มนั้นมีประมาณสิบกว่าคน อันจะเห็นได้จากเอกสารที่เจ้าพนักงานตำรวจทำขึ้นในตอนเช้าของวันเกิดเหตุไม่มีการระบุชื่อว่า จำเลยที่ 5 เป็นคนร้ายใช้อาวุธปืนยิงผู้ตาย เช่น ในบันทึกการตรวจสถานที่เกิดเหตุ บันทึกรายงานเหตุอุกฉกรรจ์ถึงผู้บังคับการกองปราบปรามและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย รายงานประจำวันเกี่ยวกับคดี บันทึกเรื่องการส่งของกลางไปตรวจพิสูจน์

นอกจากนี้ ในการที่เจ้าพนักงานตำรวจไปตรวจสอบที่บ้านของร้อยตำรวจเอกเฉลิม ได้เก็บเขม่าดินปืนที่มือของจำเลยที่ 3 และร้อยตำรวจตรีอาจหาญมาตรวจพิสูจน์ว่ามีเขม่าดินปืนหรือไม่ ซึ่งถ้าในคืนนั้นทราบแล้วว่าจำเลยที่ 5 เป็นผู้ใช้อาวุธปืนยิงผู้ตายคงไม่จำเป็นต้องมาตรวจเขม่าดินปืนที่มือของจำเลยที่ 3 และร้อยตำรวจตรีอาจหาญอีก สำหรับภาพถ่ายจำลองเหตุการณ์ต่างๆ ที่เจ้าพนักงานตำรวจทำขึ้นมาเพื่อแสดงให้เห็นถึงเหตุการณ์ในแต่ละช่วงตอนนั้น พนักงานสอบสวนจัดทำขึ้นมาเอง ในส่วนที่เกี่ยวกับจำเลยทั้งห้าก็ใช้บุคคลอื่นแสดงแทน โดยจำเลยทั้งห้าไม่ได้รู้เห็นในการจัดทำและไม่มีโอกาสที่จะคัดค้าน และพยานบางปากเบิกความว่า ภาพถ่ายไม่ถูกต้อง จึงมีน้ำหนักในการรับฟังน้อย

ส่วนการที่จำเลยที่ 5 หลบหนีไปเป็นเวลานานและเข้ามาขอตัวต่อพนักงานสอบสวนในวันที่ 2 พฤษภาคม 2545 นั้น ศาลเห็นว่า การหลบหนีดังกล่าวทำให้เกิดข้อสงสัยได้ว่าหากมิได้กระทำผิด เหตุใดจึงต้องหลบหนี ซึ่งจำเลยที่ 5 อ้างว่า หลังเกิดเหตุมีข่าวทางหนังสือพิมพ์และโทรทัศน์กล่าวหาว่าจำเลยที่ 5 เป็นคนร้ายใช้อาวุธปืนยิงผู้ตายในขณะปฏิบัติหน้าที่ราชการเป็นการกระทำที่ออกอาจไม่เกรงกลัวต่อกฎหมายบ้านเมือง ซึ่งมีโทษสูงสุดถึงประหารชีวิต และมีข่าวว่าตำรวจจัดหน่วยคอมมานโดออกไล่ล่าทำให้จำเลยที่ 5 เกิดความกลัว จึงต้องหลบหนี เพราะเกรงว่าจะถูกวิสามัญฆาตกรรมนั้น เป็นข้ออ้างของจำเลยที่ 5 แต่ฝ่ายเดียว แต่อย่างไรก็ตาม ในระหว่างจำเลยที่ 5 เข้ามาขอตัวเพื่อพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตนเองต่างๆ ที่ยังสามารถหลบหนีต่อไปได้ โดยเข้ามาขอตัวที่สถานเอกอัครราชทูตไทยประจำประเทศมาเลเซีย แล้วจึงเดินทางมายังประเทศไทย ซึ่งเป็นการขอตัวที่มีการเตรียมการไว้เป็นอย่างดีโดยร้อยตำรวจเอกเฉลิม จากเหตุการณ์การขอตัวดังกล่าวทำให้เห็นได้ว่าจำเลยที่ 5 อาจเกิดความกลัวดังกล่าวอ้างก็เป็นได้ จึงไม่ยอมเข้ามาขอตัวต่อเจ้าพนักงานตำรวจเหมือนบุคคลทั่วไป ถึงอย่างไรก็ตาม การที่จำเลยที่ 5 หลบหนีไปเป็นระยะเวลาอันนับว่าเป็นข้อพิรุณสงสัยอยู่บ้าง แต่เมื่อเปรียบเทียบกับเหตุผลในส่วนที่วินิจฉัยถึงบาดแผลที่ศพผู้ตาย ซึ่งเป็นหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์ โดยศาลเชื่อว่า จำเลยที่ 5 มิใช่ผู้ยิงผู้ตาย เหตุผลในส่วนนี้ย่อมมีน้ำหนักในการรับฟังมากกว่า การที่ศาลจะลงโทษบุคคลใดนั้น โจทก์จะต้องนำสืบพยานหลักฐานให้รับฟังลงโทษจำเลยได้โดยปราศจากข้อสงสัย พยานหลักฐานโจทก์ไม่มีน้ำหนัก

พอที่จะรับฟังลงโทษจำเลยที่ 1 จำเลยที่ 2 และจำเลยที่ 5 ในความผิดฐานร่วมกันฆ่าผู้อื่นได้ และเมื่อศาลฟังข้อเท็จจริงว่าจำเลยที่ 5 มิใช่ผู้ใช้อาวุธปืนยิงผู้ตาย จำเลยที่ 5 จึงไม่มีความผิดฐานมีอาวุธปืนไว้ในครอบครองและพกพาอาวุธปืนโดยไม่ได้รับอนุญาต¹

¹ จาก <http://www.manager.co.th/Crime/ViewNews.aspx?NewsID=2000000052500>